

INSTYTUT WYMIARU SPRAWIEDLIWOŚCI

***Odpowiedzialność dyscyplinarna i oświadczenia
majątkowe sędziów***

Koncepcja i koordynacja projektu: dr Przemysław Feliga

Warszawa 2016

Spis treści

ODPOWIEDZIALNOŚĆ DYSCYPLINARNA SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH WE FRANCJI	1
I. POJĘCIE SĄDOWNICTWA POWSZECHNEGO.....	1
II. Organizacja sądownictwa powszechnego.....	4
2.1. Przedmiotowy zakres sądownictwa powszechnego.....	4
2.2. Podmiotowy zakres sądownictwa powszechnego.....	4
III. ODPOWIEDZIALNOŚĆ DYSCYPLINARNA SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH W UJĘCIU OGÓLNYM.....	5
3.1. Źródła prawa dotyczące odpowiedzialności sędziów sądów powszechnych.....	5
3.2. Pojęcie odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów sądów powszechnych	5
3.3. Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów sądów powszechnych a inne rodzaje odpowiedzialności.....	6
3.3.1. Odpowiedzialność dyscyplinarna a odpowiedzialność cywilna.....	6
3.3.2. Odpowiedzialność dyscyplinarna a odpowiedzialność karna	7
3.3.3. Odpowiedzialność dyscyplinarna a inne rodzaje odpowiedzialności aniżeli odpowiedzialności cywilna, karna, pracownicza	7
3.4. Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów sądów powszechnych a odpowiedzialność dyscyplinarna wybranych innych podmiotów.....	7
3.4.1. Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów sądów powszechnych a odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów innego rodzaju sądownictwa	7
3.4.2. Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów sądów powszechnych a odpowiedzialność innych osób zatrudnionych w sądach powszechnych.....	8
3.5. Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów sądów powszechnych a odpowiedzialność dyscyplinarna osób wykonujących inne zawody prawnicze	9
IV. ZAKRES PODMIOTOWY ODPOWIEDZIALNOŚCI DYSCYPLINARNEJ SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH.....	10
V. ZAKRES PRZEDMIOTOWY ODPOWIEDZIALNOŚCI DYSCYPLINARNEJ SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH.....	10
VI. ZAKRES CZASOWY ODPOWIEDZIALNOŚCI DYSCYPLINARNEJ SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH.....	11
VII. PRZEBIEG POSTĘPOWANIA DYSCYPLINARNEGO	12
7.1. Sądy dyscyplinarne.....	12
7.2. Podmioty uprawnione do wszczęcia postępowania dyscyplinarnego i wnioskowania o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego	13
7.3. Oskarżyciel publiczny	15
7.4. Obwiniony	15

7.5.	Udział w postępowaniu dyscyplinarnym Ministra Sprawiedliwości albo innego organu sprawującego nadzór administracyjny nad sądami powszechnymi	16
7.6.	Rozpoznanie sprawy dyscyplinarnej	17
7.7.	Kary dyscyplinarne	19
7.8.	Środki odwoławcze od orzeczenia o odpowiedzialności dyscyplinarnej	20
7.9.	Koszty postępowania dyscyplinarnego	20
VIII.	PRZEDAWNIE KARAŁNOŚCI W ZAKRESIE ODPOWIEDZIALNOŚCI DYSCYPLINARNEJ SĘDZIÓW	20
IX.	STATYSTYCZNE UJĘCIE ODPOWIEDZIALNOŚCI DYSCYPLINARNEJ SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH	20
X.	DZIAŁANIA USTAWODAWCY MAJĄCE NA CELU WZMOCNIENIE ODPOWIEDZIALNOŚCI DYSCYPLINARNEJ SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH	21
XI.	WNIOSKI	23
	OŚWIADCZENIA MAJĄTKOWE SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH WE FRANCJI	24
	ODPOWIEDZIALNOŚĆ DYSCYPLINARNA SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH W HISZPANII	26
I.	POJĘCIE SĄDOWNICTWA POWSZECHNEGO	26
II.	ORGANIZACJA SĄDOWNICTWA POWSZECHNEGO	31
2.1.	Przedmiotowy zakres sądownictwa powszechnego	31
2.2.	Podmiotowy zakres sądownictwa powszechnego	32
III.	ODPOWIEDZIALNOŚĆ DYSCYPLINARNA SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH W UJĘCIU OGÓLNYM	32
3.1.	Źródła prawa dotyczące odpowiedzialności sędziów sądów powszechnych	32
3.2.	Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów sądów powszechnych a inne rodzaje odpowiedzialności	33
3.2.1.	Odpowiedzialność dyscyplinarna a odpowiedzialność cywilna	33
3.2.2.	Odpowiedzialność dyscyplinarna a odpowiedzialność karna	33
3.2.3.	Odpowiedzialność dyscyplinarna a odpowiedzialność pracownicza	34
3.4.	Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów sądów powszechnych a odpowiedzialność dyscyplinarna wybranych innych podmiotów	35
3.4.1.	Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów sądów powszechnych a odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów innego rodzaju sądownictwa	35
3.4.2.	Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów sądów powszechnych a odpowiedzialność innych osób zatrudnionych w sądach powszechnych	35
3.4.3.	Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów sądów powszechnych a odpowiedzialność dyscyplinarna osób wykonujących inne zawody prawnicze	

IV. ZAKRES PODMIOTOWY ODPOWIEDZIALNOŚCI DYSCYPLINARNEJ SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH	37
V. ZAKRES PRZEDMIOTOWY ODPOWIEDZIALNOŚCI DYSCYPLINARNEJ SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH	37
VI. ZAKRES CZASOWY ODPOWIEDZIALNOŚCI DYSCYPLINARNEJ SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH	45
VII. PRZEBIEG POSTĘPOWANIA DYSCYPLINARNEGO	45
7.1. Sądy dyscyplinarne	45
7.2. Podmioty uprawnione do wszczęcia postępowania dyscyplinarnego i wnioskowania o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego	46
7.3. Oskarżyciel publiczny	46
7.4. Obwiniony	48
7.5. Udział w postępowaniu dyscyplinarnym Ministra Sprawiedliwości albo innego organu sprawującego nadzór administracyjny nad sądami powszechnymi	48
7.6. Rozpoznanie sprawy dyscyplinarnej	48
7.7. Kary dyscyplinarne	50
7.8. Środki odwoławcze od orzeczenia o odpowiedzialności dyscyplinarnej	52
7.9. Koszty postępowania dyscyplinarnego	52
VIII. PRZEDAWNIE KARNALNOŚCI W ZAKRESIE ODPOWIEDZIALNOŚCI DYSCYPLINARNEJ SĘDZIÓW	52
IX. STATYSTYCZNE UJĘCIE ODPOWIEDZIALNOŚCI DYSCYPLINARNEJ SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH	53
X. DZIAŁANIA USTAWODAWCY MAJĄCE NA CELU WZMOCNIENIE ODPOWIEDZIALNOŚCI DYSCYPLINARNEJ SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH	55
XI. WNIOSKI	55
OŚWIADCZENIA MAJĄTKOWE SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH W HISZPANII	56
ODPOWIEDZIALNOŚĆ DYSCYPLINARNA SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH W ANGLII	57
I. POJĘCIE SĄDOWNICTWA POWSZECHNEGO I JEGO ORGANIZACJA. ZAKRES PODMIOTOWY I PRZEDMIOTOWY SĄDOWNICTWA POWSZECHNEGO	57
II ODPOWIEDZIALNOŚĆ DYSCYPLINARNA SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH W UJĘCIU OGÓLNYM	60
2.1. Źródła prawa dotyczące odpowiedzialności sędziów sądów powszechnych	60
2.2. Pojęcie odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów sądów powszechnych	61
2.3. Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów sądów powszechnych a inne rodzaje odpowiedzialności	62

2.3.1.	Odpowiedzialność dyscyplinarna a odpowiedzialność cywilna.....	62
2.3.2.	Odpowiedzialność dyscyplinarna a odpowiedzialność karna	62
2.4.	Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów sądów powszechnych a odpowiedzialność dyscyplinarna wybranych innych podmiotów.....	62
2.4.1.	Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów sądów powszechnych a odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów innego rodzaju sądownictwa	62
2.4.2.	Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów sądów powszechnych a odpowiedzialność innych osób zatrudnionych w sądach powszechnych....	64
2.4.3.	Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów sądów powszechnych a odpowiedzialność dyscyplinarna osób wykonujących inne zawody prawnicze	64
III.	ZAKRES PODMIOTOWY ODPOWIEDZIALNOŚCI DYSCYPLINARNEJ SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH	65
IV.	ZAKRES PRZEDMIOTOWY ODPOWIEDZIALNOŚCI DYSCYPLINARNEJ SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH	65
V.	ZAKRES CZASOWY ODPOWIEDZIALNOŚCI DYSCYPLINARNEJ SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH.....	66
VI.	PRZEBIEG POSTĘPOWANIA DYSCYPLINARNEGO	67
6.1.	Sądy dyscyplinarne.....	67
6.2.	Podmioty uprawnione do wszczęcia postępowania dyscyplinarnego i wnioskowania o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego	67
6.3.	Oskarżyciel publiczny	67
6.4.	Obwiniony	68
6.5.	Udział w postępowaniu dyscyplinarnym Ministra Sprawiedliwości albo innego organu sprawującego nadzór administracyjny nad sądami powszechnymi	69
6.6.	Rozpoznanie sprawy dyscyplinarnej	70
	Sędziowie zawodowi	71
	Magistrates.....	80
	Members of tribunals.....	87
VII.	KARY DYSCYPLINARNE	91
VIII.	ŚRODKI ODWOŁAWCZE OD ORZECZENIA O ODPOWIEDZIALNOŚCI DYSCYPLINARNEJ	91
IX.	KOSZTY POSTĘPOWANIA DYSCYPLINARNEGO	92
X.	PRZEDAWNIE NIE KARALNOŚCI W ZAKRESIE ODPOWIEDZIALNOŚCI DYSCYPLINARNEJ SĘDZIÓW	92
10.1.	Termin przedawnienia.....	92
10.2.	Zawieszenie biegu terminu przedawnienia	92
10.3.	Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów za działania lub zaniechania mające na celu doprowadzenie do przedawnienia karalności odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów.....	92

XI. STATYSTYCZNE UJĘCIE ODPOWIEDZIALNOŚCI DYSCYPLINARNEJ SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH	93
XII. WNIOSKI.....	94
OŚWIADCZENIA MAJĄTKOWE SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH W ANGLII	95
ODPOWIEDZIALNOŚĆ DYSCYPLINARNA SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH W REPUBLICE WŁOCH	96
I. POJĘCIE SĄDOWNICTWA POWSZECHNEGO	96
II. ORGANIZACJA SĄDOWNICTWA POWSZECHNEGO.....	98
2.1. Przedmiotowy zakres sądownictwa powszechnego.....	98
2.2. Podmiotowy zakres sądownictwa powszechnego.....	100
III. ODPOWIEDZIALNOŚĆ DYSCYPLINARNA SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH W UJĘCIU OGÓLNYM.....	101
3.1. Źródła prawa dotyczące odpowiedzialności sędziów sądów powszechnych.....	101
3.2. Pojęcie odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów sądów powszechnych	102
3.3. Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów sądów powszechnych a inne rodzaje odpowiedzialności.....	103
3.3.1. Odpowiedzialność dyscyplinarna a odpowiedzialność cywilna.....	103
3.3.2. Odpowiedzialność dyscyplinarna a odpowiedzialność karna	105
3.4. Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów sądów powszechnych a odpowiedzialność dyscyplinarna wybranych innych podmiotów.....	106
IV. ZAKRES PODMIOTOWY ODPOWIEDZIALNOŚCI DYSCYPLINARNEJ SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH	107
V. ZAKRES PRZEDMIOTOWY ODPOWIEDZIALNOŚCI DYSCYPLINARNEJ SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH	107
VI. ZAKRES CZASOWY ODPOWIEDZIALNOŚCI DYSCYPLINARNEJ SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH	111
VII. PRZEBIEG POSTĘPOWANIA DYSCYPLINARNEGO	111
7.1. Sądy dyscyplinarne.....	111
7.2. Podmioty uprawnione do wszczęcia postępowania dyscyplinarnego .	113
7.3. Oskarżyciel publiczny	113
7.4. Obwiniony	114
7.5. Rozpoznanie sprawy dyscyplinarnej	116
7.6. Kary dyscyplinarne.....	119
7.7. Środki odwoławcze	120
7.8. Koszty postępowania dyscyplinarnego	121
VIII. PRZEDAWNIE NIE KARALNOŚCI CZYNÓW W ZAKRESIE ODPOWEIDZIALNOŚCI DYSCYPLINARNEJ SEDZIÓW.....	121

IX. DZIAŁANIA USTAWODAWCY MAJĄCE NA CELU WZMOCNIENIE ODPOWIEDZIALNOŚCI DYSCYPLINARNEJ SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH	122
X. WNIOSKI	122
10.1. Wnioski <i>de lege lata</i>	122
10.2. Wnioski <i>de lege ferenda</i>	123
10.3. Wnioski dla ustawodawcy polskiego	123
OŚWIADCZENIA MAJĄTKOWE SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH W REPUBLICE WŁOCH	125
I. ŹRÓDŁA PRAWA W ZAKRESIE OŚWIADCZEŃ MAJĄTKOWYCH SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH	125
1.1. Regulacje konstytucyjne	125
1.2. Regulacje ustrojowe	125
II. ZAKRES PODMIOTOWY I PRZEDMIOTOWY OŚWIADCZEŃ MAJĄTKOWYCH SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH	126
2.1. Zakres podmiotowy oświadczeń majątkowych sędziów sądów powszechnych	126
2.2. Zakres przedmiotowy oświadczeń majątkowych. Termin złożenia oświadczeń majątkowych	127
III. ZAKRES PODMIOTOWY I PRZEDMIOTOWY KONTROLI OŚWIADCZEŃ MAJĄTKOWYCH SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH	129
3.1. Zakres podmiotowy kontroli oświadczeń majątkowych	129
3.1.1. Podmioty uprawnione do odbioru oświadczeń majątkowych	129
3.1.2. Podmioty uprawnione do kontroli oświadczeń majątkowych	129
3.2. Zakres przedmiotowy kontroli oświadczeń majątkowych	129
IV. INNE SZCZEGÓŁOWE KWESTIE DOTYCZĄCE OŚWIADCZEŃ MAJĄTKOWYCH SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH	130
4.1. Jawność oświadczeń majątkowych	130
V. ODPOWIEDZIALNOŚĆ DYSCYPLINARNA SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH ZA ZŁOŻENIE OŚWIADCZENIA MAJĄTKOWEGO NIEGZODNEGO Z PRAWDĄ	131
5.1. Odpowiedzialność dyscyplinarna	131
5.2. Odpowiedzialność karna	132
VI. WNIOSKI	132
6.1. Wnioski <i>de lege lata</i>	132
6.2. Wnioski <i>de lege ferenda</i>	133
6.3. Wnioski dla ustawodawcy polskiego	133
ODPOWIEDZIALNOŚĆ DYSCYPLINARNA SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH W AUSTRII	135
I. POJĘCIE SĄDOWNICTWA POWSZECHNEGO	135

II. ORGANIZACJA SĄDOWNICTWA POWSZECHNEGO.....	138
III. ODPOWIEDZIALNOŚĆ DYSCYPLINARNA SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH W UJĘCIU OGÓLNYM.....	139
3.1. Źródła prawa dotyczące odpowiedzialności sędziów sądów powszechnych.....	139
3.2. Pojęcie odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów sądów powszechnych	140
3.3. Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów sądów powszechnych a inne rodzaje odpowiedzialności.....	141
3.4. Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów sądów powszechnych a odpowiedzialność dyscyplinarna wybranych innych podmiotów.....	142
IV. ZAKRES PODMIOTOWY ODPOWIEDZIALNOŚCI DYSCYPLINARNEJ SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH.....	143
V. ZAKRES PRZEDMIOTY ODPOWIEDZIALNOŚCI DYSCYPLINARNEJ SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH.....	144
VI. ZAKRES CZASOWY ODPOWIEDZIALNOŚCI DYSCYPLINARNEJ SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH.....	147
VII. PRZEBIEG POSTĘPOWANIA DYSCYPLINARNEGO	148
7.1. Sąd dyscyplinarny.....	148
7.2. Podmioty uprawnione do wszczęcia postępowania dyscyplinarnego i wnioskowania o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego	150
7.3. Oskarżyciel publiczny	151
7.4. Obwiniony	152
7.5. Udział w postępowaniu dyscyplinarnym Ministra Sprawiedliwości albo innego organu sprawującego nadzór	154
7.6. Rozpoznanie sprawy dyscyplinarnej.....	154
7.7. Kary dyscyplinarne.....	158
7.8. Środki odwoławcze od orzeczenia o odpowiedzialności dyscyplinarnej	159
7.9. Koszty postępowania dyscyplinarnego	160
VIII. PRZEDAWNIE NIE KARALNOŚCI W ZAKRESIE ODPOWIEDZIALNOŚCI DYSCYPLINARNEJ SĘDZIÓW	161
IX. DZIAŁANIA USTAWODAWCY MAJĄCE NA CELU WZMOCNIENIE ODPOWIEDZIALNOŚCI DYSCYPLINARNEJ SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH	162
X. WNIO SKI	163
ODPOWIEDZIALNOŚĆ DYSCYPLINARNA SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH W KONFEDERACJI SZWAJCARSKIEJ	165
I. POJĘCIE SĄDOWNICTWA POWSZECHNEGO.....	165
II. ORGANIZACJA SĄDOWNICTWA POWSZECHNEGO.....	166
2.1. Przedmiotowy zakres sądownictwa powszechnego.....	166

2.1.1.	Sądy federalne	166
2.1.2.	Sądy kantonalne.....	168
2.2.	Podmiotowy zakres sądownictwa powszechnego.....	169
2.2.1.	Sędziowie	169
2.2.2.	Sekretarze sądowi.....	170
III.	ODPOWIEDZIALNOŚĆ DYSCYPLINARNA SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH W UJĘCIU OGÓLNYM.....	171
3.1.	Źródła prawa odpowiedzialności sędziów sądów powszechnych	171
IV.	POJĘCIE ODPOWIEDZIALNOŚCI DYSCYPLINARNEJ SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH	173
V.	ODPOWIEDZIALNOŚĆ DYSCYPLINARNA SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH A INNE RODZAJE ODPOWIEDZIALNOŚCI.....	174
5.1.	Odpowiedzialność dyscyplinarna a odpowiedzialność cywilna	174
5.2.	Odpowiedzialność dyscyplinarna a odpowiedzialność karna	175
5.3.	Odpowiedzialność dyscyplinarna a odpowiedzialność pracownicza ...	175
VI.	ODPOWIEDZIALNOŚĆ DYSCYPLINARNA SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH A ODPOWIEDZIALNOŚĆ WYBRANYCH INNYCH PODMIOTÓW	175
6.1.	Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów sądów powszechnych a odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów innego rodzaju sądownictwa	175
6.2.	Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów sądów powszechnych a odpowiedzialność innych osób zatrudnionych w sądach powszechnych	176
6.3.	Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów sądów powszechnych a odpowiedzialność dyscyplinarna osób wykonujących inne zawody prawnicze 176	
VII.	ZAKRES PODMIOTOWY ODPOWIEDZIALNOŚCI DYSCYPLINARNEJ SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH.....	177
7.1.	Sędziowie federalni.....	177
7.1.1.	Sędziowie Trybunału Federalnego	177
7.1.2.	Sędziowie sądów federalnych pierwszej instancji	178
7.2.	Sędziowie sądów kantonalnych	178
VIII.	ZAKRES PRZEDMIOTOWY ODPOWIEDZIALNOŚCI DYSCYPLINARNEJ SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH	178
8.1.	Sędziowie sądów federalnych pierwszej instancji.....	178
8.2.	Sędziowie sądów kantonalnych	179
IX.	ZAKRES CZASOWY ODPOWIEDZIALNOŚCI DYSCYPLINARNEJ SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH	180
9.1.	Sędziowie sądów federalnych i pierwszej instancji	180
9.2.	Sędziowie sądów kantonalnych	180
X.	PRZEBIEG POSTĘPOWANIA DYSCYPLINARNEGO	180

10.1. Przebieg postępowania w przedmiocie pozbawienia urzędu sędziego sądu federalnego.....	180
10.1.1. Organ dyscyplinarny.....	181
10.1.2. Podmioty uprawnione do wszczęcia postępowania.....	181
10.1.3. Oskarżyciel publiczny	181
10.1.4. Obwiniony.....	181
10.1.5. Udział organu nadzoru	182
10.1.6. Rozpoznanie sprawy dyscyplinarnej	182
10.1.7. Środki dyscyplinarne	183
10.1.8. Środki odwoławcze.....	183
10.1.9. Koszty postępowania.....	183
10.2. Przebieg postępowania dyscyplinarnego wobec sędziów kantonalnych 184	
10.2.1. Uwagi ogólne.....	184
10.2.2. Postępowanie dyscyplinarnego wobec sędziów sądów okręgowych 184	
10.2.2.1. Organ dyscyplinarny	184
10.2.2.2. Podmioty uprawnione do wszczęcia postępowania oraz skarga na czynności urzędnika	185
10.2.2.3. Oskarżyciel publiczny.....	186
10.2.2.4. Obwiniony	186
10.2.2.5. Udział organu nadzoru	187
10.2.2.6. Rozpoznanie sprawy dyscyplinarnej	187
10.2.2.7. Środki dyscyplinarne	187
10.2.2.8. Środki odwoławcze	189
10.2.2.9. Koszty postępowania	189
10.2.3. Postępowanie dyscyplinarne wobec sędziów Wyższego Sądu, Sądu Administracyjnego i Sądu Ubezpieczeń Społecznych.....	190
10.2.3.1. Organ dyscyplinarny.....	190
10.2.3.2. Podmioty uprawnione do wszczęcia postępowania.....	190
10.2.3.3. Oskarżyciel publiczny.....	191
10.2.3.4. Obwiniony	191
10.2.3.5. Udział organu nadzoru	191
10.2.3.6. Rozpoznanie sprawy dyscyplinarnej	191
10.2.3.7. Środki dyscyplinarne	192
10.2.3.8. Środki odwoławcze	192
10.2.3.9. Koszty postępowania	192
XI. PRZEDAWNIE KARAŁNOŚCI W ZAKRESIE ODPOWIEDZIALNOŚCI DYSCYPLINARNEJ SĘDZIÓW	193

11.1.	Sędziowie sądów federalnych pierwszej instancji.....	193
11.2.	Sędziowie sądów kantonalnych	193
XII.	STATYSTYCZNE UJĘCIE ODPOWIEDZIALNOŚCI DYSCYPLINARNEJ SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH	194
12.1.	Sędziowie sądów federalnych pierwszej instancji.....	194
12.2.	Sędziowie sądów kantonalnych	194
XIII.	Działania ustawodawcy mające na celu wzmocnienie odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów	195
XIV.	WNIOSKI.....	195
ODPOWIEDZIALNOŚĆ DYSCYPLINARNA SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH W REPUBLICE FEDERALNEJ NIEMIEC.....		196
I.	POJĘCIE SĄDOWNICTWA POWSZECHNEGO.....	196
II.	ORGANIZACJA SĄDOWNICTWA POWSZECHNEGO.....	197
2.1.	Przedmiotowy zakres sądownictwa powszechnego.....	197
2.2.	Podmiotowy zakres sądownictwa powszechnego.....	198
III.	ODPOWIEDZIALNOŚĆ DYSCYPLINARNA SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH W UJĘCIU OGÓLNYM.....	199
3.1.	Źródła prawa dotyczące odpowiedzialności sędziów sądów powszechnych	199
3.2.	Pojęcie odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów sądów powszechnych 201	
3.3.	Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów sądów powszechnych a inne rodzaje odpowiedzialności.....	202
3.3.1.	Odpowiedzialność dyscyplinarna a odpowiedzialność cywilna.....	202
3.3.2.	Odpowiedzialność dyscyplinarna a odpowiedzialność karna	203
3.3.3.	Odpowiedzialność dyscyplinarna a odpowiedzialność pracownicza 204	
3.3.4.	Odpowiedzialność dyscyplinarna a inne rodzaje odpowiedzialności aniżeli odpowiedzialności cywilna, karna, pracownicza	205
3.3.5.	Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów sądów powszechnych a odpowiedzialność dyscyplinarna wybranych innych podmiotów (podobieństwa i różnice)	206
3.4.	Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów sądów powszechnych a odpowiedzialność innych osób zatrudnionych w sądach powszechnych	206
3.5.	Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów sądów powszechnych a odpowiedzialność dyscyplinarna osób wykonujących inne zawody prawnicze 207	
IV.	ZAKRES PODMIOTOWY ODPOWIEDZIALNOŚCI DYSCYPLINARNEJ SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH	208
V.	ZAKRES PRZEDMIOTOWY ODPOWIEDZIALNOŚCI DYSCYPLINARNEJ SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH	209

VI. ZAKRES CZASOWY ODPOWIEDZIALNOŚCI DYSCYPLINARNEJ SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH	212
VII. RODZAJE POSTĘPOWAŃ DYSCYPLINARNYCH.....	213
7.1. Charakter prawny postępowania dyscyplinarnego.....	213
7.2. Postępowanie administracyjne.....	213
7.3. Postępowanie sądowe	216
VIII. PRZEBIEG SĄDOWEGO POSTĘPOWANIA DYSCYPLINARNEGO	217
8.1. Sądy dyscyplinarne.....	217
8.2. Podmioty uprawnione do wszczęcia postępowania dyscyplinarnego i brania udziału w postępowaniu dyscyplinarnym.....	220
8.2.1. Oskarżyciel publiczny	220
8.2.2. Obwiniony.....	220
8.2.3. Udział w postępowaniu dyscyplinarnym Ministra Sprawiedliwości albo innego organu sprawującego nadzór administracyjny nad sądami powszechnymi	221
8.3. Rozpoznanie sprawy dyscyplinarnej	222
8.4. Środki dyscyplinarne.....	222
8.5. Środki odwoławcze od orzeczenia o odpowiedzialności dyscyplinarnej	223
8.6. Koszty postępowania dyscyplinarnego	224
IX. PRZEDAWNIEŃ KARAŁNOŚCI W ZAKRESIE ODPOWIEDZIALNOŚCI DYSCYPLINARNEJ SĘDZIÓW	225
9.1. Termin przedawnienia.....	225
9.2. Zawieszeniu biegu terminu przedawnienia	226
X. ODPOWIEDZIALNOŚĆ DYSCYPLINARNA SĘDZIÓW POWSZECHNYCH ZA DZIAŁANIA ALBO ZANIECHANIA MAJĄCE NA CELU DOPROWADZENIE DO PRZEDAWNIEŃ KARAŁNOŚCI CZYNU.....	226
XI. STATYSTYCZNE UJĘCIE ODPOWIEDZIALNOŚCI DYSCYPLINARNEJ SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH.....	227
XII. DZIAŁANIA USTAWODAWCY MAJĄCE NA CELU WZMOCNIENIE ODPOWIEDZIALNOŚCI DYSCYPLINARNEJ SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH	227
XIII. WNIOSKI.....	228
13.1. Wnioski <i>de lege lata</i>	228
13.2. Wnioski <i>de lege ferenda</i>	228
13.3. Wnioski dla ustawodawcy polskiego	228
PODSUMOWANIE	230
POSTĘPOWANIA DYSCYPLINARNE SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH	230
OŚWIADCZENIA MAJĄTKOWE SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH.....	232

ODPOWIEDZIALNOŚĆ DYSCYPLINARNA SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH WE FRANCJI

I. POJĘCIE SĄDOWNICTWA POWSZECHNEGO

1. Sądownictwo francuskie opiera się na trzech podstawowych zasadach: rozdziału sądownictwa powszechnego od sądownictwa administracyjnego (w przypadku konfliktu w zakresie właściwości rozstrzyga go *Tribunal des Conflits*, stanowiący izbę w Radzie Państwa (*Conseil d'État*)); dwuinstancyjności oraz rozdziału władz odpowiedzialnych za oskarżenie w procesie karnym (prokuratura) oraz organów rozstrzygających o odpowiedzialności karnej (sądy).
2. W ramach sądownictwa francuskiego wyróżnia się dwa jego piony: sądownictwo powszechne (*juridiction judiciaire*) oraz sądownictwo administracyjne (*juridiction administratif*).
3. W ramach sądownictwa powszechnego funkcjonują sądy instancji (*tribunaux d'instance*), sądy wielkiej instancji (*tribunaux de grande instance*), sądy apelacyjne (*cours d'appel*) oraz Sąd Kasacyjny (*Cour de cassation*).
4. W sprawach cywilnych między osobami prywatnymi, w których wartość przedmiotu sporu nie przekracza 4000 euro oraz w sprawach dotyczących wykroczeń czterech pierwszych kategorii są sądy grodzkie (*jurisdiction de proximité*) (Ustawa nr 2002-1138 z 9 września 2002 roku o kierunkach i programach dla wymiaru sprawiedliwości (*Loi n° 2002-1138 d'orientation et de programmation sur la justice du 9 septembre 2002*)).
5. Sądy instancji rozstrzygają sprawy cywilne, w których wartość przedmiotu sporu nie przekracza 10 000 euro. Orzekają również w niektórych kategoriach spraw, na przykład dotyczących wynagrodzenia za pracę, rent dożywotnich, czy spraw wyborczych. Ich wydziały karne (*tribunaux de police*), w składzie jednego sędziego zawodowego, orzekają w sprawach o wykroczenia piątej klasy.

Ponadto, sędzia sądu instancji, poza określonymi kategoriami spraw, pełni funkcję sądu opiekuńczego.

6. Sądy wielkiej instancji rozpoznają sprawy cywilne, w których wartość przedmiotu sporu przekracza 10 000 euro, z wyłączeniem spraw przekazanych sądom wyspecjalizowanym (sądom handlowym, czy sądom pracy) a ponadto, niezależnie od wartości przedmiotu sporu w sprawach dotyczących stanu cywilnego, spadkowych, grzywien z zakresu prawa cywilnego, czynności dotyczących nieruchomości, rozwiązania stowarzyszeń, postępowania upadłościowego i naprawczego, ubezpieczenia od wypadków i chorób zawodowych, opłat za czynności rejestrowe, fałszerstwa dokumentów urzędowych, czy też powództw cywilnych w związku z pomówieniem i zniewagą.
7. W sprawach karnych, w sądach wielkiej instancji, orzekają sądy poprawcze (*tribunaux correctionnelles*), właściwe w sprawach o występki zagrożone karą pozbawienia wolności do lat dziesięciu. Z kolei w najcięższych sprawach, w pierwszej instancji orzekają sądy przysięgłych (*cours d'assises*), które jednak nie są powiązane organizacyjnie z sądami wielkiej instancji.
8. We Francji, w ramach sądownictwa powszechnego (*jurisdiction judiciaire*), funkcjonuje szereg sądów wyspecjalizowanych pod względem przedmiotowym, takich jak: sądy handlowe (*tribunaux de commerce*), sądy pracy (*conseils de prud'hommes*), sądy dla nieletnich (*tribunaux des enfants*), sądy ubezpieczeń społecznych (*tribunaux des affaires des sécurité social*), czy też sądy rozpoznające sprawy dotyczące dzierżaw rolnych (*tribunaux des baux ruraux*). Obszar właściwości miejscowej sądów wyspecjalizowanych niekoniecznie pokrywa się z obszarem właściwości sądów instancji oraz wielkiej instancji¹.
9. Istotnym organem jest również Najwyższa Rada ds. Magistratury (*Conseil Supérieur de la Magistrature*). W skład Rady wchodzi: pierwszy prezes oraz główny prokurator Sądu Kasacyjnego oraz sześciu sędziów i sześciu prokuratorów oraz osiem innych osób: dwie wyznaczone przez Prezydenta,

¹ A. Machowska, *Organy ochrony prawnej* [w:] *Prawo francuskie*, (red.) A. Machowska, K. Wojtyczek, Kraków 2005, tom I, s. 94-96, zobacz również Raport ewaluacyjny GRECO, (Greco Eval IV Rep (2013) 3E), przyjęty 6 grudnia 2013 roku, str. 31-33.

dwie przez prezydenta Senatu, dwie przez Prezydenta Zgromadzenia Narodowego, jedna przez Krajową Radę Adwokatury oraz jedna przez Radę Stanu. Członkowie Rady wybierani są na jedną, czteroletnią kadencję. Rolą Rady jest świadczenie pomocy Prezydentowi w zapewnieniu niezawisłości sędziowskiej, mianowanie sędziów oraz dyscyplinowanie sędziów. Rada dzieli się na dwie dywizje: jedną, zajmującą się sędziami i jedną – prokuratorami. Na czele tej pierwszej stoi Pierwszy Prezes Sądu Kasacyjnego, a tej drugiej – Prokurator Generalny przy Sądzie Kasacyjnym (art. 64-65 Konstytucji z 1958 roku oraz ustawa organiczna nr 94-100 z 5 lutego 1994 roku o Najwyższej Radzie ds. Magistratury (*Loi organique n° 94-100 du 5 février 1994 sur le Conseil supérieur de la magistrature*)).

10. W ramach sądownictwa administracyjnego (*jurisdiction administrative*) wyodrębnić można sądy administracyjne (*tribunaux administratifs*), rozpoznające sprawy w pierwszej instancji, sądy apelacyjne (*cours administratives d'appel*), rozpoznających środki odwoławcze od rozstrzygnięć sądów administracyjnych. Rolę sądu kasacyjnego pełni Rada Stanu (*Conseil d'État*), rozstrzygająca odwołania od orzeczeń apelacyjnych sądów administracyjnych, odwołania od niektórych orzeczeń sądów administracyjnych, jak również załatwiająca wyjątkowo niektóre kategorie spraw, jako sąd pierwszej i wyłącznej instancji (Kodeks sądownictwa administracyjnego (*Code de justice administrative*), art. 232-1 i następne).
11. Odpowiednikiem Najwyższej Rady ds. Magistratury w zakresie sądownictwa administracyjnego jest Najwyższa Rada Sądów Administracyjnych oraz Apelacyjnych Sądów Administracyjnych (*Conseil supérieur des tribunaux administratifs et cours administratives d'appel*) (Kodeks sądownictwa administracyjnego (*Code de justice administrative*), art. 232-1 i następne).
12. Do podstawowych aktów regulujących ustrój i funkcjonowanie sądownictwa powszechnego zaliczyć należy: Konstytucję V Republiki z 1958 roku, Tytuł VIII „O władzy sądowej” (*De l'autorité judiciaire*), ustawę organiczną nr 58-1270 z 22 grudnia 1958 roku dotyczącą statusu sędziego (*Ordonnance n° 58-1270 du 22 décembre 1958 portant loi organique relative au statut de la magistrature*) oraz ustawę organiczną nr 94-100 z 5 lutego 1994 roku o Najwyższej Radzie ds.

Magistratury (*Loi organique n° 94-100 du 5 février 1994 sur le Conseil supérieur de la magistrature*).

II. Organizacja sądownictwa powszechnego

2.1. Przedmiotowy zakres sądownictwa powszechnego

1. Sądami pierwszej instancji w sprawach cywilnych są zasadniczo sądy instancji (apelacja od ich rozstrzygnięć przysługiwać będzie do sądów wielkiej instancji), ewentualnie sądy wielkiej instancji (od ich orzeczeń apelacja przysługiwać będzie do sądu apelacyjnego).
2. W sprawach karnych sąd instancji pełni funkcję sądu policji (*tribunal de police*), podczas, gdy sąd wielkiej instancji – funkcję sądu karnego (*tribunal correctionnel*). Sądem orzekającym w sprawach o najpoważniejsze przestępstwa jest sąd przysięgłych (*cours d'assis*). Odwołanie od jego rozstrzygnięć rozstrzygają sądy apelacyjne.

2.2. Podmiotowy zakres sądownictwa powszechnego

1. Pojęcie *magistrat* obejmuje tak sędziów (*magistrats de siège*), jak i prokuratorów (*magistrats du parquet*), ich status różni się od siebie, pomimo tego, iż kwestie związane z kwalifikacjami, karierą, czy odpowiedzialnością regulowane są w jednym akcie prawnym (art. 1 ust. 1 ustawy organicznej nr 58-1270 z 22 grudnia 1958 roku dotyczącej statusu sędziego). Pojęcie to nie obejmuje sędziów administracyjnych (*magistrats administratifs*), czy członków Sądu Konstytucyjnego (*Conseil constitutionnel*). Ponadto ustawa organiczna z 1958 roku ma zastosowanie jedynie do sędziów zawodowych i nie obejmuje sędziów niezawodowych (*juges non professionnels*) orzekających w pierwszej instancji w sądach handlowych, czy sędziów orzekających w pierwszej instancji w sądach pracy².

² A. Machowska, *op. cit.*, s. 106.

2. W sądach wyspecjalizowanych mogą orzekać składy mieszane (sędzia zawodowy oraz przedstawiciele zainteresowanej grupy, np. sądy rozpoznające sprawy dotyczące dzierżaw rolnych) bądź wyłącznie niezawodowe (np. sądy handlowe)³.

III. ODPOWIEDZIALNOŚĆ DYSCYPLINARNA SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH W UJĘCIU OGÓLNYM

3.1. Źródła prawa dotyczące odpowiedzialności sędziów sądów powszechnych

1. Podstawowym źródłem norm regulujących kwestie związane z odpowiedzialnością dyscyplinarną sędziów jest ustawa organiczna nr 58-1270 z 22 grudnia 1958 roku dotycząca statusu sędziego, jej rozdział VII, artykuły 43-58. Poza tym, w ograniczonym zakresie będzie tu miała również zastosowanie ustawa organiczna nr 94-100 z 5 lutego 1994 roku o Najwyższej Radzie ds. Magistratury, w szczególności jej artykuły 18 i 19.

3.2. Pojęcie odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów sądów powszechnych

1. Zgodnie z artykułem 43 ustawy organicznej z 1958 roku, każde uchybienie przez sędziego jego obowiązkom, honorowi, dyskrecji i godności stanowi przewinienie dyscyplinarne. Uchybienie obowiązkom, zgodnie z samą ustawą organiczną, będzie stanowiło na przykład ciężkie i umyślne naruszenie przez sędziego reguły postępowania stanowiącej podstawową gwarancję praw stron, stwierdzone prawomocną decyzją sądową. Oceniając uchybienie, którego rzekomo dopuścił się sędzia pełniący funkcje w administracji centralnej Ministerstwa Sprawiedliwości, należy brać pod uwagę obowiązki wynikające z jego hierarchicznego podporządkowania.

³ *Ibidem*, s. 95-96.

2. Dodatkowo, zgodnie z artykułem 48 ustawy organicznej z 1958 roku, wszelkie decyzje ostateczne sądownictwa krajowego lub międzynarodowego, potępiające państwo w związku z nieprawidłowym funkcjonowaniem wymiaru sprawiedliwości są komunikowane prezesowi właściwego sądu apelacyjnego oraz konkretnym sędziom przez Ministra Sprawiedliwości. Minister Sprawiedliwości oraz prezesi konkretnych sądów apelacyjnych mogą zainicjować postępowanie dyscyplinarne.

3.3. Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów sądów powszechnych a inne rodzaje odpowiedzialności

3.3.1. Odpowiedzialność dyscyplinarna a odpowiedzialność cywilna

1. W zakresie czynów niedozwolonych, niepozostających w związku z pełnieniem czynności urzędowych, sędziowie podlegają odpowiedzialności cywilnej na zasadach ogólnych. Natomiast w sytuacji, w której sędzia wyrządził szkodę czynem niedozwolonym w związku z pełnieniem czynności urzędowych nie jest możliwym bezpośrednio domaganie się od niego naprawienia szkody. W takiej sytuacji bezpośrednio odpowiedzialny będzie Skarb Państwa. Naprawienia tego typu szkody, w ramach regresu, może domagać się jedynie Państwo, gdy szkodę taką naprawiło. Tego typu powództwo rozpoznaje izba cywilna Sądu Kasacyjnego (Art. 11-1 ustawy organicznej z 1958 roku).
2. Ustawa organiczna nr 2007-287 z 5 marca 2007 roku dotycząca naboru, kształcenia i odpowiedzialności *magistrats (relative au recrutement, à la formation et à la responsabilité des magistrats)* wprowadziła pewien rodzaj łącznika pomiędzy odpowiedzialnością cywilną a dyscyplinarną, wskazując, że postępowanie dyscyplinarne może zostać wszczęte w następstwie pociągnięcia państwa do odpowiedzialności za nieprawidłowe funkcjonowanie sądownictwa (jej artykuł 48-1).

3.3.2. Odpowiedzialność dyscyplinarna a odpowiedzialność karna

1. W sprawach karnych sędziowie podlegają odpowiedzialności karnej na zasadach ogólnych⁴.

3.3.3. Odpowiedzialność dyscyplinarna a inne rodzaje odpowiedzialności aniżeli odpowiedzialności cywilna, karna, pracownicza

1. Zgodnie z artykułem 44 ustawy organicznej nr 58-1270, niezależnie od wszelkiej odpowiedzialności dyscyplinarnej inspektor generalny służb sądowych (*inspecteur général des services judiciaires*), pierwsi prezesi (*les premiers présidents*), oraz dyrektorzy lub szefowie służb administracji centralnej (*les directeurs ou chefs de service à l'administration centrale*) mają prawo udzielić ostrzeżenia (*avertissement*) podległym im sędziom. Ostrzeżenie takie ulega automatycznie usunięciu z akt po upływie trzech lat, o ile w tym czasie nie zostało wydane inne ostrzeżenie albo nie została wymierzona żadna sankcja dyscyplinarna.

3.4. Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów sądów powszechnych a odpowiedzialność dyscyplinarna wybranych innych podmiotów

3.4.1. Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów sądów powszechnych a odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów innego rodzaju sądownictwa

1. O odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów sądów administracyjnych orzeka Rada Najwyższa Sądów Administracyjnych oraz Apelacyjnych Sądów Administracyjnych (*Conseil supérieur des tribunaux administratifs et cours administratives d'appel*), której model zbliżony jest do Najwyższej Rady ds. Magistratury (Kodeks sądownictwa administracyjnego (*Code de justice administrative*), art. 231-1 i następne).

⁴ G. Canivet, J. Joly-Hurard, *La responsabilité des juges ici et ailleurs*, Revue Internationale de Droit Compare, 2006/4, s. 1054-1055

2. Istnieją różnice pomiędzy odpowiedzialnością sędziów sądów powszechnych oraz sądów administracyjnych, przez wzgląd na sygnalizowany już wyżej rozdział sądownictwa powszechnego od sądownictwa administracyjnego. Do sędziów administracyjnych (trybunałów administracyjnych oraz apelacyjnych sądów administracyjnych) mają zastosowanie ogólne reguły odpowiedzialności służbowej urzędników służby publicznej (ustawa nr 84-16 z dnia 11 stycznia 1984 roku wprowadzająca normy dotyczące status urzędników państwowej służby publicznej (*Loi n° 84-16 du 11 janvier 1984 portant dispositions statutaires relatives à la fonction publique de l'Etat*)).
3. Sankcjami dyscyplinarnymi są: upomnienie i nagana; wykreślenie z tabeli awansów, obniżenie poziomu zaszerzegowania, tymczasowe odsunięcie od wykonywania czynności służbowej; obniżenie stopnia służbowego; przeniesienie w stan spoczynku, względnie usunięcie z urzędu. Sankcje dyscyplinarne nakłada Prezydent, zaś propozycję w tym zakresie formułuje Najwyższa Rada Sądów Administracyjnych oraz Apelacyjnych Sądów Administracyjnych (*Conseil supérieur des tribunaux administratifs et cours administratives d'appel*). Propozycje Rady formułowane są po przeprowadzeniu postępowania wyjaśniającego, wszczynanego na wniosek prezesa sądu. W jego toku osobie, której ono dotyczy przysługuje prawo do obrony.

3.4.2. Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów sądów powszechnych a odpowiedzialność innych osób zatrudnionych w sądach powszechnych

1. Procedurze określonej w ustawie organicznej z 1958 roku podlegają wyłącznie sędziowie i prokuratorzy. Pracownicy administracyjni, w tym również wyższej rangi (*greffier, greffiers en chef, directeur de service judiciaire des greffes*), odpowiadają na ogólnych zasadach rządzących odpowiedzialnością personelu administracji publicznej (ustawa nr 84-16 z dnia 11 stycznia 1984 roku wprowadzająca normy dotyczące status urzędników państwowej służby publicznej (*Loi n° 84-16 du 11 janvier 1984 portant dispositions statutaires relatives à la fonction publique de l'Etat*)).

3.5. Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów sądów powszechnych a odpowiedzialność dyscyplinarna osób wykonujących inne zawody prawnicze

1. Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów różni się od odpowiedzialności dyscyplinarnej prokuratorów przede wszystkim z uwagi na organ, który podejmuje w tym zakresie decyzje. W przypadku sędziów jest to Najwyższa Rada ds. Magistratury a prokuratorów – Minister Sprawiedliwości (odpowiednia sekcja Najwyższej Rady ds. Magistratury sporządza w tym przypadku jedynie opinię).
2. Katalog kar dyscyplinarnych jest analogiczny, jak w przypadku sędziów.
3. Właściwej sekcji Najwyższej Rady ds. Magistratury przewodniczy główny prokurator przy Sądzie Kasacyjnym.
4. Sprawy są kierowane do Najwyższej Rady ds. Magistratury przez Ministra Sprawiedliwości, głównego prokuratora przy sądzie apelacyjnym, do którego prokurator przynależy i - jak w przypadku sędziów - na skutek skargi strony.
5. Najwyższa Rada ds. Magistratury jest w przypadku prokuratorów organem doradczym, właściwa dywizja Rady nie jest określona w ustawie mianem organu odpowiedzialności dyscyplinarnej. Minister Sprawiedliwości ma obowiązek uzyskania takiej opinii Rady, ale nie jest nią związany (może, wbrew opinii Rady uznać, że miało miejsce naruszenie, albo, że go nie było).
6. Gdy Minister zamierza orzec surowszą karę niż ta, która została zaproponowana przez Radę ma obowiązek skierować sprawę ponownie do Rady, celem uzyskania dodatkowej opinii.
7. Ostateczna decyzja podjęta przez Ministra Sprawiedliwości podlega zaskarżeniu do Rady Stanu.
8. Różny jest zakres kontroli odwoławczej sprawowanej przez Radę Stanu w zależności od tego czy decyzja dyscyplinarna dotyczy sędziego, czy prokuratora. W zakresie sędziów kontroli podlegać będzie formalna

prawidłowość decyzji (kompetencja, procedura) oraz legalność materialną, ograniczoną do prawnej kwalifikacji faktów. W przypadku prokuratorów, Rada działać będzie jako organ badający, czy w sprawie nie doszło do nadużycia władzy, poza elementami jak wyżej, będzie badał, czy wymierzona kara nie jest czasem w sposób oczywisty nieproporcjonalna do wagi przewinienia (zasady rządzące odpowiedzialnością dyscyplinarną prokuratorów – zobacz art. 58-1 – art. 66 ustawy organicznej z 1958 roku).

IV. ZAKRES PODMIOTOWY ODPOWIEDZIALNOŚCI DYSCYPLINARNEJ SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH

1. Wszyscy sędziowie odpowiadają dyscyplinarnie na jednolitych zasadach. Odpowiedzialności dyscyplinarnej, na zasadach i w trybie analogicznym do sędziów zawodowych, podlegają również sędziowie orzekający w sądach pokoju, czyli tzw. *juges de proximité*, którzy nie są sędziami zawodowymi, ale posiadają tak stosowną wiedzę, jak i doświadczenie, do pełnienia funkcji orzeczniczych (zobacz rozdział V ustawy organicznej z 1958 roku).
2. Kwestię odrębną stanowi odpowiedzialność prezesów sądów apelacyjnych z tytułu dyscypliny finansów publicznych (*discipline budgétaire et financière*).

V. ZAKRES PRZEDMIOTOWY ODPOWIEDZIALNOŚCI DYSCYPLINARNEJ SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH

1. Sędziowie ponoszą odpowiedzialność dyscyplinarną za przewinienia dyscyplinarne (*faut disciplinaire*), zdefiniowane w artykule 43 ustawy organicznej, jako każde uchybienie przez sędziego jego obowiązkom, honorowi, dyskrecji i godności. Ustawa organiczna nakłada na sędziów pewne obowiązki o charakterze deontologicznym, takie jak na przykład obowiązek zachowania tajemnicy narady, czy niepołączalność urzędu sędziego z pewnymi funkcjami z wyboru, do których niezastosowanie się przewinienie dyscyplinarne.
2. Ramy dopuszczalnego sposobu zachowania się sędziów wynikają z orzecznictwa Najwyższej Rady ds. Magistratury. Pewne obowiązki w zakresie

określonego sposobu zachowania dotyczą nie tylko sposobu wykonywania obowiązków służbowych (na przykład sposobu prowadzenia rozprawy), ale również postępowania w życiu prywatnym (zadłużenie, uzależnienie od alkoholu). Nawet w sytuacji poważnego błędu popełnionego przez sędziego w zakresie jego działalności orzeczniczej, nie będzie on podlegał odpowiedzialności dyscyplinarnej a wyeliminowaniu skutków takiego błędu służy postępowanie odwoławcze (art. 64 Konstytucji)⁵.

3. Sędziowie mogą ponosić odpowiedzialność za działania i zaniechania skutkujące przewlekłością postępowania. Podstawę ich odpowiedzialności stanowić będzie wówczas naruszenie obowiązku pilności i poczucia odpowiedzialności (*manquement aux devoirs de rigueur et de diligence, et au sens des responsabilités*)⁶.
4. W przypadku stwierdzenia w orzeczeniu sądu krajowego, czy też międzynarodowego, nieprawidłowego funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości, na przykład w związku z nadmierną długością postępowania sądowego, zgodnie z cytowanym już wyżej artykułem 48 ustawy organicznej z 1958 roku, Minister Sprawiedliwości oraz prezesi konkretnych sądów apelacyjnych mogą zainicjować postępowanie dyscyplinarne. Nie następuje to jednak automatycznie, lecz po analizie okoliczności konkretnej sprawy.

VI. ZAKRES CZASOWY ODPOWIEDZIALNOŚCI DYSCYPLINARNEJ SĘDZIÓW SĄDÓW Powszechnych

1. Odpowiedzialność dyscyplinarną mogą również ponosić sędziowie delegowani, oddani do dyspozycji, czy będących w stanie spoczynku. Organem właściwym będzie tu Najwyższa Rada ds. Magistratury, bądź Minister Sprawiedliwości, w zależności od tego, gdzie sędziowie wykonywali swoje ostatnie funkcje w wymiarze sprawiedliwości: w sądownictwie, czy w administracji centralnej Ministerstwa Sprawiedliwości (artykuł 48 ustawy organicznej z 1958 roku).

⁵ Zobacz również G. Canivet i J. Joly-Hurard, *op. cit.*, s. 1086

⁶ Zobacz na przykład orzeczenie dyscyplinarne w sprawie S187, z dnia 18 listopada 2010 roku, dostępne pod adresem internetowym: <http://www.conseil-superieur-magistrature.fr/discipline-des-magistrats?m=decision&id=916>

2. Jeśli w trakcie przechodzenia w stan spoczynku (*depart a la retraite*) sędzia jest podmiotem postępowania dyscyplinarnego, wówczas nie może korzystać z tytułu honorowego sędziego (*magistrat honoraire*), przed zakończeniem procedury dyscyplinarnej i tytułu tego można mu odmówić w ciągu dwóch miesięcy od zakończenia postępowania (na warunkach ogólnych, tzn. na podstawie uzasadnionej decyzji, po uzyskaniu stanowiska Najwyższej Rady ds. Magistratury) (artykuł 77 ustawy organicznej z 1958 roku). Sędzia w stanie spoczynku może zostać pozbawiony tytułu honorowego, m.in. z powodu dopuszczenia się przewinienia dyscyplinarnego, popełnionego w trakcie wykonywania czynności sędziowskich, o ile Minister Sprawiedliwości uzyskał o tym wiedzę po przejściu przez niego w stan spoczynku (artykuł 79 ustawy organicznej z 1958 roku).

VII. PRZEBIEG POSTĘPOWANIA DYSCYPLINARNEGO

7.1. Sądy dyscyplinarne

1. Władza dyscyplinarna jest wykonywana wobec sędziów przez Najwyższą Radę ds. Magistratury. Jest ona wykonywana w odniesieniu do sędziów delegowanych, oddanych do dyspozycji, czy będących w stanie spoczynku, przez dywizję Najwyższej Rady ds. Magistratury właściwą w sprawach sędziów, ewentualnie przez Ministra Sprawiedliwości, w zależności od tego, gdzie sędziowie wykonywali swoje ostatnie funkcje w wymiarze sprawiedliwości: w sądownictwie, czy w administracji centralnej Ministerstwa Sprawiedliwości (artykuł 48 ustawy organicznej z 1958 roku). W tym pierwszym przypadku to skład Najwyższej Rady ds. Magistratury będzie pełnił rolę sądu dyscyplinarnego.

7.2. Podmioty uprawnione do wszczęcia postępowania dyscyplinarnego i wnioskowania o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego

1. Najwyższa Rada ds. Magistratury jest związana zawiadomieniem o faktach uzasadniających wszczęcie postępowania dyscyplinarnego, skierowanego do niej przez Ministra Sprawiedliwości. Jest związana również zawiadomieniem o faktach uzasadniających wszczęcie postępowania dyscyplinarnego, które kierują do niej pierwsi prezesi sądów apelacyjnych lub prezesi najwyższych sądów apelacyjnych. Kopia przekazanych przez nich dokumentów jest przesyłana Ministrowi Sprawiedliwości, który może domagać się wszczęcia dodatkowego dochodzenia, o charakterze administracyjnym, przez generalnego inspektora służby sądowej (artykuły 50-1 oraz 50-2 ustawy organicznej z 1958 roku)⁷.
2. Ponadto, każda ze stron konkretnego postępowania, która ma zastrzeżenia, co do zachowania sędziego przy wykonywaniu jego funkcji i uważa, że może ono stanowić podstawę odpowiedzialności dyscyplinarnej może wnieść skargę bezpośrednio do Najwyższej Rady ds. Magistratury. Złożenie takiej skargi do Najwyższej Rady ds. Magistratury nie stanowi podstawy wyłączenia sędziego (artykuł 50-3 ustawy organicznej z 1958 roku).
3. Skarga złożona przez stronę postępowania podlega zbadaniu przez komisję do spraw dopuszczalności skarg, (*commission d'admission des requets*). Aktualnie w Najwyższej Radzie ds. Magistratury funkcjonują trzy takie komisje zajmujące się „filtrowaniem” napływających skarg, dwie badające skargi dotyczące sędziów i jedna – prokuratorów. Członkowie komisji (dwaj członkowie magistratury i dwaj spoza jej grona) powoływani są co roku przez przewodniczących właściwych dywizji Najwyższej Rady ds. Magistratury spośród ich członków. Członkowie komisji do spraw dopuszczalności skarg, w przypadku uznania skargi za dopuszczalną, nie mogą zasiadać w składzie Rady Dyscyplinarnej rozpoznającej skargę co do meritum (artykuł 50-3 ustawy organicznej z 1958 roku).

⁷ Zobacz również G. Canivet, i J. Joly-Hurard, *op. cit.*, s. 1078-1079.

4. Pod rygorem uznania za niedopuszczalną skarga: nie może być wniesiona po upływie roku od dnia wydania decyzji w sposób ostateczny kończącej postępowanie; powinna zawierać dokładne wskazanie faktów oraz formułowane zarzuty; powinna być podpisana przez stronę i wskazywać jej tożsamość, adres i inne elementy, pozwalające na identyfikację przedmiotowego postępowania (artykuł 50-3 ustawy organicznej z 1958 roku).
5. Prezes komisji do spraw dopuszczalności skarg może odrzucić skargi oczywiście bezzasadne lub oczywiście niedopuszczalne. Gdy komisja do spraw dopuszczalności skarg Najwyższej Rady ds. Magistratury uzna skargę za dopuszczalną, informuje o niej sędziego, którego ona dotyczy (artykuł 50-3 ustawy organicznej z 1958 roku).
6. Komisja do spraw dopuszczalności skarg zwraca się do pierwszego prezesa sądu apelacyjnego lub do prezesa najwyższego sądu apelacyjnego, będących przełożonymi służbowymi sędziego, którego postępowanie dotyczy, o przedstawienie obserwacji i wszelkich informacji, które mogą okazać się użyteczne. Pierwszy prezes sądu apelacyjnego lub prezes najwyższego sądu apelacyjnego zaprasza sędziego do prezentacji własnych obserwacji. Pierwszy prezes sądu apelacyjnego lub prezes najwyższego sądu apelacyjnego przedstawia całość tych informacji i obserwacji, w terminie dwóch miesięcy od skierowania do niego stosownego żądania, Komisji do spraw dopuszczalności skarg, jak również Ministrowi Sprawiedliwości. Komisja do spraw dopuszczalności skarg może wysłuchać sędziego, którego skarga dotyczy oraz stronę, która ją wniosła. Gdy uzna, że fakty mogą stanowić podstawę odpowiedzialności dyscyplinarnej Komisja do spraw dopuszczalności skarg Najwyższej Rady ds. Magistratury przekazuje zbadanie skargi Radzie Dyscyplinarnej (*conseil de discipline*) (dywizji Najwyższej Rady ds. Magistratury, zajmującej się sprawami sędziów) (artykuł 50-3 ustawy organicznej z 1958 roku).
7. Sędzia, którego dotyczy skarga, strona, prezes sądu oraz Minister Sprawiedliwości są powiadamiani o odrzuceniu skargi bądź o wszczęciu postępowania dyscyplinarnego. Decyzja o odrzuceniu skargi nie podlega zaskarżeniu. W przypadku odrzucenia skargi, Minister Sprawiedliwości i szef

stosownego sądu, może przekazać sprawę Najwyższej Radzie ds. Magistratury powołując się na fakty ujawnione w skardze (artykuł 50-3 ustawy organicznej z 1958 roku).

7.3. Oskarżyciel publiczny

1. W postępowaniu dyscyplinarnym brak jest oskarżyciela publicznego. Pierwszy prezes Sądu Kasacyjnego, pełniąc funkcję Przewodniczącego Rady Dyscyplinarnej, wyznacza spośród członków Najwyższej Rady ds. Magistratury sprawozdawcę, który może przeprowadzić stosowne dochodzenie. Tego typu dochodzenie należy jednak odróżnić od dochodzenia o charakterze administracyjnym, które może zostać przeprowadzone przez Inspekcję Generalną Służb Sądowych.

7.4. Obwiniony

1. Sędzia uzyskuje status obwinionego po wszczęciu postępowania, czyli po przekazaniu sprawy Najwyższej Radzie ds. Magistratury. Od tego momentu ma dostęp do całości akt. Może bronić się osobiście lub korzystać z pomocy obrońcy. Nie podlega przeszukaniu i zatrzymaniu rzeczy (artykuły 51-52 ustawy organicznej z 1958 roku).
2. Minister Sprawiedliwości, po przekazaniu skargi lub zawiadomienia o faktach, których natura uzasadnia wszczęcie postępowania dyscyplinarnego, może, w przypadkach niecierpiących zwłoki, po konsultacji z hierarchicznymi przełożonymi, zaproponować Najwyższej Radzie ds. Magistratury orzeczenia czasowego zakazu pełnienia jego funkcji do czasu prawomocnego zakończenia postępowania dyscyplinarnego. Pierwsi prezesi sądów apelacyjnych i prezesi najwyższych trybunałów apelacyjnych, którzy powzięli wiadomość o okolicznościach, których natura może prowadzić do wszczęcia postępowania dyscyplinarnego przeciwko sędziemu mogą również, w przypadkach niecierpiących zwłoki, zwrócić się do Rady w tym samym celu. Ta ostatnia podejmuje decyzję w ciągu dwóch tygodni od przekazania jej sprawy. Jeśli wraz z upływem dwóch miesięcy następujących po zawiadomieniu o czasowym

zakazie, wydanym przez radę dyscyplinarną, Najwyższej Radzie ds. Magistratury nie zostanie przekazana sprawa, zakaz czasowy traci moc ex lege (artykuł 50 ustawy organicznej z 1958 roku).

3. Ponadto, Najwyższa Rada ds. Magistratury może zakazać sędziemu pełnienia funkcji sędziowskich do czasu ostatecznego załatwienia sprawy dyscyplinarnej (artykuł 51 ustawy organicznej z 1958 roku).

7.5. Udział w postępowaniu dyscyplinarnym Ministra Sprawiedliwości albo innego organu sprawującego nadzór administracyjny nad sądami powszechnymi

1. Minister Sprawiedliwości może zainicjować postępowanie dyscyplinarne przeciwko sędziemu. Może również, po uzyskaniu stosownych informacji przekazanych mu przez Najwyższą Radę ds. Magistratury, w związku ze złożonym do niej zawiadomieniem, zlecić przeprowadzenie dochodzenia administracyjnego Generalnej Inspekcji Służby Sądowej (artykuł 50-2 ustawy organicznej z 1958 roku).
2. Minister Sprawiedliwości, po uzyskaniu informacji o faktach, które mogą stanowić podstawę odpowiedzialności dyscyplinarnej, może o ile jest to pilne, po konsultacjach z przełożonymi, zwrócić się do Najwyższej Rady ds. Magistratury z prośbą o orzeczenie czasowego zakazu pełnienia funkcji sędziowskich w związku z toczącym się postępowaniem karnym, bądź administracyjnym, do czasu zakończenia postępowania dyscyplinarnego (artykuł 50 ustawy organicznej z 1958 roku).
3. Przedstawiciel Ministra Sprawiedliwości bierze udział w rozprawie i może prezentować jego stanowisko (artykuł 56 ustawy organicznej z 1958 roku).
4. Decyzja kończąca postępowanie dyscyplinarne może być zaskarżona również przez Ministra Sprawiedliwości (artykuł 58 ustawy organicznej z 1958 roku).

7.6. Rozpoznanie sprawy dyscyplinarnej

1. Od przekazania sprawy do Najwyższej Radzie ds. Magistratury, sędzia ma prawo zapoznać się z aktami postępowania oraz elementami postępowania wyjaśniającego, jeśli zostało przeprowadzone. Pierwszy prezes Sądu Kasacyjnego, jako prezes rady dyscyplinarnej, wyznacza sprawozdawcę spośród członków rady. Powierza mu, o ile ma ono miejsce, prowadzenie czynności wyjaśniających (artykuł 51 ustawy organicznej z 1958 roku).
2. W przypadku przekazaniu sprawy Najwyższej Radzie ds. Magistratury, na skutek skargi jednej ze stron postępowania, wyznaczenie sprawozdawcy nastąpi po zbadaniu skargi przez komisję do spraw dopuszczalności skarg (artykuł 51 ustawy organicznej z 1958 roku).
3. W toku czynności wyjaśniających, sprawozdawca wysłuchuje lub może powierzyć wysłuchanie sędziego, którego sprawa dotyczy, innemu sędziemu, co najmniej tej samej rangi oraz składającego zawiadomienie i świadków. Dokonuje on wszelkich koniecznych czynności śledczych i może podjąć działania celem wyznaczenia biegłego. Sędzia, którego dotyczy postępowanie może korzystać z pomocy innego sędziego, adwokata z Rady Stanu bądź Sądu Kasacyjnego, względnie z pomocy adwokata, należącego do samorządu adwokackiego (artykuł 52 ustawy organicznej z 1958 roku).
4. Gdy czynności wyjaśniające nie były konieczne, względnie, jeśli czynności wyjaśniające zostały zakończone, sędzia jest wzywany do stawienia przed Radą Dyscyplinarną. Gdy sprawa została przekazana Najwyższej Radzie ds. Magistratury, w związku ze skargą strony postępowania rozprawa dyscyplinarna nie może odbyć się przed upływem trzech miesięcy od momentu powiadomienia Ministra Sprawiedliwości o wszczęciu postępowania dyscyplinarnego (artykuł 53 ustawy organicznej z 1958 roku).
5. Wezwany sędzia ma obowiązek osobistego stawienia. W przypadku choroby lub uzasadnionej przeszkody w stawieniu, może być reprezentowany przez adwokata z Rady Stanu bądź Sądu Kasacyjnego, względnie korzystać z pomocy adwokata, należącego do samorządu

adwokackiego (artykuł 52 ustawy organicznej z 1958 roku). Sędzia ma prawo do zapoznania się z aktami sprawy, wszelkimi elementami śledztwa oraz raportem sprawozdawcy. Jego pełnomocnik ma prawo zapoznać się z tymi samymi dokumentami (artykuł 55 ustawy organicznej z 1958 roku).

6. W dniu oznaczonym w wezwaniu, po wysłuchaniu dyrektora służb sądowych oraz po zapoznaniu się z raportem, sędzia, o którym mowa, ma prawo przedstawić wyjaśnienia oraz środki obrony odnoszące się do faktów, które są mu zarzucane. W przypadku braku możliwości wzięcia udziału przez dyrektora, zastępuje go sędzia z jego dysekcji, co najmniej równy rangą zastępcy dyrektora (artykuł 56 ustawy organicznej z 1958 roku).
7. Rozprawa jest jawna. Jeżeli wymaga tego ochrona porządku publicznego albo prywatności lub jeśli istnieją okoliczności specjalne zagrażające interesowi wymiaru sprawiedliwości, wówczas jawność rozprawy może być wyłączona w całości lub części z urzędu przez radę dyscyplinarną. Rada dyscyplinarna obraduje za zamkniętymi drzwiami. Decyzja, która musi być uzasadniona, jest ogłaszana publicznie. Jeśli sędzia, którego dotyczy postępowanie, poza przypadkiem siły wyższej, nie stawia się, decyzja może wydać pod jego nieobecność i będzie ona uważana za kontradiktoryjną (artykuł 57 ustawy organicznej z 1958 roku).
8. Gdy właściwy skład Najwyższej Rady ds. Magistratury stwierdził przewinienie dyscyplinarne, rozstrzygnięcie o karze jest podejmowane większością głosów. W przypadku równego podziału głosów w kwestii wyboru kary, rozstrzyga głos przewodniczącego składu orzekającego (artykuł 57-1 ustawy organicznej).
9. O podjętej decyzji sędzia powiadamiany jest w drodze administracyjnej, wywołuje ona skutek od dnia tego powiadomienia. Odwołanie od decyzji rady dyscyplinarnej nie przysługuje osobie, która złożyła skargę (artykuł 58 ustawy organicznej).

7.7. Kary dyscyplinarne

1. Zgodnie z artykułem 45 ustawy organicznej, sankcjami dyscyplinarnymi mającymi zastosowanie do sędziów są:
 - nagana z wpisem do akt (*le blâme avec inscription au dossier*);
 - przeniesienie na inne stanowisko służbowe (*le déplacement d'office*);
 - cofnięcie niektórych funkcji (*le retrait de certaines fonctions*);
 - zakaz bycia nominowanym bądź wybranym do pełnienia funkcji sędziego jednoosobowo przez okres do pięciu lat (*l'interdiction d'être nommé ou désigné dans des fonctions de juge unique pendant une durée maximum de cinq ans*);
 - obniżenie stawki zaszeregowania (*l'abaissement d'échelon*);
 - czasowe pozbawienie funkcji przez maksymalnie jeden rok z całkowitym lub częściowym wstrzymaniem wynagrodzenia (*l'exclusion temporaire de fonctions pour une durée maximum d'un an, avec privation totale ou partielle du traitement*);
 - degradacja (*la rétrogradation*);
 - przeniesienie w stan spoczynku lub dopuszczenie do zrzeczenia się funkcji, gdy sędzia nie ma prawa do emerytury (*la mise à la retraite d'office ou l'admission à cesser ses fonctions lorsque le magistrat n'a pas le droit à une pension de retraite*);
 - usunięcie z urzędu (*la révocation*).
2. Gdy w tym samym czasie sędzia jest ścigany za kilka czynów, można orzec wobec niego tylko jedną z kar dyscyplinarnych. Sankcje nie podlegają łączeniu poza przeniesieniem na inne stanowisko, które można łączyć z niektórymi innymi sankcjami (cofnięcie niektórych funkcji, zakaz bycia nominowanym bądź wybranym do pełnienia funkcji sędziego jednoosobowo przez okres do pięciu lat, obniżenie stawki zaszeregowania, czasowe pozbawienie funkcji przez

maksymalnie jeden rok z całkowitym lub częściowym wstrzymaniem wynagrodzenia, degradacja) (artykuł 46 ustawy organicznej z 1958 roku).

7.8. Środki odwoławcze od orzeczenia o odpowiedzialności dyscyplinarnej

1. Orzeczenie Rady Dyscyplinarnej Rady Najwyższej o odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów jest decyzją administracyjną. Odwołanie od tego orzeczenia przysługuje do Rady Państwa⁸.

7.9. Koszty postępowania dyscyplinarnego

1. Brak regulacji szczególnych dotyczących zasad ponoszenia kosztów postępowania dyscyplinarnego. W praktyce ponosi je Skarb Państwa.

VIII. PRZEDAWNIE KARAŁNOŚCI W ZAKRESIE ODPOWIEDZIALNOŚCI DYSCYPLINARNEJ SĘDZIÓW

1. W systemie prawa francuskiego brak jest regulacji dotyczącej przedawnienia karalności przewinienia dyscyplinarnego. Skarga indywidualna może być wniesiona w ciągu roku od zdarzenia ją uzasadniającego (artykuł 50-3 ustawy organicznej z 1958 roku).

IX. STATYSTYCZNE UJĘCIE ODPOWIEDZIALNOŚCI DYSCYPLINARNEJ SĘDZIÓW SĄDÓW Powszechnych

1. W roku 2013 Najwyższa Rada ds. Magistratury, jako Rada Dyscyplinarna orzekła trzy czasowe zakazy sprawowania funkcji sędziowskich. Ponadto, wydała 5 decyzji co do meritum, w jednej z nich stwierdzono brak przewinienia dyscyplinarnego, w pozostałych stwierdzono takie przewinienia orzekając: raz nagana z wpisem do akt , dwa razy zakaz bycia nominowanym bądź wybranym

⁸ Orzeczenie Rady Państwa w sprawie *Etang* z 12 lipca 1969 roku.

do pełnienia funkcji sędziego jednoosobowo i raz przeniesienie na inne stanowisko służbowe (Raport roczny, rok 2013 (*Rapport annuel 2013*), str. 153-156., dostępny na stronie internetowej: <http://www.conseil-superieur-magistrature.fr/rapports-annuels-d-activite>).

2. W roku 2014 Najwyższa Rada ds. Magistratury, jako Rada Dyscyplinarna orzekła jeden czasowy zakaz sprawowania funkcji sędziowskich (*interdiction temporaire d'exercice*). Ponadto, wydała 10 decyzji, co do meritum. W trzech z nich nie stwierdzono potrzeby wymierzenia kary dyscyplinarnej (*dit n'y avoir lieu au prononcé d'une sanction*), w dwóch stwierdzono zaprzestanie pełnienia funkcji (*admission à cesser ses fonctions*), w pozostałych orzeczono: cztery razy naganę z wpisem do akt i raz degradację. Na koniec roku 2014 Radzie pozostały do rozpoznania pięć spraw przekazanych jej przez Ministra Sprawiedliwości (Raport roczny, rok 2014 (*Rapport annuel 2014*), str. 137-139, dostępny na stronie internetowej: <http://www.conseil-superieur-magistrature.fr/rapports-annuels-d-activite>).
3. W roku 2013 komisja do spraw dopuszczalności skarg zarejestrowała 325 skarg pochodzących bezpośrednio od stron i wydała w ich przedmiocie 302 decyzje: 250 uznanych zostało za oczywiście niedopuszczalne, 47 za oczywiście bezzasadne i 5 – za dopuszczalne. Z kolei w roku 2014 komisja zarejestrowała 242 skargi pochodzące bezpośrednio od stron i wydała 346 decyzji: 245 skarg uznanych zostało za oczywiście niedopuszczalne, 91 za oczywiście bezzasadne i 10 – za dopuszczalne. Spośród 1278 skarg zarejestrowanych w okresie 2011-2014 (w tym - 924 dotyczące sędziów), 29 zostało uznanych za dopuszczalne (2%) (w tym - 21 dotyczących sędziów).

X. DZIAŁANIA USTAWODAWCY MAJĄCE NA CELU WZMOCNIENIE ODPOWIEDZIALNOŚCI DYSCYPLINARNEJ SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH

1. Modyfikacje wprowadzane do systemu odpowiedzialności dyscyplinarnej w ostatnich latach rozszerzyły zakres podmiotów, które mogą inicjować postępowania dyscyplinarne o strony konkretnego postępowania. Ponadto

rozszerzono zakres jawności postępowania dyscyplinarnego, wprowadzając jako zasadę jawność rozprawy dyscyplinarnej. Proces wprowadzania zmian nie został jeszcze zakończony.

2. Na etapie prac legislacyjnych znajdują się aktualnie kolejne propozycje, które mają zmodyfikować ustawę organiczną nr 58-1270 z dnia 22 grudnia 1958 roku (Projekt ustawy organicznej dotyczącej gwarancji prawnych, obowiązków deontologicznych oraz naboru sędziów, jak również Rady Najwyższej Sądownictwa (*Projet de loi organique relatif aux garanties statutaires aux obligations déontologiques et au recrutement des magistrats ainsi qu'au Conseil supérieur de la magistrature*) (JUSB1514050L)).
3. Zmiany te, zgodnie z założeniem projektodawców, mają na celu przede wszystkim zagwarantować przeprowadzenie postępowania dyscyplinarnego w rozsądnym terminie oraz wzmocnić jego kontradiktoryjny charakter.
4. Art. 25 projektu dodaje do artykułu 44 następujące elementy: od momentu wezwania, mając na uwadze przyszłe wysłuchanie, sędzia ma prawo zapoznać się z aktami sprawy oraz dowodami stanowiącymi podstawę wszczęcia procedury dotyczącej ostrzeżenia (*avertissement*). Ostrzeżenie nie może być wymierzone po upływie dwóch lat od dnia, w którym inspektor generalny służby sądowej (*inspecteur général des services judiciaires*), szef sądu (*chef de la cour*), dyrektor lub szef służby administracji centralnej (*le directeur ou le chef de service de l'administration centrale*) powziął wiadomość o faktach, które mogłyby uzasadniać zastosowanie takiego środka.
5. Poza tym wprowadza artykuł 47, zgodnie z którym osoby uprawnione do zainicjowania postępowania dyscyplinarnego nie mogą uczynić tego po upływie trzech lat od dnia, w którym powzięli wiadomość o faktach uzasadniających podstawę odpowiedzialności dyscyplinarnej.
6. Artykuł 26 wprowadza następujące elementy do artykułu 50: Rada Najwyższa Sądownictwa (*Conseil supérieur de la magistrature*) wypowiada się co do sytuacji sędziów, wobec których orzeczono czasowy zakaz pełnienia funkcji w terminie 8 miesięcy od dnia zwrócenia się do niej w tej sprawie. Może ona, w drodze uzasadnionej decyzji, przedłużyć ten okres o kolejne cztery miesiące.

Jeżeli po upływie tego okresu nie zostanie podjęta żadna decyzja, zainteresowany powraca do pełnienia swoich funkcji. Jeśli zainteresowany jest podmiotem postępowania karnego, Rada może podjąć decyzję o utrzymaniu zakazu czasowego pełnienia funkcji do czasu wydania decyzji ostatecznej kończącej postępowanie dyscyplinarne.

7. Ponadto, nowelizacja dodaje artykuł 50-4: Rada ma 12 miesięcy od dnia przekazania jej sprawy przez uprawniony podmiot, z wyjątkiem sytuacji przedłużenia tego terminu o sześć miesięcy. Okres ten może zostać przedłużany na mocy uzasadnionej decyzji.

XI. WNIOSKI

Brak wniosków *de lege lata*, *de lege ferenda* oraz dla ustawodawcy polskiego.

OŚWIADCZENIA MAJĄTKOWE SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH WE FRANCJI

1. W aktualnie obowiązującym porządku prawnym brak jest obowiązku składania przez sędziów, niezależnie od pełnionej funkcji, oświadczeń majątkowych. Pewien wyłom w tej zasadzie ma wprowadzić ustawa organiczna dotycząca gwarancji prawnych, obowiązków deontologicznych oraz naboru sędziów (*magistrats*), jak również Rady Najwyższej Sądownictwa (*Conseil supérieur de la magistrature*) (JUSB1514050L), stanowiąca aktualnie przedmiot prac legislacyjnych w parlamencie.
2. Projekt ma znowelizować ustawę organiczną nr 58-1270 z dnia 22 grudnia 1958 roku w zakresie dotyczącym wprowadzenia obowiązku składania oświadczeń majątkowych przez niektóre kategorie sędziów, pełniących wysokie stanowiska funkcyjne. Wprowadza on dwa nowe paragrafy (7-3 oraz 7-4) do ustawy organicznej z 1958 roku, zgodnie z którymi:
3. Pierwszy prezes oraz prezesi izb Sądu Kasacyjnego (*premier président et les présidents de chambre de la Cour de cassation*), podobnie jak prokurator generalny (*procureur générale*) i pierwsi adwokaci generalni przy tym sądzie (*les premiers avocats généraux*), jak również pierwsi prezesi sądów apelacyjnych (*les premiers présidents des cours d'appel*) i prokuratorzy generalni przy tych sądach (*procureurs généraux*) w ciągu dwóch miesięcy od objęcia stanowiska będą mieli obowiązek złożyć oświadczenie majątkowe do komisji do spraw zbierania oświadczeń majątkowych sędziów (*commission de recueil des déclarations de patrimoine des magistrats de l'ordre judiciaire*). Na wymienionych wyżej osobach będzie spoczywał obowiązek ponownego złożenia komisji deklaracji majątkowej w ciągu dwóch miesięcy od ustąpienia z funkcji. Komisja zbada różnice w sytuacji majątkowej zainteresowanego na podstawie obu deklaracji. Gdy komisja, po przeprowadzeniu postępowania o charakterze kontradyktoryjnym, stwierdzi zmiany w majątku, dla wyjaśnienia których nie będzie posiadała wystarczających informacji, skieruje sprawę zainteresowanego do administracji podatkowej. Oświadczenie majątkowe nie jest dołączane do akt osobowych, ani komunikowane osobom trzecim. Dekret

Rady Państwa określi wzór i treść deklaracji, sposoby jej aktualizacji i przechowywania.

4. Komisji do spraw zbierania oświadczeń majątkowych sędziów (*commission de recueil des déclarations de patrimoine des magistrats de l'ordre judiciaire*) będzie przewodniczył sędzia, wybrany przez zgromadzenie ogólne sędziów i prokuratorów Sądu Kasacyjnego (*assemblée générale des magistrats du siège et du parquet de la Cour de cassation*). W jej skład wejdą: wysoki rangą urzędnik Rady Państwa (*conseiller d'État*), wybrany przez zgromadzenie ogólne Rady Państwa (*assemblée générale du Conseil d'État*), wyższy sędzia Trybunału Obrachunkowego (*conseiller maître à la Cour des Comptes*), wybrany przez izbę tego Trybunału (*chambre du conseil*), dwie wykwalifikowane osoby mianowane przez prezydenta. Członkowie komisji mają być wybierani na trzy lata, ich reelekcja będzie możliwa tylko jednokrotnie. Dekret Rady Państwa określi warunki stosowania tego artykułu.

ODPOWIEDZIALNOŚĆ DYSCYPLINARNA SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH W HISZPANII

I. POJĘCIE SĄDOWNICTWA POWSZECHNEGO

1. Podstawą organizacji i funkcjonowania sądów jest zasada jedności władzy sądowniczej (*unidad jurisdiccional*). W ramach jednolitego sądownictwa powszechnego istnieje szereg wyspecjalizowanych sądów, wyróżnianych za pomocą różnorodnych kryteriów. Sądami powszechnymi są organy, które wymienione zostały wprost w ustawie organicznej 6/1985 z dnia 1 lipca 1985 roku o władzy sądowniczej (*Ley Organica 6/1985, de 1 de Julio, del Poder Judicial*).
2. Sprawowanie wymiaru sprawiedliwości należy do sądów (*juzgados*) i trybunałów (*tribunales*) (artykuł 26 ustawy organicznej).
3. Terytorium państwa hiszpańskiego, przez wzgląd na organizację sądownictwa dzieli się na gminy, okręgi, prowincje oraz wspólnoty autonomiczne.
4. Sądy pokoju (*Juzgados de Paz*) (artykuł 99-103 ustawy organicznej), funkcjonują w gminach, w których brak jest sądów pierwszej instancji i postępowania przygotowawczego i orzekają w sprawach o wykroczenia.
5. W okręgach sądowych, obejmujących jedną lub kilka graniczących ze sobą gmin w ramach jednej prowincji, funkcjonują sądy pierwszej instancji i postępowania przygotowawczego (*Juzgados de Primera Instancia e Instruccion*) (artykuł 84-87 ustawy organicznej), rozpoznające odwołania od orzeczeń sędziego pokoju i nadzorujące postępowanie przygotowawcze w sprawach, które będą rozpoznawane przez sądy do spraw karnych oraz audiencje prowincjalne oraz sądy przemocy wobec kobiet (*Juzgados de Violencia Sobre la Mujer*) (artykuł 87bis-art. 87ter ustawy organicznej).
6. W prowincjach funkcjonują: sądy do spraw karnych (*Juzgados de lo Penal*), właściwe w sprawach występków; do spraw nieletnich (*Juzgados de Menores*), w sprawach przeciwko osobom w wieku 14-18 lat; do spraw nadzoru

penitencjarnego (*Juzgados de Vigilancia Penitenciaria*), właściwe w sprawach wykonywania kar pozbawienia wolności, środków zabezpieczających oraz praw skazanych; do spraw administracyjnych (*Juzgados de lo Contencioso-Administrativo*); do spraw z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych (*Juzgados de lo Social*); czy też do spraw handlowych (*Juzgados de lo Mercantil*) (artykuł 86bis – 98 ustawy organicznej); jak również sądy okręgowe, mające siedzibę w stolicach prowincji (*Audiencias Provinciales*) (artykuł 80-83 ustawy organicznej), orzekające jako sądy I instancji w sprawach o przestępstwa nieprzekazane innym sądom oraz apelacji od rozstrzygnięć sądów karnych.

7. W stolicach wspólnot autonomicznych siedziby swoje mają wyższe sądy sprawiedliwości (*Tribunales Superiores de Justicia*), dzielące się na izby (artykuł 70-79 ustawy organicznej): izbę do spraw cywilnych i karnych (*Sala de lo Civil y Penal*), izbę do spraw sądowoadministracyjnych (*Sala de lo contencioso-administrativo*) oraz izbę do spraw społecznych (*Sala de lo Social*).
8. W Madrycie siedzibę swoją mają sądy centralne o zasięgu ogólnokrajowym (artykuł 88-90, 96 ustawy organicznej): postępowania przygotowawczego (*juzgados centrales de instruccion*), do spraw karnych (*juzgados centrales de lo penal*), do spraw nieletnich (*juzgados centrales de menores*), do spraw sądowoadministracyjnych (*juzgados centrales de lo contencioso-administrativo*). W Madrycie funkcjonują także Krajowy Sąd Karny i Administracyjny (*Audiencia Nacional*) (artykuł 62-69 ustawy organicznej), sąd o zasięgu ogólnokrajowym, dzielący się na cztery izby: do spraw karnych (*Sala de lo penal*), do spraw sądowoadministracyjnych (*Sala de lo contencioso-administrativo*), do spraw społecznych (*Sala de lo Social*) oraz apelacyjną (*Sala de lo Apelacion*), jak również Sąd Najwyższy (*Tribunal Supremo*), dzielący się na pięć izb (artykuł 53-61 ustawy organicznej): do spraw cywilnych (*Sala Primera (de lo Civil)*), do spraw karnych (*Sala Segunda (de lo Penal)*), do spraw sądowoadministracyjnych (*Sala Tercera (de lo Contencioso-Administrativo)*), do spraw społecznych (*Sala Cuatra (de lo Social)*) oraz do spraw wojskowych (*Sala Quinta (de lo Militar)*).

9. W ramach sądów wyróżnia się cztery ich piony: cywilny (*orden jurisdiccional civil*), badający sprawy nie zastrzeżone wyraźnie do właściwości innego rodzaju sądów, karny (*orden jurisdiccional penal*), rozpoznający sprawy karne oraz orzekający o powództwach cywilnych wniesionych w toku toczącego się postępowania karnego, administracyjny (*orden jurisdiccional contencioso-administrativo*), rozstrzygający w przedmiocie legalności czynności organów administracji publicznej i w sprawie roszczeń pieniężnych kierowanych przeciwko tym organom, jak również w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczenia społecznego (*orden jurisdiccional social*), obejmujących roszczenia powstałe na podstawie prawa pracy (tak w aspekcie zbiorowym, jak i indywidualnym), jak również roszczenia z zakresu ubezpieczenia społecznego (artykuł 9 ustawy organicznej).
10. Wyjątek od zasady jedności władzy sądowniczej stanowią sądy wojskowe. Ich kompetencje obejmują w czasie pokoju sprawy dotyczące czynów stanowiących przestępstwa wojskowe oraz wszystkie przestępstwa popełnione przez członków sił zbrojnych stacjonujących poza terytorium państwa. W czasie wojny właściwość rzeczowa sądów wojskowych, decyzją Kortezów Generalnych, bądź rządu (gdy uzyskał do tego upoważnienie) może zostać zmieniona. W ramach pionu sądownictwa wojskowego można wyróżnić regionalne sądy wojskowe (*Juzgados Togados Territoriales*), centralne sądy wojskowe (*Juzgados Togados Centrales*), wyższe regionalne sądy wojskowe (*Tribunales Militares Territoriales*) oraz Główny Sąd Wojskowy (*Tribunal Militar Central*). W Sądzie Najwyższym funkcjonuje wskazana już wyżej Izba Wojskowa (*Sala de lo Militar*). Organizację i właściwość sądów wojskowych określa ustawa z 15 lipca 1987 roku (*Ley Organica 4/87, de 15 de Julio, de Competencia y Organizacion de la Jurisdiccion Militar*).
11. W Hiszpanii nie istnieją sądy nadzwyczajne. Od sądów nadzwyczajnych odróżnić należy wyspecjalizowane przedmiotowo sądy powszechne. Wśród nich wyróżnić można: sądy handlowe, sądy wspólnotowych znaków towarowych, sądy penitencjarne, sądy do spraw nieletnich, sądy do spraw przemocy wobec kobiet.

12. Sądy handlowe tworzone są z reguły w stolicy prowincji, a ich właściwość terytorialna rozciąga się na obszar prowincji. Siedziba tego rodzaju sądów może znaleźć się również poza stolicą prowincji, gdy uzasadnia to położenie centrów przemysłowych bądź handlowych. Ponadto mogą zostać utworzone sądy handlowe obejmujące swą właściwością dwie lub więcej prowincji. Do właściwości tego rodzaju sądów należą między innymi sprawy dotyczące upadłości, czynów nieuczciwej konkurencji, własności przemysłowej i intelektualnej, prawa spółek, czy spółdzielczego.
13. Sądy wspólnotowych znaków towarowych mają swoją siedzibę w Alicante i rozstrzygają w sprawy dotyczące wspólnotowych znaków towarowych. Ich właściwość miejscowa rozciąga się na całe terytorium Hiszpanii.
14. Sądy penitencjarne orzekają w sprawach dotyczących wykonywania kary pozbawienia wolności oraz środków zapobiegawczych, jak również sprawują nadzór nad pozostałymi władzami penitencjarnymi i czuwają nad przestrzeganiem praw i wolności osób pozbawionych wolności. W każdej prowincji znajduje się jeden lub więcej sądów penitencjarnych.
15. Sądy do spraw nieletnich zasadniczo rozpoznają sprawy o przestępstwa i wykroczenia popełnione przez osoby, które ukończyły 14 lat, a nie ukończyły jeszcze 18 lat oraz w przedmiocie wykonania orzeczonych kar. Jeden lub więcej sądów dla nieletnich znajduje się w każdej prowincji.
16. Sądy do spraw przemocy wobec kobiet istnieją w każdej prowincji i mogą orzekać w pewnych kategoriach spraw mieszczących się zarówno w pionie cywilnym, jak i karnym, na przykład w sprawie pewnych kategorii przestępstw popełnionych na szkodę żony, partnerki, osoby pozostającej ze sprawcą w bliskim związku, potomkom własnym czy też żony, względnie konkubiny, wspólnie z nim zamieszkujących osób nieletnich i ubezwłasnowolnionych, czy też w określony sposób od niego zależnych, czy też w sprawach dotyczących pochodzenia, unieważnienia małżeństwa, separacji, czy rozwodu, relacji pomiędzy rodzicami a dziećmi, czy też odnośnie zgody na adopcję.
17. Organem władzy sądowniczej jest także Rada Generalna Władzy Sądowniczej (*Consejo General del Poder Judicial*), w której skład, zgodnie z art. 122 ust. 3

Konstytucji wchodzi: Prezes Sądu Najwyższego, będący jej przewodniczącym, jak również 20 członków mianowanych przez króla na okres 5 lat (12 spośród sędziów, 4 na wniosek Kongresu i 4 na wniosek Senatu). Rada stanowi organ konstytucyjny, którego głównym zadaniem jest stanie na straży niezawisłości sędziowskiej. Rada uczestniczy w procesie mianowania, promocji sędziów oraz stanowi organ odpowiedzialności dyscyplinarnej. Zakres jej kompetencji, z biegiem czasu, uległ rozszerzeniu do niemal wszystkich kwestii organizacyjnych związanych z funkcjonowaniem sądownictwa. Wszystkie jej decyzje podlegają zaskarżeniu do Sądu Najwyższego.

18. Konstytucja, przyjęta w referendum 6 grudnia 1978 roku i podpisana przez króla 27 grudnia 1978 roku, weszła w życie w dniu publikacji, czyli 29 grudnia 1978 roku. Składa się ona z Preambuły, Tytułu Wstępnego oraz następujących po nim 10 Tytułów. Tytuł VI „O władzy sądowniczej” (*Del poder judicial*) reguluje podstawowe kwestie związane z organizacją wymiaru sprawiedliwości. Jak wynika z artykułu 117 ust. 1 Konstytucji, sprawiedliwość pochodzi od ludu i jest sprawowana przez sędziów, orzekających w imieniu króla. Sędziowie są niezawisli, nieusuwalni, podlegający jedynie ustawom. Artykuł 122 Konstytucji przekazuje prowadzenie postępowania dyscyplinarnego przeciwko sędziom do wyłącznej właściwości Rady. Ten sam artykuł 122 Konstytucji wskazuje, iż zasady tworzenia i funkcjonowania sądów oraz status prawny sędziów oraz personelu administracyjnego zostanie uregulowany w ustawie organicznej.
1. Bardziej szczegółowa regulacja organizacji wymiaru sprawiedliwości została ujęta we wskazanej powyżej ustawie organicznej 6/1985 z dnia 1 lipca 1985 roku o władzy sądowniczej (*Ley Organica 6/1985, de 1 de Julio, del Poder Judicial*). Ustawa ta w sposób znaczący została zmodyfikowana przez ustawę organiczną nr 4/2013 z 28 czerwca 2013 roku.

II. ORGANIZACJA SĄDOWNICTWA POWSZECHNEGO

2.1. Przedmiotowy zakres sądownictwa powszechnego

1. Wymiar sprawiedliwości, w wymienionych wyżej czterech pionach sprawują następujące sądy.
2. Sądami właściwymi do rozpoznawania spraw cywilnych są: sądy pokoju, sądy pierwszej instancji, wydziały cywilne sądów prowincji, izby cywilne i karne wyższych trybunałów sprawiedliwości wspólnot autonomicznych oraz I Izba Sądu Najwyższego. W ściśle określonym zakresie sprawami tymi zajmować się będą również pewne kategorie sądów wyspecjalizowanych, takie jak sądy do spraw przemocy wobec kobiet, sądy rodzinne, sądy handlowe, czy też sądy do spraw wspólnotowego znaku towarowego.
3. Sprawy karne rozpoznają: sądy pokoju, sądy karne, sądy śledcze, sądy do spraw nieletnich, sądy penitencjarne, sądy do spraw przemocy wobec kobiet, wydziały karne sądów prowincji, izby cywilne i karne wyższych trybunałów sprawiedliwości wspólnot autonomicznych, Izba Karna Krajowego Sądu Karnego i Administracyjnego oraz II Izba Sądu Najwyższego.
4. Wymiar sprawiedliwości z zakresu spraw administracyjnych sprawują: sądy administracyjne, wydziały administracyjne wyższych trybunałów sprawiedliwości wspólnot autonomicznych, Izba Administracyjna Krajowego Sądu Karnego i Administracyjnego oraz III Izba Sądu Najwyższego.
5. Z kolei sprawy z zakresu prawa pracy rozpoznają sądy pracy, wydziały do spraw prawa pracy wyższych trybunałów sprawiedliwości wspólnot autonomicznych Izba do spraw Prawa Pracy Krajowego Sądu Karnego i Administracyjnego oraz IV Izba Sądu Najwyższego.

2.2. Podmiotowy zakres sądownictwa powszechnego

1. Zgodnie z postanowieniami ustawy organicznej pojęcie sędziego obejmuje aż trzy grupy podmiotów: sędziów Sądu Najwyższego (*magistrados del Tribunal Supremo*), oraz dwie grupy sędziów: *magistrados* i *jueces* (artykuł 299 ustawy organicznej).
2. Sądy zasadniczo orzekają w składach jednoosobowych, z wyjątkiem sądów prowincji, wyższych trybunałów sprawiedliwości wspólnot autonomicznych, Krajowego Sądu Karnego i Administracyjnego oraz Sądu Najwyższego. Sądy prowincji składają się z prezesa (*president*) oraz dwóch lub więcej sędziów (*magistrados*), a wyższe trybunały sprawiedliwości wspólnot autonomicznych – z prezesa (będący również prezesem izby cywilnej i karnej), prezesów izb (*presidentes de salas*) oraz sędziów. Z kolei w Krajowym Sądzie Karnym i Administracyjnym zasiadają prezes, prezesi izb oraz sędziowie. Sąd Najwyższy złożony jest natomiast z prezesa, prezesów izb oraz sędziów.
3. Przełożonymi personelu administracyjnego, zatrudnionego w sądach, są z kolei sekretarze sądowi. Ich rola sprowadza się do prowadzenia akt sądowych i wykonywania innych podobnych czynności. Sekretarze sądowi tworzą zhierarchizowaną strukturę, uzależnioną od Ministerstwa Sprawiedliwości oraz sekretarzy w sądach wyższego szczebla (Księga V ustawy organicznej, O sekretarzach sądowych i biurze sądowym (*De los secretarios judiciales y de la oficina judicial*)).

III. ODPOWIEDZIALNOŚĆ DYSCYPLINARNA SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH W UJĘCIU OGÓLNYM

3.1. Źródła prawa dotyczące odpowiedzialności sędziów sądów powszechnych

1. Kwestie związane z odpowiedzialnością dyscyplinarną sędziów reguluje artykuł 122 Konstytucji z 1978 oraz przepisy ustawy organicznej 6/1985 z dnia 1 lipca 1985 roku o władzy sądowniczej, artykuły 414-427 (w brzmieniu nadanym przez

ustawę organiczną 4/2013 z 28 czerwca 2013 roku o reformie Rady Najwyższej).

3.2. Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów sądów powszechnych a inne rodzaje odpowiedzialności

3.2.1. Odpowiedzialność dyscyplinarna a odpowiedzialność cywilna

1. Zasady odpowiedzialności majątkowej państwa za szkody wyrządzone przy sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości, na skutek błędu sądowego, względnie nienormalnego jego funkcjonowania, określają w sposób szczegółowy art. 292-296 ustawy organicznej. Zgodnie z jej art. 296, za szkody wyrządzone przez sędziów (*jueces, magistrados*) przy wykonywaniu ich funkcji odpowiada państwo a osoby poszkodowane nie mogą nigdy dochodzić ich naprawienia bezpośrednio od sędziów. W przypadku, gdy szkoda powstała z winy umyślnej lub na skutek poważnego niedbalstwa po stronie sędziego i została już naprawiona przeciwko sędziemu z roszczeniem regresowym, bez uszczerbku dla jego ewentualnej odpowiedzialności dyscyplinarnej, może wystąpić Administracja Generalna (*Administración General del Estado*).

3.2.2. Odpowiedzialność dyscyplinarna a odpowiedzialność karna

1. Zgodnie z art. 405 ustawy organicznej 6/1985 sędziowie podlegają odpowiedzialności karnej za przestępstwa (*delitos*) i wykroczenia (*faltas*), popełnione przy wykonywaniu swoich obowiązków na zasadach określonych w tejże ustawie. Postępowanie karne przeciwko sędziemu może zostać zainicjowane na skutek skargi prokuratora, pokrzywdzonego, czy też w konsekwencji *actio popularis* (art. 406 ustawy organicznej).
2. Gdy Sąd Najwyższy, przy okazji rozpoznawania konkretnej sprawy, czy też w inny sposób, uzyska informacje na temat jakiegokolwiek czynu, którego dopuścił się sędzia w wykonaniu swoich obowiązków powiadamia właściwy sąd celem wszczęcia postępowania. Ten sam obowiązek mają również inne sądy wyższego rzędu (*Tribunales Superiores de Justicia, Audicencias*) (art. 407

ustawy organicznej). Gdy inne władze sądowe uzyskają wiadomość, w toku realizowanych czynności, o możliwości popełnienia przestępstwa bądź wykroczenia przez sędziego przy wykonywaniu jego obowiązków, powiadomią o tym właściwego sędziego lub sąd, po wysłuchaniu prokuratora, przekazując jednocześnie niezbędne informacje (art. 408 ustawy organicznej).

3. Gdy Rada Generalna Władzy Sądowniczej, rząd lub inny organ lub władza państwa lub wspólnoty autonomicznej uzna, że sędzia przy sprawowaniu swego urzędu dopuścił się czynu, który może stanowić przestępstwo lub wykroczenie, powiadamia o tym prokuratora w celu ewentualnego wszczęcia postępowania karnego (art. 409 ustawy organicznej).
4. Gdy którakolwiek ze stron w procesie lub osoby mającej interes w jego rozstrzygnięciu, sformułowała skargę na sędziego, który ma orzekać w tym procesie, przed uznaniem jej za dopuszczalną, instytucja właściwa do przeprowadzenia postępowania może gromadzić dowody, które uzna za stosowne celem ustalenia swojej właściwości, jak również przydatności faktów do ustalenia odpowiedzialności karnej, czy też prawdopodobieństwa zarzucenia mu czynu (art. 410 ustawy organicznej).
5. Wszczęcie postępowania karnego nie stanowi przeszkody do wszczęcia postępowania dyscyplinarnego w odniesieniu do tych samych faktów, ale żadna decyzja nie zostanie wykonana dopóki nie zapadnie prawomocny wyrok skazujący bądź uniewinniający w sprawie karnej. W każdym razie, stan faktyczny ustalony w orzeczeniu kończącym postępowanie karne jest wiążący w postępowaniu dyscyplinarnym, bez uszczerbku dla odmiennej kwalifikacji prawnej, która może wystąpić w obu postępowaniach (art. 415(2) ustawy organicznej). Orzeczenie sankcji karnych i dyscyplinarnych w zakresie tych samych faktów będzie możliwe jedynie w sytuacji braku identyczności podstawy prawnej i dobra chronionego (art. 415(3) ustawy organicznej).

3.3.3. Odpowiedzialność dyscyplinarna a odpowiedzialność pracownicza

1. Ogólne zasady odpowiedzialności pracowniczej nie mają zastosowania wobec sędziów.

3.4. Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów sądów powszechnych a odpowiedzialność dyscyplinarna wybranych innych podmiotów

3.4.1. Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów sądów powszechnych a odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów innego rodzaju sądownictwa

1. Jeżeli chodzi o sędziów wojskowych, istnieje odrębny katalog kar dyscyplinarnych, które mogą im zostać wymierzone. Wśród nich wymienić, zgodnie z artykułem 134 ust. 1 ustawy o kompetencji i organizacji sądownictwa wojskowego z 1987 roku można: ostrzeżenie, karę finansową, cofnięcie przydziału (*perdida de destino*), zawieszenie w sprawowaniu urzędu do trzech lat, a także usunięcie z urzędu. Pierwsze dwie kary z powyższego katalogu może wymierzyć Izba Wojskowa Sądu Najwyższego, kolejne – Komisja Dyscyplinarna Rady, a usunięcia z urzędu może dokonać wyłącznie sama Rada (artykuł 118 ust. 1 ustawy o kompetencji i organizacji sądownictwa wojskowego).
2. Z kolei sędziowie Trybunału Konstytucyjnego mogą zostać usunięci z urzędu uchwałą Trybunału, podjętą większością $\frac{3}{4}$ głosów wszystkich członków Trybunału, w przypadku oskarżenia o poważne przestępstwo (*delito doloso o por culpa grave*), czy też naruszenia godności urzędu (*por violar la reserva propia de su funcion*). Trybunał, zwykłą większością głosów, może pozbawić sędziego pełnionej funkcji z powodu braku zdolności do pełnienia funkcji. Większość $\frac{3}{4}$ głosów jest wymagana do orzeczenia przez Trybunał zwieszenia sędziego do czasu rozstrzygnięcia sprawy (art. 24 ustawy organicznej o Trybunale Konstytucyjnym).

3.4.2. Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów sądów powszechnych a odpowiedzialność innych osób zatrudnionych w sądach powszechnych

1. Inne osoby zatrudnione w sądach powszechnych odpowiadają na zasadach określonych w ustawie organicznej, w rozdziałach regulujących w sposób

szczegółowy zasady odpowiedzialności dyscyplinarnej poszczególnych grup zawodowych: adwokatów wymiaru sprawiedliwości (*letrados de la administración de justicia*) (art. 468-469bis ustawy organicznej), czy sekretarzy sądowych (*secretarios judiciales*) (art. 534-540 ustawy organicznej).

3.4.3. Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów sądów powszechnych a odpowiedzialność dyscyplinarna osób wykonujących inne zawody prawnicze

1. Odpowiedzialność dyscyplinarna prokuratorów opiera się na zasadach przewidzianych w ustawie z 30 grudnia 1981 roku, regulującej Statut Organiczny Prokuratury (*Ley 50/1981, 30 diciembre, por la que se regula el Estatuto Orgánico del Ministerio Fiscal*), w jej artykułach 61-70.
2. Prokuratorzy mogą dopuścić się przewinień drobnych (*faltas leves*), poważnych (*faltas graves*) oraz bardzo poważnych (*faltas muy graves*).
3. Katalog kar dyscyplinarnych jest zbliżony do tych kar dyscyplinarnych, które orzekane są wobec sędziów.
4. Organami właściwymi do wymierzenia kar dyscyplinarnych są odpowiednio: kary ostrzeżenia (*advertencia*) – właściwy prokurator przełożony (*Fiscal Jefe respectivo*), grzywna do 3000 euro (*multa de hasta tres mil euros*), przeniesienie na inne stanowisko (*traslado forzoso*), zawieszenie na okres do trzech lat (*suspensión de hasta tres años*) - Prokurator Generalny (*Fiscal General del Estado*).
5. W przypadku konieczności usunięcia prokuratora z urzędu, decyzję w tym zakresie podejmuje Minister Sprawiedliwości, na wniosek Prokuratora Generalnego, po uzyskaniu pozytywnej opinii Rady Prokuratury (*el Ministro de Justicia, a propuesta del Fiscal General del Estado, previo informe favorable del Consejo Fiscal*).
6. Decyzje prokuratora przełożonego mogą być zaskarżone do Rady Prokuratury, Prokuratora Generalnego – do Ministra Sprawiedliwości, a Ministra

Sprawiedliwości oraz Rady Prokuratury – do Krajowego Sądu Karnego i Administracyjnego (*Audiencia Nacional*).

IV. ZAKRES PODMIOTOWY ODPOWIEDZIALNOŚCI DYSCYPLINARNEJ SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH

1. Sędziowie sądów powszechnych, niezależnie od szczebla, odpowiadają dyscyplinarnie na takich samych zasadach. Sędziowie w stanie spoczynku nie ponoszą odpowiedzialności dyscyplinarnej. W przepisach regulujących zasady odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów brak jest jakiegokolwiek zróżnicowania w tym zakresie.

V. ZAKRES PRZEDMIOTOWY ODPOWIEDZIALNOŚCI DYSCYPLINARNEJ SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH

1. Przewinienia dyscyplinarne popełniane przez sędziów przy wykonywaniu ich obowiązków mogą być bardzo poważne (*faltas muy graves*), poważne (*faltas graves*) i drobne (*faltas leves*) (art. 416(1) ustawy organicznej).
2. Zgodnie z art. 417, do bardzo poważnych przewinień dyscyplinarnych należą:
 - świadome naruszenie obowiązku zachowania lojalności wobec Konstytucji, jeżeli zostanie ono stwierdzone prawomocnym wyrokiem (*incumplimiento consciente del deber de fidelidad a la Constitución, cuando así se apreciar en sentencia firme*);
 - przynależność do partii politycznych lub związków zawodowych, lub wykonywania dodatkowej pracy lub świadczenie usług (*afiliación a partidos políticos o sindicatos, o el desempeño de empleos o cargos a su servicio*);
 - powtarzające się poważne konfrontacje z władzami lokalnymi okręgu, w którym sędzia lub sędzia sprawuje swój urząd, z przyczyn innych niż sprawowania funkcji sądowniczej (*provocación reiterada de enfrentamientos graves con las autoridades de la circunscripción en que el*

juez o magistrado desempeñe el cargo, por motivos ajenos al ejercicio de la función jurisdiccional);

- ingerencia w postaci wydawania poleceń lub wywierania wszelkiego rodzaju nacisków na innego sędziego, w związku z wykonywaniem przez niego władzy sądowniczej (*intromisión, mediante órdenes o presiones de cualquier clase, en el ejercicio de la potestad jurisdiccional de otro juez o magistrado*);
- działania i zaniechania, które doprowadziły do stwierdzenia prawomocnym wyrokiem lub prawomocną uchwałą wydaną przez Radę Generalną Władzy Sądowniczej odpowiedzialności cywilnej przy wykonywaniu funkcji na skutek umyślnego działania lub ciężkiego niedbalstwa (*acciones y omisiones que hayan dado lugar, en sentencia firme o en resolución firme dictada por el Consejo General del Poder Judicial, a una declaración de responsabilidad civil contraída en el ejercicio de la función por dolo o culpa grave*);
- wykonywanie wszelkich czynności nie dających się pogodzić z obowiązkami sędziego, z wyjątkiem tych, które mogą stanowić poważne występek na podstawie ustawy (*ejercicio de cualquiera de las actividades incompatibles con el cargo de juez o magistrado, salvo las que puedan constituir falta grave*);
- zgłoszenie kandydatury do sądu lub trybunału, gdy wchodzi w grę jedna z podstaw wyłączenia, albo wykonywanie swoich obowiązków w tych organach bez poinformowania Rady Generalnej Władzy Sądowniczej o okolicznościach powodujących jego przymusowe przeniesienie (*provocar el propio nombramiento para juzgados y tribunales cuando concurra en el nombrado alguna de las situaciones de incompatibilidad o prohibición o mantenerse en el desempeño del cargo en dichos órganos sin poner en conocimiento del Consejo General del Poder Judicial las circunstancias necesarias para proceder al traslado forzoso*);

- niedopełnienie obowiązku wyłączenia się wiedząc, że miała miejsce któraś z prawem określonych przyczyn (*inobservancia del deber de abstención a sabiendas de que concurre alguna de las causas legalmente previstas*);
- brak działania lub nieuzasadnione i powtarzające się opóźnienie we wszczęciu, prowadzeniu lub rozstrzygnięciu procesu lub czynności, czy przy wykonywaniu innych czynności z zakresu jego obowiązków sądowych (*desatención o el retraso injustificado y reiterado en la iniciación, tramitación o resolución de procesos y causas o en el ejercicio de cualquiera de las competencias judiciales*);
- porzucenie stanowiska lub nieuzasadniona i ciągła nieobecności, przez co najmniej siedem dni kalendarzowych lub więcej w siedzibie sądu, w którym sędzia sprawuje urząd (*abandono de servicio o la ausencia injustificada y continuada, por siete días naturales o más, de la sede del órgano judicial en que el juez o magistrado se halle destinado*);
- składanie nieprawdziwych oświadczeń we wniosku o uzyskanie pozwoleń, zezwoleń, deklaracji zgodności, zasiłków i pomocy finansowej (*faltar a la verdad en la solicitud de obtención de permisos, autorizaciones, declaraciones de compatibilidad, dietas y ayudas económicas*);
- ujawnienie przez sędziego faktów lub danych uzyskanych w trakcie sprawowania urzędu lub w związku z tym, gdy na skutek tego powstał uszczerbek dla osoby, czy też toku procesu (*revelación por el juez o magistrado de hechos o datos conocidos en el ejercicio de su función o con ocasión de éste, cuando se cause algún perjuicio a la tramitación de un proceso o a cualquier persona*);
- nadużywanie statusu sędziego w celu uzyskania nieuzasadnionego preferencyjnego traktowania przez jakiegokolwiek władze, urzędników lub specjalistów (*abuso de la condición de juez para obtener un trato favorable e injustificado de autoridades, funcionarios o profesionales*);
- nieuzasadniony brak wiedzy przy wykonywaniu obowiązków (*ignorancia inexcusable en el cumplimiento de los deberes judiciales*);

- oczywisty brak uzasadnienia orzeczenia, które tego wymaga, pod warunkiem, że taki brak został stwierdzony w prawomocnym orzeczeniu sądu (*absoluta y manifiesta falta de motivación de las resoluciones judiciales que la precisen, siempre que dicha falta haya sido apreciada en resolución judicial firme*);
- popełnienie poważnego występku, gdy sędzia był już uprzednio dwukrotnie karany za inne dwa poważne występkę, które stały się ostateczne i nie uległy zatarciu (*comisión de una falta grave cuando el juez o magistrado hubiere sido anteriormente sancionado por otras dos graves, que hayan adquirido firmeza, sin que hubieran sido canceladas o procedido la cancelación de las correspondientes anotaciones*).

3. Z kolei art. 418 ustawy stanowi, że występkami poważnymi są:

- brak szacunku dla przełożonych w hierarchii, okazany w ich obecności, w skierowanym do nich piśmie lub publicznie (*falta de respeto a los superiores en el orden jerárquico, en su presencia, en escrito que se les dirija o con publicidad*);
- wykazywanie zainteresowania, za pośrednictwem wszelkiego rodzaju zaleceń, działalnością orzeczniczą innego sędziego (*interesarse, mediante cualquier clase de recomendación, en el ejercicio de la actividad jurisdiccional de otro juez o magistrado*);
- kierowanie do władz, funkcjonariuszy publicznych lub korporacji pochwał lub nagan za ich działania, powołując się na status sędziego, albo za jego pomocą (*dirigir a los poderes, autoridades o funcionarios públicos o corporaciones oficiales felicitaciones o censuras por sus actos, invocando la condición de juez, o sirviéndose de esta condición*);
- korygowanie stosowania lub wykładni prawa dokonanej przez sąd niższej instancji, chyba że w ramach sprawowanej jurysdykcji (*corregir la aplicación o interpretación del ordenamiento jurídico hecha por los inferiores en el orden jurisdiccional, salvo cuando actúen en el ejercicio de la jurisdicción*);

- nadmiar lub nadużycie władzy lub dotkliwy brak szacunku dla obywateli, instytucji, urzędników, biegłych lekarzy lub innych pracowników w służbie administracji wymiaru sprawiedliwości, prokuratorów, adwokatów i radców prawnych, kuratorów i funkcjonariuszy policji sądowej (*exceso o abuso de autoridad, o falta grave de consideración respecto de los ciudadanos, instituciones, secretarios, médicos forenses o del resto del personal al servicio de la Administración de Justicia, de los miembros del Ministerio Fiscal, abogados y procuradores, graduados sociales y funcionarios de la Policía Judicial*);
- użycie w orzeczeniach określeń zbędnych lub nieodpowiednich, dziwacznych lub jawnie obraźliwych lub lekceważących z punktu widzenia rozumowania sądowego (*utilización en las resoluciones judiciales de expresiones innecesarias o improcedentes, extravagantes o manifiestamente ofensivas o irrespetuosas desde el punto de vista del razonamiento jurídico*);
- zaniechanie domagania się pociągnięcia do odpowiedzialności dyscyplinarnej wobec sekretarzy i personelu pomocniczego niższego szczebla, gdy wiedzą lub powinni wiedzieć o poważnym naruszeniu spoczywających nich obowiązków (*dejar de promover la exigencia de responsabilidad disciplinaria que proceda a los secretarios y personal auxiliar subordinado, cuando conocieren o debieren conocer el incumplimiento grave por los mismos de los deberes que les corresponden*);
- ujawnienie poza ustanowionymi sądowymi kanałami informacyjnymi, faktów i danych, o których powzięli wiadomość sprawując swoje funkcje lub przy ich okazji, jeżeli nie stanowi ono bardzo poważnego naruszenia (*revelar el juez o magistrado y fuera de los cauces de información judicial establecidos, hechos o datos de los que conozcan en el ejercicio de su función o con ocasión de ésta cuando no constituya la falta muy grave*);
- porzucenie służby lub nieusprawiedliwiona nieobecność trwająca ponad trzy i mniej niż siedem dni w siedzibie organu, w którym zasiada

(abandono del servicio o la ausencia injustificada y continuada por más de tres días naturales y menos de siete de la sede del órgano judicial en que el juez o magistrado se halle destinado);

- powtarzające się i nieusprawiedliwione niestosowanie się do terminarza rozpraw i potwierdzonego harmonogramu wysłuchania publicznego oraz nieusprawiedliwiona nieobecność w wyznaczonych, publicznych czynnościach procesowych, gdy nie stanowi ona bardzo poważnego występkę *(incumplimiento injustificado y reiterado del horario de audiencia pública y la inasistencia injustificada a los actos procesales con audiencia pública que estuvieren señalados, cuando no constituya falta muy grave);*
- nieuzasadniona zwłoka w podjęciu lub prowadzeniu procesów lub spraw, które są znane sędziemu ze sprawowania swojej funkcji, o ile nie stanowi bardzo poważnego występkę *(retraso injustificado en la iniciación o en la tramitación de los procesos o causas de que conozca el juez o magistrado en el ejercicio de su función, si no constituye falta muy grave);*
- niestosowanie się czy też powtarzające się lekceważenie wezwań, które w zakresie swoich kompetencji, kieruje Rada Generalna Władzy Sądowniczej, Prezes Sądu Najwyższego, Krajowego Sądu Karnego i Administracyjnego, wyższych sądów sprawiedliwości, czy utrudnianie ich czynności kontrolnych *(incumplimiento o desatención reiterada a los requerimientos que en el ejercicio de sus legítimas competencias realizan el Consejo General del Poder Judicial, el Presidente del Tribunal Supremo, de la Audiencia Nacional y de los Tribunales Superiores de Justicia o Salas de Gobierno, o la obstaculización de sus funciones inspectoras);*
- niestosowanie się do obowiązku sporządzenia sprawozdania ze spraw w toku *(incumplimiento de la obligación de elaborar alarde o relación de asuntos pendientes en el supuesto establecido);*
- wykonywanie jakiegokolwiek czynności uznawanej za dającą się pogodzić ze statusem sędziego, bez uzyskania, gdy jest to konieczne, stosownego zezwolenia, lub uzyskanie go z poświadczeniem nieprawdy *(ejercicio de*

cualquier actividad de las consideradas compatibilizables, sin obtener cuando esté prevista la pertinente autorización o habiéndola obtenido con falta de veracidad en los presupuestos alegados);

- nieusprawiedliwiona nieobecność, gdy zostanie tak określona przez kolegium sądu (*abstención injustificada, cuando así sea declarada por la Sala de Gobierno*);
- podejmowanie decyzji, które, z oczywistym nadużyciem procesowym, generują fałszywy wzrost ilości pracy w związku z systemami pomiaru, przyjętymi przez Radę Generalną Władzy Sądowniczej (*adoptar decisiones que, con manifiesto abuso procesal, generen ficticios incrementos del volumen de trabajo en relación con los sistemas de medición fijados por el Consejo General del Poder Judicial*);
- utrudnianie czynności kontrolnych (*obstaculizar las labores de inspección*);
- popełnienie lekkiego występku, w sytuacji uprzedniego prawomocnego ukarania za inne dwa lekkie występki, które nie zatarły się z mocy prawa i nie uległy zatarciu (*comisión de una falta de carácter leve habiendo sido sancionado anteriormente por resolución firme por otras dos leves sin que hubieran sido canceladas o procedido la cancelación de las correspondientes anotaciones*).

4. Występkami drobnymi, w myśl art. 419 ustawy, są:

- brak szacunku dla przełożonych, jeśli nie występują okoliczności pozwalające na zakwalifikowanie go do kategorii poważnych występków (*falta de respeto a los superiores jerárquicos cuando no concurren las circunstancias que calificarían la conducta de falta grave*);
- brak szacunku i ignorowanie osób równych i niższych w hierarchii sądowej, obywateli, członków prokuratury, biegłych, adwokatów, radców, kuratorów, sekretarzy i innych osób świadczących usługi w biurze sądowym i funkcjonariuszom policji sądowej (*desatención o desconsideración con iguales o inferiores en el orden jerárquico, con los ciudadanos, los*

miembros del Ministerio Fiscal, médicos forenses, abogados y procuradores, graduados sociales, con los secretarios o demás personal que preste servicios en la Oficina judicial, o con los funcionarios de la Policía Judicial);

- *nieuzasadnione lub pozbawione motywu niestosowanie się do określonych prawem terminów wydania wyroku w jakiejkolwiek sprawie, która jest prowadzona przez sędziego (incumplimiento injustificado o inmotivado de los plazos legalmente establecidos para dictar resolución en cualquier clase de asunto que conozca el juez o magistrado);*
 - *nieuzasadniona i ciągła nieobecność przez więcej niż jeden i mniej niż cztery dni kalendarzowe w siedzibie sądu, w którym sędzia pełni obowiązki (ausencia injustificada y continuada por más de un día natural y menos de cuatro de la sede del órgano judicial en que el juez o magistrado se halle destinado);*
 - *niestosowanie się do wezwań, które w wykonaniu swoich uprawnionych kompetencji kieruje Rada Generalna Władzy Sądowniczej, Prezes Sądu Najwyższego, Krajowego Sądu Karnego i Administracyjnego, wyższych sądów sprawiedliwości etc. (desatención a los requerimientos que en el ejercicio de sus legítimas competencias realizan el Consejo General del Poder Judicial, el Presidente del Tribunal Supremo, de la Audiencia Nacional y de los Tribunales Superiores de Justicia etc.).*
5. Sędziowie sądów powszechnych ponoszą odpowiedzialność dyscyplinarną za działania i zaniechania prowadzące do nadmiernej długości prowadzonego przez nich postępowania. Podstawą materialną odpowiedzialności będzie tu z reguły bardzo ciężki występki dyscyplinarny, stypizowany w art. 417 ustawy organicznej, polegający na braku działania lub nieuzasadnionym i powtarzającym się opóźnieniu we wszczęciu, prowadzeniu lub rozstrzygnięciu procesu lub czynności, czy przy wykonywaniu innych czynności z zakresu jego obowiązków sądowych (*desatención o el retraso injustificado y reiterado en la iniciación, tramitación o resolución de procesos y causas o en el ejercicio de cualquiera de las competencias judiciales*).

VI. ZAKRES CZASOWY ODPOWIEDZIALNOŚCI DYSCYPLINARNEJ SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH

1. Co do zasady sędziowie nie ponoszą odpowiedzialności za swoje zachowania, których dopuścili się przed objęciem urzędu, ale oczywiście pewne ich zachowania przed objęciem urzędu mogą dyskwalifikować ich, jako kandydatów na stanowisko sędziego.

VII. PRZEBIEG POSTĘPOWANIA DYSCYPLINARNEGO

7.1. Sądy dyscyplinarne

1. Funkcję sądu orzekającego w przedmiocie odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów pełni Komisja Dyscyplinarna Rady (*Comisión Disciplinaria*) Generalnej Władzy Sądowniczej, która nakłada kary dyscyplinarne za poważne i bardzo poważne występki, w tym karę pozbawienia urzędu.
2. Rada w pełnym składzie dokonuje wyboru siedmiu członków Komisji Dyscyplinarnej na okres 5 lat. Czterech z nich to sędziowie, trzech to prawnicy o uznanych kompetencjach. Funkcję przewodniczącego pełni członek wywodzący się ze środowiska sędziowskiego najwyższy rangą i wiekiem (art. 603 ustawy organicznej).
3. Zadaniem Komisji jest rozstrzygnięcie w przedmiocie odpowiedzialności dyscyplinarnej w przypadku występków poważnych i bardzo poważnych i wymierzanie kar, z wyjątkiem pozbawienia urzędu. W tym ostatnim przypadku decyzje podejmuje pełen skład (*pleno*) Rady. Od decyzji Komisji Dyscyplinarnej przysługuje, w terminie miesiąca, odwołanie do pełnego składu Rady. Komisja rozstrzyga również w przedmiocie środków odwoławczych od orzeczeń organów wewnętrznych sądów, na mocy których orzeczono kary dyscyplinarne (art. 604 ustawy organicznej).

7.2. Podmioty uprawnione do wszczęcia postępowania dyscyplinarnego i wnioskowania o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego

1. Postępowanie dyscyplinarne wszczynane jest przez Rzecznika odpowiedzialności dyscyplinarnej (*Promotor de la acción disciplinaria*), z własnej inicjatywy, na wniosek kolegium sądu, czy prezesa albo tam gdzie jest to konieczne, Komisji Dyscyplinarnej lub pełnego składu Rady Generalnej Władzy Sądowniczej. Postępowanie wszczynane jest z urzędu, w konsekwencji decyzji, czy uzasadnionego żądania innego organu, czy też na skutek zawiadomienia. Może również zostać zainicjowane na wniosek prokuratury (art. 423(1) oraz art. 605 ustawy organicznej).
2. Każde zawiadomienie dotyczące funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości w wymiarze ogólnym i postępowania poszczególnych sędziów stanowi przedmiot badania Służby Kontrolnej Rady Generalnej Władzy Sądowniczej. Jej szef w ciągu miesiąca sporządza raport, w którym proponuje się umorzenie, przedsięwzięcie czynności wyjaśniających lub bezpośrednio wszczęcie postępowania dyscyplinarnego (art. 423(2) ustawy organicznej).

7.3. Oskarżyciel publiczny

1. Do czasu reformy wprowadzonej ustawą organiczną nr 4/2013 z 28 czerwca 2013 roku, jedynym organem, do którego należała decyzja w przedmiocie wszczęcia postępowania, wyznaczenia instruktora, ukarania sędziego czy też umorzenia postępowania była Komisja Dyscyplinarna. Reforma z 2013 roku dokonała zmiany modelu postępowania dyscyplinarnego, wprowadzając instytucję Rzecznika odpowiedzialności dyscyplinarnej (*Promotor de la acción disciplinaria*). Poza innymi funkcjami, które wcześniej były rozproszone pomiędzy różne służby Rady, przejął on funkcję decydowania o wszczęciu i prowadzeniu postępowania dyscyplinarnego, formułowanie zarzutów oraz sporządzenie projektu orzeczenia. Reforma ta wprowadziła element oskarżycielski i dokonała profesjonalizacji prowadzenia postępowania dyscyplinarnego.

2. Rzecznikowi odpowiedzialności dyscyplinarnej (*Promotor de la acción disciplinaria*) przysługuje uprawnienie do wszczęcia postępowania dyscyplinarnego. Po uzyskaniu skargi/zawiadomienia i wysłuchaniu sędziego, podejmuje decyzję, czy zgromadzony materiał jest jego zdaniem wystarczający do pociągnięcia sędziego do odpowiedzialności dyscyplinarnej. W takiej sytuacji, po sporządzeniu zarzutów, sprawa kierowana jest do Komisji Dyscyplinarnej Rady Generalnej Władzy Sądowniczej (art. 423 ustawy organicznej).
3. Rzecznik wybierany jest przez pełny skład Rady (absolutną większością głosów w pierwszym głosowaniu, gdy żaden kandydat większości takiej nie uzyska – w drugim głosowaniu zwykłą większością głosów), na pięć lat i może być nim jedynie sędzia Sądu Najwyższego bądź sędzia z 25-letnim stażem. Jego mandat zbieżny jest z mandatem Rady, która dokonała jego wyboru. Złożenie z urzędu rzecznika dyscyplinarnego może nastąpić wyłącznie z powodu niezdolności lub ciężkiego niedopełnienia obowiązków, większością absolutną pełnego składu Rady. Przez czas pełnienia funkcji rzecznik dyscyplinarny jest traktowany jak sędzia Sądu Najwyższego (art. 606 ustawy organicznej).
4. Rzecznik odpowiedzialności dyscyplinarnej korzysta z pomocy adwokatów Rady (*letrados del Consejo General del Poder Judicial*). Adwokaci Rady, pod kierownictwem Rzecznika dyscyplinarnego nie mogą pełnić innych funkcji. Do Rzecznika odpowiedzialności dyscyplinarnej należy prowadzenie postępowania dyscyplinarnego. Wyjątkowo Rzecznik może upoważnić wykonywanie określonych czynności w ramach czynności wyjaśniających w postępowaniu dyscyplinarnym, któremuś z adwokatów, który mu asystuje (art. 607 ustawy organicznej).
5. Do uprawnień rzecznika odpowiedzialności dyscyplinarnej należy więc przyjmowanie skarg dotyczących funkcjonowania organów sądowych, przyjmowanie zawiadomień, wszczynanie i prowadzenie postępowania dyscyplinarnego, jak również przedstawianie zarzutów Komisji Dyscyplinarnej (art. 605 ustawy organicznej).

7.4. Obwiniony

1. Zgodnie z artykułem 424 ustawy organicznej, Komisja Dyscyplinarna Rady Generalnej Władzy Sądowniczej, po wysłuchaniu sędziego, przeciwko któremu prowadzone jest postępowanie i prokuratora, w terminie nie dłuższym niż pięć dni, może podjąć decyzję o jego tymczasowym zawieszeniu na okres maksymalnie sześciu miesięcy, jeśli w sprawie zachodzą okoliczności, które *prima facie* wskazują na fakt popełnienia bardzo poważnego występku. Przeciwko powyższej decyzji zainteresowany może wnieść odwołanie do pełnego składu Rady Generalnej Władzy Sądowniczej.
2. Sędziowie (*jueces, magistrados*) mają obowiązek współpracy z Rzecznikiem Odpowiedzialności Dyscyplinarnej (*Promotor de la accion disciplinaria*). Rzecznik może domagać się obecności sędziego (*juez, magistrado*), którego dotyczy postępowanie dyscyplinarne, za pośrednictwem prezesa właściwego sądu (art. 607 ustawy organicznej).
3. Obwiniony od momentu wszczęcia postępowania może korzystać z pomocy adwokata. Może również kwestionować postawione mu zarzuty i składać wnioski dowodowe, których adekwatność jest oceniana przez organ prowadzący postępowanie (art. 425 ustawy organicznej).

7.5. Udział w postępowaniu dyscyplinarnym Ministra Sprawiedliwości albo innego organu sprawującego nadzór administracyjny nad sądami powszechnymi

1. Minister Sprawiedliwości nie jest zaangażowany w prowadzenie postępowania dyscyplinarnego przeciwko sędziom.

7.6. Rozpoznanie sprawy dyscyplinarnej

1. Postępowanie dyscyplinarne wszczyna Rzecznik odpowiedzialności dyscyplinarnej. Rzecznik przeprowadza dowody i czynności niezbędne celem ustalenia i udowodnienia faktów, z którymi łączy się odpowiedzialność

dyscyplinarna, z udziałem prokuratora, zainteresowanego i jego obrońcy, o ile go ustanowił. Na podstawie dowodów i przeprowadzonych czynności, formułuje, jeśli uzna to za zasadne, zestawienie zarzutów, w której przedstawia się zarzucane fakty ze wskazaniem przypuszczalnie popełnionego występku i kar, które mogą być zastosowane. Zestawienie zarzutów doręcza się zainteresowanemu, który w terminie 8 dni może je zakwestionować i zawnioskować o przeprowadzenie dowodów. W przypadku kwestionowania zestawienia, albo w raz z upływem terminu bez uczynienia tego i po przeprowadzeniu dowodów zawnioskowanych przez zainteresowanego, po wcześniejszym wysłuchaniu prokuratora, Rzecznik formułuje propozycję orzeczenia, w którym szczegółowo prezentuje fakty, dokona ich oceny prawnej i wskaże kary, które uzna za stosowne. Również propozycja orzeczenia jest doręczana sędziemu i może on w terminie 8 dni wnieść swoje uwagi (art. 424, 425 ustawy organicznej, art. 7 przepisów wprowadzających ustawę organiczną 4/2013 z 28 czerwca 2013 roku).

2. W przypadku złożenia takich uwag albo po bezskutecznym upływie terminu do ich wniesienia, przekazuje się poczynione ustalenia do władzy, która zarządziła wszczęcie postępowania celem podjęcia decyzji, co do jego dalszego toku. Jeśli władza ta uzna, że w sprawie będzie konieczne orzeczenie kary surowszej niż ta, która mieści się w jej kompetencjach, przekazuje postępowanie, ze swoją propozycją, do władzy, która będzie tu kompetentna (art. 425 ustawy organicznej).
3. Właściwe władze mogą zwrócić sprawę celem uwzględnienia w zestawieniu zarzutów innych faktów, uzupełnienia postępowania lub przedstawienia zainteresowanemu propozycji orzeczenia zawierającego poważniejszą kwalifikację prawną (art. 425 ustawy organicznej).
4. Długość postępowania dyscyplinarnego nie powinna przekroczyć sześciu miesięcy. Gdy, z przyczyn wyjątkowych, ulega przedłużeniu Rzecznik ma obowiązek powiadamiać władzę, która nakazała wszczęcie postępowania, co 10 dni, o stanie postępowania i okolicznościach uniemożliwiających jego zakończenie (art. 425 ustawy organicznej).

5. Orzeczenie kończące postępowanie dyscyplinarne jest uzasadniane z urzędu. Jego podstawy nie mogą stanowić fakty inne niż te, które stanowiły podstawę propozycji orzeczenia złożonej przez rzecznika dyscyplinarnego, bez uszczerbku dla odmiennej oceny prawnej, o ile nie dotyczy ona czynu większej wagi (art. 425 ustawy organicznej).

7.7. Kary dyscyplinarne

1. Karami, które mogą zostać orzeczone wobec sędziów za występki popełnione w trakcie wypełniania obowiązków (art. 420 ustawy organicznej) są:
 - ostrzeżenie (*advertencia*);
 - grzywna do 6000 euro (*multa*);
 - przeniesienie do innego sądu, z siedzibą położoną w odległości co najmniej 100 kilometrów od tego, w którym orzekał (*traslado forzoso*);
 - zawieszenie na okres do trzech lat (*suspensión*);
 - pozbawienie urzędu (*separación*).
2. Sędzia ukarany przeniesieniem do innego sądu nie może brać udziału w konkursie na stanowisko sędziowskie w terminie od roku do trzech lat. Długość obowiązywania tego zakazu musi zostać określona w orzeczeniu kończącym postępowanie. Występki lekkie podlegają karze ostrzeżeniem, karą grzywny do 500 euro lub obu karami; ciężkie karą grzywny od 501 do 6000 euro a bardzo ciężkie – zawieszeniem, przeniesieniem lub pozbawieniem urzędu.
3. Organami uprawnionymi do nakładania kar dyscyplinarnych są (art. 421 ustawy organicznej):
 - w zakresie kary ostrzeżenia: prezes Sądu Najwyższego, Krajowego Sądu Karnego i Administracyjnego, wyższych trybunałów sprawiedliwości w zakresie sędziów od nich zależnych;

- w zakresie kary grzywny albo ostrzeżenia i grzywny za lekkie występki: kolegia (*salas de gobierno*) Sądu Najwyższego, Krajowego Sądu Karnego i Administracyjnego, wyższych trybunałów sprawiedliwości w zakresie sędziów od nich zależnych;
 - w zakresie kar za poważne występki (*faltas graves*): Komisja Dyscyplinarna Rady Generalnej Władzy Sądowniczej;
 - w zakresie kar za bardzo poważne występki (*faltas muy graves*): pełny skład (*pleno*) Rady Generalnej Władzy Sądowniczej, na wniosek jej Komisji Dyscyplinarnej.
4. Powyższe organy mogą orzec karę łagodniejszą niż taką, która normalnie należy do ich kompetencji, jeśli, w toku rozpoznania sprawy, która została przekazana do ich kompetencji, okaże się, że fakty objęte postępowaniem zasługują na łagodniejszą reakcję dyscyplinarną. Przy wymierzaniu kar przez kompetentne władze i organy należy przestrzegać właściwej reakcji i proporcji pomiędzy wagą czynu stanowiącego naruszenie i stosowaną sankcją (art. 421 ustawy organicznej).
5. Karę ostrzeżenia, zgodnie z art. 422 ustawy organicznej, wymierza się po przeprowadzeniu postępowania ograniczonego do wysłuchania zainteresowanego, poprzedzonego zebraniem informacji zbiorczej. Pozostałe kary powinny być wymierzone w postępowaniu uregulowanym w następujących artykułach. Kary za bardzo poważne występki wymierza pełen skład Rady Generalnej Władzy Sądowniczej, na wniosek Komisji Dyscyplinarnej, po wysłuchaniu sędziego, przeciwko któremu prowadzone jest postępowanie. Może on przedstawić dokumenty, które uzna za stosowne, w terminie nie krótszym niż 10 dni i nie dłuższym niż dwa tygodnie, jeśli propozycja jest inna od tej sformułowanej przez Rzecznika.

7.8. Środki odwoławcze od orzeczenia o odpowiedzialności dyscyplinarnej

1. Od decyzji Rzecznika odpowiedzialności dyscyplinarnej o niewszczytaniu postępowania dyscyplinarnego albo o jego umorzeniu można wnieść odwołanie do Komisji stałej (*Comision Permanente*) Rady Generalnej Władzy Sądowniczej (art. 608 ustawy organicznej).
2. Od orzeczeń organów wewnętrznych sądów, na mocy których orzeczono kary dyscyplinarne, przysługuje odwołanie do Komisji Dyscyplinarnej (*Comision Disciplinaria*) (art. 604 ustawy organicznej).
3. Z kolei od decyzji Komisji Dyscyplinarnej, w przedmiocie odpowiedzialności dyscyplinarnej w przypadku występków poważnych i bardzo poważnych i wymierzonej kary, przysługuje, w terminie miesiąca, odwołanie do pełnego składu Rady (art. 604 ustawy organicznej).
4. Decyzje pełnego składu Rady Generalnej Władzy Sądowniczej, podlegają kontroli odwoławczej przez Trzecią Izbę Sądu Najwyższego (art. 58 ustawy organicznej).

7.9. Koszty postępowania dyscyplinarnego

1. Koszty postępowania dyscyplinarnego ponosi Skarb Państwa.

VIII. PRZEDAWNIE KARAŁNOŚCI W ZAKRESIE ODPOWIEDZIALNOŚCI DYSCYPLINARNEJ SĘDZIÓW

1. Jak już wskazano, przewinienia dyscyplinarne popełniane przez sędziów przy wykonywaniu ich obowiązków mogą być bardzo poważne, poważne i drobne. Okres przedawnienia przewinień dyscyplinarnych będzie uzależniony od ich kategorii. I tak: bardzo poważne przewinienia przedawniają się po dwóch latach, poważne po roku, a drobne po sześciu miesiącach. Bieg przedawnienia zasadniczo rozpoczyna się dnia popełnienia przewinienia dyscyplinarnego. Bieg terminu przedawnienia ulega przerwaniu w dniu powiadomienia o wszczęciu

postępowania dyscyplinarnego lub, w stosownych przypadkach, o czynnościach wyjaśniających związanych z badanym zachowaniem sędziego. Termin przedawnienia rozpoczyna swój bieg ponownie, jeśli dochodzenie lub postępowanie pozostaje nieczynne przez sześć miesięcy z przyczyn nie dotyczących sędziego, którego dotyczy postępowanie dyscyplinarne (art. 416 ustawy organicznej).

2. Kary orzeczone za przewinienia dyscyplinarne przedawniają się: w przypadku bardzo poważnych przewinień - po dwóch latach, poważnych - po roku, a drobnych - z upływem terminów określonych w Kodeksie karnym dla występków. Bieg terminu przedawnienia rozpoczyna się w tym przypadku od dnia następnego po dniu, w którym orzeczenie wymierzające kare stało się ostateczne (artykuł 420(3) ustawy organicznej).
3. Sankcje dyscyplinarne są odnotowywane w aktach osobowych ukaranego, wraz z opisem przypisanych mu czynów. Odpowiedzialne za to są właściwe władze, które wymierzyły sankcje (artykuł 426 ustawy organicznej).
4. Ukazanie karą porządkową ostrzeżenia ulegnie zatarciu po upływie sześciu miesięcy od prawomocnego jej orzeczenia, jeśli w tym czasie nie miało miejsca inne postępowanie dyscyplinarne przeciwko ukaranemu, które zakończyło się nałożeniem kary.
5. Zatarcie innych kar, poza usunięciem z zawodu, nastąpi, na wniosek zainteresowanego, po wysłuchaniu prokuratora, po upływie co najmniej jednego roku, dwóch lub czterech lat od prawomocnego ukarania, w zależności od tego, czy chodzi o występki lekkie, ciężkie, czy bardzo ciężkie, jeśli w tym czasie nie miało miejsca inne postępowanie dyscyplinarne przeciwko ukaranemu, które zakończyło się nałożeniem kary (artykuł 427 ustawy organicznej).

IX. STATYSTYCZNE UJĘCIE ODPOWIEDZIALNOŚCI DYSCYPLINARNEJ SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH

1. W latach 2011-2014 pełen skład Komisji Dyscyplinarnej wydał 25 orzeczeń. W 21 przypadkach wymierzył kary zawieszenia w pełnieniu obowiązków

- sędziowskich, a w 3 przypadkach orzekł o pozbawieniu urzędu. W jednym przypadku pełny skład Rady wymierzył karę przeniesienia do innego sądu.
2. W roku 2011 roku Komisja załatwiła 35 spraw dyscyplinarnych. W 2 przypadkach Komisja poprzestała na ostrzeżeniu. W 18 przypadkach wymierzyła kary grzywny. W 13 sprawach postępowanie dyscyplinarne zostało umorzone.
 3. W roku 2012 roku Komisja załatwiła 38 spraw dyscyplinarnych. W 2 przypadkach Komisja poprzestała na ostrzeżeniu. W 14 przypadkach wymierzyła kary grzywny. W 22 sprawach postępowanie dyscyplinarne zostało umorzone.
 4. W roku 2013 roku Komisja załatwiła 23 sprawy dyscyplinarne. W 2 przypadkach Komisja poprzestała na ostrzeżeniu. W 7 przypadkach wymierzyła kary grzywny. W 14 sprawach postępowanie dyscyplinarne zostało umorzone.
 5. W roku 2014 roku Komisja załatwiła 11 spraw dyscyplinarnych. W 2 przypadkach Komisja poprzestała na ostrzeżeniu. W jednym przypadku wymierzyła karę grzywny. W 8 sprawach postępowanie dyscyplinarne zostało umorzone (Raport roczny Rady Generalnej Władzy Sądowniczej za rok 2014).
 6. Powyższe dane zostały zaczerpnięte z publikacji „Zestawienie orzeczeń Rady Generalnej Władzy Sądowniczej w zakresie odpowiedzialności dyscyplinarnej za lata 2011-2014” (*Resumen sistematizado de resoluciones del Consejo General del Poder Judicial en materia disciplinaria 2011-2014*), dostępnej pod adresem internetowym: <http://www.poderjudicial.es/cgpi/es/Poder-Judicial/Consejo-General-del-Poder-Judicial/Informacion-Institucional/Como-funciona-el-CGPJ/Otras-Comisiones/La-Comision-Disciplinaria-y-el-Promotor-de-la-Accion-Disciplinaria>). Brak jest innych zagregowanych danych statystycznych.
 7. Należy zwrócić uwagę, iż w sprawach dotyczących lekkich występów oraz kar ostrzeżenia, Komisja Dyscyplinarna z reguły nie jest angażowana a decyzje w przedmiocie orzeczenia kary dyscyplinarnej spoczywają na innych podmiotach. Ponadto, w 2013 roku uległ zmianie model postępowania

dyscyplinarnego, poprzez wprowadzenie instytucji Rzecznika odpowiedzialności dyscyplinarnej i ograniczenie kompetencji Komisji dyscyplinarnej, co z pewnością nie pozostało bez wpływu na liczbę spraw załatwianych przez Komisję.

X. DZIAŁANIA USTAWODAWCY MAJĄCE NA CELU WZMOCNIENIE ODPOWIEDZIALNOŚCI DYSCYPLINARNEJ SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH

1. Stosunkowo niedawno, bo w roku 2013, została przyjęta omówiona już wyżej reforma organów postępowania dyscyplinarnego, polegająca na utworzeniu instytucji Rzecznika odpowiedzialności dyscyplinarnej. Założeniem, jakie przyświecało tej reformie była konieczność rozdzielenia funkcji inicjowania postępowania dyscyplinarnego, wyznaczania podmiotu prowadzącego w jego toku czynności i podejmowania decyzji w przedmiocie ukarania karą dyscyplinarną. Wcześniej wszystkie te funkcje skumulowane były w Komisji Dyscyplinarnej. Instytucja Rzecznika, z założenia, z uwagi na wymogi stawiane osobom piastującym ten urząd, miała również przyczynić profesjonalizacji i racjonalizacji dochodzenia. Brak informacji na temat dodatkowych działań mających na celu wzmocnienie odpowiedzialności sędziów sądów powszechnych.

XI. WNIOSKI

1. Grupa Państw Przeciwko Korupcji Rady Europy (GRECO) w swoim raporcie z 2013 roku w sposób krytyczny odniosła się do istniejącego obowiązku zakończenia postępowania dyscyplinarnego w ciągu 6 miesięcy, wskazując, iż kilkakrotnie Sąd Najwyższy uchylił ukaranie karą dyscyplinarną z uwagi na przekroczenie owego 6-miesięcznego terminu (Raport ewaluacyjny Grupy Państw przeciwko Korupcji Rady Europy (GRECO), Greco Eval IV Rep (2013) SE, przyjęty 6 grudnia 2013 roku, par. 116).

OŚWIADCZENIA MAJĄTKOWE SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH W HISZPANII

1. W Hiszpanii brak jest szczególnych wymogów, obowiązków, czy regulacji, nakładających na sędziów sądów powszechnych obowiązek składania oświadczeń majątkowych, innych niż ogólne deklaracje o dochodzie składane administracji skarbowej w celach podatkowych.
2. Wyjątkiem od tej zasady jest obowiązek składania oświadczeń majątkowych przez sędziów, będących jednocześnie wysokimi funkcjonariuszami Rady Generalnej Władzy Sądowniczej. Tego typu obowiązek został wprowadzony od 1 października 2015 roku, kiedy to weszła w życie nowelizacja ustawy organicznej, a konkretnie jej art. 579. Nowy paragraf 5 artykułu 579 nakłada obowiązek składania oświadczeń majątkowych na prezesa (*presidente*) Rady Generalnej Władzy Sądowniczej, wszystkich jej członków (*vocales*) oraz jej Sekretarza Generalnego (*Secretario General*).
3. Tego typu oświadczenie majątkowe, zgodnie z ustawą organiczną, składa się w terminach i na zasadach przewidzianych w art. 17 i 18 ustawy nr 3/2015, regulującej pełnienie wysokich funkcji w administracji centralnej państwa (*Ley 3/2015, de 30 de marzo, reguladora del ejercicio del alto cargo de la Administración General del Estado*).
4. Będzie więc ono składane do Rejestru Dóbr i Praw Majątkowych w ciągu trzech miesięcy od objęcia stanowiska i trzy miesiące po zakończeniu pełnienia funkcji, jak również corocznie.
5. Należy tu jednak podkreślić, iż obowiązek składania oświadczeń majątkowych nie będzie tu powiązany ze statusem sędziego, a jedynie z faktem zasiadania w Radzie Generalnej Władzy Sądowniczej.

ODPOWIEDZIALNOŚĆ DYSCYPLINARNA SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH W ANGLII

I. POJĘCIE SĄDOWNICTWA POWSZECHNEGO I JEGO ORGANIZACJA⁹. ZAKRES PODMIOTOWY I PRZEDMIOTOWY SĄDOWNICTWA POWSZECHNEGO

1. Najniższy szczebel sądownictwa w Anglii i Walii stanowią sądy hrabstw (*county courts*) oraz sądy magistrackie (*magistrate courts*).
2. Sądy hrabstw rozpoznają większość spraw cywilnych, przy czym sprawy bardziej skomplikowane trafiają do Wysokiego Sądu (*High Court*). W sądach tych zasiadają sędziowie okręgowi (*circuit judges*) i rejonowi (*district judges*).
3. Sądy magistrackie rozpoznają głównie sprawy karne, przy czym sprawy dotyczące poważniejszych przestępstw przekazywane są do rozpoznania przez Sąd Koronny. W ograniczonym zakresie sąd ten rozpoznaje także niektóre sprawy cywilne oraz sprawy rodzinne. Niektóre sądy magistrackie pełnią funkcję sądów dla nieletnich. Większość spraw w sądach magistrackich jest rozpatrywana przez niezawodowych sędziów pokoju (*justices of peace*), nie mających wykształcenia prawniczego, którzy zasiadają z reguły w składach trzyosobowych. W kwestiach prawnych korzystają oni z pomocy urzędnika sądowego z wykształceniem prawniczym. Bardziej skomplikowane sprawy w sądach magistrackich rozpoznają zawodowi sędziowie rejonowi (*district judges*).
4. Niektóre sądy pokoju pełnią osobną funkcję sądów dla nieletnich. Sądy dla nieletnich orzekają oddzielnie od innych sądów, a ich posiedzenia odbywają się przy drzwiach zamkniętych. Składają się z maksymalnie trzech sędziów

⁹ Zobacz m.in. ustawa o reformie konstytucyjnej z 2005 roku, ustawę o trybunałach, sądach i środkach egzekucyjnych (*Tribunals, Courts and Enforcement Act*) oraz ustawę o sądach z 2003 roku (*Courts Act 2003*), jak również P. Biskup, P. Mikuli, *Zjednoczone Królestwo Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej* [w:] Mikuli P. (red.), *Status prawny sędziego we współczesnych systemach politycznych*, Koszalin-Gdańsk 2013, str. 31-36.

pokoju, w tym jednego mężczyzny, jednej kobiety i jednego sędziego lub jednego *district judge* (przy sądzie pokoju).

5. Od wejścia w życie reformy konstytucyjnej z 2005 roku trzy sądy wyższe dla Anglii i Walii: Wysoki Sąd (*High Court*), Sąd Koronny (*Crown Court*) oraz Sąd Apelacyjny (*Court of Appeal*) określa się mianem Wyższych Sądów Anglii i Walii (*Senior Courts of England and Wales*).
6. Wysoki Sąd ma siedzibę w Londynie, ale może rozpoznawać sprawy również w innych częściach Anglii i Walii. Funkcjonuje on jako sąd pierwszej instancji w najpoważniejszych sprawach cywilnych oraz sąd odwoławczy od orzeczeń sądów hrabstw. Sąd ten składa się z trzech wydziałów:
 - Wydziału Ławy Królewskiej (*Queen's Bench Division*), do którego kompetencji należy rozpoznawanie w pierwszej instancji szerokiego zakresu spraw cywilnych, najwyższej wagi;
 - Wydziału Kanclerskiego (*Chancery Division*), który zajmuje się w szczególności sprawami majątkowymi, w tym zarządzaniem majątkiem osób zmarłych, interpretacją testamentów, patentami i własnością intelektualną, niewypłacalnością oraz sporami dotyczącymi spółek kapitałowych i osobowych;
 - Wydziału Rodzinnego (*Family Division*) zajmującego się w szczególności bardziej skomplikowanymi sprawami rozwodowymi, sprawami dotyczącymi opieki nad dzieckiem (w szczególności kurateli, przysposobienia i uprowadzeń dzieci), sprawami opiekuńczymi.
7. Sąd Koronny ma siedzibę w Londynie, ale może rozpoznawać sprawy również w innych częściach Anglii i Walii. Rozpoznaje on w pierwszej instancji poważniejsze sprawy karne, a nadto rozstrzyga w przedmiocie odwołań od orzeczeń sądów magistrackich. Sprawy wymagające rozprawy są rozpoznawane przez sędziego i ławę przysięgłych, w skład której wchodzi 12 ławników. W ramach Sądu Koronnego orzekają sędziowie Ławy Królewskiej Wysokiego Sądu (w sprawach największej wagi), sędziowie okręgowi (*circuit judges*) oraz niepełnoetatowi (*records*).

8. Sąd Apelacyjny złożony jest z dwóch wydziałów: karnego i cywilnego. Jego posiedzenia odbywają się zazwyczaj w Londynie.
 - Wydział karny, któremu przewodniczy Lord Naczelny Sędzia (*Lord Chief Justice*), rozpoznaje odwołania od orzeczeń Sądu Koronnego. Orzeka on zazwyczaj w składzie trzech sędziów;
 - Wydział Cywilny rozpoznaje przede wszystkim odwołania od orzeczeń Wysokiego Sądu i wszystkich sądów okręgowych (*county courts*) Anglii i Walii oraz niektórych trybunałów.
9. W skład Sądu Apelacyjnego wchodzi sędziowie apelacyjni (*Lords Justices of Appeal*).
10. Na mocy ustawy o reformie konstytucyjnej z 2005 roku stworzono Sąd Najwyższy Zjednoczonego Królestwa (*Supreme Court of the United Kingdom*), który przejął funkcję Komisji Apelacyjnej (*Appellate Committee*) Izby Lordów oraz funkcje przekazane przez Komitet Sędziowski Rady Przybocznej (*Judicial Committee of the Privy Council*), najwyższy sąd odwoławczy w niektórych państwach Wspólnoty Narodów (*Commonwealth*), terytoriów zamorskich Zjednoczonego Królestwa i terytoriów zależnych Korony Brytyjskiej. Sąd Najwyższy rozpoczął swoją działalność 1 października 2009 roku. W jego skład wchodzi dwunastu sędziów.
11. Sąd Najwyższy jest sądem odwoławczym najwyższej instancji w Zjednoczonym Królestwie, który zasadniczo rozpoznaje apelacje od orzeczeń Sądu Apelacyjnego Anglii i Walii oraz Sądu Apelacyjnego Irlandii Północnej w sprawach cywilnych i karnych oraz, w sprawach cywilnych, od orzeczeń Sądu Naczelnego Szkocji.
12. Poza sądami powszechnymi w Anglii działają również trybunały o charakterze administracyjnym (*tribunals*), funkcjonujące częściowo jak sądy administracyjne i częściowo jak kolejna instancja postępowania administracyjnego. Postępowanie przed trybunałami jest zazwyczaj mniej sformalizowane niż przed sądami. W ich skład (*members of tribunals*) wchodzi sędziowie, eksperci, jak również osoby nie będące prawnikami. Prezesem trybunału prawie zawsze jest

osoba o wykształceniu prawniczym Od orzeczeń trybunałów można zasadniczo odwołać się do sądów powszechnych.

13. W 2007 roku system trybunałów został zreformowany w oparciu o ustawę o trybunałach, sądach i środkach egzekucyjnych (*Tribunals, Courts and Enforcement Act*). Część dotychczasowych trybunałów została przekształcona w izby funkcjonujące w ramach jednego z dwóch trybunałów: Trybunału Pierwszej Instancji (*First-Tier Tribunal*) oraz Trybunału Wyższej Instancji (*Upper Tribunal*), część zaś funkcjonuje samodzielnie.
14. W Anglii i Walii funkcjonują również sądy szczególnych, na przykład:
 - sądy koronerskie (***coroners' courts***), w których koroner (niekiedy z ławą przysięgłych) ustala przyczyny zgonów z przyczyn nagłych i nienaturalnych;
 - sądy wojskowe (*courts martial*), właściwe w sprawach przeciwko członkom sił zbrojnych, podlegającym prawu wojskowemu;
 - sądy kościelne (***ecclesiastical courts***), orzekające w sprawach dotyczących kościoła anglikańskiego oraz prawa kościelnego.
15. W Anglii brak jest pisemnej konstytucji. Za najistotniejsze źródła prawa w zakresie ustroju sądownictwa uznać należy aktualnie ustawę o reformie konstytucyjnej z 2005 roku (*Constitutional Reform Act 2005*), ustawę o trybunałach, sądach i środkach egzekucyjnych (*Tribunals, Courts and Enforcement Act*) oraz ustawę o sądach z 2003 roku (*Courts Act 2003*).

II ODPOWIEDZIALNOŚĆ DYSCYPLINARNA SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH W UJĘCIU OGÓLNYM

2.1. Źródła prawa dotyczące odpowiedzialności sędziów sądów powszechnych

1. Wśród źródeł prawa odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów sądów powszechnych należy wymienić: ustawę o reformie konstytucyjnej z 2005 roku,

oraz rozporządzenie o postępowaniu dyscyplinarnym sędziów z 2014 roku (*Judicial Discipline Regulation 2014*), wydane przez Lorda Kanclerza.

2. Jego postanowienia precyzujące szczegółowe reguły (*rules*) prowadzenia postępowania dyscyplinarnego, różniące się od siebie w zależności od kategorii sędziów, której postępowanie ma dotyczyć (*judges, magistrates, members of tribunals*) to: *Judicial Conduct (Judicial) Rules 2014* (przyjęte przez Lorda Naczelnego Sędziego Anglii i Walii, za zgodą Lorda Kanclerza, Lorda Prezesa Sądu Sesji oraz Lorda Najwyższego Sędziego Irlandii Północnej), *Judicial Conduct (Magistrates) Rules 2014* (przyjęte przez Lorda Naczelnego Sędziego Anglii i Walii, za zgodą Lorda Kanclerza), *Judicial Conduct (Tribunals) Rules 2014* (przyjęte przez Lorda Naczelnego Sędziego Anglii i Walii, za zgodą Lorda Kanclerza, Lorda Prezesa Sądu Sesji oraz Lorda Naczelnego Sędziego Irlandii Północnej).

2.2. Pojęcie odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów sądów powszechnych

1. Ustawa o reformie konstytucyjnej z 2005 roku przyznaje Lordowi Kanclerzowi oraz Lordowi Naczelnemu Sędziemu wspólną odpowiedzialność za system skarg na zachowanie sędziów orzekających w Anglii i Walii.
2. Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów może wchodzić w rachubę w przypadku stwierdzenia nieprawidłowego sposobu postępowania sędziego (*misconduct*) (rozporządzenie o postępowaniu dyscyplinarnym sędziów z 2014 roku (*Judicial Discipline Regulation 2014*), reguła 6).
3. W uwagach dodatkowych (*Supplementary Guidance*) do reguł (*rules*) regulujących postępowanie dyscyplinarne w zakresie poszczególnych kategorii sędziów przytacza się znaczenie nadane temu pojęciu przez Oksfordzki słownik języka angielskiego (*Oxford Dictionary of English*). *Misconduct* to nic innego jak przypadki niedopuszczalnego, czy też niewłaściwego postępowania albo zachowania (*instances of unacceptable or improper conduct or behaviour*). Nie jest to jednak definicja legalna tego pojęcia, której w wymienionej wyżej regulacji brak.

4. Odpowiedzialność dyscyplinarna nie służy oczywiście kontrolowaniu i korygowaniu decyzji wydawanych w toku konkretnego postępowania, gdyż decyzje takie, zgodnie z zasadą niezawisłości sędziowskiej, co najwyżej, podlegają kontroli instancyjnej.

2.3. Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów sądów powszechnych a inne rodzaje odpowiedzialności

2.3.1. Odpowiedzialność dyscyplinarna a odpowiedzialność cywilna

Sędzia nie ponosi odpowiedzialności cywilnej za szkodę wyrządzoną podczas wykonywania obowiązków sędziowskich¹⁰.

2.3.2. Odpowiedzialność dyscyplinarna a odpowiedzialność karna

Immunitet sędziowski nie chroni sędziego przed postępowaniem karnym wiążącym się z zachowaniem niemieszczącym się w ramach działalności orzeczniczej¹¹.

2.4. Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów sądów powszechnych a odpowiedzialność dyscyplinarna wybranych innych podmiotów

2.4.1. Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów sądów powszechnych a odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów innego rodzaju sądownictwa

1. Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów w Anglii uregulowana jest w sposób zróżnicowany, w szczególności w zakresie organów postępowania dyscyplinarnego, w zależności od tego, do której kategorii sędziów dana osoba należy (*judges, magistrates, members of tribunals*). Szczegółowy opis

¹⁰ P. Biskup, P. Mikuli, *Zjednoczone Królestwo Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej* [w:] Mikuli P. (red.), *Status prawny sędziego we współczesnych systemach politycznych*, Koszalin-Gdańsk 2013, s. 31-36

¹¹ *Ibidem*.

odrębności w zakresie postępowań dyscyplinarnych dotyczących wyżej wskazanych kategorii osób zostanie przedstawiony poniżej.

2. Odrębne zasady w zakresie odpowiedzialności dyscyplinarnej dotyczą sędziów Sądu Najwyższego. W przypadku wniesienia skargi dotyczącej sędziego tego sądu jest ona kierowana do Dyrektora Wykonawczego (*Chief Executive*). Skargę należy wnieść w terminie 3 miesięcy od wystąpienia zdarzenia ją uzasadniającego. Jeśli skarga dotyczy jedynie rozstrzygnięcia i nie zawiera innych elementów wskazujących na potrzebę wszczęcia postępowania dyscyplinarnego, Dyrektor Zarządzający nie podejmuje żadnego działania, o czym informuje osobę skarżącą. W przeciwnym razie przekazuje skargę Prezesowi (*President*), chyba, że dotyczy Prezesa, wówczas trafia ona do jego zastępcy (*Deputy President*). Gdy skarga dotyczy ich obu, należy przekazać ją najstarszemu sędziemu. Prezes (i odpowiednio – zastępca bądź najstarszy sędzia) może nie podejmować żadnego działania; może po konsultacji z sędzią, którego skarga dotyczy załatwić sprawę nieformalnie, względnie – podjąć dalsze działania formalne. Działania formalne mogą być również rozważane, niezależnie od tego, czy w sprawie wpłynęła skarga, gdy sędzia został prawomocnie skazany za przestępstwo, które może uzasadniać poważne wątpliwości, co do jego charakteru, czy też zdolności sprawowania urzędu, lub gdy zachowuje się on w sposób uzasadniający takie wątpliwości¹².
3. W przypadku podjęcia decyzji o przedsięwzięciu działań formalnych powołuje się specjalny trybunał, w którego skład wchodzi Lord Naczelny Sędzia Anglii i Walii, Lord Prezes Sądu Najwyższego Szkocji, Lord Naczelny Sędzia Irlandii Północnej oraz dwóch członków mianowanych przez Lorda Kanclerza, spośród osób o uznanym autorytecie. Sędzia, którego zarzut dotyczy jest informowany o wszelkich szczegółach sprawy. Trybunał ten winien rozpoznać sprawę w sprawnym i rzetelnym postępowaniu, a następnie sporządzić raport, zawierający podsumowanie faktów oraz zalecenie co do dalszych działań. Raport ten jest przekazywany Lordowi Kanclerzowi, a jego kopia – bezpośrednio zainteresowanemu. To do Lorda Kanclerza należy decyzja

¹² Opis postępowania w przedmiocie skarg na niewłaściwe postępowanie sędziów Sądu Najwyższego, pkt 1-6, dostępne na stronie internetowej Sądu Najwyższego, pod adresem: <https://www.supremecourt.uk/about/judicial-conduct-and-complaints.html>

o ewentualnym wszczęciu procedury usunięcia sędziego z urzędu, zgodnie z artykułem 33 ustawy o reformie konstytucyjnej z 2005 roku¹³.

2.4.2. Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów sądów powszechnych a odpowiedzialność innych osób zatrudnionych w sądach powszechnych

1. Wsparcie administracyjne sądów zapewnia Służba Sądowa Jej Królewskiej Mości (*HM Courts and Tribunals Service*).
2. W przypadku zarzutów, co do jakości obsługi interesantów możliwe jest wniesienie skargi do osobą zarządzającą konkretnym sądem (*court manager*).
3. W przypadku nie uzyskania satysfakcjonującej odpowiedzi możliwe jest wniesienie odwołania do Zespołu do spraw komunikacji i klienta (*Communications and Customer service team*)¹⁴.

2.4.3. Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów sądów powszechnych a odpowiedzialność dyscyplinarna osób wykonujących inne zawody prawnicze

1. Pracownicy prokuratury (*Crown Prosecution Service*) ponoszą odpowiedzialność dyscyplinarną przed swoimi bezpośrednimi przełożonymi. Niekiedy prokuratura może być reprezentowany w sprawach karnych przez adwokatów i radców prawnych¹⁵.

¹³ Opis postępowania w przedmiocie skarg na niewłaściwe postępowanie sędziów Sądu Najwyższego, pkt 7-9, dostępny na stronie internetowej Sądu Najwyższego, pod adresem: <https://www.supremecourt.uk/about/judicial-conduct-and-complaints.html>

¹⁴ Opis postępowania w przedmiocie skarg na Służbę Sądową Jej Królewskiej Mości dostępny na stronie internetowej Służby, pod adresem: <https://www.gov.uk/government/organisations/hm-courts-and-tribunals-service/about/complaints-procedure>

¹⁵ Zobacz Sposób postępowania w sprawach dyscyplinarnych Koronnej Służby Prokuratorskiej (*Crown Prosecution Service Disciplinary Policy*), dostępny pod adresem: http://www.legalservicesboard.org.uk/what_we_do/regulation/pdf/annex18_disciplinary_policy.pdf

2. W kwestii odpowiedzialności dyscyplinarnej adwokatów (*barristers*) rozstrzyga Bar Standards Board, zaś radców prawnych (*solicitors*) – Solicitors Regulation Authority.

III. ZAKRES PODMIOTOWY ODPOWIEDZIALNOŚCI DYSCYPLINARNEJ SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH

1. Różnice w zakresie zasad ponoszenia odpowiedzialności dyscyplinarnej przez poszczególne kategorie sędziów zostały przedstawione poniżej. Kwestie związane z ponoszeniem odpowiedzialności dyscyplinarnej przez sędziów Sądu Najwyższego zaprezentowano powyżej.

IV. ZAKRES PRZEDMIOTOWY ODPOWIEDZIALNOŚCI DYSCYPLINARNEJ SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH

1. Co do zasady, sędziowie ponoszą odpowiedzialność dyscyplinarną za niewłaściwy sposób postępowania (*misconduct*) (rozporządzenie o postępowaniu dyscyplinarnym sędziów z 2014 roku (*Judicial Discipline Regulation 2014*), reguła 6).
2. Regulacje obowiązujące w tym zakresie nie zawierają definicji tego pojęcia, ani też nie zawierają kazuistycznego katalogu wskazującego na typy zachowań mieszczących się w jego zakresie znaczeniowym.
3. Tytułem przykładu można wskazać następujące zachowania, które mogą są uznawane za misconduct i skutkować rozpoznaniem sprawy w postępowaniu przyspieszonym. Do zachowań tych należą, m.in.:
 - skazanie w Wielkiej Brytanii na karę pozbawienia wolności;
 - skazanie na karę pozbawienia wolności za przestępstwo popełnione w innym kraju, które, gdyby zostało popełnione w Wielkiej Brytanii, stanowiłoby również przestępstwo; c. umieszczenie w więzieniu za obrazę sądu;

- skazanie w Wielkiej Brytanii za przestępstwo obejmujące nieuczciwość, oszustwo, kradzież, mactwo procesowe;
 - skazanie w Wielkiej Brytanii za przestępstwo z użyciem przemocy albo za przestępstwo seksualne;
 - bankructwo; i. dyskwalifikacja na podstawie the Company Directors Disqualification Act;
 - nieujawnienie informacji dotyczącej jego zdolności piastowania urzędu, znanej mu przed mianowaniem;
 - zawieszenie w prawie wykonywania zawodu, wymazanie jej nazwiska z rejestru, etc.; i. usunięcie z innego urzędu itd. (*Judicial Conduct (Judicial) Rules 2014*, reguła 30, *Judicial Conduct (Magistrates) Rules 2014*, reguła 43, *Judicial Conduct (Tribunals) Rules 2014*), reguła 41).
4. Sędziowie nie ponoszą odpowiedzialności dyscyplinarnej za treść wydawanych rozstrzygnięć.

V. ZAKRES CZASOWY ODPOWIEDZIALNOŚCI DYSCYPLINARNEJ SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH

1. Możliwe jest pociągnięcie sędziego do odpowiedzialności za działania bądź zaniechania, jakie miały miejsce przed objęciem funkcji, jak i odpowiedzialność dyscyplinarna po ustąpieniu z urzędu.
2. Zasadniczo, w sytuacji, w której sędzia (*judge, magistrate, member of tribunal*) przestaje pełnić swoją funkcję, postępowanie dyscyplinarne ulega zakończeniu. Wyjątkowo, Lord Kanclerz oraz Lord Naczelny Sędzia mogą kontynuować rozpoznanie sprawy nawet, gdy sędzia nie pełni już swojej funkcji, gdy Komisarz do spraw nominacji i postępowania sędziów (*Judicial Appointments and Conduct Ombudsman*) zaleci wszczęcie bądź powtórzenie postępowania (rozporządzenie o postępowaniu dyscyplinarnym sędziów z 2014 roku (*Judicial Discipline Regulation 2014*), reguła 23).

VI. PRZEBIEG POSTĘPOWANIA DYSCYPLINARNEGO

6.1. Sądy dyscyplinarne

1. W systemie angielskim brak jest sądu dyscyplinarnego w rozumieniu wyodrębnionej jednostki organizacyjnej sądownictwa.
2. Ostateczną decyzję w przedmiocie wymierzenia kary dyscyplinarnej podejmuje Lord Kanclerz i Lord Naczelny Sędzia, ewentualnie inne osoby (Naczelny Sędzia, prezesi sądów).
3. Inne podmioty zaangażowane w postępowanie, również te o charakterze kolektywnym (panel dyscyplinarny), nie podejmują decyzji, a jedynie przedstawiają swoją opinię, w postaci raportu, w której wskazują, co najwyżej na celowość pociągnięcia sędziego do odpowiedzialności dyscyplinarnej i proponowaną karę.

6.2. Podmioty uprawnione do wszczęcia postępowania dyscyplinarnego i wnioskowania o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego

Do wszczęcia postępowania dyscyplinarnego przeciwko sędziemu może dojść na skutek złożonej skargi, względnie z urzędu, w sytuacji, gdy uzyskane z urzędu informacje uzasadniają tego rodzaju decyzję (*Judicial Conduct (Judicial) Rules 2014*, reguły 97-98, *Judicial Conduct (Magistrates) Rules 2014*, reguła 143, *Judicial Conduct (Tribunals) Rules 2014*), reguła 115).

6.3. Oskarżyciel publiczny

1. W systemie angielskim brak jest oskarżyciela w postępowaniu dyscyplinarnym.
2. W jego toku może wystąpić, jako jeden z organów je prowadzących, sędzia wyznaczonego (*nominated judge*), względnie sędzia śledczy (*investigating judge*), lecz nie pełni oni funkcji oskarżycielskich sensu stricto.

6.4. Obwiniony

1. Jak wynika z reguł prowadzenia postępowania dyscyplinarnego sędziego, którego dotyczy postępowanie ma obowiązek współdziałać w toku dochodzenia mającego na celu wyjaśnienie okoliczności sprawy oraz terminowego udzielania odpowiedzi na prośby o komentarze i informacje.
2. Jest on informowany o czynnościach podjętych przez organy postępowania dyscyplinarnego (zasadniczo, po stwierdzeniu dopuszczalności skargi, chyba, że wcześniej miał świadomość jej wniesienia). Jedynie po złożeniu komentarzy do skargi w wyznaczonym terminie, względnie po bezskutecznym upływie tego terminu, można przekazać skargę do dalszego rozpoznania wyznaczonemu sędziemu. Ta sama zasada dotyczy możliwości przedstawienia Lordowi Kanclerzowi oraz Lordowi Naczelnemu Sędziemu rady co do możliwości rozpoznania sprawy w postępowaniu przyspieszonym (konieczność uzyskania stanowiska sędziego co do istnienia podstawy odpowiedzialności oraz co do możliwości pozbawienia go urzędu).
3. Wyznaczony sędzia, przed przekazaniem sprawy sędziemu śledczemu, powiadamia o tym sędziego, którego dotyczy postępowanie. Sędzia ten może wskazywać na potrzebę prowadzenia dalszego dochodzenia, może również wnioskować o przeprowadzenie dowodów. Poza tym sędzia taki może również złożyć wniosek o rozpoznanie sprawy przez panel dyscyplinarny.
4. Sędzia, którego dotyczy postępowanie dyscyplinarne otrzymuje również kopie raportów (oraz projekt raportu sędziego śledczego, czy też panelu dyscyplinarnego), sporządzanych w toku postępowania i ma prawo się do nich ustosunkować.
5. Zawieszenie sędziego w sprawowaniu urzędu jest możliwe w następujących przypadkach i na czas do tego konieczny:
 - przeciwko sędziemu toczy się postępowanie karne (*is subject to criminal proceedings*);

- sędzia odbywa karę orzeczoną w postępowaniu karnym (*is serving a sentence imposed in criminal proceedings*);
 - sędzia został skazany za przestępstwo i prowadzone jest przeciwko niemu postępowanie dotyczące zachowania stanowiącego przestępstwo (*has been convicted of an offence and is subject to prescribed procedures in relation to the conduct constituting the offence*).
6. Ponadto sędzia może zostać zawieszony w sprawowaniu urzędu na dowolny okres, jeżeli:
- sędzia został skazany za przestępstwo (*has been convicted of a criminal offence*);
 - w toku postępowania stwierdzono, że sędzia nie powinien zostać usunięty z zawodu, ale zdaniem Lorda Naczelnego Sędziego (za zgodą Lorda Kanclerza), takie zawieszenie jest konieczne dla zapewnienia zaufania do sądownictwa (*maintaining confidence in the judiciary*).
7. W przypadku zawieszenia sędziego w sprawowaniu urzędu nie może on pełnić żadnych funkcji związanych z jego urzędem (nie ma to wpływu na inne jego uprawnienia) (artykuł 108 ustawy o reformie konstytucyjnej z 2005 roku).

6.5. Udział w postępowaniu dyscyplinarnym Ministra Sprawiedliwości albo innego organu sprawującego nadzór administracyjny nad sądami powszechnymi

1. Ministerstwo Sprawiedliwości w Anglii zostało utworzone w związku z reformą konstytucyjną z 2005 roku dopiero w roku 2009. Jako takie nie odgrywa roli w postępowaniu dyscyplinarnym dotyczącym sędziów. Tym nie mniej warto zauważyć, że Lord Kanclerz, odgrywający ważną rolę w postępowaniu dyscyplinarnym prowadzonym przeciwko sędziom jest członkiem gabinetu (ustawa o reformie konstytucyjnej z 2005 roku).

2. Jego zasadniczą rolą, zgodnie z ustawą o reformie konstytucyjnej z 2005 roku jest czuwanie nad niezawisłością sędziowską na szczeblu politycznym oraz zapewnienie sprawnego funkcjonowania sądów (artykuł 3).
3. Wcześniej, przed reformą konstytucyjną, wchodził on również w skład Izby Lordów, oraz był zwierzchnikiem sądownictwa w Anglii i Walii oraz sędzią Wysokiego Sądu (*Chancery Division*)¹⁶.
4. Zwierzchnictwo nad sądami w Anglii i Walii, po reformie, przejął Lord Naczelny Sędzia, który jest nie tylko najwyższym rangą sędzią, lecz również prezesem wydziału karnego w Sądzie Apelacyjnym (*Criminal Division of the Court of Appeal*) (ustawa o reformie konstytucyjnej z 2005 roku).

6.6. Rozpoznanie sprawy dyscyplinarnej

1. Lord Kanclerz, za zgodą Lorda Naczelnego Sędziego Anglii i Walii, Lorda Prezesa Sądu Sesji, jak również Naczelnego Sędziego Irlandii Północnej, wyznacza urzędników, którzy tworzą Biuro do spraw badania postępowania sędziów (*Judicial Conduct Investigation Office - JCIO*).
2. JCIO może podejmować czynności wyjaśniające, które są konieczne do realizacji jego funkcji, dostarcza rady i informacji, jak również zapewnia pomoc o charakterze administracyjnym organom postępowania dyscyplinarnego: wyznaczonemu sędziemu, odpowiedniemu prezesowi, sędziemu śledczemu, czy też panelowi dyscyplinarnemu (*nominated judge, a relevant President, investigating judge, disciplinary panel*).
8. Skargi dotyczące sędziów, zarzucające niewłaściwe postępowanie składa się do JCIO. Skargi dotyczące sędziów pokoju – do właściwych miejscowo lokalnych komitetów doradczych (*advisory committee*), a odnoszące się do członków trybunałów, innych niż prezes – do prezesa takiego trybunału (rozporządzenie o postępowaniu dyscyplinarnym sędziów z 2014 roku (*Judicial Discipline Regulation 2014*), reguła 6, *Judicial Conduct (Judicial) Rules 2014*,

¹⁶ P. Biskup, P. Mikuli, *Zjednoczone Królestwo Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej* [w:] P. Mikuli (red.), *Status prawny sędziego we współczesnych systemach politycznych*, Koszalin-Gdańsk 2013, s. 32.

reguła 20, *Judicial Conduct (Magistrates) Rules 2014*, reguła 9, *Judicial Conduct (Tribunals) Rules 2014*), reguły 15-16).

Sędziowie zawodowi

1. Postępowanie dyscyplinarne przeciwko sędziom zawodowym (*deputy district judge, district judge, master, recorder, coroner, circuit judge, high court judge, Lord Justice*) prowadzone jest w oparciu o rozporządzenie o postępowaniu dyscyplinarnym sędziów z 2014 roku (*Judicial Discipline Regulation 2014*) oraz reguły prowadzenia postępowania dyscyplinarnego *Judicial Conduct (Judicial) Rules 2014*.
2. JCIO odpowiada za rozpoznanie zarzutu niewłaściwego postępowania i za dokonanie oceny, czy zarzucane zachowanie mogło takie niewłaściwe postępowanie stanowić. W tym celu może dokonywać czynności wyjaśniających koniecznych w toku dochodzenia. Gdy zostanie dokonana ocena, że zarzucane zachowanie mogło stanowić niewłaściwe postępowania JCIO przekaze sprawę wyznaczonemu sędziemu. Jeśli jest jasne, że zarzucane zachowanie nie stanowiło niewłaściwego postępowania, skarga podlega oddaleniu.
3. Skargę należy wnieść do JCIO, musi ona zawierać zarzut niewłaściwego sposobu postępowania (*misconduct*). Powinna być sporządzona na piśmie, zawierać zarzut niewłaściwego sposobu postępowania ze strony określonej osoby, bądź osoby nadającej się do zidentyfikowania, datę takiego zachowania oraz imię i nazwisko i adres osoby skargę składającej. Skardze mogą towarzyszyć dodatkowe dokumenty, na które skarżący chciałby się powołać. JCIO nie może jednak przyjąć skargi, jeżeli skarżący zastrzega, że dołączone do niej dokumenty nie mogą być okazane osobie, której skarga dotyczy (*Judicial Conduct (Judicial) Rules 2014*, reguły 5-10).
4. Skarga powinna być złożona w terminie 3 miesięcy od zdarzenia, którego dotyczy. Skarga podlega odrzuceniu, jeśli została wniesiona po terminie, o ile termin do jej wniesienia nie został przedłużony. Skarżącego informuje się, że jego skarga nie została przyjęta ze względu na uchybienie terminowi i jest on

pouczany, że może wnosić o przedłużenie terminu do jej wniesienia. Przedłużenie takie może nastąpić wyjątkowo, przy czym sam fakt, że skarga może zawierać zarzut niewłaściwego sposobu postępowania nie stanowi samodzielnie podstawy do przyjęcia skargi wniesionej po terminie. JCIO może wydłużać i skracać terminy określone w regułach (*rules*), niezależnie od tego, czy terminy te już upłynęły, czy nie, jeśli ma do tego uzasadnione powody (*good reasons to do so*). Gdy JCIO przedłuży termin powiadamia o tym skarżącego oraz, jeśli wie on o skardze, osobę, której ona dotyczy (*Judicial Conduct (Judicial) Rules 2014*, reguły 11-17).

5. Skarga podlega zbadaniu przez JCIO. Podlega ona odrzuceniu w całości bądź części jeśli: a. nie wystarczająco precyzuje kwestie, której dotyczy, b. dotyczy decyzji sądowej albo przydziału spraw, nie zaś sposobu zachowania, c. zarzucane zachowanie nie dotyczyło sędziego, d. stanowi nadużycie (*vexatious*), co można wnosić np. z treści poprzednich skarg tego samego autora oraz braku podstaw do jej wniesienia, e. jest pozbawiona podstawy, f. nawet jeśli przytacza prawdziwe fakty, nie ma potrzeby podjęcia działań dyscyplinarnych, g. jest nieprawdziwa, błędna, h. dotyczy kwestii, która została już rozstrzygnięta i nie zawiera nowych faktów, i. dotyczy osoby, która nie sprawuje już urzędu, j. dotyczy prywatnego życia i nie sposób uznać, że oddziałuje ona na zdolność piastowania urzędu, j. dotyczy profesjonalnego zachowania w roli pozasądowej i nie sposób uznać, że oddziałuje ona na zdolność piastowania urzędu, k. z innych powodów nie ma związku z niewłaściwym sposobem zachowania sędziego (*Judicial Conduct (Judicial) Rules 2014*, reguły 20-25).
6. JCIO może doradzić Lordowi Kanclerzowi i Naczelnemu Sędziemu, by sędzia, którego skarga dotyczy został usunięty z urzędu bez dodatkowego dochodzenia (*investigation*) w toku postępowania przyspieszonego. Celem postępowania przyspieszonego (*summary process*) jest rozpoznanie sprawy, w przypadku której istnieje prawdopodobieństwo, że jej konsekwencją będzie usunięcie sędziego z urzędu „w szybki sposób”. Będzie to dopuszczalne w przypadkach, gdy sędzia:
 - został skazany w Wielkiej Brytanii na kare pozbawienia wolności;

- został skazany w innym kraju indziej za przestępstwo, które, gdyby zostało popełnione w Wielkiej Brytanii, stanowiłoby przestępstwo na karę pozbawienia wolności;
 - został umieszczony w więzieniu za obrazę sądu;
 - został skazany w Wielkiej Brytanii za przestępstwo obejmujące nieuczciwość, oszustwo, kradzież, matactwo procesowe;
 - został skazany w Wielkiej Brytanii za przestępstwo z użyciem przemocy albo za przestępstwo seksualne;
 - zbankrutował i. uległ dyskwalifikacji na podstawie the Company Directors Discualification Act;
 - nie ujawnił informacji dotyczącej jego zdolności piastowania urzędu, znanej mu przed mianowaniem;
 - stanowił podmiot postępowania dotyczącego zdolności do praktykowania przez upoważniony urząd i skutkiem takiego postępowania jest zawieszenie takiej osoby, wymazanie jej nazwiska z rejestru, decyzja skutkująca zapobieżeniem wykonywaniu licencjonowanego zawodu, decyzja skutkująca nałożeniem dodatkowych wymogów przy wykonywaniu zawodu;
 - został usunięty z innego urzędu, m. bez usprawiedliwienia nie przestrzegał wymogów wynikających z warunków pracy;
 - jest ograniczony w zakresie możliwości wszczęcia postępowania przed sądem czy trybunałem w Wielkiej Brytanii (*Judicial Conduct (Judicial) Rules 2014*, reguła 30).
7. Zanim JCIO zajmie stanowisko, o którym mowa powyżej, umożliwia osobie, której postępowanie dotyczy, zajęcie stanowiska, co do tego, czy zarzucane zdarzenie miało miejsce i dlaczego nie powinna być ona usuwana z urzędu. Takie stanowisko musi być przedstawione w terminie 15 dni roboczych. Dopiero po zajęciu stanowiska, albo po bezskutecznym terminie do jego zajęcia, JCIO może kontynuować przygotowanie porady. JCIO w sytuacji takiej ma obowiązek

przygotować raport, wskazujący, iż jedna ze wskazanych wyżej podstaw ma zastosowanie, jak również zawierać stanowisko zajęte przez sędziego. Raport ten jest przesyłany do Lorda Kanclerza i Lorda Naczelnego Sędziego oraz do osoby, której postępowanie dotyczy (*Judicial Conduct (Judicial) Rules 2014*, reguły 31-36).

8. JCIO informuje strony o postępach w dochodzeniu, o sposobie zakończenia postępowania (skarżącego i, jeśli jest świadomy wniesienia skargi, również sędziego; jeśli skarga może być oddalona bez dalszego dochodzenia, możliwe jest, że sędzia nie będzie świadomy o wpływie skargi do JCIO, a zatem nie będzie konieczności informowania go o jej oddaleniu). Poucza ich również o możliwości wniesienia skargi do Komisarz do spraw Nominacji i Postępowania Sędziów (*Judicial Appointment and Conduct Ombudsman*), gdyby strony nie były zadowolone ze sposobu, w jaki skarga była załatwiana. Ombudsman nie może jednak czynić ustaleń, co do meritum sprawy. Może jedynie formułować pewne zalecenia dla Lorda Kanclerza lub Lorda Naczelnego Sędziego. Gdy Ombudsman uzna decyzję za nierzetelną na skutek złego administrowania może ją uchylić i przekazać do JCIO do ponownego postępowania (rozporządzenie o postępowaniu dyscyplinarnym sędziów z 2014 roku (*Judicial Discipline Regulation 2014*), reguła 15-16, artykuł 110-111 ustawy o reformie konstytucyjnej z 2005 roku).
9. JCIO, względnie Lord Kanclerz i Lord Naczelny Sędzia, przekazuje skargę wyznaczonemu sędziemu (*nominated judge*). Wyznaczony sędzia musi zbadać skargę i ustalić fakty, ustalić, czy fakty te stanowią naruszenie właściwego zachowania, doradzić, czy w sprawie powinny zostać podjęte działania dyscyplinarne, a jeśli tak – jakie. Wyznaczony sędzia, rozpoznając skargę, może przeprowadzać takie badania jakie uzna za stosowne, może domagać się wszelkich dokumentów, które uzna za konieczne, może przesłuchiwać każdą osobę, która uzna za właściwą (*Judicial Conduct (Judicial) Rules 2014*, reguły 37-40).
10. Wyznaczonego sędziego mianuje Lord Naczelny Sędzia. Lord Naczelny Sędzia może mianować różnych sędziów do różnych spraw lub kilku do zajmowania się różnymi aspektami tej samej sprawy. W konkretnej sprawie wyznaczony sędzia

musi być, co najmniej tej samej rangi, co sędzia, którego postępowania dotyczy (rozporządzenie o postępowaniu dyscyplinarnym sędziów z 2014 roku (*Judicial Discipline Regulation 2014*), reguła 9).

11. Wyznaczony sędzia może: doradzić Lordowi Kanclerzowi i Lordowi Naczelnemu Sędziemu oddalenie skargi; oddalić skargę; zająć się skargą w sposób nieformalny i potraktować ją jak materiał szkoleniowy; zarekomendować podjęcie działań dyscyplinarnych; przekazać skargę sędziemu śledczemu. Doradzając podjęcie działań dyscyplinarnych, może zarekomendować: formalną poradę, formalne ostrzeżenie, czy też naganę. W najbardziej poważnych przypadkach może zarekomendować zawieszenie bądź usunięcie z urzędu. Wyznaczony sędzia, może oddalić skargę, względnie zająć się nią w sposób nieformalny i pokierować nią tak, by mogła być potraktowana jak materiał szkoleniowy, jedynie, gdy dojdzie do wniosku, że w sprawie nie doszło do niewłaściwego zachowania, ale skarga wskazuje na pewne nieprawidłowości, wymagające wsparcia, porady, czy szkolenia. Może wówczas poruszyć te kwestie bezpośrednio z zainteresowanym, bądź też z jego przełożonym. W przypadku oddalenia skargi, wyznaczony sędzia musi poinformować osobę skarżącą o przyczynach oddalenia skargi czy też przyczynach potraktowania jej jako materiał szkoleniowy i sędziego, którego skarga dotyczy (*Judicial Conduct (Judicial) Rules 2014*, reguły 41-56).
12. Wyznaczony sędzia może przekazać skargę, w całości lub części, sędziemu śledczemu, gdy uznaje, że skarga jest wystarczająco poważna bądź skomplikowana lub, że szczegółowe dochodzenie jest konieczne celem ustalenia faktów. W przypadku przekazania skargi sędziemu śledczemu wyznaczony sędzia ma obowiązek poinformować o tym skarżącego i sędziego, którego skarga dotyczy (*Judicial Conduct (Judicial) Rules 2014*, reguły 44-45).
13. Sędziego śledczego mianuje Lord Naczelny Sędzia. Może on mianować różnych sędziów do różnych spraw lub kilku do zajmowania się różnymi aspektami tej samej sprawy. W konkretnej sprawie sędzia taki musi być wyższej rangi, niż sędzia, którego postępowanie dotyczy (rozporządzenie o postępowaniu dyscyplinarnym sędziów z 2014 roku (*Judicial Discipline Regulation 2014*), reguła 10).

14. Skargę sędziemu śledczemu może również przekazać bezpośrednio Lord Kanclerz oraz Lord Naczelny Sędzia. Także sędzia śledczy ustala fakty, bada, czy w sprawie doszło do naruszenia zasad postępowania i doradza, czy należy przedsięwziąć działania dyscyplinarne, a jeśli tak – jakie. Sędzia śledczy musi podjąć decyzje co do sposobu prowadzenia dochodzenia, powiadomić o swojej propozycji w tym zakresie tak skarżącego, jak i sędziego, którego dotyczy skarga, zapraszając tego ostatniego do prezentowania dowodów i oświadczeń w zakresie przyjętej procedury. Wszelkie dowody i wystąpienia ze strony skarżącego, sędziego i innych osób muszą być dostarczone sędziemu śledczemu w terminie 10 dni roboczych od takiego zaproszenia. Sędzia śledczy może przyjmować dowody ustne. Dowody muszą być ujawnione sędziemu, którego postępowanie dotyczy i musi on zaprosić go do składania oświadczeń co do dowodów. Tego typu oświadczenia muszą być złożone w terminie 10 dni roboczych (*Judicial Conduct (Judicial) Rules 2014*, reguły 57-66).
15. Sędzia śledczy przedstawia projekt raportu sędziemu, którego postępowanie dotyczy i zaprasza go do przedstawienia komentarza. Komentarz może zawierać propozycje zmian w raporcie. Może także, w tym samym celu, przedstawić go innym osobom. Wszelkie komentarze muszą być przedstawione sędziemu śledczemu w ciągu 10 dni roboczych. Po rozważeniu komentarzy, sędzia śledczy musi sporządzić ostateczny raport i przekazać go Lordowi Kanclerzowi oraz Lordowi Naczelnemu Sędziemu, ze wskazaniem szczegółów sugerowanych zmian, przez niego nieuwzględnionych, przesyła jego kopie sędziemu oraz tym osobom, które zostały zaproszone do składania komentarzy (*Judicial Conduct (Judicial) Rules 2014*, reguły 67--72).
16. Wyznaczony sędzia przygotowuje raport w sytuacji, gdy doradza Lordowi Kanclerzowi i Lordowi Naczelnemu Sędziemu oddalenie skargi, względnie, gdy zaleca działanie o charakterze dyscyplinarnym. Gdy wyznaczony sędzia zaleca oddalenie skargi, raport winien zawierać informacje o tym, jakie fakty zostały ustalone przez wyznaczonego sędziego i przyczynach, z powodu których skarga powinna być oddalona. Gdy wyznaczony sędzia uznaje, że sędzia powinien być usunięty z urzędu albo zawieszony, raport winien wskazywać, fakty ustalone przez wyznaczonego sędziego, stwierdzone niewłaściwe zachowanie oraz przyczyny, dla których wyznaczony sędzia uznaje

za usunięcie z urzędu względnie zawieszenie w sprawowaniu urzędu za odpowiednia sankcje. W przypadku, gdy wyznaczony sędzia sugeruje podjęcie innych działań dyscyplinarnych raport zawiera: wskazanie ustalonych faktów, stwierdzone niewłaściwe zachowanie, jakiego rodzaju działanie dyscyplinarne powinno zostać podjęte i dlaczego oraz dlaczego wyznaczony sędzia nie widzi konieczności dalszego prowadzenia dochodzenia (*Judicial Conduct (Judicial) Rules 2014*, reguły 46-49).

17. Raport taki wysyłany jest do JCIO, które przesyła go sędziemu, którego postępowanie dotyczy. Przesyłając sędziemu, którego postępowanie dotyczy raport wskazujący na potrzebę usunięcia go z urzędu, względnie zawieszenia, JCIO ma obowiązek zapytać tego sędziego, czy chciałby, by skargę rozpoznał panel dyscyplinarny (*disciplinary panel*). Sędzia, którego skarga dotyczy może: przekazać JCIO swój komentarz do raportu, wskazać JCIO na potrzebę dalszego dochodzenia, a gdy raport wskazuje na potrzebę usunięcia go z urzędu, względnie zawieszenia, wniosek o rozpoznanie skargi przez panel dyscyplinarny. Sędzia musi udzielić odpowiedzi na raport w ciągu 15 dni roboczych od jego otrzymania (*Judicial Conduct (Judicial) Rules 2014*, reguły 50-56).
18. Gdy sędzia złoży wniosek o rozpoznanie skargi przez panel dyscyplinarny, JCIO przekazuje skargę panelowi dyscyplinarnemu i przesyła do niego raport sporządzony przez wyznaczonego sędziego (*Judicial Conduct (Judicial) Rules 2014*, reguła 55).
19. Panel dyscyplinarny rozpoznaje skargi również wówczas, gdy została ona przekazana mu bezpośrednio przez Lorda Kanclerza i Lorda Naczelnego Sędziego. W jego skład wchodzi: sędzia wyższy rangą niż ten, którego postępowanie dotyczy, sędzia tej samej rangi oraz dwóch członków, z których żaden nie może być sędzią ani prawnikiem zatrudnionym lub wykonującym zawód. Sędziów do panelu mianuje Lord Naczelny Sędzia, natomiast pozostałych członków – Lord Kanclerz (za zgodą Lorda Naczelnego Sędziego). Sędzia najwyższy rangą przewodniczy panelowi i ma głos decydujący w przypadku głosowania. Członkiem panelu nie może być osoba, która wcześniej była zaangażowana w postępowanie dyscyplinarne przekazane

panelowi (rozporządzenie o postępowaniu dyscyplinarnym sędziów z 2014 roku (*Judicial Discipline Regulation 2014*), reguła 11).

20. Panel dyscyplinarny może badać i oceniać: każde ustalenie faktu, każde zalecenie, co do postępowania sędziego, którego postępowanie dotyczy, jakiegokolwiek działania dyscyplinarne (*Judicial Conduct (Judicial) Rules 2014*, reguła 75).
21. Jeśli wybrany sędzia zarekomendował, by sędzia został usunięty lub zawieszony, panel dyscyplinarny musi doradzić Lordowi Kanclerzowi oraz Lordowi Naczelnemu Sędziemu, czy usunięcie, względnie zawieszenie, jest uzasadnione (*Judicial Conduct (Judicial) Rules 2014*, reguła 77).
22. Panel, dla realizacji swoich zadań, może przeprowadzać postępowanie wyjaśniające, może też domagać się dokumentów. Panel przygotowuje raport, który musi zawierać: fakty sprawy, stwierdzenie, czy zdaniem panelu, w sprawie doszło do naruszenia zasad postępowania, oraz to, czy powinna zostać podjęta akcja dyscyplinarna. Panel sporządza raport, który przesyła sędziemu, którego dotyczy postępowanie. Może też ujawnić raport skarżącemu, albo innej osobie dotkniętym zachowaniem sędziego. Komentarze do raportu muszą być zgłoszone w terminie 10 dni. Ostateczna wersja raportu musi odnosić się do wszelkich komentarzy i musi zawierać komentarz do jego treści. Panel przesyła raport Lordowi Kanclerzowi oraz Lordowi Naczelnemu Sędziemu (*Judicial Conduct (Judicial) Rules 2014*, reguły 79-89).
23. Przed podjęciem decyzji Lord Kanclerz i Lord Naczelny Sędzia muszą rozważyć poradę udzieloną przez osobę lub urząd, które przeprowadziło dochodzenie. Jeśli po rozpoznaniu porady, Lord Kanclerz, względnie Lord Naczelny Sędzia, uznaje za konieczne przeprowadzenie dalszego dochodzenia, przekazują sprawę do wyznaczonego sędziego, prezesa trybunału (w przypadku członków trybunału), komitetu doradczego (jeśli chodzi o *magistrates*) oraz do panelu doradczego (rozporządzenie o postępowaniu dyscyplinarnym sędziów z 2014 roku (*Judicial Discipline Regulation 2014*), reguła 13).
24. W przypadku, gdy porada przekazana Lordowi Naczelnemu Sędziemu i Lordowi Kanclerzowi nie rekomenduje usunięcia z urzędu, względnie

zawieszenia w sprawowaniu urzędu, a oni uznają którąś z tych dwóch kar za odpowiednią, wówczas muszą utworzyć panel dyscyplinarny i przekazać mu skargę. Lord Kanclerz i Lord Naczelny Sędzia muszą wziąć pod uwagę jego poradę, co do tego, czy działania dyscyplinarne powinny być podjęte, a jeśli tak, to jakie (rozporządzenie o postępowaniu dyscyplinarnym sędziów z 2014 roku (*Judicial Discipline Regulation 2014*), reguła 14).

25. Lord Kanclerz oraz Lord Naczelny Sędzia mogą oddalić skargę albo podjąć działania dyscyplinarne. W przypadku oddalenia sprawy Lord Kanclerz oraz Lord Naczelny sędzia mogą zgodzić się, co do tego, że zarzucane zachowanie miało miejsce, ale nie stanowi niewłaściwego postępowania, a Lord Najwyższy Sędzia może zająć się kwestią nieformalnie (rozporządzenie o postępowaniu dyscyplinarnym sędziów z 2014 roku (*Judicial Discipline Regulation 2014*), reguła 15).
26. Lord Kanclerz oraz Lord Naczelny Sędzia mogą zgodzić się na publikację informacji dotyczącej postępowania dyscyplinarnego czy też o podjęciu działań administracyjnych (rozporządzenie o postępowaniu dyscyplinarnym sędziów z 2014 roku (*Judicial Discipline Regulation 2014*), reguła 18).
27. Wyjątkowo, wyznaczony sędzia może wznowić postępowanie w sprawie, w której skarga została oddalona, po uzyskaniu nowej informacji dotyczącej skargi. Taka informacja dotyczy nieprawidłowego sposobu zachowania przez sędziego, jest aktualna i godna zaufania, nie została jeszcze wzięta pod uwagę, jest wystarczająco poważna, by wznowić postępowanie (*Judicial Conduct (Judicial) Rules 2014*, reguły 90-91).
28. Gdy wyznaczony sędzia wznowi postępowanie bądź rozpozna sprawę sam, bądź też przekazuje ją innemu sędziemu wyznaczonemu, JCIO, sędziemu śledczemu albo panelowi dyscyplinarnemu (*Judicial Conduct (Judicial) Rules 2014*, reguła 92).
29. Wyznaczony sędzia może wznowić postępowanie zgodnie ze swoją wolą, w tym celu JCIO może przekazywać mu nowe informacje. Skarżący może przekazać takie informacje do JCIO, ten zaś wyznaczonemu sędziemu, ale

tylko wówczas, gdy wiadomość ta jest faktycznie nowa (*Judicial Conduct (Judicial) Rules 2014*, reguły 93-96).

30. Gdy wyznaczony sędzia uzyska informację, z jakiegokolwiek źródła, która może uzasadniać pojęcie działań dyscyplinarnych, może przekazać sprawę JCIO celem przeprowadzenia dochodzenia, które jest tu obowiązkowe i powinno być prowadzone tak, jak gdyby w sprawie wpłynęła skarga (*Judicial Conduct (Judicial) Rules 2014*, reguły 97-98).
31. Ponadto, skarżący może cofnąć skargę w każdym czasie. Pomimo cofnięcia skargi w sprawie cały czas może być prowadzone dochodzenie, jeżeli prowadzący je organ (JCIO, wyznaczony sędzia, sędzia śledczy, panel dyscyplinarny) uzna to za odpowiednie. W tego typu sytuacji, sprawa prowadzona jest tak, jakby skarga nie została cofnięta i skarżący musi zostać poinformowany o tej decyzji (*Judicial Conduct (Judicial) Rules 2014*, reguły 99-102).
32. JCIO może odroczyć rozpoznanie skargi, gdy uzna to za uzasadnione (*good reason to do so*). W takiej sytuacji informuje o tym skarżącego oraz sędziego, gdy ten wie już o skardze (*Judicial Conduct (Judicial) Rules 2014*, reguły 103-104).

Magistrates

1. Postępowanie dyscyplinarne przeciwko sędziom sądów magistrackich (*magistrates*) prowadzone jest w oparciu o rozporządzenie o postępowaniu dyscyplinarnym sędziów z 2014 roku (*Judicial Discipline Regulation 2014*) oraz reguły prowadzenia postępowania dyscyplinarnego *Judicial Conduct (Magistrates) Rules 2014*.
2. Postępowanie dyscyplinarne w sprawach *magistrates* wykazuje pewne odmienności w porównaniu z postępowaniem w sprawie sędziów zawodowych (*judges*). Zasady postępowania w tym zakresie określają reguły (*rules*), które zostały przyjęte przez Lorda Naczelnego Sędziego, za zgodą Lorda Kanclerza.

Różnice dotyczą w szczególności organów prowadzących postępowanie dyscyplinarne.

3. Nowym organem pojawiającym się w jego toku jest komitet doradczy (*advisory committee*) i jego przewodniczący (*chairman*), który może wyznaczyć, w swoim zastępstwie, jednego z członków komitetu, do rozpoznania konkretnej skargi; wszystkich skarg, bądź określonej kategorii skarg. Przewodniczący komitetu może zwrócić się do innego komitetu z prośbą o rozpoznanie konkretnej skargi, gdy są ku temu uzasadnione przyczyny (*good reasons to do so*) (*Judicial Conduct (Magistrates) Rules 2014*, reguły 4-8).
4. Skargę na sędziego (*magistrate*) należy wnieść do właściwego, miejscowego, komitetu doradczego lub jego sekretarza. Wymogi dotyczące skargi, w szczególności jej elementów i terminu wniesienia są analogiczne jak w przypadku skargi na sędziego zawodowego (w przypadku wniesienia po terminie skarga nie zostaje przyjęta, decyzją przewodniczącego bądź sekretarza komitetu doradczego). Również w tym przypadku możliwe jest przedłużenie terminu, w wyjątkowych okolicznościach, na mocy decyzji przewodniczącego komitetu (*Judicial Conduct (Magistrates) Rules 2014*, reguły 9-21).
5. Również Lord Kanclerz oraz Lord Naczelny Sędzia mogą przekazać skargę do komitetu. Także przewodniczący komitetu może podjąć decyzję o rozpoznaniu sprawy, pomimo braku skargi, gdy uzyska wiadomość o faktach, które mogą uzasadniać odpowiedzialność dyscyplinarną. W takim układzie postępowanie przebiega tak, jakby skarga została wniesiona, z wyłączeniem realizacji obowiązków dotyczących osoby skarżącego (*Judicial Conduct (Magistrates) Rules 2014*, reguła 143).
6. To przewodniczący komitetu w pierwszej kolejności bada, czy w skardze zamieszczono zarzut nieprawidłowego postępowania. Jeśli nie, sprawa może zostać przekazana przewodniczącemu ławy (*bench chairman*) (który nie jest organem postępowania dyscyplinarnego, ale pełni funkcje związane ze szkoleniem sędziów) celem jej załatwienia, jako kwestii wymagającej szkolenia. W przeciwnym przypadku przewodniczący komitetu albo samodzielnie

podejmuje decyzję, co do dalszego toku postępowania albo przekazuje skargę komitetowi celem podjęcia takiej decyzji. Tak przewodniczący, jak i sam komitet, podejmują czynności wyjaśniające, które uznają za konieczne, mogą domagać się stosownych dokumentów. Sekretarz komitetu musi poinformować skarżącego, że jego skargą zajmuje się przewodniczący komitetu, bądź sam komitet, względnie, że sprawa została przekazana przewodniczącemu ławy, celem wykorzystania w szkoleniach. Gdy sędzia został poinformowany o skardze, sekretarz musi przesłać kopię skargi wraz z załącznikami przewodniczącemu ławy. Gdy skargę rozpoznaje komitet musi czynić to w porozumieniu ze swoim sekretarzem (*Judicial Conduct (Magistrates) Rules 2014*, reguły 24-30).

7. Przewodniczący komitetu albo komitet mogą: oddalić skargę; przekazać skargę panelowi do spraw zachowania (*conduct panel*); rozpoznać skargę w ramach postępowania przyspieszonego (*summary process*); w przypadku braku niewłaściwego postępowania (*misconduct*) – przekazać sprawę przewodniczącemu ławy celem uwzględnienia sprawy w szkoleniach. Przewodniczący komitetu albo komitet muszą oddalić skargę, gdy spełnione są warunki analogiczne do tych, wskazanych już wyżej w przypadku sędziów zawodowych. Postępowanie w przedmiocie oddalenia skargi przez przewodniczącego komitetu, względnie komitet, jest analogiczne jak w przypadku sędziów zawodowych. Również tu, skarżący powinien mieć szansę sprecyzować treść swojej skargi, gdy nie jest ona wystarczająco szczegółowa. Poza tym, w przypadku sprzecznych wersji, przewodniczący bądź komitet musi poszukiwać niezależnych dowodów celem weryfikacji faktów zanim oddali skargę, o ile nie jest to nieproporcjonalne (*Judicial Conduct (Magistrates) Rules 2014*, reguła 31-35).
8. Gdy sędzia przyznał się, że dopuścił się zarzucanego nieprawidłowego postępowania, albo gdy przewodniczący komitetu doradczego bądź komitet doradczy uznają za właściwe dalsze dochodzenie w sprawie skargi, wówczas skargę może zostać przekazana do panelu do spraw postępowania (*conduct panel*). Przed przekazaniem sprawy panelowi przewodniczący komitetu bądź komitet winien poinformować sędziego, którego skarga dotyczy o szczegółach skargi, wszelkich dokumentach, jak również rozważyć wszelkie jego

komentarze. Przekazanie skargi panelowi będzie możliwe po przedstawieniu komentarzy, bądź po bezskutecznym upływie terminu (*Judicial Conduct (Magistrates) Rules 2014*, reguły 36-40).

9. Również wobec sędziów (*magistrates*) możliwe jest prowadzenie postępowania przyspieszonego (*summary process*), gdy istnieją ku temu przesłanki, analogiczne jak w przypadku sędziów a przewodniczący komitetu bądź komitet podejmie taką decyzję. Jeżeli jeden z wymienionych podmiotów, po przeprowadzeniu tego rodzaju postępowania, będzie mógł rekomendować Lordowi Kanclerzowi i Lordowi Naczelnemu Sędziemu usunięcie sędziego z urzędu. Sędzia, którego postępowanie dotyczy musi mieć możliwość przedstawienia stanowiska w terminie 15 dni, co do tego, czy podstawa usunięcia ze stanowiska miała miejsce i jeśli tak – dlaczego nie powinien być usuwany z urzędu. W przypadku, gdy przewodniczący komitetu bądź komitet chcą rekomendować usunięcie z urzędu, sporządzają raport, przekazywany Lordowi Kanclerzowi i Lordowi Naczelnemu Sędziemu oraz sędziemu, którego postępowanie dotyczy (*Judicial Conduct (Magistrates) Rules 2014*, reguły 42-51).
10. Panel do spraw postępowania zasadniczo rozpoznaje sprawę przekazaną mu przez przewodniczącego komitetu bądź komitet (gdy sędzia przyznaje, że dopuścił się zarzucanego nieprawidłowego postępowania, albo gdy przewodniczący komitetu doradczego bądź komitet doradczy uznaje za właściwe dalsze dochodzenie w sprawie skargi). Panel składa się z trzech osób, wylosowanych ze składu komitetu. Wsparcie administracyjne panelu zapewnia sekretarz komitetu, który nie jest jednak członkiem panelu i nie może brać udziału w jego obradach. Może jednak służyć pomocą przy sporządzaniu raportów, uzasadnień i rekomendacji. Sekretarz powiadamia też skarżącego oraz przewodniczącego ławy o postępach w rozpoznaniu skargi. To sekretarz zaprasza sędziego w imieniu przewodniczącego komitetu do udziału w rozprawie (*Judicial Conduct (Magistrates) Rules 2014*, reguły 54-57).
11. Panel może czynić takie ustalenia, jakie uzna za stosowne oraz domagać się dokumentów, jakie uzna za mające znaczenie dla skargi. Akta sędziego nie mogą jednak być udostępnione panelowi, o ile panel nie uzna, że skarga jest

uzasadniona. Co do zasady wysłuchanie sędziego przez panel jest obowiązkowe, chyba, że bez ważnej przyczyny nie stawia się on na terminie rozprawy albo nie jest możliwe ustalenie z nim takiego terminu. Panel może również przeprowadzać wszelkie dowody, w tym przesłuchać inne osoby. Tak zgromadzony materiał dowodowy podlega udostępnieniu sędziemu, a do rozprawy może dojść jedynie wówczas, gdy sędzia miał rozsądną szansę zapoznać się z takim materiałem. Jeśli sędzia potrzebuje więcej czasu na zapoznanie się z materiałem rozprawa ulega odroczeniu (*Judicial Conduct (Magistrates) Rules 2014*, reguły 58-66).

12. Każdy członek panelu musi posiadać kopie skargi, odpowiedź sędziego (o ile takiej udzielił) oraz wszelkie pisemne dowody. Panel nie może mieć kontaktu z dowodami, które nie zostały ujawnione sędziemu. Przebieg rozprawy podlega zaprotokołowaniu. Część merytoryczna rozprawy rozpoczyna się od zapytania sędziego, czy zgadza się w całości bądź części z faktami przedstawionymi w dokumentach. Sędzia musi zostać poproszony o udzielenie odpowiedzi na wszystkie pytania. Sędzia musi mieć możliwość wysłuchania świadków, wysłuchanych przez panel oraz możliwość wypowiedzenia się co do wypowiedzi każdego z nich, w jego obecności. Gdy sędzia został poinformowany, że na rozprawie zostaną przesłuchani świadkowie i nie stawiał się, panel może przesłuchać świadków pod jego nieobecność. Po zakończeniu tego etapu postępowania sędzia musi zostać zapytany, czy jest coś, o czym chciałby powiedzieć w konkluzji (*Judicial Conduct (Magistrates) Rules 2014*, reguła 67-78).
13. Panel przygotowuje raport, który zawiera: szczegóły skargi, podsumowanie zgromadzonych dowodów, ustalenia faktów poczynione przez panel, pełne wyjaśnienie rozumowania panelu oraz jasne zalecenia. Panel musi sporządzić raport w ciągu 10 dni po rozprawie. Jeśli panel uzna, że sędzia dopuścił się niewłaściwego postępowania (*misconduct*), sekretarz komitetu doradczego przedstawia panelowi informacje o ewentualnych innych problemach dotyczących zachowania tego konkretnego sędziego w przeszłości. Następnie panel musi podjąć decyzję co do tego, jaką radę przedstawić Lordowi Kanclerzowi i Lordowi Naczelnemu Sędziemu co do tego, czy podjąć działania

dyscyplinarne, a jeśli tak – jakie (*Judicial Conduct (Magistrates) Rules 2014*, reguły 79-80).

14. Gdy panel będzie sugerował podjęcie działań dyscyplinarnych, przesyła kopie raportu i protokół z rozprawy sędziemu, zapraszając go do ustosunkowania się do raportu. Przesyłając powyższe dokumenty sędziemu, gdy raport zaleca usunięcie sędziego z urzędu bądź jego zawieszenie w sprawowaniu urzędu, należy zapytać go, czy życzy sobie, by sprawa została przekazana do panelu dyscyplinarnego (*disciplinary panel*). Sędzia, w terminie 15 dni, może zgłosić komentarz do raportu, zwrócić się do komitetu w kwestii potrzeby przeprowadzenia dalszego dochodzenia, jak również może zażądać rozpoznania sprawy przez panel dyscyplinarny. W tym ostatnim przypadku komitet zawiadamia JCIO. Panel dotyczący postępowania przesyła kopię raportu do JCIO oraz przewodniczącego komitetu doradczego łącznie z kopią skargi, wystąpieniami sędziego, innymi dowodami w formie pisemnej oraz protokołem rozprawy. Gdy panel do spraw postępowania oddała skargę, przesyła projekt raportu przewodniczącemu komitetu doradczego łącznie ze skargą, innymi dowodami w formie pisemnej oraz protokołem rozprawy. Przewodniczący komitetu może zasugerować zmiany w raporcie, którymi panel nie jest związany, ale musi je rozważyć. Gdy przewodniczący komitetu zgadza się, że skarga powinna zostać oddalona, panel do spraw postępowania informuje o tej decyzji przewodniczącego ławy, skarżącego oraz sędziego, przesyłając mu jednocześnie kopię raportu (*Judicial Conduct (Magistrates) Rules 2014*, reguła 82-94).
15. Gdy panel do spraw postępowania przesłał swój raport do JCIO, wówczas podmiot ten bada, czy zawiera on wszystkie informacje niezbędne Lordowi Kanclerzowi oraz Lordowi Naczelnemu Sędziemu, bada również przestrzeganie procedury. Gdyby dopatrzył się jakiś nieprawidłowości w tym zakresie, JCIO może przekazać sprawę z powrotem do sekretarza komitetu doradczego (*Judicial Conduct (Magistrates) Rules 2014*, reguły 92-97).
16. Gdy JCIO uzna, że sprawa jest odpowiednio poważna lub skomplikowana, albo wówczas, gdy wymaga dalszego dochodzenia, może poprosić o przekazanie sprawy sędziemu śledczemu. Decyzję w tym zakresie podejmuje wyznaczony

sędzie. Gdy sędzia zażądał przekazania sprawy do panelu dyscyplinarnego (*disciplinary panel*) JCIO przesyła skargę oraz raport panelowi i informuje sędziego o przekazaniu sprawy do panelu (*Judicial Conduct (Magistrates) Rules 2014*, reguły 98-103).

17. Gdy sprawy nie przekazano sędziemu śledczemu, a raport panelu do spraw postępowania zaleca podjęcie działań dyscyplinarnych innych niż usunięcie z urzędu, czy zawieszenie w sprawowaniu urzędu albo zaleca usunięcie z urzędu, czy zawieszenie w sprawowaniu urzędu, a sędzia nie zażądał rozpoznania sprawy przez panel dyscyplinarny, JCIO przekazuje sprawę Lordowi Kanclerzowi oraz Lordowi Naczelnemu Sędziemu (*Judicial Conduct (Magistrates) Rules 2014*, reguły 104-105).
18. Postępowanie przed sędzią śledczym oraz przed panelem dyscyplinarnym jest analogiczne jak w przypadku sędziów zawodowych. Sędzia śledczy, po przeprowadzeniu dalszego dochodzenia, sporządza raport, którego projekt udostępnia sędziemu, celem jego skomentowania. W tym samym celu może udostępnić go również innym osobom. Komentarze takie powinny być przedstawione w terminie 10 dni roboczych. Po zapoznaniu się z komentarzami sędzia śledczy, kończy raport i przekazuje go Lordowi Kanclerzowi oraz Lordowi Naczelnemu Sędziemu (ze wskazaniem nieuwzględnionych sugestii zmian) oraz jego kopie – sędziemu. Podobna procedura w zakresie sporządzenia raportu dotyczy raportu sporządzanego przez panel dyscyplinarny, który przesyłany jest następnie Lordowi Kanclerzowi i Lordowi Naczelnemu Sędziemu (*Judicial Conduct (Magistrates) Rules 2014*, reguły 106-121 oraz 122-137).
19. Również tu możliwe jest wyjątkowe wznowienie postępowania, w przypadku, gdy skarga została oddalona, a przewodniczący komitetu doradczego, który jest w tym zakresie kompetentny, uzyska nowe informacje dotyczące skargi. Informacja taka musi oczywiście pozostawać w związku z nieprawidłowym sposobem postępowania, być wiarygodna, nie była wcześniej rozważana i wystarczająco poważna, by uzasadniać wznowienie (*Judicial Conduct (Magistrates) Rules 2014*, reguła 138-140).

20. Także tu w sytuacji braku skargi, gdy przewodniczący panelu uzyska informacje sugerującą, że podjęcie działań dyscyplinarnych mogłoby być uzasadnione, musi potraktować tę informację tak, jakby stanowiła ona skargę, z wyłączeniem obowiązków, które powinny zostać zrealizowane w stosunku do skarżącego (*Judicial Conduct (Magistrates) Rules 2014*, reguła 143).
21. Skarga, podobnie jak w przypadku odpowiedzialności innych sędziów, może zostać cofnięta. Cofnięcie to nie jest wiążące, o ile uzna tak organ prowadzący postępowanie (przewodniczący komitetu doradczego, komitet doradczy, panel do spraw postępowania, sędzia śledczy, panel dyscyplinarny). W takiej sytuacji sprawę traktuje się tak, jakby skarga nie została cofnięta, a o decyzji tej informuje się skarżącego (*Judicial Conduct (Magistrates) Rules 2014*, reguły 144-147).
22. Postępowanie może być również odroczone, o ile istnieją ku temu ważne względy (*good reasons to do so*). W takiej sytuacji przewodniczący komitetu doradczego albo komitet doradczy powiadamia skarżącego oraz, ewentualnie, sędziego, którego sprawa dotyczy (*Judicial Conduct (Magistrates) Rules 2014*, reguły 148-149).

Members of tribunals

1. Postępowanie dyscyplinarne przeciwko członkom trybunałów (*members of tribunals*) prowadzone jest w oparciu o rozporządzenie o postępowaniu dyscyplinarnym sędziów z 2014 roku (*Judicial Discipline Regulation 2014*) oraz reguły prowadzenia postępowania dyscyplinarnego *Judicial Conduct (Tribunals) Rules 2014*.
2. Kategorie osób, uznawanych za członków trybunałów określają w sposób precyzyjny reguły (*rules*) poprzez wyliczenie poszczególnych jednostek organizacyjnych, z jednoczesnym wskazaniem osób piastujących funkcje prezesa (*president*) i stanowiących organ postępowania dyscyplinarnego. Wśród trybunałów wymienić można m.in.: *Agricultural Land Tribunal*; *Mental Health Review Tribunal*; *Transport Tribunal*; *Copyright Tribunal*; *Employment Appeal Tribunal*; *Competition Appeal Tribunal*; *Regional Employment Judge*;

panel of Employment Judges; First-Tier Tribunal; Upper Tribunal. W przypadku właściwości kilku prezesów mają oni obowiązek ustalić, który z nich jest właściwy do załatwienia skargi. Prezes może również przenieść swoje uprawnienia w tym zakresie (w zakresie wszystkich skarg, bądź pewnych ich kategorii) na ściśle określone kategorie członków trybunału, o ile posiadają oni odpowiednie doświadczenie (*Judicial Conduct (Tribunals) Rules 2014*, reguły 3-4). Skargę na członka trybunału wnosi się do właściwego prezesa. Wymogi stawiane skardze są analogiczne do tych, które powinny być spełnione w przypadku skargi na sędziego zawodowego. Również termin do wniesienia skargi, skutki jej wniesienia po terminie oraz możliwość przywrócenia terminu do jej wniesienia są analogiczne, z tym zastrzeżeniem, iż organem uprawnionym do odmowy przyjęcia skargi i przedłużania terminów jest prezes trybunału (*Judicial Conduct (Tribunals) Rules 2014*, reguły 5-28).

3. Prezes ma obowiązek dokonania wstępnej oceny, czy zarzut niewłaściwego postępowania został sformułowany przez skarżącego. Jeśli nie, prezes może zająć się skargą w sposób nieformalny, dostarczając rady członkowi trybunału, którego pismo to dotyczy, o czym ma obowiązek poinformować skarżącego. W innym przypadku oddala skargę, na podstawie analogicznych podstaw, jak te wskazane wyżej w przypadku sędziów zawodowych. Skarga nie może być przy tym oddalona z uwagi na jej zbyt dużą ogólność, bez umożliwienia skarżącemu, w terminie 15 dni, dodatkowego jej sprecyzowania (*Judicial Conduct (Tribunals) Rules 2014*, reguły 31-35).
4. Gdy opis faktów przedstawionych przez skarżącego i członka trybunału różnią się od siebie, prezes ma obowiązek wziąć pod uwagę niezależne środki dowodowe zanim podejmie decyzję o oddaleniu skargi, chyba, że mając na uwadze całokształt okoliczności sprawy, byłoby to nieproporcjonalne. Gdy prezes nie oddala skargi ma obowiązek dalszego jej rozpoznania, w tym również, gdy istnieją ku temu podstawy, w postępowaniu przyspieszonym (*summary proces*). W takim przypadku doradza Lordowi Kanclerzowi oraz właściwemu Naczelnemu Sędziemu usunięcie sędziego z urzędu w przypadkach analogicznych do wymienionych w w odniesieniu do sędziów zawodowych. Również procedura jest tu analogiczna (*Judicial Conduct (Tribunals) Rules 2014*, reguły 36-38, 41-49).

5. Gdy prezes nie oddała skargi i nie ma zastosowania postępowanie przyspieszone, prezes ustala fakty, ustala, czy z faktów tych wynika, że członek trybunału dopuścił się niewłaściwego postępowania oraz doradza czy, a jeśli tak jaka, forma odpowiedzialności dyscyplinarnej powinna mieć tu zastosowanie. Rodzaje możliwych działań podjętych przez prezesa są analogiczne do tych, występujących w przypadku sędziów zawodowych (doradza oddalenie skargi Lordowi Kanclerzowi i właściwemu Naczelnemu Sędziemu; oddała skargę; zajmuje się skargą w sposób nieformalny i wykorzystuje ją w celach szkoleniowych; rekomenduje przedsięwzięcie działań dyscyplinarnych; prosi o przekazanie sprawy sędziemu śledczemu) (*Judicial Conduct (Tribunals) Rules 2014*, reguły 50-61).
6. Do przekazania sprawy sędziemu śledczemu dochodzi wówczas, gdy prezes uznaje skargę za wystarczająco poważną bądź skomplikowaną lub, gdy dla wyjaśnienia faktów konieczne jest dalsze dochodzenie. Prośbę w tym zakresie prezes przekazuje właściwemu Naczelnemu Sędziemu, do którego należy decyzja. W przypadku odmowy, sprawę dalej rozpoznaje właściwy prezes. Gdy prezes doradza oddalenie skargi, względnie podjęcie działań dyscyplinarnych, ma obowiązek sporządzenia stosownego raportu. Elementy, które powinny znaleźć się w raporcie, w zależności od rekomendacji formułowanych przez prezesa, są analogiczne jak w przypadku raportu dotyczącego sędziów zawodowych. Po przesłaniu raportu do członka trybunału i umożliwieniu mu zajęcia stanowiska w sprawie, w określonym terminie, prezes przesyła raport do JCIO. Gdy członek trybunału domaga się rozpoznania sprawy przez panel dyscyplinarny JCIO przekazuje sprawę panelowi. We wszystkich innych przypadkach JCIO przesyła raport i ewentualne komentarze Lordowi Kanclerzowi oraz właściwemu Naczelnemu Sędziemu (*Judicial Conduct (Tribunals) Rules 2014*, reguły 61-76).
7. Gdy właściwy Naczelny Sędzia wyraził zgodę na przekazanie sprawy do rozpoznania sędziemu śledczemu (jak również wówczas, gdy została ona przekazana przez Lorda Kanclerza lub Lord Naczelnego Sędziego) do jego kompetencji (tak jak w przypadku sędziów zawodowych) będzie należało ustalenie faktów, zbadanie, czy fakty wskazują na niewłaściwe postępowanie członka trybunału oraz udzielenie rady, co do tego, czy należy podjąć działania

dyscyplinarne, a jeśli tak, to jakie. Również w przypadku odpowiedzialności członków trybunału sędzia śledczy najpierw ustala sposób prowadzenia dochodzenia, następnie je prowadzi i sporządza raport, którego projekt przedstawia członkowi trybunału. Także w sytuacji odpowiedzialności dyscyplinarnej członka trybunału, skarga może zostać przekazana do rozpoznania panelowi dyscyplinarnemu (zasadniczo przez JCIO, względnie przez Lorda Kanclerza i Lorda Naczelnego Sędziego). Również panel dyscyplinarny przeprowadza dochodzenie w takim zakresie, w jakim jest to konieczne celem realizacji swojej funkcji, może domagać się dokumentów, które uzna za konieczne, musi przesłuchiwać członka trybunału, a może – również inne osoby. Panel dyscyplinarny sporządza raport, ujawniając jego projekt członkowi trybunału, którego on dotyczy, umożliwiając mu złożenie komentarzy. Następnie przesyła jego ostateczną wersję Lordowi Kanclerzowi oraz właściwemu Naczelnemu Sędziemu (*Judicial Conduct (Tribunals) Rules 2014*, reguły 78-109).

8. Również w przypadku członków trybunału możliwe jest wznowienie postępowania, przy czym decyzja w tym zakresie należy do prezesa właściwego trybunału oraz cofnięcie skargi (*Judicial Conduct (Tribunals) Rules 2014*, reguły 110-114).
9. Tak jak w przypadku sędziów zawodowych, gdy prezes, w braku skargi, uzyskał informacje wskazującą, iż wszczęcie postępowania dyscyplinarnego mogłoby być uzasadnione, musi traktować te informacje tak, jakby to była skarga i postępować w tej sprawie zgodnie z regułami, z wyjątkiem tego rodzaju, iż nie mają tu zastosowania obowiązki odnoszące się wprost do osoby skarżącego. Także tu prezes może odroczyć rozpoznanie skargi, gdy uzna to za uzasadnione (*good reason to do so*). W takiej sytuacji informuje o tym skarżącego oraz sędziego, gdy ten wie już o skardze (*Judicial Conduct (Tribunals) Rules 2014*, reguły 115, 120-121).

VII. KARY DYSCYPILNARNE

1. Katalog kar dyscyplinarnych, wynika z art. 108 ustawy o reformie konstytucyjnej z 2005 roku i obejmuje:
 - upomnienie (*formal advice*),
 - ostrzeżenie (*warning*) ,
 - naganę (*reprimand*),
 - zawieszenie w sprawowaniu urzędu (*suspension*),
 - usunięcie z urzędu (*removal*).

VIII. ŚRODKI ODWOŁAWCZE OD ORZECZENIA O ODPOWIEDZIALNOŚCI DYSCYPILARNEJ

1. Lord Kanclerz oraz Lord Naczelnego Sędziego są odpowiedzialni za ostateczne decyzje w zakresie postępowania dyscyplinarnego i od ich decyzji odwołanie nie przysługuje. Gdy skarga została oddalona możliwe jest, wyjątkowo, wznowienie postępowania. Może to nastąpić w przypadku uzyskania nowej informacji dotyczącej skargi. Taka informacja musi dotyczyć nieprawidłowego sposobu postępowania sędziego; być aktualna i godna zaufania; nie została jeszcze wzięta pod uwagę i jest wystarczająco poważna (*Judicial Conduct (Judicial) Rules 2014*, reguły 90-96, *Judicial Conduct (Magistrates) Rules 2014*, reguły 138-142, *Judicial Conduct (Tribunals) Rules 2014*), reguły 110-114).
2. W przypadku zastrzeżeń, co do sposobu prowadzenia postępowania dyscyplinarnego możliwe jest wniesienie skargi do Komisarza do spraw nominacji i postępowania sędziów (*Judicial Appointments and Conduct Ombudsman*). W tym trybie nie jest jednak możliwe kwestionowanie decyzji co do meritum (artykuł 110-111 ustawy o reformie konstytucyjnej z 2005 roku).

IX. KOSZTY POSTĘPOWANIA DYSCYPLINARNEGO

W systemie prawa angielskiego brak jest wyraźnego przepisu wskazującego na zasady ponoszenia kosztów postępowania dyscyplinarnego.

X. PRZEDAWNIE KARAŁNOŚCI W ZAKRESIE ODPOWIEDZIALNOŚCI DYSCYPLINARNEJ SĘDZIÓW

10.1. Termin przedawnienia

1. W systemie prawa angielskiego brak jest terminów przedawnienia odpowiedzialności dyscyplinarnej, ale skarga powinna być złożona w terminie 3 miesięcy od zdarzenia, którego dotyczy.
2. Skarga nie zostanie przyjęta, jeśli została wniesiona po terminie, o ile termin do jej wniesienia nie został przedłużony. Przedłużenie takie może nastąpić wyjątkowo, jeśli istnieją ku temu uzasadnione powody (*good reasons to do so*) (*Judicial Conduct (Judicial) Rules 2014*, reguły 11-17, *Judicial Conduct (Magistrates) Rules 2014*, reguły 15-21, *Judicial Conduct (Tribunals) Rules 2014*), reguły 22-28).

10.2. Zawieszenie biegu terminu przedawnienia

Z uwagi na nieuregulowanie w systemie prawa angielskiego kwestii terminu przedawnienia, brak jest również właściwych regulacji dotyczących zawieszenia biegu terminu przedawnienia.

10.3. Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów za działania lub zaniechania mające na celu doprowadzenie do przedawnienia karalności odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów

Z uwagi na nieuregulowanie w systemie prawa angielskiego kwestii terminu przedawnienia, brak jest również właściwych regulacji dotyczących

odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów za działania lub zaniechania mające na celu doprowadzenie do przedawnienia karalności dyscyplinarnej sędziów.

Z uwagi na brak terminu przedawnienia nie ma zastosowania.

XI. STATYSTYCZNE UJĘCIE ODPOWIEDZIALNOŚCI DYSCYPLINARNEJ SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH

1. Zgodnie ze statystykami przedstawionymi w raportach rocznych JCIO, obejmujących okresy 2013-2014 oraz 2014-2015:
2. W okresie kwiecień 2013-marzec 2014 złożono 2018 skarg na sędziów¹⁷. W 58 przypadkach wyciągnięte zostały konsekwencje dyscyplinarne. Wymierzono: 12 upomnień (*formal advice*) (wobec 10 sędziów zawodowych, 1 koronera, 1 sędziego niezawodowego (*magistrate*)); 13 ostrzeżeń (*warning*) (wobec 2 sędziów zawodowych, 2 koronerów, 7 sędziów niezawodowych (*magistrate*), 2 członków trybunałów); 14 nagan (*reprimand*) (wobec 2 sędziów zawodowych, 2 koronerów, 14 sędziów niezawodowych (*magistrate*), 3 członków trybunałów), 2 zawieszenia (*suspension*) (wobec 1 sędziego zawodowego oraz 1 sędziego niezawodowego (*magistrate*)); 17 usunięć z urzędu (*removal*) (wobec 4 sędziów zawodowych, 5 sędziów niezawodowych (*magistrate*) i 8 członków trybunałów). Ponadto w 12 przypadkach zastosowano nieformalną poradę, a 11 osób zrzekło się urzędu w toku postępowania dyscyplinarnego.
3. W okresie kwiecień 2014-marzec 2015 wniesiono 2432 skargi¹⁸. W 75 przypadkach wyciągnięte zostały konsekwencje dyscyplinarne. Wymierzono 15 upomnień (*formal advice*)(wobec 1 sędziego zawodowego, 14 sędziów niezawodowych (*magistrate*), 11 ostrzeżeń (*warning*) (wobec 3 sędziów zawodowych, 3 koronerów, 4 sędziów niezawodowych (*magistrate*), 1 członek trybunału), 16 nagan (*reprimand*) (3 sędziów zawodowych, 2 koronerów, 2

¹⁷ Raport roczny 2013-2014, opracowany przez Biuro do spraw badania postępowania sędziów (*Judicial Conduct Investigation Office Annual Report 2014-2015*), dostępny na stronie internetowej: http://judicialconduct.judiciary.gov.uk/wp-content/uploads/2015/12/jcio_annual_report_2013_-2014.pdf

¹⁸ Raport roczny 2014-2015, opracowany przez Biuro do spraw badania postępowania sędziów (*Judicial Conduct Investigation Office Annual Report 2014-2015*), dostępny na stronie internetowej: http://judicialconduct.judiciary.gov.uk/wp-content/uploads/2015/12/Flag_A_-_JCIO_AR_2014-15_final_version1.pdf

członków trybunału), 1 zawieszenie (*suspension*) (wobec 1 sędziego niezawodowego (*magistrate*)), 32 usunięcia z urzędu (*removal*) (wobec 5 sędziów zawodowych, 19 sędziów niezawodowych (*magistrate*), 8 członków trybunału).

XII. WNIOSKI

Brak wniosków *de lege lata/de lege ferenda* oraz wniosków dla ustawodawcy polskiego, z uwagi na znaczne odmienności systemu *common law* i prawa polskiego.

OŚWIADCZENIA MAJĄTKOWE SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH W ANGLII

W Anglii brak jest szczególnych wymogów, obowiązków i regulacji, nakładających na sędziów sądów powszechnych obowiązek składania oświadczeń majątkowych, innych niż ogólne deklaracje o dochodzie składane administracji skarbowej w celach podatkowych. Wyjątkiem od tej zasady jest sytuacja, gdy sędzia staje się niewypłacalny. W tego rodzaju sytuacji będzie on zmuszony poinformować o tym fakcie odpowiednie władze sądowe wyższego szczebla, okoliczność ta może również stanowić podstawę pozbawienia go urzędu¹⁹.

¹⁹ Raport ewaluacyjny Grupy Państw przeciwko Korupcji Rady Europy (GRECO), Greco Eval IV Rep (2012) 2E, przyjęty 19 października 2012 roku, par. 132), dostępny na stronie internetowej: [http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round4/Eval%20IV/GrecoEval4\(2012\)2_UnitedKingdom_EN.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round4/Eval%20IV/GrecoEval4(2012)2_UnitedKingdom_EN.pdf)

ODPOWIEDZIALNOŚĆ DYSCYPLINARNA SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH W REPUBLICIE WŁOCH

I. POJĘCIE SĄDOWNICTWA POWSZECHNEGO

1. System polityczny we Włoszech opiera się na podziale władzy pomiędzy władzę ustawodawczą, wykonawczą i sądową.
2. Podstawowym źródłem prawa jest Konstytucja Republiki Włoskiej, uchwalona w dniu 22 grudnia 1947 roku (weszła w życie z dniem 1 stycznia 1948 roku)²⁰, która w przepisach Rozdziału I Tytułu IV (*Magistratura*), określa podstawowe zasady, na jakich oparta jest organizacja wymiaru sprawiedliwości, a także podstawy sprawiedliwego procesu. W przepisach tych znajdują się między innymi odniesienia do zasady niezawisłości sędziów i niezależności sądów, podlegania jedynie ustawom, udziału społeczeństwa w wymiarze sprawiedliwości, zakazu powoływania sędziów „nadzwyczajnych” czy „specjalnych”. Przepisy te regulują także podstawowe kwestie dotyczące Najwyższej Rady Sądownictwa (*Il Consiglio Superiore Della Magistratura* - odpowiednik polskiej Krajowej Rady Sądownictwa), będącej najwyższym organem stojącym na straży niezależności sądów i niezawisłości sędziów, której przewodniczy Prezydent Republiki, zaś z mocy prawa jej członkami są Pierwszy Prezes oraz Prokurator Generalny Sądu Kasacyjnego. Pozostali członkowie Najwyższej Rady Sądownictwa wybierani są: w dwóch trzecich przez wszystkich sędziów sądownictwa powszechnego spośród jego członków należących do różnych kategorii oraz w jednej trzeciej przez Parlament. Kadencja członków Rady trwa cztery lata²¹.
3. Podstawowym aktem prawnym, który reguluje organizację sądownictwa powszechnego, prawa i obowiązki sędziów, sposób ich powoływania, a także pozostałe kwestie ustrojowe związane z wymiarem sprawiedliwości, jest Dekret Królewski z 30 stycznia 1941 roku (*Ordinamento Giudiziario*)²², wielokrotnie

²⁰ *Gazzetta Ufficiale*, 27 dicembre 1947, n.298.

²¹ Art. 104 Konstytucji Republiki Włoskiej.

²² *Regio decreto* 30 gennaio 1941, n.12, *G.U. del 4 febbraio 1941*, n.28.

nowelizowany, przy czym najistotniejsza zmiana ostatnich czasów miała miejsce w 1998 roku, kiedy to zlikwidowano urząd pretora oraz zreformowano system sądownictwa czyniąc go bardziej funkcjonalnym.²³ Kolejne istotne zmiany miały miejsce w 2005 oraz 2006 roku²⁴, zaś w dniu 29 kwietnia 2016 roku została uchwalona przez parlament ostatnia ustawa reformująca system sądownictwa, która zawiera delegację dla rządu do uregulowania na nowo instytucji sędziego pokoju. Według zamierzeń ustawodawcy wprowadzone zostanie między innymi pojęcie honorowego sędziego pokoju (*giudice onorario di pace*) w miejsce dotychczasowego sędziego pokoju (*giudice di pace*) oraz sędziego honorowego (*giudice onorario di tribunale*), przez co zlikwidowane zostanie rozróżnienie między tymi dwoma kategoriami sędziów oraz na nowo określony sposób powoływania, wymogi oraz kompetencje tych sędziów do rozpoznawania spraw cywilnych i karnych określonego rodzaju, a także postępowanie dyscyplinarne wobec tej kategorii sędziów²⁵.

4. Wymiar sprawiedliwości sprawowany jest przede wszystkim przez sądy powszechne (*magistratura ordinaria*), obok których funkcjonuje sądownictwo administracyjne (*magistratura amministrativa*) specjalny Trybunał Obrachunkowy (*Corte dei Conti*) oraz sądy wojskowe (*tribunali militari*).
5. Niezależnie od powyższego, we Włoszech funkcjonuje Sąd Konstytucyjny (*Corte Costituzionale*), którego kompetencje sprowadzają się do badania zgodności z Konstytucją obowiązujących aktów stanowienia prawa, rozstrzygania sporów kompetencyjnych pomiędzy poszczególnymi władzami, a także rozpoznawania spraw związanych z oskarżeniem wniesionym przeciwko Prezydentowi Republiki Włoskiej na podstawie postanowień Konstytucji. Włoski Sąd Najwyższy, który pełni jednocześnie rolę sądu kasacyjnego (*Corte di Cassazione*) funkcjonuje, odmiennie aniżeli w Polsce, w strukturze sądownictwa powszechnego²⁶.

²³ Ustawa z dnia 19 lutego 1998 roku (*Legge 19 febbraio 1998, n. 51*).

²⁴ Ustawa z 25 lipca 2005 roku (*Legge 25 luglio 2005, n.150, G.U. n. 175*) oraz ustawa z 23 lutego 2006 roku (*Legge 23 febbraio 2006, n. 109, G.U. 21 marzo 2006, n.67*).

²⁵ Ustawa z dnia 28 kwietnia 2016 roku (*Legge 28 aprile 2016, n. 57, G.U. 29 aprile 2016*).

²⁶ Art. 102, 103 oraz 134 Konstytucji Republiki Włoskiej.

6. Sądy powszechne rozstrzygają sprawy z zakresu prawa karnego oraz szeroko pojętego prawa cywilnego, podczas gdy sądy administracyjne, na czele których stoi Rada Stanu (*Consiglio di Stato*), rozpoznają spory dotyczące administracji publicznej. Trybunał Obrachunkowy (*Corte dei Conti*), będący organem rozstrzygającym w II instancji w odniesieniu do okręgowych trybunałów administracyjnych (*Tribunali Amministrativi Regionali*), właściwy jest z kolei w sprawach rachunków publicznych, a także w innych wymienionych przez ustawę. Sądownictwo wojskowe, reprezentowane we Włoszech przez pierwszoinstancyjne trybunały wojskowe (*Tribunale Militare*) oraz Wojskowy Sąd Apelacyjny (*Corte Militare d'Appello*) posiada w czasie pokoju kompetencje do rozpoznawania spraw dotyczących przestępstw popełnianych przez członków sił zbrojnych, zaś w czasie wojny, zakres właściwości tych sądów określany jest w drodze ustawy.

II. ORGANIZACJA SĄDOWNICTWA POWSZECHNEGO

2.1. Przedmiotowy zakres sądownictwa powszechnego

1. We Włoszech funkcjonują następujące sądy/organy sądowe zaliczające się do sądownictwa powszechnego: sędzia pokoju, sąd powszechny, sąd apelacyjny, Sąd Najwyższy, sąd przysięgłych, sąd apelacyjny przysięgłych, sędzia i sąd penitencjarny, sąd do spraw nieletnich.
2. Sędzia pokoju (*giudice di pace*) – jest to urząd honorowy, wybierany przez Najwyższą Radę Sądownictwa. Sędzia pokoju orzeka w sprawach cywilnych i karnych o niewielkim ciężarze gatunkowym. Jak wskazano powyżej, ostatnia nowela do ustawy o sądownictwie powszechnym z dnia 28 kwietnia 2016 roku wprowadza nowe pojęcie honorowego sędziego pokoju oraz na nowo określa graniczne wartości przedmiotu sporu w sprawach cywilnych, w jakich taki sędzia będzie mógł orzekać (będzie to kwota 30 000 euro, w miejsce dotychczasowych 5000 euro, zaś w przypadku wypadków drogowych – 50 000 euro w miejsce dotychczasowych 30 000 euro). Sędzią pokoju może zostać absolwent prawa, który osiągnął 50 rok życia (górną granicą wieku w ostatniej noweli została określona jako 65 lat) i ma duże doświadczenie prawnicze.

Kadencja takiego sędziego trwa 4 lata. Urząd sędziego pokoju ustanowiony został w 1991 roku w miejsce sędziego mediatora. Początkowo, od 1995 roku, sędzia pokoju mógł orzekać jedynie w sprawach cywilnych, a następnie także w sprawach karnych.

3. Sąd powszechny (*tribunale ordinario*) – jest to sąd rozstrzygający w sprawach cywilnych i karnych w sprawach poważniejszej wagi. Po reformie sądownictwa powszechnego z 1998 roku jest to organ rozstrzygający głównie jednoosobowo, a także rozstrzygający jako sąd drugiej instancji w sprawach rozpoznawanych przez sędziego pokoju. W sprawach o poważniejszym ciężarze gatunkowym – zarówno karnych, jak i cywilnych - trybunał orzeka w składzie kolegialnym składającym się z trzech sędziów zawodowych.
4. Sąd apelacyjny (*Corte d'Appello*) – sąd drugiej instancji w sprawach rozstrzyganych przez trybunały, orzeka w sprawach karnych i cywilnych w składzie 3 sędziów zawodowych. Sądy apelacyjne mają siedzibę w każdej stolicy regionu i w niektórych ważnych miastach. Ich liczba obecnie wynosi 26.
5. Sąd przysięgłych (*Corte d'Assise*) – sąd rozstrzygający w pierwszej instancji wyłącznie w sprawach karnych o szczególnym ciężarze gatunkowym. W skład tego sądu wchodzi 2 sędziów zawodowych oraz 6 ławników (*giudici popolari*), wybieranych w drodze głosowania spośród obywateli posiadających średnie wykształcenie. Sądy przysięgłych znajdują się w każdym głównym mieście prowincji, z pewnymi wyjątkami. Liczba tych sądów wynosi obecnie 90.
6. Sąd apelacyjny przysięgłych (*Corte d'Assise d'Appello*) – sąd II instancji od orzeczeń sądu przysięgłych, którego skład jest podobny do składu sądu przysięgłych. Liczba tych sądów wynosi obecnie 29.
7. Sąd kasacyjny (*Corte di Cassazione*) – włoski sąd najwyższy, usytuowany na szczycie w hierarchii sądów znajdujących się w strukturze włoskiego sądownictwa powszechnego. Sąd ten ma swoją siedzibę w Rzymie i rozstrzyga kasacje w sprawach zarówno karnych, jak i cywilnych. Składa się z 13 sekcji – 6 cywilnych oraz 7 karnych. Rozstrzyga w składzie 5 sędziów, a w sprawach szczególnej wagi w składzie 9 sędziów. Przesłanką do złożenia kasacji może być jedynie naruszenie prawa, zatem sąd ten nie ma kompetencji do

ponownego rozpoznawania sprawy co do faktów. W pewnych przypadkach sąd ten może także rozstrzygać odwołania od orzeczeń Rady Stanu oraz Trybunału Obrachunkowego.

8. Sędzia i sąd penitencjarny (*Magistrato e Tribunale di Sorveglianza*) – sędzia/sąd rozstrzygający we wszelkich sprawach dotyczących wykonania kar w sprawach karnych (warunkowe przedterminowe zwolnienie, przerwa w odbywaniu kary, środki alternatywne itp.).
9. Sądy dla nieletnich (*Tribunali dei Minorenni*) usytuowane przy każdym sądzie apelacyjnym i składające się z 4 sędziów – 2 sędziów zawodowych oraz 2 ekspertów (kobieta i mężczyzna) z zakresu psychiatrii, pedagogiki oraz innych nauk społecznych. Sądy te mają kompetencje do rozstrzygania w sprawach cywilnych dotyczących osób małoletnich oraz w sprawach karnych, w których czyn zabroniony został popełniony przez nieletniego.

2.2. Podmiotowy zakres sądownictwa powszechnego

1. Jak wynika z art. 4 Dekretu Królewskiego z dnia z 30 stycznia 1941 roku, wymiar sprawiedliwości we Włoszech sprawują sędziowie profesjonalni oraz sędziowie honorowi. Do grupy sędziów honorowych należą: wspomniani wyżej sędziowie pokoju, sędziowie honorowi sądu powszechnego, przypisani do danego sądu (po wprowadzeniu w życie ostatnio uchwalonej nowelizacji te dwie grupy zostaną połączone w jedną kategorię sędziów pokoju honorowych - *giudici onorari di pace*), honorowi zastępcy prokuratora przypisani do danej jednostki prokuratury (*vice procuratori onorari*), eksperci w sprawach rozpoznawanych przez sądy dla nieletnich usytuowanym przy każdym sądzie apelacyjnym, ławnicy zasiadający wraz z sędziami profesjonalnymi w składach sądów przysięgłych (*giudici popolari*) oraz eksperci pracujący w sądach penitencjarnych.
2. We włoskim systemie nie występują asystenci sędziów, natomiast sędziowie są wspomagani w swojej pracy przez różnego rodzaju praktykantów, stażystów, osoby, które przygotowują się do wykonywania zawodu sędziego.

III. ODPOWIEDZIALNOŚĆ DYSCYPLINARNA SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH W UJĘCIU OGÓLNYM

3.1. Źródła prawa dotyczące odpowiedzialności sędziów sądów powszechnych

1. Regulacje konstytucyjne. Stosownie do art. 102 Konstytucji włoskiej, sędziowie podlegają tylko ustawom, natomiast zgodnie z art. 107 tejże Konstytucji sędziowie są nieusuwalni i nie mogą być zwolnieni lub zawieszeni w służbie ani przeniesieni do innych siedzib albo na inne stanowiska, jak tylko w następstwie decyzji Najwyższej Rady Sądownictwa, podjętej albo z powodów i przy zachowaniu gwarancji obrony określonych przez prawo (...) albo za ich zgodą. Następnie przepis ten stanowi, że Minister Sprawiedliwości posiada uprawnienie do inicjowania postępowania dyscyplinarnego przeciwko sędziom. Z kolei przepis art. 105 Konstytucji stanowi, że Najwyższa Rada Sądownictwa ma m.in. kompetencje do stosowania środków dyscyplinarnych wobec sędziów (dosł. *magistrati*, co wskazuje, że dotyczy to także prokuratorów).
2. Regulacje ustrojowe. Postępowanie dyscyplinarne przeciwko sędziom regulowała ustawa z dnia 31 maja 1946 roku – Gwarancje sędziowskie.²⁷ Obecnie kwestie te reguluje ustawa z dnia 23 lutego 2006 roku pt. *Postępowanie dyscyplinarne dotyczące przestępstw popełnianych przez członków wymiaru sprawiedliwości, stosownych kar dyscyplinarnych oraz procedury związanej z takim postępowaniem*,²⁸ która znacząco zmodyfikowała poprzedni system, będąc częścią globalnej reformy sądownictwa wprowadzonej ustawą z dnia 25 lipca 2005 roku²⁹, zwaną *rima Castelli* od nazwiska ówczesnego Ministra Sprawiedliwości Roberta Castelli, w rządzie Silvio Berlusconi. Ustawa, o której mowa, weszła w życie w dniu 5 kwietnia 2006 roku. Warto w tym miejscu wskazać także na przepis art. 10 ustawy z dnia 24 marca 1958 roku, normującej zasady funkcjonowania Najwyższej Rady Sądownictwa – *Norme Sulla Costituzione e sul funzionamento del Consiglio*

²⁷ Regio decreto legislativo 31 maggio, 1946, n.511, G.U. n.136, 22 giugno 1946.

²⁸ Legge 23 febbraio 2006, n. 109, G.U. n.67, 21 marzo 2006.

²⁹ Legge 25 luglio 2005, n.150, G.U. n.175 29 luglio 2005.

*superiore Della Magistratura*³⁰, zmienionej następnie przepisami ustawy z dnia 28 marca 2002 roku³¹, który stanowi, że Radzie powierzone jest decydowanie we wszelkich sprawach dotyczących sędziów, w tym także dotyczących nakładania sankcji dyscyplinarnych oraz procedury dyscyplinarnej.

3. Regulacje kodeksowe. Postępowanie dyscyplinarne toczy się w oparciu o przepisy Kodeksu postępowania karnego tak dalece, jak dadzą się one pogodzić ze specyfiką tego postępowania. Wyłączone jest stosowanie tych przepisów procedury karnej, które regulują możliwość zastosowania środków przymusu tak wobec obwinionego, jak wobec innych osób uczestniczących w postępowaniu (świadków, biegłych, ekspertów).

3.2. Pojęcie odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów sądów powszechnych

1. Zawód sędziego jest zawodem zaufania publicznego, stąd obowiązujące przepisy prawa stawiają osoby wykonujące ten zawód w szczególnym położeniu. Pozycja sędziego we Włoszech, podobnie, jak w innych państwach, charakteryzuje się posiadaniem specjalnych przywilejów, lecz z drugiej strony wiąże się z licznymi ograniczeniami. Wraz z objęciem funkcji sędziego, osoba, która decyduje się na wykonywanie tego zawodu jest zobowiązana do przestrzegania określonych zasad, w tym powstrzymywania się od wszelkich zachowań, które stanowią uchybienie godności sprawowanego urzędu.
2. Odpowiedzialność dyscyplinarną sędziów sądów powszechnych we Włoszech można określić jako ogół przewidzianych przepisami prawa ujemnych konsekwencji ponoszonych przez sędziego z powodu nieprzestrzegania tych zasad, jeśli przybiera ono formę przewinienia służbowego przewidzianego przepisami ustawy.
3. Przewinienie dyscyplinarne nie zostało zdefiniowane w przepisach prawa. Z art.1 ustawy zatytułowanego „obowiązkowi sędziego/prokuratora - *magistrato*”

³⁰ Legge 24 marzo 1958, n.19.

³¹ Legge 28 marzo 2002, n.44, G.U. n.75 del 29 marzo 2002.

wynika, że sędzia wykonuje swoje zadania w sposób bezstronny, rzetelny, pracowity, zachowując przy tym powściągliwość i równowagę, z szacunkiem dla wizerunku i godności tego urzędu. Sędzia (prokurator), nawet poza wykonywaniem swoich obowiązków nie może angażować się w działania, nawet jeśli są one uzasadnione, które wystawiają na szwanki jego wiarygodność, prestiż i godność sędziego lub prestiż sądu. Naruszenie tych obowiązków stanowi przewinienie dyscyplinarne karane w przypadkach, o których mowa w art. 2, 3 i 4 ustawy.

3.3. Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów sądów powszechnych a inne rodzaje odpowiedzialności

3.3.1. Odpowiedzialność dyscyplinarna a odpowiedzialność cywilna

1. Podczas gdy odpowiedzialność dyscyplinarna sędziego jest wynikiem naruszenia obowiązków, jakie sędzia podejmuje w konfrontacji z Państwem w czasie sprawowania swojej funkcji, odpowiedzialność cywilna jest takim rodzajem odpowiedzialności, jaką sędzia przyjmuje na siebie w konfrontacji ze stronami postępowania lub innymi podmiotami, a która wynika z popełnienia przez sędziego jakiegokolwiek pomyłki przy wykonywaniu obowiązków zawodowych.
2. Odpowiedzialność cywilna sędziego (jak też prokuratora), która jest podobna do odpowiedzialności jakiegokolwiek innego urzędnika państwowego, jest oparta na przepisie art. 28 włoskiej Konstytucji, stosownie do którego *Funkcjonariusze i urzędnicy Państwa oraz przedsiębiorstw publicznych ponoszą bezpośrednią odpowiedzialność na podstawie przepisów ustaw karnych, cywilnych i administracyjnych, za czynności dokonane z pogwałceniem prawa. W takich wypadkach odpowiedzialność cywilna rozciąga się na państwo i przedsiębiorstwa publiczne.*
3. Stosownie do wyniku referendum, które doprowadziło do podważenia dotychczasowych reguł poważnie ograniczających przypadki odpowiedzialności cywilnej sędziów, obecnie kwestia ta jest uregulowana na mocy ustawy z dnia

13 kwietnia 1988 roku³². Z przepisów tejże ustawy wynika zasada prawa do odszkodowania za jakąkolwiek szkodę wynikającą z postępowania, decyzji lub nakazu sądowego wydanego przez sędziego zarówno w przypadku celowego działania, jak i poważnego niedbalstwa przy wykonywaniu funkcji bądź też „zaprzeczania” sprawiedliwości (art. 2 ustawy). Ustawa następnie wyjaśnia szczegółowo pojęcia „poważnego niedbalstwa” oraz „zaprzeczania sprawiedliwości” (art. 2 ust. 3, art. 3), stanowiąc jednocześnie, że nieprawidłowa interpretacja prawa, a także ocena dowodów oraz faktów nie może prowadzić do takiej odpowiedzialności, skoro procedura sama w sobie zapewnia stronom stosowne środki ochrony przed decyzjami uznawanymi przez nie za wadliwe (kwestia stosownych środków odwoławczych).

4. Z proceduralnego punktu widzenia podnieść należy, że odpowiedzialność za wypłacenie odszkodowania spoczywa na Państwie, przeciwko któremu strona poszkodowana może wnieść stosowne powództwo (art. 4 ustawy). W przypadku, kiedy odpowiedzialność Państwa jest przesądzona, może ono, pod pewnymi warunkami, wystąpić z roszczeniem regresowym przeciwko sędziemu lub prokuratorowi (art. 7 ustawy).
5. Powództwo o odszkodowanie oraz samo postępowanie muszą spełniać określone wymogi, takie jak: konieczność przestrzegania przewidzianego ustawą terminu do wniesienia skargi, wyczerpanie wszelkich przewidzianych prawem środków pozwalających na wzruszenie wadliwej decyzji, udowodnienie swoich roszczeń czy wreszcie możliwość przystąpienia sędziego do postępowania toczącego się przeciwko Państwu (art. 6 ustawy).
6. W celu zapewnienia przejrzystości oraz bezstronności takiemu postępowaniu, ustawa stanowi, iż musi być ono prowadzone przez inny sąd aniżeli sąd, w którym swoje funkcje orzecznicze sprawuje sędzia, który spowodował domniemaną szkodę (art. 4 i 8 ustawy).
7. Wzajemnej relacji pomiędzy postępowaniem dyscyplinarnym i cywilnym dotyczy art. 20 ustawy z dnia 23 lutego 2006 roku. Stosownie do tego przepisu postępowania te (w sytuacji gdy postępowanie cywilne dotyczy szkód

³² Legge n. 117 13 aprile 1988, G.U. n. 88, 15 aprile 1988.

wyrządzonych tym samym czynem, którego dotyczy postępowanie dyscyplinarne), toczą się niezależnie od siebie.

3.3.2. Odpowiedzialność dyscyplinarna a odpowiedzialność karna

1. Niezależnie od odpowiedzialności dyscyplinarnej, związanej z popełnieniem przewinienia służbowego, sędzia może odpowiadać karnie za przestępstwa związane z wykonywaniem przez niego obowiązków zawodowych. Przykładami takich przestępstw są: nadużycie stanowiska, korupcja, korupcja związana z orzekaniem w określonej sprawie, odmowa wykonywania obowiązków służbowych, szantaż etc.
2. W tym kontekście warto wspomnieć o ustawie z dnia 2 grudnia 1998 roku³³, na mocy której zasady rządzące jurysdykcją w tego typu sprawach zostały radykalnie zreformowane. W połączeniu z wymogiem transparentności, celem tej reformy było zapewnienie sędziemu maksimum autonomiczności przy podejmowaniu decyzji dotyczących postępowań, w które zamieszani są z jakiegokolwiek powodu koledzy-sędziowie. Bardzo istotne zmiany zostały dokonane odnośnie do procedury karnej (art. 11 Kodeksu postępowania karnego oraz art. 1 przepisów wprowadzających Kodeks postępowania karnego) poprzez stworzenie mechanizmu pozwalającego na ustanowienie kompetentnego sędziego w celu uniknięcia ryzyka „wzajemnej jurysdykcji”, co w przeszłości budziło bardzo poważne zastrzeżenia.
3. Odnośnie do wzajemnej relacji pomiędzy postępowaniem dyscyplinarnym oraz postępowaniem karnym wskazać należy na przepis art. 20 ustawy z dnia 23 lutego 2006 roku, stosownie do którego postępowania te (w sytuacji, gdy wynikają z tego samego czynu) toczą się niezależnie od siebie, z wyjątkiem przypadku zawieszenia postępowania dyscyplinarnego w oparciu o przepis art. 15 ust. 8, tj. jeżeli w sprawie o ten sam czyn toczy się przeciwko sędziemu postępowanie karne lub sędzia został aresztowany lub zatrzymany; postępowanie jest zawieszane na czas trwania przeszkody i jest ono podejmowane na nowo w przypadku gdy upłynie termin do złożenia odwołania

³³ Legge n. 420, 2 dicembre 1998, G.U. n. 286 del 7 dicembre 1998.

od decyzji o umorzeniu postępowania karnego lub ostateczne staje się orzeczenie sądu prowadzącego to postępowanie.

4. Warto wspomnieć, że w postępowaniu dyscyplinarnym walor powagi rzeczy osądzonej mają ustalenia faktów, jeśli wynikają one z prawomocnego wyroku – tak skazującego, jak i uniewinniającego.

3.4. Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów sądów powszechnych a odpowiedzialność dyscyplinarna wybranych innych podmiotów

1. Jak wynika z brzmienia art. 30 ustawy z dnia 23 lutego 2006 roku, jej przepisy nie mają zastosowania do sędziów sądów administracyjnych oraz sędziów Trybunału Obrachunkowego. Natomiast, jeśli weźmie się pod uwagę, że Sąd Kasacyjny funkcjonuje w strukturze sądownictwa powszechnego, ustawa ma także zastosowanie do postępowania dyscyplinarnego przeciwko sędziom tego sądu. Jak wskazano powyżej, odpowiedzialność dyscyplinarna honorowych sędziów pokoju, ma zostać uregulowana na mocy delegacji dla Rządu przewidzianej w ustawie z dnia 28 kwietnia 2016 roku nowelizującej przepisy dotyczące sądownictwa powszechnego. Odnośnie do odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów sądów administracyjnych oraz sądów obrachunkowych, ustawa wyraźnie stanowi w art. 30, że nie ma zastosowania do tychże sędziów. Jako, że regulacje dotyczące omawianej kwestii są bardzo niejasne i niespójne, jest ona obecnie przedmiotem prac legislacyjnych.
2. Ustawa z dnia 23 lutego 2006 roku nie ma także zastosowania do sędziów Sądu Konstytucyjnego, którego zasady funkcjonowania reguluje inny akt prawny, a mianowicie ustawa „konstytucyjna” (*legge costituzionale*) z dnia 9 lutego 1948 roku³⁴. Stosownie do przepisu art. 3 tej ustawy, sędziowie Sądu Konstytucyjnego mogą zostać usunięci lub zawieszeni wyłącznie w razie wystąpienia niezdolności „fizycznej lub cywilnej” do sprawowania tego urzędu albo poważnych nieprawidłowości w sprawowaniu funkcji. Uzupełnieniem

³⁴ *Legge costituzionale n.1, 9 febbraio 1948, Norme sui giudici di legittimità costituzionale e sulle garanzie di indipendenza della Corte costituzionale, G.U. n.43 del 20 febbraio 1948.*

przepisów wskazanej ustawy są przepisy ustawy „konstytucyjnej” z dnia 11 marca 1953 roku³⁵, stosownie do których decyzję w sprawie usunięcia lub zawieszenia w czynnościach sędziego konstytucyjnego podejmuje sam Sąd Konstytucyjny większością 2/3 głosów (art. 7 ustawy).

IV. ZAKRES PODMIOTOWY ODPOWIEDZIALNOŚCI DYSCYPLINARNEJ SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH

1. Z przepisów ustawy z dnia 23 lutego 2006 roku nie wynika, by występowała jakakolwiek różnica pomiędzy postępowaniem dyscyplinarnym toczącym się przeciwko sędziom sądów różnych instancji. Nie wynika także z tej regulacji, aby istniały wyłączenia podmiotowe w zakresie odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów różnych szczebli.
2. Sędzia w stanie spoczynku nie ponosi odpowiedzialności dyscyplinarnej.

V. ZAKRES PRZEDMIOTOWY ODPOWIEDZIALNOŚCI DYSCYPLINARNEJ SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH

1. Jak wspomniano powyżej, odpowiedzialność dyscyplinarną sędziów włoskich można określić jako ogół negatywnych konsekwencji, jakie sędzia ponosi w związku z nieprzestrzeganiem określonych przepisami zasad. Tym zasadom, które odpowiadają podstawowym obowiązkom sędziego jako przedstawiciela wymiaru sprawiedliwości dedykowany jest przepis art. 1 ustawy z dnia 23 lutego 2006 roku.
2. Jest to zbiór podstawowych etycznych wartości, które musi sobą reprezentować każdy sędzia wykonujący swoją orzeczniczą funkcję. Znajdziemy tam zatem odniesienie do takich cech jak bezstronność, rzetelność, pracowitość, powściągliwość, opanowanie oraz poszanowanie godności innych osób. Ustęp drugi tego artykułu zwraca uwagę na pewne zachowania, działania, w które sędzia nie powinien angażować się nawet w życiu prywatnym, poza

³⁵ Legge 11 marzo 1953, n.1 Norme integrative della Costituzione, concernenti la Corte costituzionale, G.U. n.62, 14 marzo 1953.

wykonywaniem swoich zawodowych obowiązków, a które mogłyby w uzasadniony sposób uchybiać godności sędziego, podważać jego wiarygodność, prestiż zawodu, który wykonuje oraz prestiż jakiegokolwiek organu sądowego. W kolejnym ustępie omawiany przepis stanowi, że naruszenie obowiązków wymienionych w ustępach 1 i 2 stanowi wykroczenie dyscyplinarne, które jest karalne w przypadkach, do których odnoszą się kolejne przepisy ustawy.

3. Przewinienia dyscyplinarne zostały zatem przez ustawodawcę podzielone na dwie grupy – pierwsza z nich dotyczy tych wykroczeń, które są popełniane przez sędziego w związku z wykonywaną funkcją (i do tej grupy odnosi się kolejny przepis ustawy - art. 2), zaś druga – przewinień, które nie są z pełnioną funkcją związane (art. 3 ustawy).
4. Przewinienia należące do pierwszej grupy wymienione zostały bardzo kazuistycznie, co nie znaczy, że enumeratywnie, przy czym podkreślenia wymaga, iż do odpowiedzialności dyscyplinarnej nie dojdzie, z zastrzeżeniem pewnych szczególnych uregulowań, w przypadku zachowań sędziego związanych z interpretacją obowiązujących przepisów prawa bądź oceną zebranych w sprawie dowodów (art. 2 ust. 2 ustawy).
5. Spośród wymienionych w art. 2 ust. 1 ustawy 25 przypadków przewinień służbowych sędziego warto wymienić tytułem przykładu, takie jak:
 - uporczywe lub w stopniu poważnym niewłaściwe zachowanie sędziego w stosunku do stron postępowania, ich pełnomocników czy przedstawicieli, świadków lub każdej innej osoby, która ma kontakt z sędzią w kontekście jego obowiązków, a także współpracowników;
 - poważne naruszenie obowiązków służbowych sędziego;
 - spowodowanie krzywdzącej dla którejkolwiek ze stron szkody lub „nadmiernego wykorzystania” przez drugą stronę;
 - nieusprawiedliwione ingerowanie w obowiązki zawodowe innego sędziego czy prokuratora;

- poważne naruszenie prawa wynikające z rażącej niewiedzy lub „niewybaczalnej” niedbałości;
- pominięcie właściwej komunikacji z Najwyższą Radą Sądownictwa w sprawach wymagających takiej komunikacji;
- powtarzające się lub poważne nieprzestrzeganie norm i przepisów dotyczących organizacji wymiaru sprawiedliwości;
- powtarzające się lub poważne i nieuzasadnione opóźnienia w wykonywaniu swoich obowiązków, przy czym istnieje domniemanie, że opóźnienie nie jest poważne, jeśli nie przekracza trzykrotnie stosownych terminów określonych w przepisach (wymienione naruszenie stanowi podstawę do wszczęcia postępowań dyscyplinarnych z powodu przewlekłości postępowań sądowych);
- ujawnienie dokumentów procesowych objętych klauzulą tajności, naruszenie obowiązku poufności;
- umyślne doprowadzenie do sytuacji, w której doszło do ewidentnej, rażącej sprzeczności pomiędzy sentencją wyroku oraz jego uzasadnieniem;
- zastosowanie środka ograniczającego wolność osobistą, z wyjątkiem przypadków przewidzianych przez prawo, wskutek rażącego niedbalstwa lub w sposób „niewybaczalny”.

6. Z kolei w art. 3 ustawy wymienionych zostało 9 przewinień, które są następujące:

- wykorzystywanie funkcji sędziego w celu osiągnięcia korzyści dla siebie lub innej osoby/osób;
- kontaktowanie się z osobami, wobec których toczy się postępowanie karne lub wobec których stosowane są środki zapobiegawcze oraz osobami, które w przeszłości były karane na karę co najmniej 3 lat pozbawienia wolności bądź stosowane były wobec nich środki zapobiegawcze (z wyjątkiem

rehabilitacji) bądź utrzymywanie świadomie kontaktów służbowych z takimi osobami;

- podejmowanie zajęć wykraczających poza funkcję sędziego bez uprzedniego zezwolenia Najwyższej Rady Sądownictwa;
 - udział w tajnych stowarzyszeniach, których cele są obiektywnie niezgodne z pełnieniem funkcji sędziego;
 - uzyskiwanie, pośrednio lub bezpośrednio dotacji lub pożyczki na rzecz podmiotów, o których sędzia wie, że są zamieszczone w postępowania karne lub cywilne toczące się na terenie apelacji, w której sędzia sprawuje swoją funkcję lub uzyskanie pośrednio lub bezpośrednio ulg, korzyści od osób pokrzywdzonych, świadków lub osób w inny sposób zaangażowanych w toczące się postępowanie;
 - prowadzenie aktywności niezgodnej z pełnieniem funkcji sędziego, o jakiej mowa w art. 16 ust. 1 Dekretu Królewskiego z dnia 30 stycznia 1941 roku lub aktywności, które mogą spowodować uszczerbek w odniesieniu do obowiązków ciążących na osobie sędziego;
 - publiczne wyrażanie swojej opinii – negatywnej lub pozytywnej - odnośnie do trwającego postępowania sądowego i jego wyniku;
 - udział w partiach politycznych oraz zaangażowanie w działalność polityczną, a także działalność operacyjną w sektorze finansowym lub ekonomicznym, które mogą wpłynąć na wykonywanie funkcji sędziego bądź w inny sposób zagrażać wizerunkowi sędziego;
 - wszelkie inne zachowania, które mogą zagrozić niezależności, bezstronności, niezawisłości sędziego, nawet te związane z wyglądem.
7. Przepis art. 4 ustawy identyfikuje kolejne przewinienia służbowe, będące z kolei konsekwencją popełnienia przestępstwa, stosując pewien rodzaj automatyzmu w przypadku czynów, w związku z którymi doszło lub może dojść do skazania za umyślne przestępstwo na karę pozbawienia wolności (w tych przypadkach dochodzi do wszczęcia postępowania dyscyplinarnego niejako automatycznie),

podczas gdy w przypadku innych przestępstw zagrożonych karą pozbawienia wolności, konieczna jest weryfikacja charakteru oraz ciężaru gatunkowego oraz konsekwencji wynikających z tych czynów. Postępowanie dyscyplinarne może zostać wszczęte także w przypadku popełnienia czynu zabronionego, chociażby postępowanie karne zostało następnie umorzone z jakichkolwiek przyczyn bądź brak jest podstaw do wniesienia aktu oskarżenia czy postawienia zarzutów.

8. Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów włoskich oparta jest na zasadzie winy.

VI. ZAKRES CZASOWY ODPOWIEDZIALNOŚCI DYSCYPLINARNEJ SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH

1. Odpowiedzialność dyscyplinarną ponosi sędzia od momentu objęcia tej funkcji do momentu zakończenia jej sprawowania.
2. W przepisach ustawy z dnia 23 lutego 2006 roku zakres czasowy odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów sądów powszechnych nie jest wyraźnie uregulowany.
3. Z żadnego przepisu ustawy nie wynika, by sędzia ponosił odpowiedzialność dyscyplinarną za czyny popełnione przed objęciem funkcji, jak też po ustaniu funkcji za czyny popełnione w czasie jej pełnienia.

VII. PRZEBIEG POSTĘPOWANIA DYSCYPLINARNEGO

7.1. Sądy dyscyplinarne

1. Sąd dyscyplinarny jest organem kolegialnym i funkcję tę pełni Sekcja Dyscyplinarna (*Sezione Disciplinare*) funkcjonująca przy Najwyższej Radzie Sądownictwa.
2. W jego skład wchodzi 6 członków oraz 10 zastępców członków. Wybierani są oni przez członków Rady, przy czym jeden musi zostać wybrany uprzednio

przez Parlament oraz jeden spośród sędziów Sądu Kasacyjnego. Panelowi temu przewodniczy Wice - Przewodniczący Najwyższej Rady Sądownictwa.

3. Wśród osób tych znajdują się także osoby nie będące sędziami zawodowymi.
4. W skład sekcji dyscyplinarnej wchodzi: Przewodniczący, który jest jednocześnie Wiceprzewodniczącym Najwyższej Rady Sądownictwa oraz 5 członków (łącznie 6 osób), a ponadto 10 zastępców.

Aktualnie (na lata 2014-2018) w skład Sekcji wchodzi następujące osoby:

Członkowie Sekcji:

- Giovani Legnini- Przewodniczący Sekcji - jest Wiceprzewodniczącym CSM, adwokatem, profesorem prawa, posłem.
- Antonino Leone - adwokat, poseł;
- Maria Rosaria San Giorgio – sędzia;
- Lorenzo Portecorvo – sędzia;
- Nicola Clivio- sędzia;
- Luca Palamara – sędzia

Zastępcy

- Maria Elisabetta Alberta Casellati - polityk, członek senatu, adwokat;
- Giuseppe Fanfani - adwokat, poseł;
- Paola Balducci- adwokat, posłanka;
- Rosario Spina- sędzia;
- Fabio Napoleone- sędzia;
- Lucio Aschettino- sędzia;
- Ercole Aprile – sędzia;

- Aldo Morgigni – sędzia;
- Luca Forteleoni- sędzia;
- Antonio Ardituro- sędzia.

Przypomnieć w tym miejscu wypada, że w skład *Consiglio Superiore della Magistratura* wchodzi w 2/3 sędziowie wybierani spośród przedstawicieli wszystkich szczebli sądownictwa powszechnego (*membri togati*) oraz w 1/3 osoby nie będące sędziami (*membri laici*), wybierane przez obie izby parlamentu spośród profesorów prawa oraz adwokatów wykonujących ten zawód od co najmniej 15 lat. Zatem na 24 członków CSM, 16 stanowią sędziowie, zaś 8 osoby nie będące sędziami. Każda sekcja CSM musi składać się w takiej samej proporcji z sędziów oraz przedstawicieli innych zawodów związanych z prawem. Przewodniczącym CSM jest z mocy prawa Prezydent Republiki.

7.2. Podmioty uprawnione do wszczęcia postępowania dyscyplinarnego

1. Jak wynika z treści art. 14 ust. 1 ustawy z dnia 23 lutego 2006 roku, postępowanie dyscyplinarne jest wszczynane przez Ministra Sprawiedliwości oraz przez Prokuratora Generalnego przy Sądzie Kasacyjnym. Prawo do złożenia wniosku o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego przysługuje Ministrowi Sprawiedliwości, przy czym zależy to od jego swobodnego uznania w ramach przysługującej mu władzy dyskrecyjnej.
2. Z inicjatywy Ministra Sprawiedliwości kierowana jest do Najwyższej Rady Sądownictwa komunikacja dotycząca popełnienia domniemanego przewinienia wraz z krótkim opisem czynu, którego ma dotyczyć postępowanie.

7.3. Oskarżyciel publiczny

1. Oskarżycielem publicznym w postępowaniu dyscyplinarnym przeciwko włoskim sędziom jest Prokurator Generalny przy Sądzie Kasacyjnym. Jak wynika z art.

14 ust. 3 ustawy, Prokurator Generalny jest zobligowany do wszczęcia i wykonywania „czynności dyscyplinarnych” oraz do powiadomienia o tym Ministra Sprawiedliwości oraz Najwyższej Rady Sądownictwa, przy czym w przeszłości uprawnienie to należało do elementów jego dyskrecjonalnej władzy, by obecnie stać się obowiązkiem Prokuratora.

2. Prokurator Generalny zawiadamiając Ministra Sprawiedliwości oraz Radę opisuje krótko okoliczności czynu, którego będzie dotyczyło postępowanie, zaś w przypadku uznania przez Ministra, że postępowanie powinno zostać rozszerzone na inne czyny, zawiadamia on o tym Prokuratora Generalnego w trakcie toczącego się dochodzenia. Najwyższa Rada Sądownictwa, sądy i kierownictwo urzędów mają obowiązek zawiadamiania tak Ministra Sprawiedliwości, jak i Prokuratora Generalnego o wszystkich faktach relewantnych z punktu widzenia toczącego się postępowania dyscyplinarnego. Następnie Prokurator prowadzi dochodzenie, przy czym czynności te wykonuje samodzielnie Prokurator Generalny przy Sądzie Kasacyjnym lub sędzia/prokurator (dosł. *magistrato*) z jego urzędu.

7.4. Obwiniony

1. Obwinionym w postępowaniu dyscyplinarnym jest sędzia, co do którego istnieje podejrzenie, że dopuścił się przewinienia służbowego. Obwiniony ma prawo korzystać z pomocy obrońcy, którym może być prawnik (adwokat) bądź inny sędzia (również na emeryturze). Obrońca może zostać ustanowiony w każdym momencie postępowania po jego wszczęciu.
2. W toku postępowania dyscyplinarnego możliwe jest tymczasowe zawieszenie sędziego w jego czynnościach służbowych, które przybiera postać zawieszenia tymczasowego obligatoryjnego (art. 21 ustawy z dnia 23 lutego 2006 roku) lub zawieszenia tymczasowego fakultatywnego (art. 22 ustawy).
3. Na wniosek Ministra Sprawiedliwości lub Prokuratora Generalnego przy Sądzie Kasacyjnym, Sekcja Dyscyplinarna Najwyższej Rady Sądownictwa (sąd dyscyplinarny), na podstawie art. 21 ustawy z dnia 23 lutego 2006 roku

zawiesza obwinionego sędziego w jego obowiązkach służbowych oraz zawiesza wypłacanie mu wynagrodzenia.

4. Dzieje się tak zawsze w stosunku do sędziego, który jest jednocześnie podmiotem postępowania karnego, jeżeli został wobec sędziego zastosowany środek zapobiegawczy. Zawieszenie trwa do chwili wydania wyroku skazującego, od którego nie przysługuje już odwołanie lub do dnia wydania ostatecznego wyroku uniewinniającego. Zawieszenie może zostać również odwołane wcześniej, także z urzędu, przez sąd dyscyplinarny w sytuacji, w której brak jest „poważnych wskazań” do uznania obwinionego za winnego. Sędzia odzyskuje prawo do wynagrodzenia i inne uprawnienia, w przypadku wydania prawomocnego wyroku uniewinniającego zgodnie z art. 530 Kodeksu postępowania karnego.
5. Art. 22 ustawy reguluje fakultatywne zawieszenie w czynnościach sędziego, które może nastąpić również na wniosek Ministra Sprawiedliwości lub Prokuratora Generalnego przy Sądzie Kasacyjnym, w sytuacji gdy wobec sędziego toczy się równocześnie postępowanie karne o przestępstwo umyślne zagrożone, nawet jako karą alternatywną, karą pozbawienia wolności lub w sytuacji, gdy w toku postępowania dyscyplinarnego ustalone zostaną, samodzielnie przez sąd dyscyplinarny, fakty istotne dla tego postępowania, które charakteryzują się takim ciężarem gatunkowym, iż kłócą się z wykonywaniem funkcji sędziego. W takiej sytuacji sąd dyscyplinarny, po otrzymaniu wniosku, zarządza wysłuchanie obwinionego w terminie 3 dni, przy czym obwiniony może korzystać z pomocy swojego obrońcy, którym może być adwokat lub inny sędzia. Zawieszenie fakultatywne może zostać odwołane w każdym czasie, także z urzędu. W razie umorzenia postępowania, uniewinnienia obwinionego lub wymierzenia kary innej aniżeli wydalenie lub zawieszenie w czynnościach na czas równy lub dłuższy aniżeli zawieszenie tymczasowe, sędziemu wypłacane jest zaległe wynagrodzenie wraz z należnymi dodatkami.
6. Stosownie do treści art. 10 ustawy z dnia 23 lutego 2006 roku, w czasie zawieszenia w czynnościach służbowych sędzia otrzymuje wynagrodzenie w wysokości:

- dwóch trzecich wynagrodzenia, które otrzymywałby gdyby nie był obwinionym w postępowaniu dyscyplinarnym (wraz z należnymi mu dodatkami), jeśli należy do sędziów otrzymujących wynagrodzenie w pierwszej, drugiej lub trzeciej stawce, o których mowa w odrębnych przepisach,
 - połowy wynagrodzenia jeśli pobiera wynagrodzenie w czwartej lub piątej stawce oraz
 - jednej trzeciej wynagrodzenia, jeśli należy do ostatniej grupy sędziów (stawka szósta lub siódma).
7. Zakres praw obwinionego obejmuje prawo do posiadania obrońcy, do bycia informowanym na każdym etapie postępowania o jego przebiegu (w tym w toku dochodzenia o stawianych mu zarzutach), prawo dostępu do akt sprawy oraz sporządzania kopii stosownych dokumentów, prawo do składania wniosków dowodowych, wyjaśnień, a także prawo do złożenia wniosku o zawieszenie postępowania oraz o wyłączenie jawności, a także innych wniosków procesowych.

7.5. Rozpoznanie sprawy dyscyplinarnej

1. Stosownie do przepisu art. 15 ustawy z dnia 23 lutego 2006 roku, który określa warunki postępowania dyscyplinarnego, postępowanie to musi zostać wszczęte w ciągu jednego roku od dnia zawiadomienia o tym fakcie, a zatem od momentu, w którym Prokurator Generalny Sądu Kasacyjnego posiadał wiedzę o popełnieniu przewinienia służbowego przez sędziego wskutek komunikacji ze strony Ministra Sprawiedliwości.
2. Zawiadomienie jest dalej procedowane, o ile zawiera wszystkie części składowe niezbędne do prowadzenia postępowania. W ciągu jednego roku od daty wszczęcia postępowania Prokurator Generalny musi sformułować wnioski końcowe, stosownie do przepisu art. 17 ust. 2 i 6 ustawy, tj. skierować wniosek o ukaranie i poprosić Przewodniczącego Sekcji Dyscyplinarnej Najwyższej Rady Sądownictwa o wyznaczenie rozprawy lub też - gdy uzna, że zarzut nie

został w toku dochodzenia potwierdzony - kieruje do Przewodniczącego stosowną komunikację, zawiadamiając o tym Ministra Sprawiedliwości w przypadku, kiedy to Minister złożył wniosek o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego.

3. W ciągu trzydziestu dni od daty wszczęcia postępowania dyscyplinarnego należy powiadomić o tym fakcie obwinionego sędziego wraz ze wskazaniem stawianych mu zarzutów. W przeciwnym razie wszystkie wykonane czynności dochodzenia są nieważne. Jeżeli orzeczenie Sekcji Dyscyplinarnej zostanie anulowane w całości lub w części wskutek kasacji, termin do wznowienia postępowania dyscyplinarnego wynosi jeden rok i biegnie od daty zwrotu akt przez Sąd Kasacyjny. Jeżeli warunki te nie są przestrzegane, postępowanie dyscyplinarne wygasa.
4. Postępowanie dyscyplinarne, stosownie do art. 15 ust. 8 ustawy ulega zawieszeniu w czterech przypadkach:
 - jeżeli w sprawie o ten sam czyn toczy się przeciwko sędziemu postępowanie karne lub sędzia został aresztowany lub zatrzymany; postępowanie jest podejmowane na nowo w przypadku gdy upłynie termin do złożenia odwołania od decyzji o umorzeniu postępowania karnego lub ostateczne stać się orzeczenie sądu prowadzącego to postępowanie.
 - jeżeli w toku postępowania dyscyplinarnego ujawni się problem zgodności z konstytucją; postępowanie jest wówczas wznowiane w momencie opublikowania orzeczenia Sądu Konstytucyjnego.
 - jeżeli obwiniony jest poddany badaniom specjalistycznym; postępowanie pozostaje zawieszone tak długo, jak jest to konieczne.
 - na wniosek obwinionego lub jego obrońcy.
5. Odnosnie do regulacji prawnych, w oparciu o które prowadzone jest dochodzenie, wskazać należy, że są to przepisy Kodeksu postępowania karnego z wyjątkiem tych regulacji, które odnoszą się do możliwości stosowania środków przymusu wobec obwinionego, świadków, tłumaczy czy

biegłych. Akta sprawy mogą zostać objęte klauzulą tajności na okres do 12 miesięcy – kwestia ta pozostaje do uznania Prokuratora Generalnego.

6. Jak wynika z art. 17 ustawy, po zakończeniu dochodzenia, Prokurator Generalny formułuje wnioski końcowe, o których była mowa powyżej, zawiadamiając o tym obwinionego. Obwiniony ma prawo przeglądać akta sprawy dostępne w sekretariacie Sekcji Dyscyplinarnej oraz sporządzać kopie stosownych dokumentów.
7. Minister Sprawiedliwości w ciągu 20 dni od daty powiadomienia o złożeniu wniosku o ukaranie, może zgłosić swój udział w postępowaniu, które zainicjował. W razie złożenia wniosku o ukaranie Przewodniczący Sekcji Dyscyplinarnej wyznacza termin rozprawy ustnej, zawiadamiając o tym świadków oraz biegłych. Zarządzenie o wyznaczeniu rozprawy musi zostać wydane na co najmniej 10 dni przed terminem rozprawy. O terminie zawiadamia się obwinionego oraz jego obrońcę, a także Ministra Sprawiedliwości, który może delegować do udziału w rozprawie swojego przedstawiciela.
8. Z kolei w przypadku, gdy Prokurator Generalny uzna, że brak jest podstaw do złożenia wniosku o ukaranie (art. 17 ust. 6), Minister Sprawiedliwości może w ciągu 10 dni od otrzymania stosownego zawiadomienia złożyć wniosek o kopię akt i w ciągu kolejnych 20 dni może złożyć prośbę do Przewodniczącego Sekcji Dyscyplinarnej o wyznaczenie rozprawy. Po upływie wskazanych terminów Sekcja Dyscyplinarna podejmuje decyzję na posiedzeniu niejawnym o umorzeniu postępowania bądź wyznaczeniu rozprawy.
9. Do przebiegu rozprawy dyscyplinarnej odnosi się przepis art. 18 ustawy. Stosownie do jego treści rozprawa jest publiczna i ustna. W jej trakcie członek Sekcji Dyscyplinarnej składa sprawozdanie, zaś delegat Ministra Sprawiedliwości może składać oświadczenia oraz przesłuchiwać obwinionego, świadków i biegłych. Sekcja może zadecydować, na wniosek jakiegokolwiek strony, o prowadzeniu postępowania przy drzwiach zamkniętych, jeżeli takie

są wymogi ochrony wiarygodności wymiaru sprawiedliwości oraz praw osób trzecich.

10. Rozprawa jest prowadzona w oparciu o przepisy Kodeksu postępowania karnego z wyjątkiem tych regulacji, które odnoszą się do możliwości stosowania przymusu wobec obwinionego, świadków lub biegłych. W trakcie rozprawy sąd dyscyplinarny może przeprowadzać, również z urzędu, wszelkie dowody, których przeprowadzenie uzna za konieczne, umożliwić składanie wszelkich dokumentów przez strony oraz delegata Ministra Sprawiedliwości oraz nakazać lub umożliwić odczytywanie tych dokumentów.
11. Niezwłocznie po przeprowadzeniu postępowania dowodowego sąd dyscyplinarny zamyka rozprawę i udziela głosu stronom, przy czym obwiniony przemawia jako ostatni. Narada nad orzeczeniem odbywa się bez udziału oskarżyciela. Sąd dyscyplinarny wydaje po naradzie orzeczenie o ukaraniu na karę dyscyplinarną lub uniewinnia obwinionego jeżeli brak jest wystarczających dowodów przemawiających za jego winą. Uzasadnienie orzeczenia powinno zostać sporządzone w ciągu 30 dni od daty narady i jest przechowywane w sekretariacie Sekcji.

7.6. Kary dyscyplinarne

1. Karami dyscyplinarnymi, w myśl przepisu art. 5 ustawy z dnia 23 lutego 2006 roku są:
 - a. ostrzeżenie /upomnienie (*l'ammonimento*);
 - b. nagana (*la censura*);
 - c. utrata przywilejów wynikających ze stażu pracy (*la perdita dell'anzianita*) – nie może być orzeczona na okres krótszy aniżeli dwa miesiące ani dłuższy aniżeli dwa lata;
 - d. tymczasowa niemożność kandydowania (bycia wybranym) do pełnienia funkcji kierowniczych - prezesa, wice-prezesa sądu, szefa prokuratury, zastępcy szefa prokuratury (*l'incapacita temporanea a esercitare un*

- incarico*) - nie może być orzeczona na okres krótszy aniżeli sześć miesięcy ani dłuższy aniżeli dwa lata;
- e. zawieszenie w sprawowaniu funkcji (*la sospensione dalle funzioni*) - nie może być orzeczona na okres krótszy aniżeli trzy miesiące ani dłuższy aniżeli dwa lata;
- f. usunięcie ze stanowiska (*la rimozione*) - pociąga za sobą ustanie stosunku pracy.
2. Warto wspomnieć, że stosownie do przepisu art. 13 ustawy, sąd dyscyplinarny, orzekając o zastosowaniu kary dyscyplinarnej innej aniżeli upomnienie i nagana, może orzec jednocześnie przeniesienie sędziego na inne miejsce służbowe, jeśli pozostawanie w tym samym miejscu zagraża dobru wymiaru sprawiedliwości. Przeniesienie jest zawsze rozważane, jeśli chodzi o przewinienia wskazane w art. 2 ust. 1 litera a. (spowodowanie krzywdzącej dla którejkolwiek ze stron szkody lub „nadmiernego wykorzystania” przez drugą stronę), jak również w przypadku wymierzenia kary dyscyplinarnej zawieszenia w obowiązkach sędziego.
3. W wyjątkowych okolicznościach, w trakcie trwania postępowania dyscyplinarnego, na wniosek Prokuratora Generalnego lub Ministra Sprawiedliwości, sąd dyscyplinarny może zastosować przeniesienie na inne stanowisko służbowe jako środek zapobiegawczy.

7.7. Środki odwoławcze

1. Środki odwoławcze w postępowaniu dyscyplinarnym reguluje przepis art. 24 ustawy z dnia 23 lutego 2006 roku, stosownie do którego, obwiniony, Prokurator Generalny oraz Minister Sprawiedliwości mogą składać odwołania od decyzji sądu dyscyplinarnego wydanych na podstawie art. 21 i 22 ustawy z dnia 23 lutego 2006 roku (tymczasowe zawieszenie w czynnościach), a także od orzeczeń merytorycznych, na zasadach i w terminach określonych w Kodeksie postępowania karnego. Odwołanie (kasację) rozpoznaje Sąd Kasacyjny w terminie 6 miesięcy od złożenia środka odwoławczego.

2. Stosownie do art. 25 ustawy, w dowolnym momencie można także składać wnioski o wznowienie postępowania dyscyplinarnego zakończonego wydaniem orzeczenia skazującego na karę dyscyplinarną w sytuacji, gdy:
 - fakty leżące u podstaw orzeczenia są niezgodne z faktami ustalonymi w postępowaniu karnym;
 - ujawniły się nowe, nieznane uprzednio dowody, które samodzielnie lub w połączeniu z dowodami przyjętymi w toku postępowania, wskazują na niezasadność zarzutu;
 - orzeczenie skazujące zostało uznane prawomocnie za sfałszowane.
3. Przepis art. 25 ustawy reguluje szczegółowo procedurę wznowienia postępowania, stosownie do której właściwy do orzekania w tych sprawach jest Sąd Kasacyjny.

7.8. Koszty postępowania dyscyplinarnego

1. Koszty postępowania dyscyplinarnego, jak się wydaje, ponosi w całości Skarb Państwa. Ustawa milczy na ten temat.

VIII. PRZEDAWNIEŃ KARAŁNOŚCI CZYNÓW W ZAKRESIE ODPOWIEDZIALNOŚCI DYSCYPLINARNEJ SĄDZIÓW

1. Jak wskazano powyżej, postępowanie dyscyplinarne musi zostać wszczęte w ciągu jednego roku od dnia zawiadomienia o tym fakcie, a następnie, w ciągu jednego roku od daty wszczęcia postępowania Prokurator Generalny musi sformułować wnioski końcowe, stosownie do przepisu art. 17 ust. 2 i 6 ustawy.
2. Niezależnie od powyższego, art. 15 ust 1 bis ustawy wskazuje, że postępowanie dyscyplinarne nie może zostać wszczęte, jeśli od daty popełnienia przewinienia upłynęło 10 lat.

IX. DZIAŁANIA USTAWODAWCY MAJĄCE NA CELU WZMOCNIENIE ODPOWIEDZIALNOŚCI DYSCYPLINARNEJ SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH

1. W analizowanym piśmiennictwie oraz projektach aktów prawnych dotyczących przedmiotowej problematyki, nie dostrzeżono wypowiedzi, na podstawie których można wnioskować, iż ustawodawca zmierza do wzmocnienia odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów sądów powszechnych.

X. WNIOSKI

10.1. Wnioski *de lege lata*

1. Wydaje się, że postępowanie dyscyplinarne wobec sędziów sądów powszechnych we Włoszech zostało uregulowane w sposób kompleksowy, wyczerpujący i zasadniczo klarowny. Jakkolwiek znajdują się w ustawie liczne odniesienia do przepisów Kodeksu postępowania karnego, to zważyć należy, iż całościowe uregulowanie wszystkich kwestii w jednym akcie prawnym powodowałoby, że akt ten byłby dużo obszerniejszy, a przez to być może mniej czytelny.
2. Należy zwrócić uwagę na niezwykle kazuistycznie wymienione przypadki, w których dochodzi do popełnienia przewinienia służbowego i na ścisłe rozróżnienie przewinień na te, które są związane z wykonywaniem funkcji sędziego oraz te, które z pełnieniem obowiązków sędziego nie są bezpośrednio związane. Zwraca także uwagę niezbyt szeroki margines uznania, jeśli chodzi o wymierzanie poszczególnych rodzajów kar dyscyplinarnych. Do wniosku takiego skłania analiza przepisu art. 12 ustawy z dnia 23 lutego 2006 roku, określającego szczegółowe zasady wymiaru kary za poszczególne rodzaje przewinień. Podkreślenia wymaga to, że sądem dyscyplinarnym jest stała Sekcja umiejscowiona w strukturach Najwyższej Rady Sądownictwa, zaś ostatnie słowo ma Sąd Kasacyjny, a zatem najwyższy organ władzy sądowniczej.

10.2. Wnioski *de lege ferenda*

1. Jak wskazano powyżej, włoski system prawny jest dość skomplikowany, zaś prawodawstwo funkcjonujące w tym kraju z pewnością można określić jako „żywe”, gdzie bardzo wiele kwestii doprecyzowywanych jest na bieżąco przez orzecznictwo Sądu Konstytucyjnego, a za tym idą nowelizacje dostosowujące ten system do wciąż zmieniających się warunków społeczno-politycznych.
2. Odnosząc powyższe do zagadnienia odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów sądów powszechnych podkreślić wypada, że przez kilkadziesiąt lat, aż do 2005 roku, obowiązywała w tym zakresie ustawa sprzed przeszło pół wieku, co nie przystawało z pewnością do zmieniającej się rzeczywistości.
3. Kompleksowa zmiana tych regulacji miała zatem miejsce stosunkowo niedawno i wydaje się, że sprawdza się w praktyce. Niezależnie od tego należy podnieść, iż sądownictwo we Włoszech jest przedmiotem ostrej krytyki ze strony polityków, jak i mediów, w której podkreśla się, iż sędziowie nie pozostają nieczuli na różnorakie wpływy z zewnątrz. Krytykuje się też fakt, że o przewinieniach służbowych sędziów decyduje Krajowa Rada Sądownictwa, a zatem organ złożony w 2/3 z sędziów. Wąski margines swobody przy wymierzaniu kar dyscyplinarnych za poszczególne przewinienia służbowe, jest być może, między innymi, odpowiedzią na tego typu ataki.

10.3. Wnioski dla ustawodawcy polskiego

1. Porównując przepisy regulujące postępowanie dyscyplinarne wobec sędziów włoskich do regulacji krajowych przede wszystkim zwraca uwagę fakt, iż we Włoszech pewne kwestie uregulowane są dużo bardziej kazuistycznie aniżeli ma to miejsce w odniesieniu do przepisów polskiej ustawy – prawo o ustroju sądów powszechnych³⁶. Dotyczy to zarówno określenia czym jest przewinienie dyscyplinarne, a także etapu orzekania i wymierzania kary.

³⁶ Ustawa z dnia 27 lipca 2001 roku – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. z 2015 roku, poz. 133 ze zm.).

2. Inaczej niż w Polsce, gdzie na potrzeby postępowania dyscyplinarnego funkcjonują specjalne sądy dyscyplinarne utytułowane przy sądach apelacyjnych, we Włoszech postępowanie prowadzi Najwyższa Rada Sądownictwa. Z kolei podobnie została uregulowana kwestia postępowania odwoławczego, które w obu państwach zastrzeżone jest do kompetencji najwyższego organu władzy sądowniczej, jakim jest sąd najwyższy.
3. Należałoby zastanowić się, czy precyzyjniejsze określenie czym jest przewinienie dyscyplinarne nie przyczyniłoby się do większej przejrzystości postępowania dyscyplinarnego wobec polskich sędziów i nie byłoby w związku z tym pożądane z punktu widzenia zasady pewności prawa. Z drugiej strony, trudno jest z góry przewidzieć wszystkie przypadki, w jakich może dojść do naruszenia zasad, których sędzia winien przestrzegać z racji wykonywania swojej funkcji (należy pamiętać, że także we Włoszech nie jest to katalog zamknięty).

OŚWIADCZENIA MAJĄTKOWE SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH W REPUBLICE WŁOCH

I. ŹRÓDŁA PRAWA W ZAKRESIE OŚWIADCZEŃ MAJĄTKOWYCH SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH

1.1. Regulacje konstytucyjne

1. W przepisach włoskiej Konstytucji brak jest bezpośrednich odniesień do obowiązku składania oświadczeń majątkowych przez sędziów ani jakichkolwiek innych urzędników państwowych.
2. Z przepisu art. 54 ust. 2 wynika jedynie, że obywatele, którym zostały powierzone funkcje publiczne, mają obowiązek wykonywania ich w sposób zdyscyplinowany i godny, składając przysięgę w wypadkach określonych przez ustawę. Z kolei przepis art. 23 stanowi, iż żadne świadczenie osobiste ani majątkowe nie może być nałożone inaczej, aniżeli na podstawie ustawy.

1.2. Regulacje ustrojowe

1. Uregulowania dotyczące obowiązku składania oświadczeń majątkowych przez osoby sprawujące funkcje publiczne znajdują się w przepisach ustawy z dnia 5 lipca 1982 roku - *Disposizioni per la pubblicit  della situazone patrimoniale di totolari di cariche elective e di cariche directive di aluni enti*³⁷.
2. Ustawa dotyczy członków Parlamentu (Senatu i Izby Poselskiej), Prezesa Rady Ministrów, ministrów oraz sekretarzy stanu, radnych w regionach oraz prowincjach, a także radnych w miastach stanowiących stolicę prowincji lub tych, w których liczba mieszkańców wynosi więcej aniżeli 50 000.
3. Pierwotnie zatem sędziowie, w tym sędziowie sądów powszechnych, nie byli objęci takim obowiązkiem. Dopiero w przepisie art. 22 ust. 17 ustawy z dnia 15

³⁷ Legge 5 luglio 1982, n.441, G.U. n. 194 del 16 luglio 1982.

maja 1997 roku pt. „Pilne środki na rzecz usprawnienia działań administracyjnych oraz procesów decyzji i kontroli” (*Misure urgenti per lo snellimento dell’attività amministrativa e dei procedimenti di decisione e di controllo*)³⁸ znalazł się zapis, zgodnie z którym, obowiązek, o którym mowa w ustawie z dnia 5 lipca 1982 roku, rozciąga się także na sędziów sądów powszechnych, administracyjnych oraz wojskowych. Zatem przepisy ustawy niedotyczącej pierwotnie sędziów, od dnia wejścia w życie ustawy z dnia 15 maja 1997 roku, miały być stosowane odpowiednio także w stosunku do sędziów.

4. Warto w tym miejscu wskazać, że przepisy normujące zasady funkcjonowania Najwyższej Rady Sądownictwa nakładają na Radę prawo i obowiązek decydowania we wszelkich sprawach dotyczących sędziów. Stąd też Rada w swojej rezolucji z dnia 25 marca 1998 roku doprecyzowała obowiązki sędziów wynikające z art. 22 ust. 17 ustawy z dnia 15 maja 1997 roku w zw. z przepisami ustawy z dnia 5 lipca 1982 roku³⁹. Nie bez znaczenia jest także dalsza część przepisu art. 22 ust. 17 ustawy z dnia 15 maja 1997 roku, zgodnie z którym czynności zastrzeżone w ustawie z dnia 5 lipca 1982 roku dla Prezesa Rady Ministrów (w odniesieniu do członków władzy wykonawczej), wykonuje w odniesieniu do podmiotów, na jakie rozciągnięto obowiązki związane ze składaniem oświadczeń, organ sprawujący stosowną „władzę” wewnątrz tych podmiotów – a zatem Najwyższą Radę Sądownictwa.

II. ZAKRES PODMIOTOWY I PRZEDMIOTOWY OŚWIADCZEŃ MAJĄTKOWYCH SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH

2.1. Zakres podmiotowy oświadczeń majątkowych sędziów sądów powszechnych

1. Zacytowany wyżej przepis odnosi się do sędziów sądów powszechnych, administracyjnych oraz wojskowych, zatem należy przyjąć, że odnosi się on do

³⁸ Legge 15 maggio 1997, n.127, G.U. n.113 del 17 maggio 1997.

³⁹ Risoluzione del 25 marzo 1998, Consiglio Superiore Della Magistratura – In tema di pubblicità delle situazioni patrimoniali dei magistrati.

wszystkich sędziów sądów powszechnych, w tym do sędziów Sądu Kasacyjnego, a także prokuratorów.

2. W przepisach nie ma wzmianki na temat obowiązku składania oświadczeń majątkowych przez inne osoby współpracujące z sądami.

2.2. Zakres przedmiotowy oświadczeń majątkowych. Termin złożenia oświadczeń majątkowych

1. Określenie zakresu przedmiotowego oświadczeń majątkowych sędziów sądów powszechnych nastręcza pewne trudności, jako, że pierwotne przepisy odnoszące się do tego zagadnienia, dotyczą innych podmiotów i powinny być one jedynie odpowiednio stosowane wobec sędziów, przy ewidentnych różnicach jeśli chodzi o specyfikę wykonywanych funkcji, sposób powołania itp. Wydaje się, że w pierwszym rzędzie należy wskazać na obowiązki członków Parlamentu w tym względzie, a następnie podjąć próbę przełożenia tych obowiązków na inną grupę podmiotów, jaką stanowią sędziowie sądów powszechnych.
2. Jak wynika z przepisu art. 2 ust. 1,2 i 3 ustawy z dnia 5 lipca 1982 roku, w ciągu 3 miesięcy od dnia mianowania, członkowie Parlamentu powinni złożyć w odpowiedniej jego izbie następujące dokumenty:
 - a. oświadczenie na temat wszelkich praw rzeczowych (prawa własności) do rzeczy ruchomych oraz nieruchomości wpisanych do odpowiednich rejestrów publicznych oraz o posiadanych akcjach spółek oraz posiadanych udziałów w spółkach, a także wykonywaniu funkcji administracyjnych, opatrzone własnoręcznym podpisem deklarującym, iż podane informacje są zgodne z prawdą (oświadczenie powinno uwzględniać sytuację majątkową małżonka, z którym łączy składającego oświadczenie ustrój wspólności majątkowej oraz sytuację wspólnie mieszkających dzieci);
 - b. kopię ostatniej deklaracji podatkowej dotyczącej podatku od osób fizycznych;

- c. deklarację dotyczącą wydatków i kosztów poniesionych w związku z kampanią wyborczą osoby składającej oświadczenie (art. 2 ust.3).
3. Jak wynika z art. 3 ustawy, w ciągu jednego miesiąca od złożenia zeznania podatkowego członkowie Parlamentu mają obowiązek złożenia informacji o zmianach, które wystąpiły w ich sytuacji majątkowej, w odniesieniu do pierwszego oświadczenia majątkowego oraz kopii zeznania podatkowego.
4. Kolejny przepis ustawy stanowi, że w ciągu trzech miesięcy od zakończenia pełnienia funkcji, osoby wskazane wyżej są zobowiązane do złożenia sprawozdania uwzględniającego zmiany, jakie wystąpiły w ich sytuacji majątkowej, zaś w ciągu jednego miesiąca od zakończenia kadencji – kopii rocznego sprawozdania o osiągniętych dochodach. Odnośnie do członków Parlamentu pełniących swoją rolę w dniu wejścia w życie ustawy, ustawa stanowi w art. 6, iż mają oni obowiązek spełnić wymagania określone w pkt. 1 i 2 artykułu 2.
5. Przekładając powyższe obowiązki na sędziów sądów powszechnych, wydaje się⁴⁰, że sędziowie mają obowiązek złożenia oświadczeń, o których mowa w art. 2 ust. 1 i 2, a także, że po zakończeniu sprawowania swojej służby, mają obowiązek złożenia kopii rocznego zeznania podatkowego. Najwyższa Rada Sądownictwa w swojej rezolucji podniosła, że podczas gdy nie ma większych problemów z określeniem, jakiej treści oświadczenia sędziowie powinni złożyć, to większe trudności nastręcza odpowiedź na pytanie, w jakim terminie mają to uczynić, jako że terminy określone dla członków Parlamentu oraz Rządu, a także innych osób wymienionych w ustawie z 1982 roku, nie do końca mogą zostać dosłownie przetransponowane na grunt sądownictwa powszechnego. Jeśli chodzi o nowo powołanych sędziów, Rada przyjęła, że termin ten powinien biec od daty mianowania. Co się zaś tyczy sędziów, którzy w dniu wejścia w życie ustawy z dnia 15 maja 1997 roku (tj. w dniu 18 maja 1997 roku) pełnili już funkcję sędziego, termin ten rozpoczął swój bieg od daty powiadomienia zainteresowanych sędziów o obowiązku złożenia oświadczenia, co następuje

⁴⁰ Tak też: Risoluzione del 25 marzo 1998, Consiglio Superiore Della Magistratura – In tema di pubblicità delle situazioni patrimoniali dei magistrati.

jednocześnie z dołączeniem stosownych formularzy oświadczeń do wypełnienia.

III. ZAKRES PODMIOTOWY I PRZEDMIOTOWY KONTROLI OŚWIADCZEŃ MAJĄTKOWYCH SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH

3.1. Zakres podmiotowy kontroli oświadczeń majątkowych

3.1.1. Podmioty uprawnione do odbioru oświadczeń majątkowych

1. Podmiotem uprawnionym do odbioru oświadczeń majątkowych sędziów sądów powszechnych jest Najwyższa Rada Sądownictwa, na mocy ogólnych zasad wynikających z przepisów normujących sposób funkcjonowania oraz zadania tego organu. Ponadto należy zwrócić uwagę na cytowany już wyżej przepis art. 17 ust. 22 ustawy z dnia 15 maja 1997 roku, który stanowi, że odnośnie do osób sprawujących swoje funkcje w ramach sądownictwa powszechnego, obrachunkowego, administracyjnego oraz wojskowego, atrybuty przekazane w ustawie z dnia 5 lipca 1982 roku Prezesowi Rady Ministrów, wykonują odpowiednie organy wewnętrznej władzy (sądownictwa).

3.1.2. Podmioty uprawnione do kontroli oświadczeń majątkowych

1. Najwyższa Rada Sądownictwa jest także upoważniona do dokonywania kontroli składanych przez sędziów oświadczeń na mocy wskazanych wyżej przepisów.

3.2. Zakres przedmiotowy kontroli oświadczeń majątkowych

1. Kontroli podlegają wszystkie dane zawierane w oświadczeniach majątkowych. Przepis art. 7 ustawy z dnia 5 lipca 1982 roku stanowi, że w przypadku niewypełnienia obowiązków wynikających z art. 2, 3 i 6 ustawy, przewodniczący odpowiedniej Izby Parlamentu (w przypadku sędziów – Najwyższa Rada Sądownictwa) wzywa do wykonania tego obowiązku z terminie 15 dni.

2. Przepis ten odnosi się zbiorczo do wskazanych wyżej norm, nie przesądzając, że chodzi tu tylko o samo złożenie oświadczenia. Wydaje się zatem, że chodzi o wszelkie elementy oświadczenia, o jakich mowa w odpowiednich przepisach, jak również o zaniedbanie złożenia samego oświadczenia.

IV. INNE SZCZEGÓŁOWE KWESTIE DOTYCZĄCE OŚWIADCZEŃ MAJĄTKOWYCH SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH

4.1. Jawność oświadczeń majątkowych

1. Jak wynika z przepisów art. art. 8 i 9 ustawy z dnia 5 lipca 1982 roku, wszyscy obywatele będący wyborcami, mają prawo wglądu w oświadczenia majątkowe członków obu izb Parlamentu (i odpowiednio innych osób, które wymienia przepis art. 1 ustawy oraz art. 12 ustawy, w związku z art. 14 ustawy) i stosownie do tego prawa, przewodniczący danej izby Parlamentu (odpowiednio – Prezes Rady Ministrów czy przewodniczący lokalnej administracji) ma obowiązek opublikowania oświadczenia w odpowiednim dzienniku/biuletynie, dostępnym dla obywateli.
2. Jak stwierdziła Najwyższa Rada Sądownictwa w cytowanej już kilkakrotnie rezolucji z dnia 25 marca 1998 roku, zasady jawności oświadczeń majątkowych, obowiązującej w stosunku do członków Parlamentu, Premiera, ministrów czy szefów lokalnych władz, nie można wprost przenieść na grunt oświadczeń składanych przez sędziów sądów powszechnych z uwagi na specyfikę zawodu sędziego oraz fakt, że sędzia nie jest wybierany w wolnych wyborach oraz nie jest politykiem (co więcej nie może angażować się w jakąkolwiek działalność polityczną).
3. Niezależnie od powyższego, Rada podniosła, że można obronić tezę, iż przepisy art. art. 8 i 9 ustawy zostały uchylone wskutek wejścia w życie ustawy z dnia 31 grudnia 1996 roku⁴¹ o ochronie danych osobowych, której przepis art. 43 ust. 1 zawiera pojemną klauzulę pozwalającą na uchylenie szeregu przepisów obowiązującego prawa w razie ich niezgodności

⁴¹ Legge 31 dicembre 1996, n.675, G.U. n.5, 8 gennaio 1997.

z brzmieniem i duchem ustawy. Rada powołuje się także na przepis art. 27 pkt 3 ustawy z dnia 31 grudnia 1996 roku, który stanowi, że przetwarzanie danych osobowych może mieć miejsce jedynie w przypadkach przewidzianych w ustawie.

4. Z tych wszystkich względów Najwyższa Rada Sądownictwa ostatecznie przyjęła, że oświadczenia majątkowe sędziów włoskich nie są objęte jawnością, podkreślając przy tym cel wprowadzenia tego wymogu w odniesieniu do czynnych polityków oraz odmienność roli sędziego, a także wskazując na bardzo dużą liczbę włoskich sędziów (znacznie przekraczającą liczbę pozostałych osób objętych obowiązkiem), co powoduje, że obowiązek publikacji takich oświadczeń wiązałby się z dużymi kosztami przy zasadniczym braku uzasadnienia dla ujawniania tych danych.

4.2. Forma oświadczenia

1. Oświadczenia majątkowe są składane pisemnie na specjalnie do tego celu opracowanych formularzach.

V. ODPOWIEDZIALNOŚĆ DYSCYPLINARNA SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH ZA ZŁOŻENIE OŚWIADCZENIA MAJĄTKOWEGO NIEGZODNEGO Z PRAWDĄ

5.1. Odpowiedzialność dyscyplinarna

1. Przepis art. 7 ustawy z dnia 5 lipca 1982 roku stanowi w zdaniu drugim, że nie przesądzając kwestii możliwości pociągnięcia do odpowiedzialności dyscyplinarnej osoby, która nie wypełni obowiązku wynikającego z art. 2, 3 i 6 ustawy oraz ewentualnych sankcji dyscyplinarnych, które mogą być przewidziane przez prawo, Przewodniczący odpowiedniej Izby Parlamentu zawiadamia o przypadkach niewypełnienia obowiązku (jak się wydaje, pomimo wezwania) Zgromadzenie Parlamentarne.
2. Przekładając powyższe na grunt sądownictwa powszechnego, Rada stwierdziła, że w przypadku niewypełnienia obowiązku złożenia oświadczenia

majątkowego, sędzia będzie mógł odpowiadać dyscyplinarnie (przy czym ostatecznie ocena, co jest przewinieniem dyscyplinarnym, będzie należała stosownie do ogólnych zasad, do sądu dyscyplinarnego). Niezłożenie oświadczenia pomimo wezwania Rady do uzupełnienia tego braku w terminie 15 dni, w ocenie Rady powinno skutkować przekazaniem takiej informacji do odpowiednich organów dyscyplinarnych stosownie do ich kompetencji.

3. Mając na uwadze przepisy ustawy z dnia 23 lutego 2006 roku uznać należy, iż niezłożenie oświadczenia może zostać uznane za przewinienie służbowe mające miejsce w związku z pełnioną funkcją (art. 2 ustawy). Podobnie rzecz się ma jeśli chodzi o złożenie oświadczenia zawierającego nieprawdziwe dane. Należy jednak pamiętać, że te przypadki nie są wprost wymienione w przepisach ustawy z dnia 23 lutego 2006 roku i każdy przypadek jest indywidualnie oceniany przez sąd dyscyplinarny, który musi rozstrzygnąć czy w danej sytuacji czyn sędziego da się pogodzić z godnością tego urzędu i wizerunkiem wymiaru sprawiedliwości.

5.2. Odpowiedzialność karna

1. Odpowiedzialność karna za złożenie przez sędziego oświadczenia majątkowego uregulowana została w przepisie art. 496 Kodeksu karnego, zgodnie z którym, funkcjonariusz państwowy, który składa nieprawdziwe oświadczenie dotyczące własnej osoby oraz osoby trzeciej w ramach wykonywanej przez siebie funkcji, podlega karze pozbawienia wolności od roku do pięciu lat.

VI. WNIOSKI

6.1. Wnioski *de lege lata*

1. W pierwszym rzędzie podnieść należy, że problematyka składania oświadczeń majątkowych przez włoskich sędziów sądów powszechnych nie została uregulowana odrębnie dla sędziów, a interpretacja przepisów, odnoszących się

zasadniczo do innych grup podmiotów, a które powinny w tym zakresie być stosowane odpowiednio, następuje trudności.

2. Obowiązki sędziów wynikające z przepisów ustawy z dnia 5 lipca 1982 roku zostały doprecyzowane w rezolucji Najwyższej Rady Sądownictwa, która dokonała wykładni tych przepisów mając na względzie szczególne zasady funkcjonowania zawodu sędziego, niemniej wiele kwestii nadal wydaje się niejasnych (jak chociażby kwestia ujawniania oświadczeń majątkowych sędziów).
3. Ponadto obowiązujące przepisy obligują sędziów włoskich do złożenia właściwie tylko dwóch oświadczeń – na początku i na końcu służby, co powoduje, że kontroli nie podlega stan majątkowy sędziego w czasie pełnienia przez niego funkcji, a zatem nie gwarantuje pełnej przejrzystości sytuacji materialnej sędziów.

6.2. Wnioski *de lege ferenda*

1. W piśmiennictwie będącym przedmiotem analizy nie formułowano wniosków *de lege ferenda*.

6.3. Wnioski dla ustawodawcy polskiego

1. Obowiązujące w Polsce unormowania dotyczące obowiązku składania oświadczeń majątkowych przez sędziów sądów powszechnych są bez wątpienia bardziej przejrzyste i czytelne.
2. Należy zwrócić uwagę, że przepisy dotyczące tej problematyki usytuowane są w ustawie, która kompleksowo reguluje ustrój sądów powszechnych oraz prawa i obowiązki sędziów tychże sądów, zaś interpretacja tych przepisów nie budzi wątpliwości.
3. Podkreślić należy, iż polscy sędziowie mają obowiązek składania oświadczeń majątkowych przed objęciem funkcji, a następnie corocznie, na specjalnym formularzu, w terminie określonym z góry przez ustawodawcę, co pozwala na

stałe kontrolowanie danych, do których odnosi się obowiązek ich ujawniania w oświadczeniu. Szczegółowo unormowane są kwestie dotyczące podmiotów dokonujących kontroli oświadczenia i sposób przeprowadzenia tej kontroli w ramach sądownictwa powszechnego. Oświadczenia składane są w dwóch egzemplarzach, z których jeden jest przedstawiany właściwemu urzędowi skarbowemu, który także dokonuje kontroli stosownych danych oraz może wystąpić do odpowiednich podmiotów w razie istnienia uzasadnionych wątpliwości co do legalności pochodzenia ujawnionego majątku⁴².

4. Jednocześnie należy zgodzić się ze stanowiskiem włoskiej Najwyższej Rady Sądownictwa, że oświadczenia majątkowe składane przez sędziów nie powinny być upubliczniane z uwagi na szczególną pozycję, jaką gwarantuje sędziom Konstytucja. Nie można odmówić racji Radzie, jeśli wskazuje na fakt, że sędzia nie jest urzędnikiem ani politykiem, a zatem ujawnianie stanu majątkowego sędziów w ten sposób, jak czyni się to w odniesieniu do przedstawicieli władzy wykonawczej czy ustawodawczej nie ma racjonalnego uzasadnienia.
5. Jak wskazano powyżej, oświadczenia polskich sędziów podlegają podwójnej kontroli – przez organy władzy wykonawczej oraz organy sądów, ponadto w wyjątkowych sytuacjach oświadczenie może zostać ujawnione nawet wbrew woli sędziego (art. 87 § 1 u.s.p). Wydaje się zatem, że obowiązujące przepisy w sposób wystarczający gwarantują przejrzystość sytuacji materialnej sędziów, a wprowadzenie powszechnego dostępu do oświadczeń majątkowych sędziów nie dość, że godzi w bezpieczeństwo tej grupy zawodowej, to jeszcze niesie za sobą ryzyko wywierania wpływu na sędziego, co może doprowadzić do osłabienia funkcji wymiaru sprawiedliwości, która przecież służy ogółowi obywateli.

⁴² Art. 87-88 ustawy z dnia 27 lipca 2001 roku – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. z 2015 roku, poz. 133 ze zm.).

ODPOWIEDZIALNOŚĆ DYSCYPLINARNA SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH W AUSTRII

I. POJĘCIE SĄDOWNICTWA POWSZECHNEGO

1. W Austrii zadania z zakresu wymiaru sprawiedliwości („*Justiz*”) powierzone są sądownictwu powszechnemu („*die ordentliche Gerichtsbarkeit*”).
2. Sądownictwo powszechne jest podporządkowane administracyjnie Federalnemu Ministrowi Sprawiedliwości („*Bundesminister für Justiz*”).
3. Obok sądownictwa powszechnego wyodrębnia się tzw. sądownictwo prawa publicznego dla spraw z zakresu prawa konstytucyjnego oraz prawa administracyjnego, które odmiennie niż sądownictwo powszechne nie podlega Federalnemu Ministrowi Sprawiedliwości.
4. Sądownictwo powszechne w Austrii obejmuje: sądy rejonowe („*Bezirksgerichte* – BG”), sądy krajowe („*Landesgerichte* – LG”), wyższe sądy krajowe („*Oberlandesgerichte* – OLG”) oraz zaliczany również do sądownictwa powszechnego Trybunał Najwyższy („*Oberster Gerichtshof* – OGH”). W ramach sądownictwa powszechnego działają sądy handlowe – obecnie tylko w Wiedniu – na poziomie sądów rejonowych jest to sąd rejonowy dla spraw handlowych („*Bezirksgericht für Handelssachen*”) a na poziomie sądów krajowych – sąd handlowy („*Handelsgericht*”). Na pozostałym obszarze kraju sprawy te rozpoznają sądy rejonowe i krajowe. Ponadto, również tylko w Wiedniu, w ramach sądownictwa powszechnego utworzono na poziomie sądu krajowego odrębny sądy pracy i ubezpieczeń społecznych („*Arbeits- und Sozialgericht Wien*”). Na pozostałym obszarze sprawy te rozpoznają sądy krajowe.
5. Do struktury sądownictwa powszechnego zaliczana jest również prokuratura („*Staatsanwaltschaft*”). Prokuraturę tworzy się od szczebla sądów krajowych i jest to 17 prokuratur („*Staatsanwaltschaften*”), powyżej których, na szczeblu wyższych sądów krajowych, działają 4 wyższe prokuratury

(„*Oberstaatsanwaltschaften*”). Na poziomie Trybunału Najwyższego funkcjonuje Prokuratura Generalna („*Generalprokuratur*”).

6. Do sądownictwa prawa publicznego zalicza się Trybunał Konstytucyjny („*Verfassungsgerichtshof*”) oraz sądownictwa administracyjne. Sądami administracyjnymi w pierwszej instancji na poziomie poszczególnych krajów związkowych są krajowe sądy administracyjne („*Landesverwaltungsgerichte*”) a na poziomie federalnym Federalny Sąd Administracyjny („*Bundesverwaltungsgericht*”) i Federalny Sąd Finansowy („*Bundesfinanzgericht*”). Drugą instancją jest Trybunał Administracyjny („*Verwaltungsgerichtshof*”).
7. Wśród uregulowań prawnych, dotyczących ustroju i organizacji sądownictwa powszechnego należy przede wszystkim wskazać przepisy Konstytucji Federalnej⁴³, która stanowi, że sądownictwo powszechne należy do kompetencji federalnych. Ponadto, w przepisie art. 87 ust. 1, w odniesieniu do kwestii organizacji i właściwości sądów powszechnych odsyła do innych ustaw.
8. Aktem prawnym, do którego ostatni z wymienionych przepisów odsyła, jest ustawa z 27 listopada 1896 r. zawierająca przepisy o obsadzaniu i o wewnętrznym urządzeniu sądów, tudzież o porządku czynności w sądach – ustawa o organizacji sądów⁴⁴. Szczególną wobec powyższej ustawą jest ustawa federalna z 19 czerwca 1968 r. o Trybunale Najwyższym⁴⁵ oraz ustawę federalną z 7 marca 1985 r. o sądownictwie w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych⁴⁶, która zawiera unormowania szczególne w zakresie organizacji sądów w tych sprawach i właściwości tych sądów oraz unormowania proceduralne.

⁴³ Konstytucja Federalna Austrii z dnia 1 października 1920 r. („*Bundes-Verfassungsgesetz*”, BGBl. Nr 1/1930, dalej jako: „B-VG”).

⁴⁴ Ustawa z dnia 27 listopada 1896 r. o organizacji sądownictwa („*Gerichtsorganisationsgesetz*”, RGBl. 217/1896, dalej jako: „GOG”).

⁴⁵ Ustawa federalna z dnia 19 czerwca 1968 r. o Sądzie Najwyższym („*Bundesgesetz vom 19. Juni 1968 über den Obersten Gerichtshof*”, BGBl 328/1968).

⁴⁶ Ustawa federalna z dnia 7 marca 1985 r. („*Bundesgesetz vom 7. März 1985 über die Arbeits- und Sozialgerichtsbarkeit, Arbeits- und Sozialgerichtsgesetz*”, BGBl. 104/1985, dalej jako: „ASGG”).

9. Organizację prokuratury normuje ustawa federalna z 5 marca 1986 r. o organach prokuratorskich – ustawa o prokuraturze⁴⁷. Szczegółowe kwestie wewnętrznej organizacji sądów powszechnych określa rozporządzenie Federalnego Ministra Sprawiedliwości z 9 maja 1951 r. częściowo zmieniające i nadające nowe brzmienie instrukcji dla sądów pierwszej i drugiej instancji⁴⁸.
10. Z kolei właściwość sądów powszechnych reguluje ustawa z 1 sierpnia 1895 r. o wykonywaniu sądownictwa i właściwości sądów zwyczajnych w sprawach cywilnych – norma jurysdykcyjna⁴⁹.
11. Zagadnienia związane ze stosunkiem służby, zasadami wynagradzania oraz odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów sądów powszechnych unormowane są w ustawie federalnej o stosunku służbowym sędziów i sędziów, prokuratorów i aplikantów oraz aplikantek i aplikantów sądowych - ustawa o służbie sędziowskiej i prokuratury⁵⁰.
12. Stosunki służbowe urzędników sądowych, w tym odpowiedzialność dyscyplinarną określa dotycząca ogółu urzędników państwowych ustawa federalna o prawie służbowym urzędników⁵¹.
13. Postępowanie w sprawach cywilnych reguluje ustawa z 1 sierpnia 1895 r. o postępowaniu sądowym w sprawach cywilnych⁵², a postępowanie w sprawach karnych ordynacja procesu karnego⁵³.

⁴⁷ Ustawa federalna z dnia 5 marca 1986 r. o urzędach prokuratorskich ("Bundesgesetz vom 5. März 1986 über die staatsanwaltschaftlichen Behörden (Staatsanwaltschaftsgesetz)", BGBl 164/1986, dalej jako: "StAG").

⁴⁸ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 9 maja 1951 r. Regulamin wewnętrznego urzędowania sądów powszechnych pierwszej i drugiej instancji ("Verordnung des Bundesministeriums für Justiz vom 9. Mai 1951, womit die Geschäftsordnung für die Gerichte I. und II. Instanz (Geo.)", BGBl 264/1951).

⁴⁹ Ustawa z dnia 1 sierpnia 1895 r. o sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości i właściwości sądów powszechnych w sprawach cywilnych (Norma jurysdykcyjna) ((Gesetz vom 1. August 1895, über die Ausübung der Gerichtsbarkeit und die Zuständigkeit der ordentlichen Gerichte in bürgerlichen Rechtssachen (Jurisdiktionsnorm), RGBl 111/1895, dalej jako: JN").

⁵⁰ Zob. na ten temat szerzej: W. Fellner i G. Nograth, *Ustawa o służbie sędziów i prokuratury oraz ustawa o organizacji sądów i inne ważne ustawy – krótki komentarz*, wyd. 4, Wiedeń 2015.

⁵¹ Ustawa federalna z dnia 27 czerwca 1979 r. o służbie urzędników państwowych ("Bundesgesetz über das Dienstrecht der Beamten (Beamtendienstgesetz)", BGBl 333/1979, dalej jako: „BDG”).

II. ORGANIZACJA SĄDOWNICTWA POWSZECHNEGO

1. Struktura sądów powszechnych w Austrii jest czterostopniowa. Najniższych w hierarchii sądów rejonowych jest 116. Wyżej usytuowanych jest 20 sądów krajowych a następnie 4 wyższe sądy krajowe oraz mający siedzibę w Wiedniu Trybunał Najwyższy. Należy też pamiętać o odrębnie utworzonych w Wiedniu sądzie rejonowym dla spraw handlowych i sądzie handlowym oraz sądzie pracy i ubezpieczeń społecznych. Sądy krajowe oraz wyższe sądy krajowe określane są również odpowiednio jako trybunały pierwszej i drugiej instancji („*Gerichtshöfe 1. und 2. Instanz*”).
2. Rozpoznanie spraw odbywa się w szeroko rozumianych sprawach cywilnych w trzech instancjach. W pierwszej instancji władzę sądowniczą sprawują sądy rejonowe, sądy krajowe i w wypadku ich utworzenia sądy handlowe oraz sądy pracy i ubezpieczeń społecznych. Odwołania od wyroków i postanowień sądów rejonowych rozpoznają w drugiej instancji sądy krajowe, natomiast w okręgu, w którym działa samodzielny sąd handlowy odwołania od wyroków i postanowień sądu rejonowego dla spraw handlowych rozpoznaje sąd handlowy. Trzecią instancją od wyroków i postanowień sądów rejonowych jest Trybunał Najwyższy. Przysługujące od wydanych w pierwszej instancji wyroków i postanowień sądów krajowych lub handlowych oraz pracy i ubezpieczeń społecznych środki odwoławcze rozpoznaje w drugiej instancji wyższy sąd krajowy a w trzeciej instancji Trybunał Najwyższy.
3. W sprawach karnych sądy orzekają w dwóch instancjach. W pierwszej instancji są to sądy rejonowe i sądy krajowe. W drugiej instancji właściwy jest odpowiednio sąd krajowy oraz wyższy sąd krajowy, a w niektórych wypadkach Trybunał Najwyższy.
4. W sprawach cywilnych i handlowych sądy rejonowe orzekają jednoosobowo. W sądach krajowych, handlowych oraz sądach pracy i ubezpieczeń

⁵² Ustawa z dnia 1 sierpnia 1895 r. Kodeks postępowania cywilnego („Gesetz vom 1. August 1895, über das gerichtliche Verfahren in bürgerlichen Rechtsstreitigkeiten. Zivilprozessordnung, RGBl. Nr 113/1895, dalej jako: „ZPO”).

⁵³ Ustawa z dnia 30 grudnia 1975 t. Kodeks postępowania karnego („Strafprozeßordnung”, BGBl. Nr 631/1975, dalej jako: „StPO”).

społecznych orzekają zarówno sędziowie jednoosobowo, jak i w składach orzeczniczych („Senate”), składających się z przewodniczącego i dwóch członków, przy czym w przypadku spraw handlowych jeden z członków może być zastąpiony przez fachowego w zakresie spraw handlowych ławnika, zaś w sądzie pracy i ubezpieczeń społecznych występuje dwóch ławników.

5. Wyższe sądy krajowe orzekają co do zasady w składach złożonych z trzech sędziów, przy czym w handlowych sprawach odwoławczych jednym z członków składu jest fachowy w zakresie spraw handlowych ławnik, zaś w sprawach pracy i ubezpieczeń społecznych skład jest pięcioosobowy z dwoma ławnikami. W sprawach karnych sądy rejonowe orzekają w składzie jednoosobowym. W sądzie krajowym sprawy karne rozpoznawane są przez skład jednoosobowy, przez skład ławniczy złożony z jednego sędziego zawodowego i dwóch ławników lub przez skład przysięgły złożony z trzech sędziów zawodowych i ośmiu przysięgłych.
6. Personel sądownictwa powszechnego tworzą - poza sędziami - także referendarze sądowi, którzy - jako urzędnicy sądowi - wykonują obowiązki z zakresu ochrony prawnej. Pozostałe kadry sądów powszechnych tworzą pełniący różne funkcje inni urzędnicy sądowi, jak na przykład pracownicy sekretariatu, czy też komornicy sądowi.

III. ODPOWIEDZIALNOŚĆ DYSCYPLINARNA SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH W UJĘCIU OGÓLNYM

3.1. Źródła prawa dotyczące odpowiedzialności sędziów sądów powszechnych

1. Konstytucja Federalna nie zawiera regulacji odnoszących się do odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów. Można tylko w tym miejscu przytoczyć, że w wyroku z dnia 7 czerwca 1962 r. Trybunał Najwyższy wskazał, że urzędnicy w ogólności, a sędziowie w szczególności, mogą w pełni realizować powierzone im przez państwo zadania, jeżeli ich zachowanie w czasie i poza służbą jest bez zarzutu. Z tego powodu istnienie szczególnych

przepisów dyscyplinarnych jest pożądane i nie narusza to konstytucyjnej zasady równości wobec prawa z art. 7 ust. 1 B-VG⁵⁴.

2. Przepisy regulujące odpowiedzialność dyscyplinarną sędziów oraz postępowanie w tym zakresie są ujęte w części drugiej ustawy o służbie sędziowskiej i prokuratury zatytułowanej „Prawo dyscyplinarne” w podziale na siedem rozdziałów od § 101 do § 165.
3. W pewnym zakresie zastosowanie znajdują także przepisy o odpowiedzialności dyscyplinarnej urzędników państwowych zawarte w ustawie federalnej o prawie służbowym urzędników, do której ustawa o służbie sędziów i prokuratury jest ustawą szczególną oraz przepisy austriackiego kodeksu postępowania karnego.
4. W odniesieniu do unormowań, dotyczących postępowania dyscyplinarnego warto wspomnieć szczególne zarządzenie Federalnego Ministra Sprawiedliwości z 30 czerwca 2014 r. o współpracy z mediami⁵⁵, w którym zawarte są przepisy o udzielaniu mediom informacji o postępowaniach dyscyplinarnych.

3.2. Pojęcie odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów sądów powszechnych

1. Przesłanki odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów sądów powszechnych są określone przede wszystkim w treści § 101 ust. 1 RStDG, zgodnie z którym sędziowie podlegają ukaraniu karą dyscyplinarną w wypadku naruszenia obowiązków urzędowych („*Amtspflichten*”) lub związanych z pełnioną służbą („*Standespflichten*”), jeżeli naruszenie obowiązków z uwagi na rodzaj i wagę uchybienia, z uwagi na jego powtarzalność albo z uwagi na inne obciążające okoliczności stanowi występki służbowy („*Dientsvergehen*”).

⁵⁴ Orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 7 czerwca 1962 r., Ds 3/62.

⁵⁵ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 30 czerwca 2014 r. o współpracy z mediami (“*Erlass des Bundesministeriums für Justiz vom 30. Juni 2014 über die Zusammenarbeit mit den Medien (Medienerlass)*”, BMJ-Pr50000/0002-Pr 3/2014).

2. Przedmiotem odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów są zatem szeroko rozumiane uchybienia obowiązkom. Nie każde jednak ich naruszenie jest przedmiotem postępowania dyscyplinarnego, ale tylko takie, które ze względu na rodzaj i wagę uchybienia oraz na ogólne i szczególne dyrektywy prewencji wymaga sankcji dyscyplinarnej.
3. Przepisy o odpowiedzialności dyscyplinarnej nie definiują typów występów dyscyplinarnych i pozostawiają sądowi dyscyplinarnemu ocenę, czy dane zachowanie - działanie lub zaniechanie - sędziego stanowi naruszenie obowiązków traktowane jako występki służbowe. Ocena sądu dyscyplinarnego obejmuje całość objętego zarzutami zachowania sędziego⁵⁶.

3.3. Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów sądów powszechnych a inne rodzaje odpowiedzialności

1. Sędziowie sądów powszechnych odpowiadają dyscyplinarnie za zawinione naruszenie obowiązków urzędowych i związanych z pełnioną służbą. Niezależnie od odpowiedzialności dyscyplinarnej odpowiadają karnie oraz także na drodze administracyjnej za wykroczenia. Jeżeli dany czyn stanowi jednocześnie delikt dyscyplinarny i czyn karalny odpowiadają zarówno dyscyplinarnie, jak i karnie.
2. Kwestia odpowiedzialności cywilnej sędziego uregulowana jest natomiast w ogólnej ustawie o odpowiedzialności odszkodowawczej państwowych jednostek organizacyjnych i innych jednostek i zakładów prawa publicznego za szkodę wyrządzoną przy wykonywaniu ustaw⁵⁷, która stanowi szczegółową regulację do przepisu art. 23 ust. 1 B-VG, zgodnie z którym federacja, kraje związkowe, gminy i inne korporacje prawa publicznego ponoszą odpowiedzialność za szkody, które zostały wyrządzone wskutek niezgodnego

⁵⁶ W. Fellner, G. Nograth, *Ustawa o służbie...*, s. 472.

⁵⁷ Ustawa z dnia 31 stycznia 1949 r. odpowiedzialności odszkodowawczej państwowych jednostek organizacyjnych i innych jednostek i zakładów prawa publicznego za szkodę wyrządzoną przy wykonywaniu ustaw („Bundesgesetz über die Haftung der Gebietskörperschaften und der sonstigen Körperschaften und Anstalten des öffentlichen Rechts für in Vollziehung der Gesetze zugefügte Schäden (Amtshaftungsgesetz – AHG)”, BGBl. Nr. 20/1949 w brzmieniu BGBl. I Nr. 194/1999).

z prawem zawinionego działania lub zaniechania osób działających jako ich organy przy wykonywaniu ustaw.

3. Przepis § 1 AHG przewiduje, że federacja i inne podmioty ponoszą odpowiedzialność na podstawie przepisów prawa cywilnego za szkody majątkowe i szkody na osobie, które zostały wyrządzone wskutek niezgodnego z prawem zawinionego działania osób działających jako ich organy przy wykonywaniu ustaw. Szkoda, naruszenie prawa i wina są oceniane na podstawie przepisów prawa cywilnego. Naprawienie szkody może nastąpić tylko w formie odszkodowania. Organem są osoby fizyczne, które działają w imieniu podmiotów ponoszących odpowiedzialność w wykonaniu ustaw, tj. w sferze działań władczych państwa. Sam organ nie ponosi odpowiedzialności wobec poszkodowanego. W odniesieniu do powództwa poszkodowanego przeciwko organowi zachodzi niedopuszczalność drogi sądowej (§ 9 ust. 5 AHG). Podmiotowi odpowiedzialnemu przysługuje roszczenie regresowe wobec organu tylko wtedy, gdy szkoda jest skutkiem jego umyślnego lub rażąco niedbałego działania (§ 3 ust. 1 AHG). W razie rażącego niedbalstwa sąd może zgodnie z zasadą słuszności zmniejszyć kwotę, do której zwrotu zobowiązany jest organ (§ 3 ust. 2 AHG). Dochodzenie roszczeń regresowych jest wykluczone, jeżeli organ działał na polecenie przełożonego, chyba że zostało ono wydane przez oczywiście niewłaściwą osobę lub jego wykonanie prowadziło do naruszenia przepisów prawa karnego (§ 4 AHG).

3.4. Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów sądów powszechnych a odpowiedzialność dyscyplinarna wybranych innych podmiotów

1. Odpowiedzialność dyscyplinarna prokuratorów jest regulowana w sposób tożsamy do sędziów, zastosowanie mają przepisy tej samej ustawy – RStDG.
2. Z kolei odpowiedzialność dyscyplinarna referendarzy sądowych oraz innych urzędników sądowych (referendarze sądowi są urzędnikami) uregulowana jest przepisami ustawy o prawie służbowym urzędników, która ma także zastosowanie do pozostałych urzędników sądowych.

3. Adwokaci za naruszenie obowiązków służbowych i wizerunku pełnionego zawodu odpowiadają na podstawie odrębnej ustawy o prawie dyscyplinarnym adwokatów i aplikantów adwokackich⁵⁸. Odpowiadają przed radą dyscyplinarną wybraną przez miejscowo właściwą izbę adwokacką. Kompetencje rady obejmują także skreślenie z listy adwokatów. W drugiej instancji orzeka Trybunał Najwyższy w czteroosobowym składzie dwóch sędziów Trybunału Najwyższego i dwóch adwokatów. Nadzór nad działaniem rady dyscyplinarnej sprawuje Federalny Minister Sprawiedliwości, który ma uprawnienie w wypadku nieusunięcia wskazywanych uchybień do rozwiązania rady.
4. Notariusze z uwagi na ich zadania, polegające na sporządzaniu dokumentów urzędowych oraz pozostawaniu komisarzami sądowymi („*Gerichtskommissäre*”) podlegają szczególnej kontroli. Nadzór jest sprawowany przez Federalnego Ministra Sprawiedliwości, administrację wymiaru sprawiedliwości oraz izby notarialne. Notariuszy obowiązują własne uregulowania dyscyplinarne w ordynacji notariatu⁵⁹. Występki dyscyplinarne są rozpoznawane przez wyższy sąd krajowy jako sąd dyscyplinarny dla notariuszy. Drugą instancją jest Trybunał Najwyższy. W składach uczestniczą jednak również notariusze. Katalog kar obejmuje wydalenie z zawodu, przy czym w wypadku drobnych wykroczeń sankcje wymierzają izby notarialne.

IV. ZAKRES PODMIOTOWY ODPOWIEDZIALNOŚCI DYSCYPLINARNEJ SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH

1. Sędziowie sądów powszechnych od sądów rejonowych do Trybunału Najwyższego podlegają reżimowi odpowiedzialności dyscyplinarnej przewidzianemu w ustawie o służbie sędziów i prokuratury.
2. Pewne różnice dotyczą odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów w stanie spoczynku. Stosownie do § 158 RStDG sędzia w stanie spoczynku podlega

⁵⁸ Ustawa federalna z dnia 28 czerwca 1990 r. o prawie dyscyplinarnym adwokatów i aplikantów adwokackich („*Bundesgesetz vom 28. Juni 1990 über das Disziplinarrecht der Rechtsanwälte und Rechtsanwaltsanwärter (Disziplinarstatut für Rechtsanwälte und Rechtsanwaltsanwärter – Dst)*”, BGBl. Nr. 474/1990).

⁵⁹ Ustawa z dnia 25 lipca 1871 r. o ustroju notariatu („*Notariatsordnung*”, BGBl. 75/1871, dalej jako: „NO”).

odpowiedzialności dyscyplinarnej za występki dyscyplinarne popełnione w czasie pełnienia aktywnej służby oraz z powodu poważnego naruszenia obowiązków w stanie spoczynku wynikających z ustawy o służbie sędziów i prokuratury. Karami dla sędziów w stanie spoczynku jest nagana, grzywna w wysokości do pięciu miesięcznych pobrań stanu spoczynku oraz utrata wszystkich wynikających ze stanu spoczynku praw i roszczeń (§ 159 RStDG). Zgodnie z brzmieniem § 160 RStDG sądem dyscyplinarnym jest sąd dyscyplinarny, który byłby właściwy bezpośrednio przed zakończeniem aktywnego stosunku służby sędziego. W pozostałym zakresie stosuje się odpowiednio przepisy o postępowaniu dyscyplinarnym sędziów.

V. ZAKRES PRZEDMIOTY ODPOWIEDZIALNOŚCI DYSCYPLINARNEJ SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH

1. Odpowiedzialnością dyscyplinarną objęte są naruszenia obowiązków, które dzieli się na obowiązki urzędowe oraz obowiązki związane z pełnioną służbą.
2. Obowiązki urzędowe to takie, które wiążą się z wykonywanym zawodem oraz które muszą być wypełniane w związku z zajmowanym urzędem. Są one ujęte w ogólności w § 57 i w szczególności w kolejnych przepisach od § 58 do § 64b z wyjątkiem § 62a RStDG.
3. Obowiązkiem urzędowym jest między innymi obowiązek wierności wobec państwa oraz prawa, obowiązek prawidłowego pełnienia służby (z pełną siłą i całkowitym zaangażowaniem), dalszego kształcenia, obowiązek możliwie najszybszego załatwiania czynności urzędowych, obowiązek wypełniania poleceń służbowych w wypadkach przewidzianych prawem, obowiązek zachowania się bez zarzutu, por. § 57 ust. 1 i 2 RStDG.
4. Z kolei obowiązki związane z pełnioną służbą z jednej strony dotyczą dbania o wizerunek służby sędziowskiej a z drugiej strony zaniechania wszystkiego, co mogłoby obniżyć poważanie tego zawodu. Obowiązki te obejmują także zachowania bez zarzutu poza służbą i odnoszą się również do sędziów w stanie spoczynku, por. § 57 ust. 3 i 4 RStDG.

5. Naruszenie obowiązków podlega sankcji dyscyplinarnej, jeżeli jest sprzeczne z prawem i zawinione oraz jeżeli nie zachodzą okoliczności wyłączające bezprawność czynu.
6. W istocie nie każde naruszenie prawa materialnego lub przepisów postępowania pozostaje przedmiotem odpowiedzialności dyscyplinarnej, lecz tylko takie, które ze względu na rodzaj i wagę uchybienia z powodów prewencji ogólnej i szczególnej wymaga sankcji dyscyplinarnej⁶⁰.
7. Pod pojęciem winy rozumie się zarzucalność czynu z uwzględnieniem związanego z nią nagannego stosunku sprawcy. Według dominującego poglądu uwzględnia się trzy elementy winy: biologiczny tj. poczytalność, psychologiczny tj. umyślność lub nieumyślność działania oraz normatywny tj. zgodność z prawem działania sprawcy⁶¹.
8. Zwraca się uwagę, że naruszenie obowiązków może nastąpić także nieumyślnie, dlatego też niewłaściwe przestrzeganie przez sędziego ogólnych obowiązków służbowych, takich jakie obowiązują innych urzędników, podlega sankcji dyscyplinarnej⁶².
9. Badanie prawidłowości decyzji sądowych nie jest co do zasady objęte zakresem działania sądów dyscyplinarnych. Jednak postępowanie w ramach orzekania nie jest tylko z samego tego powodu wyłączone spod badania pod względem tego, czy stanowi naruszenie obowiązków urzędowych. Naruszenie prawa, które polega tylko na usprawiedliwionej nieumyślności lub jedynie na pojedynczym przypadku nieznanomości przepisu, nie powoduje odpowiedzialności dyscyplinarnej, aczkolwiek byłoby tak w określonych okolicznościach, jeśli chodziłoby o świadome lub powtarzalne poważne nieumyślne naruszenie prawa. Tam jednak, gdzie ustawa pozostawia decyzję uznaniu sędziego, karalne dyscyplinarnie naruszenie obowiązków może być brane pod uwagę wyłącznie w wypadku nadużycia w wykonywaniu uznania

⁶⁰ W. Fellner, G. Nograth, *Ustawa o służbie...*, s. 197.

⁶¹ W. Fellner, G. Nograth, *Ustawa o służbie...*, s. 475.

⁶² Orzeczenie Trybunału Najwyższego z dnia 7 listopada 1983 r., Ds 11/83.

sędziowskiego⁶³. Czynności orzecznicze mogą tylko wówczas stanowić naruszenie obowiązków urzędowych, jeżeli można stwierdzić świadome lub powtarzalne, poważne nieumyślne nieprzestrzeganie prawa⁶⁴. Następca zmiana (uzupełnienie) przez sędziego swojego już sporządzonego zarządzenia z zamiarem przedstawienia własnych błędów jako uchybienia sekretariatu, może nawet wówczas stanowić sankcjonowane dyscyplinarnie naruszenie obowiązków służbowych, jeśli treść orzeczenia nie została zmieniona⁶⁵.

10. W zakresie przewlekłości postępowania wskazuje się, że może być ona potraktowana jako występki służbowy sędziego, gdy można mu przypisać zamiar takiego działania albo widoczny brak staranności. Przekroczenia ustawowych terminów do sporządzenia orzeczenia podlegają ocenie, czy stanowią występki służbowy stosownie do wagi danego przekroczenia⁶⁶. Umyślne działanie sędziego prowadzące do przewlekłości postępowania jest sprzeczne z wyrażonym w § 57 ust. 1 zd. 2 RStDG obowiązkiem do możliwie najszybszego załatwienia sprawy także wówczas, gdy wprowadzie sędzia ma ograniczoną możliwość świadczenia pracy, ale jednocześnie nie podejmuje działań w celu pełnego przywrócenia tej zdolności⁶⁷. Warto w tym miejscu przytoczyć inne orzeczenie Trybunał Najwyższego, w którym wskazano, że późniejsze prawidłowe prowadzenie referatu przez sędziego nie może być przy ocenie popełnionych wcześniej występki służbowych traktowane jako okoliczność łagodząca, ponieważ stanowi to tylko wypełnienie obowiązku służbowego⁶⁸.

⁶³ W. Fellner, G. Nograth, *Ustawa o służbie*, s. 198, oraz przywołane tam orzeczenia Trybunał Najwyższego z dnia 20 czerwca 1986 r., SSSt 57/44, z dnia 20 września 2009 r., Ds. 7/09 oraz z dnia 10 lutego 2014 r., Ds. 24/13.

⁶⁴ Orzeczenie Trybunał Najwyższego z dnia 5 lutego 2004 r., Ds 8/03.

⁶⁵ Orzeczenie Trybunał Najwyższego z dnia 19 września 2001 r., Ds 7/01.

⁶⁶ Orzeczenie Trybunał Najwyższego z dnia 15 kwietnia 1994 r., Ds 7/93.

⁶⁷ Orzeczenie Trybunał Najwyższego z dnia 22 października 2007 r., Ds 5/07.

⁶⁸ Orzeczenie Trybunał Najwyższego z dnia 11 marca 2002 r., Ds 9/01.

VI. ZAKRES CZASOWY ODPOWIEDZIALNOŚCI DYSCYPLINARNEJ SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH

1. Sędziowie ponoszą odpowiedzialność co do zasady za naruszenia obowiązków popełnione w czasie pełnienia urzędu, por. § 101 ust. 1 RStDG. Sędziowie w stanie spoczynku podlegają odpowiedzialności z powodu występów służbowych popełnionych w czasie aktywnej służby oraz z powodu poważnego naruszenia nałożonych na nich ustawą o służbie sędziów i prokuratury obowiązków w stanie spoczynku, por. § 158 RStDG.
2. Zgodnie z § 101 ust. 4 RStDG równoznaczne z naruszeniem obowiązków sędziego wskazanych w ust. 1 tego przepisu jest naruszenie obowiązków popełnione podczas wcześniejszego okresu pozostawania w publicznoprawnym stosunku służbowym (na przykład jako prokurator) lub kształcenia (na przykład jako praktykant prawniczy), jak również świadome wprowadzenie w błąd co do spełnienia bezpośrednich i pośrednich ustawowych przesłanek do pełnienia urzędu sędziego (na przykład co do uzyskania świadectwa dojrzałości).
3. Wypada w tym miejscu wskazać, że w wyroku z dnia 21 stycznia 2002 r., Trybunał Najwyższy orzekł, że daleko idąca beczynność sędziego lub/i zaniechanie efektywnego prowadzenia postępowania już wiele miesięcy przed brany pod uwagę przeniesieniem w stan spoczynku, sprzeciwia się tak bardzo interesowi służby, że nie można odstąpić od nałożenia kary dyscyplinarnej, pomimo przejścia w tym czasie sędziego w stan spoczynku⁶⁹.
4. Zgodnie z § 143 RStDG postępowanie dyscyplinarne umarza się w wypadku śmierci obwinionego przed uprawomocnieniem się wyroku albo jeżeli przed uprawomocnieniem się wyroku ustąpi ze stanowiska.

⁶⁹ Orzeczenie Trybunału Najwyższego z dnia 21 stycznia 2002 r., Ds 11/01.

VII. PRZEBIEG POSTĘPOWANIA DYSCYPLINARNEGO

7.1. Sąd dyscyplinarny

1. Właściwość sądu dyscyplinarnego jest określona w sposób dość złożony w § 111 RStDG.
2. Wyższy Sąd Krajowy w Wiedniu jest właściwy dla wszystkich mianowanych w obszarze właściwości Wyższego Sądu Krajowego w Grazu aplikantów sądowych, sędziów z wyjątkiem prezesa i wiceprezesa wyższego sądu krajowego, jak również dla wszystkich mianowanych w obszarze właściwości Wyższej Prokuratury w Grazu prokuratorów z wyjątkiem kierownika i pierwszego zastępcy kierownika wyższej prokuratury.
3. Wyższy Sąd Krajowy w Grazu jest właściwy dla wszystkich mianowanych w obszarze właściwości Wyższego Sądu Krajowego w Wiedniu aplikantów sądowych, sędziów z wyjątkiem prezesa i wiceprezesa wyższego sądu krajowego, jak również dla wszystkich mianowanych w obszarze właściwości Wyższej Prokuratury w Wiedniu prokuratorów z wyjątkiem kierownika i pierwszego zastępcy kierownika wyższej prokuratury.
4. Wyższy Sąd Krajowy w Linzu jest właściwy dla wszystkich mianowanych w obszarze właściwości Wyższego Sądu Krajowego w Innsbrucku aplikantów sądowych, sędziów z wyjątkiem prezesa i wiceprezesa wyższego sądu krajowego, jak również dla wszystkich mianowanych w obszarze właściwości Wyższej Prokuratury w Innsbrucku prokuratorów z wyjątkiem kierownika i pierwszego zastępcy kierownika wyższej prokuratury.
5. Wyższy Sąd Krajowy w Innsbrucku jest właściwy dla wszystkich mianowanych w obszarze właściwości Wyższego Sądu Krajowego w Linzu aplikantów sądowych, sędziów z wyjątkiem prezesa i wiceprezesa wyższego sądu krajowego, jak również dla wszystkich mianowanych w obszarze właściwości Wyższej Prokuratury w Linzu prokuratorów z wyjątkiem kierownika i pierwszego zastępcy kierownika wyższej prokuratury.

6. Najwyższy Trybunał jest właściwy dla sędziów Trybunału Najwyższego oraz prezesów i wiceprezesów wyższych sądów krajowych, jak również członków Prokuratury Generalnej oraz kierowników i pierwszych zastępców kierowników wyższych prokuratur.
7. Przyjęta przemienność właściwości dyscyplinarnej wyższych sądów krajowych jest uzasadniana zapobieganiem ewentualnym zarzutom o kolizję zadań i możliwą stronnictwość prezesa danego sądu.
8. Właściwość miejscową określa się nie według miejsca czynu, lecz według stanowiska zajmowanego przez obwinionego w chwili wszczęcia postępowania dyscyplinarnego.
9. W pierwszej instancji właściwy jest wyższy sąd krajowy, natomiast Trybunał Najwyższy jest zarówno sądem pierwszej, jak i drugiej instancji.
10. Sąd dyscyplinarny składa się z sędziów. Skład sądu dyscyplinarnego określa przepis § 112 RStDG. Sąd dyscyplinarny tworzy skład sędziowski (Senat) złożony z trzech sędziów, z których jeden przewodniczy w rozprawach i orzekaniu. Postępowanie wyjaśniające („*Vorerhebung*”) oraz dochodzenie dyscyplinarne („*Disziplinaruntersuchung*”) prowadzi jeden z członków sądu dyscyplinarnego jako komisarz dochodzeniowy („*Untersuchungskommissär*”). Komisarz dochodzeniowy nie może być w tej samej sprawie członkiem dyscyplinarnego składu sędziowskiego.
11. Senat personalny („*Personalsenat*” – organ sądu zbliżony do kolegium sądu) wyższego sądu krajowego, tudzież Trybunału Najwyższego, wyznacza ze skutkiem od 1 stycznia na okres pięciu lat dyscyplinarny skład sędziowski („*Disziplinarsenat*”) – może też wyznaczyć dwa lub więcej takich składów - spośród sędziów tego sądu i w razie potrzeby uzupełnia w ciągu roku na resztę czasu tenże skład. Równocześnie ustala się przewodniczącego składu i jego zastępcę. Ponadto wskazuje się, że liczba ustalanych z góry zastępców członków składu dyscyplinarnego winna wynosić co najmniej dwóch. W wypadku przeszkód po stronie członków składu dyscyplinarnego zastępcy wstępują do tego składu. Informację o składzie dyscyplinarnym przekazuje się Federalnemu Ministrowi Sprawiedliwości przez Prezesa wyższego sądu

krajowego także Trybunałowi Najwyższemu. Sąd dyscyplinarny przy Trybunale Najwyższym prowadzi postępowanie i orzeka w składzie pięciu sędziów, z których jeden jest przewodniczącym.

12. Każde posiedzenie i każda rozprawa składu dyscyplinarnego jest protokołowana przy pomocy nośnika dźwięku lub przez protokolanta. Protokolanta wyznacza na wniosek przewodniczącego składu dyscyplinarnego prezes wyższego sądu krajowego (Prezes Trybunału Najwyższego) spośród podległych aplikantów sądowych lub sędziów, por. § 113 RStDG.

7.2. Podmioty uprawnione do wszczęcia postępowania dyscyplinarnego i wnioskowania o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego

1. Przepisy o postępowaniu dyscyplinarnym nie regulują kwestii podmiotów uprawnionych do kierowania do sądu dyscyplinarnego wniosku o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego. Zawiadomienie do sądu dyscyplinarnego może być na przykład wystosowane przez prezesa sądu, który wykonuje zadania z zakresu nadzoru służbowego i może stwierdzić uchybienia obowiązkom sędziego.
2. Postępowanie dyscyplinarne wszczyna sąd dyscyplinarny. Organem, który przeprowadza w razie potrzeby postępowanie wyjaśniające w celu wstępnego zbadania sprawy jest komisarz dochodzeniowy – sędzia działający w ramach sądu dyscyplinarnego i prowadzący postępowanie wyjaśniające na zlecenie przewodniczącego składu dyscyplinarnego. Sędzia ten nie jest jednak członkiem składu rozpoznającego sprawę. Na skierowanie sprawy przez przewodniczącego składu dyscyplinarnego do postępowania wyjaśniającego nie przysługuje środek zaskarżenia.
3. Postępowanie wyjaśniające nie niesie ze sobą skutków służbowych lub płacowych. Dopiero wszczęcie postępowania dyscyplinarnego, które następuje postanowieniem sądu dyscyplinarnego o wszczęciu dochodzenia dyscyplinarnego lub postanowieniem o natychmiastowe skierowanie sprawy na rozprawę wywołuje skutki prawne.

7.3. Oskarżyciel publiczny

1. W austriackim postępowaniu dyscyplinarnym organem oskarżającym i prowadzącym postępowanie jest sąd dyscyplinarny, który łączy funkcje oskarżycielskie i sędziowskie. Ściganie następuje w oparciu o zasadę legalizmu a nie oportunistów. Sąd dyscyplinarny decyduje o odrzuceniu wszczęcia dochodzenia dyscyplinarnego albo postępowania dyscyplinarnego. Może udzielić natychmiastowej nagany bez prowadzenia rozprawy. Może postanowić o wszczęciu dochodzenia dyscyplinarnego lub bezpośrednio skierować sprawę na rozprawę.
2. Należy jednak wskazać w tym miejscu na instytucję pełnomocnika dyscyplinarnego („Disziplinaranwalt”), który reprezentuje w postępowaniu dyscyplinarnym interesy służby, por. § 118 RStDG. Pełnomocnikiem dyscyplinarnym w wyższym sądzie krajowym jest wyższy prokurator, zaś w Trybunale Najwyższym prokurator generalny.
3. Ustawowym zadaniem pełnomocnika jest reprezentowanie interesów służby. Nie pełni on roli oskarżyciela, która przypisana jest sądowi dyscyplinarnemu. Odróżnia go to od roli prokuratora w postępowaniu karnym, który jest obowiązany do zachowania bezstronności. Pełnomocnik dyscyplinarny reprezentuje podmiot zatrudniający sędziego do służby i z tego względu pełnomocnik jest związany wskazaniem organów służbowych. Pełnomocnik dyscyplinarny nie prowadzi sam dochodzenia, co jest zadaniem sądu. Sąd dyscyplinarny ma natomiast obowiązek wysłuchać pełnomocnika przed wydaniem każdego postanowienia. Pełnomocnik może zaś w każdym czasie składać wnioski w razie konieczności wynikającej z interesu służby. W niektórych wypadkach decyzja sądu może zostać podjęta po uzyskaniu zgody pełnomocnika, jak ma to miejsce w odniesieniu do natychmiastowego skierowania sprawy na rozprawę, por. § 123 ust. 4 RStDG⁷⁰. Pełnomocnik dyscyplinarny ma nieograniczone prawo wglądu do akt sprawy.

⁷⁰ W. Fellner, G. Nograth, *Ustawa o służbie...*, s. 511.

4. W myśl § 119 RStDG pełnomocnikiem dyscyplinarnym nie może być osoba, która sama jest obwiniona w postępowaniu dyscyplinarnym lub nie wykonała jeszcze orzeczonej wobec niej kary dyscyplinarnej. Obwinionemu nie przysługuje wniosek o wyłączenie pełnomocnika dyscyplinarnego. Może tylko kierować do Federalnego Ministra Sprawiedliwości jako do organu służbowego przełożonego w stosunku do pełnomocnika dyscyplinarnego skargę wskazującą na występowanie okoliczności uniemożliwiających pełnomocnikowi pełnienie tej funkcji.

7.4. Obwiniony

1. Obwinionym w postępowaniu dyscyplinarnym jest osoba, przeciwko której wszczęto postępowanie w rozumieniu § 123 ust. 6 RStDG tzn. wydano postanowienie o wszczęciu dochodzenia dyscyplinarnego lub postanowienie o natychmiastowym skierowaniu sprawy na rozprawę.
2. Obwiniony może bronić się sam w postępowaniu dyscyplinarnym lub ustanowić obrońcę. Obrońcą może być sędzia lub prokurator, także w stanie spoczynku, osoba wpisana na listę obrońców stosownie do treści § 516 ust. 4 w związku z § 39 ust. 3 StPO przed wejściem w życie reformy procesu karnego w dniu 1 stycznia 2008 r. a także adwokat., por. §120 RStDG.
3. Sąd dyscyplinarny może bez prowadzenia rozprawy zawiesić w pełnieniu służby obwinionego, jeżeli z uwagi na charakter lub wagę zarzucanego naruszenia obowiązków leży to w interesie służby albo jawi się jako konieczne z uwagi na dbałość o wizerunek służby. Przez okres zawieszenia sędzia nie może też wykonywać dodatkowych czynności, por. § 146 RStDG.
4. W pilnych wypadkach bezpośrednio przełożony kierownik danej jednostki jako kierownik organu służbowego zarządzić tymczasowe zawieszenie sędziego. Jest jednak zobowiązany jednocześnie i bezpośrednio przekazać sprawę właściwemu sądowi dyscyplinarnemu, które bez zwłoki po wysłuchaniu pełnomocnika dyscyplinarnego orzeka o zawieszeniu. Z chwilą wydania tego orzeczenia tymczasowe zawieszenie traci moc, por. § 147 RStDG.

5. Zawieszenie uchyla się natychmiast, gdy odpadną jego przyczyny. Kończy się najpóźniej z prawomocnym zakończeniem postępowania dyscyplinarnego, por. § 148 RStDG.
6. Na postanowienie wyższego sądu krajowego o zawieszeniu przysługuje obwinionemu zażalenie do Trybunału Najwyższego, zaś na postanowienie o nieuwzględnieniu zawieszenia lub o jego uchyleniu zażalenie przysługuje pełnomocnikowi dyscyplinarnemu. Zażalenie nie ma skutku zawieszającego, por. § 149 RStDG.
7. Stosownie do treści § 150 RStDG każde zawieszenie, także tymczasowe skutkuje obniżeniem poborów miesięcznych do dwóch trzecich przez cały okres zawieszenia. Jeżeli sędzia podejmuje w czasie zawieszenia dodatkowe zatrudnienie lub takowe rozwija, lub podejmuje niedopuszczalne dodatkowe zatrudnienie, to obniżenie miesięcznych poborów zwiększa się o tę część, o którą jego dochody z dodatkowego zatrudnienia przekraczają jedną trzecią miesięcznych poborów obwinionego. Sędzia ma obowiązek informować o swoich dochodach z dodatkowego zatrudnienia, a gdy tego nie uczyni, przyjmuje się ich wysokość równą miesięcznym poborom. Sąd dyscyplinarny może na wniosek obwinionego lub z urzędu zmniejszyć lub uchylić obniżenie poborów, jeżeli ogólny miesięczny dochód obwinionego oraz członków rodziny, do opieki nad którymi jest obowiązany nie osiąga kwoty minimalnej określonej w przepisach ustawy o emeryturach.
8. Obniżenie poborów nie podlega rekompensacie, jeżeli obwiniony został skazany w postępowaniu karnym lub w postępowaniu dyscyplinarnym wymierzono mu karę pieniężną lub złożenia z urzędu, albo podczas postępowania dyscyplinarnego lub karnego ustąpił ze służby. Obniżenie poborów nie jest wyrównywane także w wypadku śmierci obwinionego i umorzenia postępowania dyscyplinarnego, albowiem traktuje się to zdarzenie jako równoważne ustąpieniu ze służby⁷¹.
9. Zgodnie z § 143 RStDG postępowanie dyscyplinarne umarza się w wypadku śmierci obwinionego przed uprawomocnieniem się wyroku albo jeżeli przed

⁷¹ W. Fellner, G. Nograthnig, *Ustawa o służbie...*, s. 566.

uprawomocnieniem się wyroku ustąpi ze stanowiska. W związku z takim unormowaniem w wypadku śmierci obwinionego oraz z chwilą skuteczności ustąpienia ze służby nieprawomocny jeszcze wyrok sądu dyscyplinarnego nie może stać się prawomocny, zaś nieprawomocnie wymierzona kara, która nie została jeszcze wykonana nie podlega wykonaniu. Przejście lub przeniesienie w stan spoczynku nie prowadzi do umorzenia postępowania i nie stanowi przeszkody dla wykonania prawomocnie orzeczonej kary dyscyplinarnej.

7.5. Udział w postępowaniu dyscyplinarnym Ministra Sprawiedliwości albo innego organu sprawującego nadzór

1. W świetle przepisów ustawy o służbie sędziowskiej i prokuratury Federalny Minister Sprawiedliwości nie bierze udziału w postępowaniu dyscyplinarnym.
2. Jak wyżej wyjaśniono czynności procesowe w związku z reprezentowaniem interesów służby są dokonywane przez pełnomocnika dyscyplinarnego. Sprawę bada zaś sąd dyscyplinarny, pełniący również funkcję oskarżyciela.
3. Warto dodać, że w piśmiennictwie wskazuje się, że prezes wyższego sądu krajowego, który pełni na podstawie § 42 GOG nadzór służbowy nad tym sądem oraz podległymi sądami krajowymi i rejonowymi, może stosownie do okoliczności sporządzać zawiadomienia do sądu dyscyplinarnego. Z uwagi na fakt, że to wyższy sąd krajowy jest sądem dyscyplinarnym za zasadne uznano przyjęcie rozwiązań, które będą zapobiegać zarzutom o kolizję zadań i możliwą stronniczość prezesa tego sądu. Stąd opisana wyżej przemiana właściwość wyższych sądów krajowych w Wiedniu i Grazu oraz w Linzu i Innsbrucku jako sądów dyscyplinarnych w stosunku do podległych sędziów.

7.6. Rozpoznanie sprawy dyscyplinarnej

1. Pierwsza faza postępowania dyscyplinarnego trwa do momentu wydania postanowienia o wszczęciu lub o odrzuceniu dochodzenia dyscyplinarnego. Wówczas może być prowadzone postępowanie wyjaśniające, które nie wywołuje żadnych skutków związanych ze służbą lub uposażeniem sędziego.

Przeprowadzenie takiego postępowania wyjaśniającego zleca przewodniczący składu dyscyplinarnego komisarzowi dochodzeniowemu, por. § 122 RStDG. Nie przysługuje na to żaden środek odwoławczy.

2. Dopiero następujące po wyżej opisanej pierwszej fazie postanowienie o wszczęciu dochodzenia dyscyplinarnego lub postanowienie o natychmiastowym przekazaniu sprawy na rozprawę wszczyna postępowanie dyscyplinarne. Od tego momentu sędziego dotyczą wszystkie skutki, które są z tym związane. Przed wydaniem postanowienia wysłuchuje się obwinionego. W postanowieniu oznacza się stawiane sędziemu zarzuty. W fazie dochodzenia badane jest zarzucane naruszenie obowiązków. Stan faktyczny należy wyjaśnić na tyle, na ile jest to niezbędne do umorzenia postępowania lub skierowania sprawy na rozprawę, por. §123 ust. 3 RStDG.
3. Gdy stan faktyczny jest wystarczająco wyjaśniony, to skład dyscyplinarny może odrzucić możliwość wszczęcia dochodzenia lub po wysłuchaniu obwinionego za zgodą pełnomocnika dyscyplinarnego zamiast wszczynać dochodzenie dyscyplinarne wydać postanowienie o natychmiastowym skierowaniu sprawy na rozprawę.
4. Jeżeli postanowiono o odrzuceniu możliwości wszczęcia dochodzenia, to na takie postanowienie wyższego sądu krajowego przysługuje pełnomocnikowi dyscyplinarnemu zażalenie do Trybunału Najwyższego, por. § 124 RStDG.
5. W wypadku wydania postanowienia o wszczęciu dochodzenia akta sprawy są przekazywane przez przewodniczącego składu komisarzowi dochodzeniowemu. Komisarz przesłuchuje obwinionego oraz ewentualnie świadków i biegłych, a także bada z urzędu wszystkie okoliczności konieczne do pełnego wyjaśnienia stanu faktycznego. Odmowa obwinionego stosowania się do wezwań lub odniesienia się do zarzutów nie ma wpływu na postępowanie. Do przesłuchania świadków i biegłych stosuje się przepisy kodeksu postępowania karnego – StPO, por. §125 RStDG.
6. W czasie dochodzenia komisarz zapewnia obwinionemu i jego obrońcy wgląd do akt sprawy, o ile uznaje to za zgodne z celami postępowania. Jeżeli komisarz ma wątpliwość co do udostępnienia akt zwraca się do składu

dyscyplinarnego o wydanie postanowienia, na które nie przysługuje zażalenie. Nieograniczone praw wglądu obwiniony uzyskuje dopiero po zakończeniu dochodzenia, por. § 126 RStDG.

7. Pełnomocnik dyscyplinarny może wnosić o rozszerzenie zarzutów w toku dochodzenia o nowe punkty. Wówczas konieczne jest wydanie postanowienia przez skład dyscyplinarny. Na postanowienie odmowne wyższego sądu krajowego pełnomocnikowi przysługuje zażalenie do Trybunału Najwyższego, por. § 128 RStDG.
8. Po zakończeniu dochodzenia komisarz dochodzeniowy umożliwia obwinionemu i obrońcy wgląd do akt i przekazuje akta pełnomocnikowi dyscyplinarnemu. Jeżeli obwiniony lub pełnomocnik zażądają uzupełnienia dochodzenia komisarz je przeprowadza. W razie wątpliwości może zwrócić się o postanowienie składu dyscyplinarnego, por. § 129 ust. 1 i 2 RStDG. Po zakończeniu (ewentualnie uzupełnieniu) dochodzenia dyscyplinarnego komisarz przekazuje akta składowi dyscyplinarnemu, który może także zarządzić uzupełnienie dochodzenia.
9. Po otrzymaniu akt sprawy skład dyscyplinarny może wydać postanowienie o umorzeniu postępowania, jeżeli uważa, że nie podstaw do jego prowadzenia i może połączyć to postanowienie z udzieleniem nagany, co może nastąpić bez prowadzenia rozprawy. Na postanowienie wyższego sądu krajowego o umorzeniu przysługuje pełnomocnikowi dyscyplinarnemu zażalenie do Trybunału Najwyższego, chyba że sam wnioskował o umorzenie lub się na to zgodził, por. § 131 RStDG.
10. W innym wypadku skład dyscyplinarny wydaje postanowienie o skierowaniu sprawy na rozprawę, por. § 130 RStDG. Postanowienie to stanowi niejako odpowiednik aktu oskarżenia w postępowaniu karnym. Postanowienie doręcza się obwinionemu i pełnomocnikowi dyscyplinarnemu i przekazuje się przełożonemu organowi służbowemu oraz najwyższemu organowi służbowemu (w tym wypadku będzie to Federalny Minister Sprawiedliwości). Nie przysługuje na to postanowienie środek odwoławczy.
11. Następną część postępowania dyscyplinarnego to rozprawa, które jest uregulowana podobnie jak rozprawa w postępowaniu karnym. Termin rozprawy

wyznacza przewodniczący składu dyscyplinarnego i zawiadamia pełnomocnika dyscyplinarnego. Na rozprawę wzywa się obwinionego i jego obrońcę, przekazując spis członków oraz zastępców członków składu dyscyplinarnego. Na rozprawę mogą zostać wezwani świadkowie i biegli oraz zarządzone przedstawienie innych dowodów. Rozprawę prowadzi przewodniczący składu.

12. Rozprawa odbywa się jawnie, chyba że jawność zostanie wyłączona na wniosek obwinionego. Wyłączenie jest dopuszczalne z uwagi na zagrożenie dla porządku publicznego lub bezpieczeństwa narodowego oraz z uwagi na rozważania ze sfery życia osobistego lub tajemnic obwinionego, ofiary, świadka lub osoby trzeciej, a także dla ochrony tożsamości świadka lub osoby trzeciej. Na żądanie obwinionego na rozprawie może być obecnych do trzech osób zaufania. Narady i głosowania są tajne. W wypadku wyłączenia jawności nie udostępnia się informacji o treści rozprawy, por. § 133 RStDG.
13. Wyrok zapada na podstawie swobodnej oceny dowodów przy uwzględnieniu tylko tego, co przedstawiono na rozprawie, § 136 RStDG. W piśmiennictwie podkreślane jest, że przepis ten realizuje zasadę ustności, bezpośredniości i swobodnej oceny dowodów⁷².
14. W judykaturze przyjmuje się, że sąd dyscyplinarny jest związany skazującym wyrokiem karnym co do popełnienia przez obwinionego opisanego w wyroku czynu karalnego w sposób sprzeczny z prawem i zawiniony.⁷³ Jednocześnie zauważa się, że sąd dyscyplinarny może ocenić stan faktyczny ustalony przez inny organ z punktu widzenia prawnodyscyplinarnego i możliwe jest zatem orzeczenie winy w zakresie odpowiedzialności dyscyplinarnej mimo, że w postępowaniu karnym zapadło orzeczenie uniewinniające⁷⁴.
15. Skład dyscyplinarny orzeka bezwzględną większością głosów. Sprawozdawca głosuje pierwszy, przewodniczący ostatni. Pozostali członkowie głosują zgodnie ze swoim wiekiem, starsi przed młodszymi. Kara złożenia z urzędu może być wymierzona tylko wtedy, gdy opowiedzą się za nią wszyscy członkowie składu.

⁷² W. Fellner, G. Nograth, *Ustawa o służbie...*, s. 535.

⁷³ Orzeczenie Trybunału Najwyższego z dnia 5 września 2001 r., Ds 1/01.

⁷⁴ Orzeczenie Trybunału Najwyższego z dnia 18 października 1976 r., SSt 47/57.

W wypadku składów dyscyplinarnych pięcioosobowych muszą się za nią opowiedzieć co najmniej czterej członkowie, por. § 114 RStDG.

16. Wyrok sądu dyscyplinarnego może być uniewinniający od stawianych zarzutów albo uznawać obwinionego za winnego ich popełnienia. W tym drugim wypadku wyrok ma zawierać wyrzeczenie o karze oraz o obowiązku zwrotu kosztów postępowania, por. § 137 RStDG.
17. Wyrok wraz z uzasadnieniem ogłasza się zaraz po zamknięciu rozprawy i doręcza w przeciągu dwóch tygodni obwinionemu i pełnomocnikowi dyscyplinarnemu.
18. Prawomocny wyrok w zanonimizowanej formie podlega opublikowaniu na ogólnie dostępnej stronie internetowej Federalnego Systemu Informacji Prawnej (Rechtsinformationssystem – RIS).

7.7. Kary dyscyplinarne

1. Zgodnie z brzmieniem § 104 ust. 1 RStDG karami dyscyplinarnymi są:
 - nagana,
 - kara pieniężna w wysokości do pięciu miesięcznych poborów,
 - przeniesienie na inne miejsce służbowe bez roszczenia o zwrot opłat związanych z przesiedleniem oraz
 - złożenie z urzędu.
2. Według § 104 ust. 2 RStDG tego przepisu stanowi ponadto, że jeżeli sędzia wyłudził swoją nominację, to podlega zwolnieniu na drodze dyscyplinarnej.
3. Zgodnie § 104 ust. 3 RStDG każdą karę dyscyplinarną wpisuje się do wykazu służbowego sędziego.
4. O prawomocnym wyroku zawiadamia się właściwy organ służbowy w celu jego wykonania, jeżeli takowemu wyrok podlega (§ 142 RStDG).

5. O wykreśleniu kary z wykazu służbowego postanawia sąd dyscyplinarny, który rozpoznawał sprawę w pierwszej instancji, na wniosek sędziego, jeżeli od uprawomocnienia się wyroku upłynęły trzy lata, a kara została wykonana i sędzia w ostatnich trzech latach zachowywał się bez zarzutu. Na odmowne postanowienie wyższego sądu krajowego przysługuje sędziemu zażalenie do Trybunału Najwyższego.

7.8. Środki odwoławcze od orzeczenia o odpowiedzialności dyscyplinarnej

1. Od wyroku wyższego sądu krajowego przysługuje obwinionemu oraz pełnomocnikowi dyscyplinarnemu apelacja („*Berufung*”) co do winy, kary i zwrotu kosztów do Trybunału Najwyższego. W apelacji należy podać okoliczności ją uzasadniające. Wniesienie apelacji ma skutek zawieszający (§ 139 RStDG).
2. Od wyroków wydanych w pierwszej instancji przez Trybunał Najwyższy środek odwoławczy nie przysługuje.
3. Apelacja stanowi zwykły środek odwoławczy o charakterze suspensywnym i dewolutywnym. Do jej wniesienia uprawniony jest tylko obwiniony i pełnomocnik dyscyplinarny. Legitymacji nie posiada w szczególności składający zawiadomienie ani osoba poszkodowana działaniem obwinionego⁷⁵.
4. Apelację wnosi się w terminie 2 tygodni do wyższego sądu krajowego (§ 164 RStDG).
5. Po wpływie akt sprawy z apelacją do Trybunału Najwyższego podlega ona badaniu formalnemu. Jeżeli Trybunał uzna za konieczne uzupełnienie dochodzenia może je polecić wyższemu sądowi krajowemu. W wypadku jednak, gdy istotne braki w przeprowadzonej rozprawie nakazują jej powtórzenie, Trybunał uchyla wyrok i przekazuje sprawę wyższemu sądowi krajowemu. Przewodniczący składu dyscyplinarnego najpóźniej po uzupełnieniu dochodzenia wyznacza termin rozprawy apelacyjnej, która rozpoczyna się

⁷⁵ W. Fellner, G. Nograth, *Ustawa o służbie...*, s. 542.

przedstawieniem stanu faktycznego przez sprawozdawcę. Następnie stanowisko zajmuje apelant i strona przeciwna. Obwinionemu przysługuje ostatnie słowo.

6. W pozostałym zakresie stosuje się odpowiednio przepisy obowiązujące w pierwszej instancji (§ 140 RStDG).
7. Jeżeli apelacja dotyczy tylko zwrotu kosztów postępowania Trybunał Najwyższy orzeka postanowieniem bez przeprowadzania rozprawy (§ 141 RStDG).

7.9. Koszty postępowania dyscyplinarnego

1. Stosownie do treści § 162 RStDG w postępowaniu dyscyplinarnym nie pobiera się żadnych opłat.
2. Zgodnie zaś z brzmieniem § 137 ust. 2 RStDG w wypadku wyroku uniewinniającego koszty postępowania ponosi państwo. Jeżeli jednak obwiniony zostanie uznany za winnego bez względu na to, czy została mu wymierzona kara dyscyplinarna, to w wyroku należy wskazać, w jakim zakresie ma on zwrócić koszty postępowania z uwzględnieniem wyniku postępowania i stosunków majątkowych obwinionego.
3. Koszty swojej obrony w każdym przypadku ponosi obwiniony⁷⁶.
4. W wyroku należy wskazać wysokość kosztów. Jako koszty postępowania należy rozumieć całość kosztów, które ponosi państwo prowadząc postępowanie dyscyplinarne, włączając w to nakład pracy zajmujących się sprawą sędziów i prokuratorów. Odpowiednie zastosowanie ma tu przepis § 381 StPO, który wymienia elementy kosztów w postępowaniu karnym. Możliwe jest także w postępowaniu dyscyplinarnym przyjęcie kwoty ryczałtowej odpowiadającej poniesionym przez państwo nakładom⁷⁷.

⁷⁶ W. Fellner, G. Nograth, *Ustawa o służbie...*, s. 538.

⁷⁷ Orzeczenie Trybunału Najwyższego z dnia 4 marca 2014 r., Ds 26/13. W tym wyroku za uzasadnione ryczałtowe koszty postępowania w pierwszej instancji uznano kwotę 500 Euro i takie też zasądzono za drugą instancję.

VIII. PRZEDAWNIE NIE KARALNOŚCI W ZAKRESIE ODPOWIEDZIALNOŚCI DYSCYPLINARNEJ SĘDZIÓW

1. Przedawnienie w zakresie odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów jest przedawnieniem ścigania, które bierze się pod uwagę z urzędu.
2. Stosownie do przepisu ust. 1 § 102 RStDG ustawy przedawnienie wyklucza ściganie sędziego z powodu naruszenia obowiązków służbowych i urzędowych, jeżeli w okresie biegu terminu przedawnienia nie zostanie przeciwko niemu wszczęte lub nie zostanie wznowione prawomocnie zakończone postępowanie dyscyplinarne.
3. Naruszenia obowiązków, które jednocześnie stanowią czyny karane sądownie, które mogą być popełnione wyłącznie umyślnie i są zagrożone karą pozbawienia wolności powyżej jednego roku, ścigane na podstawie ustaw karnych, nie przedawniają się.
4. Okres przedawnienia przewinień służbowych wynosi pięć lat (§ 102 ust. RStDG).
5. Bieg terminu przedawnienia rozpoczyna się z chwilą ustania naruszającego obowiązki zachowania lub, jeśli jest już ono przedmiotem postępowania dyscyplinarnego, z chwilą jego prawomocnego zakończenia.
6. Bieg terminu przedawnienia przerywa się, jeżeli sędzia dopuścił się w czasie biegu przedawnienia nowego naruszenia obowiązków sankcjonowanego jako przewinienie służbowe. Przedawnienie rozpoczyna bieg na nowo z chwilą ustania nowego zachowania, które narusza obowiązki.
7. Bieg terminu przedawnienia ulega zawieszeniu na czas trwania postępowania karnego prowadzonego na podstawie austriackiego kodeksu postępowania karnego lub administracyjnego postępowania w sprawach o wykroczenia („Verwaltungsstrafverfahren”).
8. W odniesieniu do kwestii sankcji dyscyplinarnej za działania lub zaniechania zmierzające do doprowadzenia do przedawnienia ścigania należy wskazać, że brak w tym zakresie dostępnych informacji. Z orzecznictwa Trybunału

Najwyższego można sądzić, że także działanie zmierzające do doprowadzenia do przedawnienia ścigania mogłyby stanowić naruszenie obowiązków traktowane jako występki służbowy. Na przykład w orzeczeniu z dnia 11 września 2006 r. Trybunał Najwyższy orzekł, że sędzia, który kradnie i próbuje powstrzymać organy odpowiadające za bezpieczeństwo od obowiązku zgłoszenia, podważa w najdalszy sposób szanse na akceptację do wykonywanego zawodu sędziego i wskazał, że należy wymierzyć co najmniej – obowiązującą wówczas – karę wykluczenia z wejścia w stawkę awansową⁷⁸.

IX. DZIAŁANIA USTAWODAWCY MAJĄCE NA CELU WZMOCNIENIE ODPOWIEDZIALNOŚCI DYSCYPLINARNEJ SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH

1. W tym punkcie warto wspomnieć o istotnych zmianach legislacyjnych w zakresie postępowania dyscyplinarnego sędziów wprowadzonych nowelizacją prawa służbowego z 2011 r.⁷⁹
2. Celem nowelizacji było między innymi przyspieszenie i zwiększenie efektywności, jak również przejrzystości postępowania dyscyplinarnego sędziów. Nowelizacja ta wprowadziła co do zasady jawność rozprawy dyscyplinarnej. Wyraźnie uregulowano wymóg publikacji orzeczeń w sprawach dyscyplinarnych na ogólnodostępnych stronach internetowych systemu informacji prawnej RIS. Zrezygnowano z kary zmniejszenia poborów, wskazując na problemy z określeniem całkowitego wymiaru kary z uwagi na możliwe zmiany wysokości wynagrodzeń. Zrezygnowano z kary wyłączenia wejścia w kolejną stawkę awansową. Zrezygnowano także z kary dyscyplinarnej

⁷⁸ Orzeczenie Trybunału Najwyższego z dnia 11 września 2006 r., Ds 5/06.

⁷⁹ Bundesgesetz, mit dem das Beamten-Dienstrechtsgesetz 1979, das Gehaltsgesetz 1956, das Vertragsbedienstetengesetz 1948, das Richter- und Staatsanwaltschaftsdienstgesetz, das Landeslehrer-Dienstrechtsgesetz, das land- und forstwirtschaftliche Landeslehrer-Dienstrechtsgesetz, das Land- und Forstarbeiter-Dienstrechtsgesetz, die Reisegebührevorschrift 1955, das Bundes-Gleichbehandlungsgesetz, das Pensionsgesetz 1965, das Bundestheaterpensionsgesetz, das Bundesbahn-Pensionsgesetz, das Auslandszulagen- und -hilfeleistungsgesetz, das Bundes-Personalvertretungsgesetz und das Asylgerichtshofgesetz geändert werden und die Verordnung des Bundeskanzlers vom 29. Februar 1980 betreffend die Prüfung und die Klausurarbeiten für den Aufstiegskurs an der Verwaltungsakademie wieder in Kraft gesetzt und geändert wird (Dienstrechts-Novelle 2011), BGBl. 140/2011.

przeniesienia w stan spoczynku połączonej ze zmniejszeniem stanu spoczynku, ponieważ nie wypełniała ona celów prawa dyscyplinarnego. Wprowadzono natomiast karę pieniężną w wysokości do pięciu miesięcznych pborów. Uznano ponadto, że trzyosobowe składy dyscyplinarne są wystarczające z punktu widzenia wydajności i oszczędności. Zmiana katalogu kar dyscyplinarnych została dostosowana do sędziów w stanie spoczynku, w którym przypadku karę zmniejszenia stanu spoczynku także zmieniono na karę pieniężną⁸⁰.

X. WNIOSKI

1. Rozwiązania austriackie są stosunkowo bliskie przyjętym w polskim systemie odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów sądów powszechnych. Sądy dyscyplinarne działają w ramach sądownictwa powszechnego i są złożone z sędziów. Interes publiczny jest chroniony przez aktywny udział pełnomocnika dyscyplinarnego, którym jest – co stanowi pewną różnicę – prokurator. Katalog kar jest podobny, począwszy od nagany jako kary najłagodniejszej aż do złożenia z urzędu. Istotną odrębność stanowi możliwość wymierzenia sędziemu kary pieniężnej.
2. Warto jednak podkreślić, że ustawodawca austriacki wprowadzając ten rodzaj kary w 2011 r. zrezygnował z istniejącej wówczas sankcji, polegającej na wykluczeniu sędziego z osiągnięcia stawki awansowej, czy też ze zmniejszenia pborów. Inne rozwiązania uchwalone w ramach nowelizacji prawa dyscyplinarnego z 2011 r., polegające na zmniejszeniu w pierwszej instancji składów sędziowskich do trzech sędziów w celu przyspieszenia postępowań oraz na wprowadzeniu co do zasady jawności postępowań dyscyplinarnych istnieją już w prawie polskim. Rozważając zatem ewentualne zmiany w katalogu kar warto mieć na uwadze motywy, którymi kierował się ustawodawca austriacki wprowadzając karę pieniężną i jednocześnie rezygnując z kary zmniejszenia pborów oraz z kary wykluczenia z osiągnięcia stawki awansowej. Uzasadniano to kwestią nieokreśloności kary zmniejszenia pborów oraz zbyt daleko idących

⁸⁰ Por. objaśnienia do projektu ministerialnego 326/ME, XXIV okres prawodawczy, s. 1 i 18.

skutków wykluczenia z osiągnięcia stawki awansowej sięgających stanu spoczynku sędziego. W Polsce skutki tego rodzaju wiążą się już z orzeczeniem najłagodniejszej kary upomnienia. Nie ma zatem w polskim systemie odpowiedzialności dyscyplinarnej żadnej kary, która nie wywoływałaby skutków finansowych dla sędziego.

ODPOWIEDZIALNOŚĆ DYSCYPLINARNA SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH W KONFEDERACJI SZWAJCARSKIEJ

I. POJĘCIE SĄDOWNICTWA POWSZECHNEGO

1. Konfederacja Szwajcarska jest państwem federalnym (art. 1 oraz art. 3 BV⁸¹). Tym samym w Szwajcarii działają sądy federalne oraz sądy kantonalne (art. 188 i n. BV oraz art. 191b BV).
2. Nauka szwajcarska nie posługuje się pojęciem sądownictwa powszechnego. W piśmiennictwie z reguły wyróżnia się trzy gałęzie sądownictwa: cywilne, karne i administracyjne.⁸² W ramach tych gałęzi sądownictwa możliwe jest powołanie wyspecjalizowanych sądów dla określonego rodzaju spraw, np. z zakresu ubezpieczeń społecznych.
3. Na poziomie federalnym działa Trybunał Federalny, który orzeka we wszystkich rodzajach spraw, tj. w sprawach cywilnych, karnych i administracyjnych, a także pełni funkcję sądu konstytucyjnego.⁸³ Ponadto na podstawie zawartego w Konstytucji Federalnej upoważnienia powołano następujące sądy federalne pierwszej instancji: Federalny Sąd Karny, Federalny Sąd Administracyjny i Federalny Sąd Patentowy.⁸⁴ Organizacja tych sądów jest zbliżona do organizacji Trybunału Federalnego. Wyjątek stanowi Federalny Sąd Patentowy, tj. dla sędziów tego sądu funkcja sędziego nie stanowi głównej działalności zawodowej, lecz jest wykonywana obok głównego zatrudnienia (np. w kancelarii lub przedsiębiorstwie). Ponadto większość sędziów Federalnego Sądu Patentowego nie posiada wykształcenia prawniczego, lecz techniczne. Do dnia 31 grudnia 2006 r. na poziomie federacji jako ostatnia instancja w sprawach

⁸¹ Konstytucja Federalna Konfederacji Szwajcarskiej z dnia 18 kwietnia 1999 r. („*Bundesverfassung der Schweizerischen Eidgenossenschaft*”, Amtliche Sammlug 1999, s. 2556, ze zm., dalej jako: „BV”).

⁸² G. Biaggini, *Rechtsprechung*, [w:] *Verfassungsrecht der Schweiz/Droit constitutionnel suisse*, pod red. D. Thürner, Zurich 2001, s. 1158.

⁸³ G. Biaggini, *Rechtsprechung*, s. 1158; A. Staehelin, D. Staehelin, P. Grolimund, *Zivilprozessrecht unter Einbezug des Anwaltsrechts und des internationales Zivilprozessrechts*, wyd. 2, Zurich 2013, s. 49.

⁸⁴ W niniejszym opracowaniu kwestia organizacji sądów szczególnych została pominięta.

ubezpieczeń społecznych działał Federalny Sąd Ubezpieczeniowy; obecnie jego kompetencje przejęły odpowiednie izby Trybunału Federalnego.

4. W części kantonów w ramach sądownictwa cywilnego funkcjonują wyspecjalizowane sądy handlowe, sądy pracy oraz sądy rozpoznające spory dotyczące najmu lub dzierżawy⁸⁵. Ponadto w kantonach, obok sądów cywilnych, działają sędziowie pokoju, którzy rozpoznają drobne sprawy cywilne oraz organy pojednawcze. Przed wszczęciem postępowania rozpoznawczego konieczne jest, co do zasady, przeprowadzenie postępowania pojednawczego przed organem pojednawczym. W ramach kantonalnego sądownictwa karnego działają z reguły wyspecjalizowane sądy dla nieletnich. Ponadto, w kantonie Berno działa szczególny sąd pierwszej instancji dla spraw karnych gospodarczych. Kantony mogą utworzyć dalsze wyspecjalizowane sądy dla określonych kategorii spraw.
5. W Szwajcarii sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych należą do kompetencji sądów administracyjnych. W ramach sądownictwa administracyjnego kantony są uprawnione do powołania sądów ubezpieczeń społecznych.

II. ORGANIZACJA SĄDOWNICTWA POWSZECHNEGO

2.1. Przedmiotowy zakres sądownictwa powszechnego

2.1.1. Sądy federalne

1. Konstytucja Federalna przewiduje nie tylko istnienie Trybunału Federalnego jako najwyższego sądu federalnego (art. 188 ust. 1 BV), lecz także powołanie sądu karnego rozpoznającego jako sąd pierwszej instancji sprawy karne należące do kompetencji federacji (tj. Federalnego Sądu Karnego) oraz sądu administracyjnego rozpoznającego sprawy z zakresu prawa publicznego należące do kompetencji administracji federalnej (tj. Federalnego Sądu

⁸⁵ O. Vogel, K. Spühler, M. Gehri, Grundriss des Zivilprozessrechts und des internationalen Zivilprozessrechts der Schweiz, wyd. 8, Berno 2006, s. 93 i n.

Administracyjnego), art. 191a ust. 1 i 2 BV. Ponadto art. 191a ust. 3 BV upoważnia federację do powołania dalszych sądów federalnych. Na tej podstawie utworzono Federalny Sąd Patentowy.

2. Na poziomie federacji brak jednolitej ustawy regulującej ustrój wszystkich sądów federalnych. Ustrój każdego z nich jest uregulowany w odrębnej ustawie: ustrój Trybunału Federalnego reguluje Ustawa federalna o Trybunale Federalnym (BGG⁸⁶), ustrój Federalnego Sądu Karnego Ustawa federalna o Federalnym Sądzie Karnym (SGG)⁸⁷, ustrój Federalnego Sądu Administracyjnego Ustawa federalna o Federalnym Sądzie Administracyjnym (VGG)⁸⁸ oraz Federalnego Sądu Patentowego Ustawa federalna o Federalnym Sądzie Patentowym (PatGG)⁸⁹.
3. Właściwość sądów federalnych pierwszej instancji jest podzielona na podstawie kryterium przedmiotowego pomiędzy Federalny Sąd Karny, Federalny Sąd Administracyjny oraz Federalny Sąd Patentowy:
 - Federalny Sąd Karny rozpoznaje w pierwszej instancji sprawy dotyczące przestępstw, których ściganie należy do kompetencji organów federalnych (jak np. terroryzm, szpiegostwo, zorganizowana przestępczość), oraz skargi przeciwko działaniom i zaniechaniom federalnych organów ścigania (np. Prokuratora Federalnego);
 - Federalny Sąd Administracyjny rozpoznaje jako sąd pierwszej instancji środki prawne przeciwko decyzjom organów administracji federalnej;

⁸⁶ Ustawa federalna o Trybunale Federalnym z dnia 17 czerwca 2005 r. (*„Bundesgesetz über das Bundesgericht (Bundesgerichtsgesetz, BGG)”*, Amtliche Sammlung 2006, s. 1205, ze zm., dalej jako: „BGG”).

⁸⁷ Ustawa federalna o Federalnym Sądzie Karnym z dnia 4 października 2002 r. (*„Bundesgesetz über das Bundesstrafgericht (Strafgerichtsgesetz, SGG)”*, Amtliche Sammlung 2003, s. 2133, ze zm., dalej jako: „SGG”).

⁸⁸ Ustawa federalna o Federalnym Sądzie Administracyjnym z dnia 17 czerwca 2005 r. (*„Bundesgesetz über das Bundesverwaltungsgericht (Verwaltungsgerichtsgesetz, VGG)”*, Amtliche Sammlung 2006, s. 2197, ze zm., dalej jako: „VGG”).

⁸⁹ Ustawa federalna o Federalnym Sądzie Patentowym z dnia 20 marca 2009 r. (*„Bundesgesetz über das Bundespatentgericht (Patentgerichtsgesetz, PatGG)”*, Amtliche Sammlung 2010, s. 513, ze zm., dalej jako: „PatGG”).

- Federalny Sąd Patentowy rozpoznaje jako sąd pierwszej instancji spory dotyczące naruszenia i istnienia patentów oraz innych związanych z tym kwestii.
- 4. Od części rozstrzygnięć sądów federalnych pierwszej instancji przysługuje skarga do Trybunału Federalnego. Ponadto, Trybunał Federalny wyjątkowo działa jako sąd pierwszej instancji, np. w sporach cywilnych oraz publicznoprawnych między federacją a kantonami lub pomiędzy kantonami oraz w postępowaniach o odszkodowanie na podstawie VG (patrz punkt II.3.1 poniżej).

2.1.2. Sądy kantonalne

1. Konstytucja Federalna nie reguluje ustroju sądów kantonalnych, ponieważ należy to do kompetencji poszczególnych kantonów (patrz art. 122 ust. 2 BV w odniesieniu do sądów cywilnych oraz art. 123 ust. 2 BV w odniesieniu do sądów karnych). Dlatego art. 191b BV przewiduje, iż kantony są powołują sądy właściwe dla rozstrzygania spraw cywilnych, karnych i administracyjnych.
2. Ustrój sądów kantonalnych jest uregulowany przepisami prawa poszczególnych kantonów, z reguły ustawą o ustroju sądów cywilnych i karnych oraz organów ścigania. Regulacje dotyczące sądownictwa administracyjnego są na ogół zawarte w odrębnej ustawie. Tytułem przykładu, w kantonie Zurych ustrój sądów cywilnych i karnych oraz organów ścigania jest uregulowany w Ustawie o ustroju sądów i organów w sprawach cywilnych i karnych (GOG Zurych)⁹⁰.
3. Z wymogów stawianych przez prawo federalne wynika, iż kantony są zobowiązane do stworzenia przynajmniej dwustopniowego sądownictwa w sprawach cywilnych i karnych⁹¹. Sądy pierwszej instancji (zwane w zależności od kantonu sądami rejonowymi, okręgowymi, kantonalnymi itp.)

⁹⁰ Ustawa o ustroju sądów i organów w sprawach cywilnych i karnych z dnia 10 maja 2010 r. („Gesetz über die Gerichts- und Behördenorganisation in Zivil- und Strafprozess (GOG)“, Offizielle Sammlung 211.1, ze zm., dalej jako: „GOG Zurych“).

⁹¹ R. Hauser, E. Schweri, V. Lieber, GOG. Kommentar zum zürcherischen Gesetz über die Gerichts- und Behördenorganisation im Zivil- und Strafprozess vom 10. Mai 2010, Zurych 2012, s. 4.

rozpoznają sprawy karne i cywilne. W niektórych mniejszych kantonach (np. Glarus, Zug, Solura) działa tylko jeden sąd pierwszej instancji.⁹² Od ich rozstrzygnięć przysługują środki zaskarżenia do sądu kantonalnego drugiej instancji (zwanego np. sądem kantonalnym, wyższym sadem, sądem apelacyjnym itp.). W kantonie Zurych sądami pierwszej instancji są sądy okręgowe (Bezirksgericht), sądem drugiej instancji Wyższy Sąd (Obergericht), patrz § 3 GOG Zurych.

4. Ponadto, w kantonach działają sądy administracyjne, które rozpoznają środki zaskarżenia od rozstrzygnięć organów administracji publicznej. W kantonie Zurych działa Sąd Administracyjny oraz Sąd Ubezpieczeń Społecznych.
5. Od części rozstrzygnięć sądu kantonalnego drugiej instancji w sprawach cywilnych i karnych oraz od części rozstrzygnięć kantonalnego sądu administracyjnego przysługuje skarga do Trybunału Federalnego.

2.2. Podmiotowy zakres sądownictwa powszechnego

2.2.1. Sędziowie

1. Sędziowie szwajcarscy wszystkich instancji są wybierani przez właściwy organ wyborczy na określoną kadencję, a nie mianowani bez możliwości ich odwołania.⁹³ Organem wyborczym może być ludność gminy lub kantonu, rada gminy lub kantonu, sąd wyższej instancji albo parlament. Organem wyborczym sędziów federalnych jest Zgromadzenie Federalne, tj. połączone izby szwajcarskiego parlamentu. Ponowny wybór na stanowisko sędziego jest zależny od poparcia ze strony organu wyborczego.

⁹² O. Vogel, K. Spühler, M. Gehri, *Grundriss des Zivilprozessrechts*, s. 91.

⁹³ Cały punkt na podstawie H. P. Walter, *Innere richterliche Unabhängigkeit*, [w:] *Justiz ins Blickfeld – Justice en lumière. Ausgewählte Beiträge aus der Schweizer Richterzeitung 2005 – 2008*, pod red. S. Gass i inni, Berno 2009, s. 84; B. Maspoli, *Das Gerichtssystem in der Schweiz*, [w:] *Beiträge zum Europäischen Gerichtsverfassungsrecht*, pod red. W. Schild i S. Weth, Saarbrücken 2006, s. 157 i n. oraz H.-J. Mosimann, *Richterliche Unabhängigkeit und Leistungsbeurteilung: Schweiz*, referat wygłoszony 23 maja 2013 r. podczas konferencji Schweizerischer Vereinigung der Richterinnen und Richter (Szwajcarskiego Związku Sędziów), http://www.svr-asm.ch/jcm/images/pdf/unterlagen_hj_mosimann.pdf, punkt 2.

2. Sędziowie szwajcarscy nie muszą posiadać wykształcenia prawniczego. Znaczna część stanowisk sędziowskich jest obsadzana przez laików. Dla znacznej części sędziów, w szczególności sędziów pokoju, sędziów sądów pierwszej instancji w mniejszych kantonach oraz części sędziów sądów federalnych, sprawowanie funkcji sędziego nie stanowi głównej działalności zawodowej, lecz jedynie dodatkowe zajęcie, wykonywane obok podstawowej działalności gospodarczej lub pracy zawodowej (np. jako adwokat lub pracownik naukowy).
3. Ze względu na opisane powyżej cechy szczególne sędziów szwajcarskich, w szczególności wybór na określoną kadencję, prawo szwajcarskie nie posługuje się pojęciem sędziów w stanie spoczynku.

2.2.2. Sekretarze sądowi

1. Działający we wszystkich sądach szwajcarskich sekretarze sądowi należą do orzeczniczego, a nie administracyjnego personelu sądów.⁹⁴ Inaczej niż sędziowie nie są oni wybierani, lecz zatrudniani w ramach publicznoprawnego stosunku pracy⁹⁵.
2. Początkowo podstawowym zadaniem sekretarzy sądowych było redagowanie wydanego przez sędziego orzeczenia oraz sporządzenie jego uzasadnienia⁹⁶. Powyższy podział zadań wynikał z przekonania, iż sędzia – z reguły bez wykształcenia prawniczego – nie będzie w stanie sporządzić orzeczenia wraz z uzasadnieniem. Jednakże w związku ze wzrostem obciążenia sądów coraz większa ilość zadań wcześniej wykonywanych przez sędziów została przekazana sekretarzom sądowym. Z tego powodu szwajcarscy sekretarze sądowi mają – w porównaniu z innymi państwami – szczególną pozycję.⁹⁷

⁹⁴ P. Bieri, *Law Clerks In Switzerland – A Solution To Cope With The Caseload?*, International Journal for Court Administration 2016/2, s. 31.

⁹⁵ H. Seiler, [w:] *Bundesgerichtsgesetz*, pod red. H. Seiler, N. von Werdt i A. Güngerich, Berno 2007, s. 89.

⁹⁶ H. Seiler, [w:] *Bundesgerichtsgesetz*, s. 90.

⁹⁷ Do końca akapitu (z dalszymi odesłaniami) za H.-J. Mosimann, *Richterliche Unabhängigkeit*, punkt 2.

Posiadają oni wykształcenie prawnicze, a dzięki swoim wysokim kwalifikacjom wywierają niemały wpływ na wynik postępowania, orzecznictwo i rozwój prawa.

3. Ustawową regulację statusu prawnego sekretarzy sądowych Trybunału Federalnego zawiera art. 24 BGG. Zgodnie z nim sekretarze sądowi współdziałają przy prowadzeniu postępowania i rozważaniu sprawy (które obejmuje sporządzenie referatu, tj. projektu orzeczenia, oraz rozprawę⁹⁸) dysponując przy tym głosem doradczym (art. 24 ust. 1 BGG). Ponadto sporządzają oni pod kierownictwem sędziego referaty oraz redagują orzeczenia Trybunału Federalnego (art. 24 ust. 2 BGG), a także wykonują inne zadania przekazane im regulaminem Trybunału (art. 24 ust. 3 BGG), np. nadzór nad sekretariatem. Także prawo kantonalne przyznaje sekretarzom sądowym szerokie uprawnienia.

III. ODPOWIEDZIALNOŚĆ DYSCYPLINARNA SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH W UJĘCIU OGÓLNYM

3.1. Źródła prawa odpowiedzialności sędziów sądów powszechnych

1. Konstytucja Federalna nie zawiera żadnych postanowień dotyczących odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów sądów federalnych lub kantonalnych. Także Konstytucja kantonu Zurych nie reguluje odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów.
2. W prawie szwajcarskim brak ustawowej regulacji dotyczącej odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów Trybunału Federalnego. W związku z powyższym sędziowie Trybunału Federalnego nie ponoszą żadnej odpowiedzialności dyscyplinarnej.
3. W odniesieniu do sędziów sądów federalnych pierwszej instancji również brak regulacji ich odpowiedzialności dyscyplinarnej. Jednakże w ustawach ustrojowych tych sądów przewidziana została możliwość pozbawienia tych sędziów urzędu przed upływem ich kadencji przez organ, których ich wybrał

⁹⁸ H. Seiler, [w:] *Bundesgerichtsgesetz*, s. 90.

(tj. Zgromadzenie Federalne), jeżeli umyślnie lub w skutek rażącego niedbalstwa dopuścili się ciężkiego naruszenia obowiązków lub jeżeli trwale utracili zdolność do wykonywania sprawowanego urzędu (art. 10 SGG, art. 10 VGG oraz art. 14 PatGG).

4. Ponadto, zgodnie z art. 1 ust. 2 BGG Trybunał Federalny sprawuje nadzór nad działalnością Federalnego Sądu Karnego, Federalnego Sądu Administracyjnego oraz Federalnego Sądu Patentowego. Jednakże ustawodawca nie uregulował szczegółowo zakresu tego nadzoru i środków, które może zastosować Trybunał Federalny⁹⁹. Celem unormowania tego nadzoru Trybunał Federalny przyjął Regulamin dotyczący nadzoru nad Federalnym Sądem Karnym, Federalnym Sądem Administracyjnym oraz Federalnym Sądem Patentowym (AufRBGer)¹⁰⁰.
5. Z powyższej regulacji nadzoru Trybunału Federalnego nad sądami federalnymi pierwszej instancji nie wynikają jednak żadne uprawnienia dyscyplinarne wobec sędziów tych sądów, albowiem ich istnienie wymagałoby podstawy prawnej w ustawie.¹⁰¹ Jednym ze środków nadzoru jest wprawdzie rozpatrywanie skarg na czynności urzędnika dotyczących działania sądów federalnych pierwszej instancji i ich sędziów przez Komisję Administracyjną Trybunału Federalnego (art. 9 AufRBGer), jednakże powyższe skargi nie mogą skutkować żadnymi sankcjami dyscyplinarnymi Trybunału Federalnego wobec sędziów sądów federalnych pierwszej instancji.

⁹⁹ L. Meyer, P. Tschümperlin, *Die Aufsicht des Bundesgerichts*, Justice-Justiz-Giustizia 2012/3, s. 1.

¹⁰⁰ Regulamin Trybunału Federalnego dotyczący nadzoru nad Federalnym Sądem Karnym, Federalnym Sądem Administracyjnym oraz Federalnym Sądem Patentowym z dnia 11 września 2008 r. („*Reglement des Bundesgerichts betreffend die Aufsicht über das Bundesstrafgericht, das Bundesverwaltungsgericht und das Bundespatentgericht (Aufsichtsreglement des Bundesgerichts, AufRBGer)*“, Amtliche Sammlung 2006, s. 5659, ze zm., dalej jako: „AufRBGer“).

¹⁰¹ Do końca akapitu za Bundesgericht, orzeczenie z dnia 16 marca 2011 r., 12T_1/2011, www.bger.ch; Gutachten Bundesamt für Justiz, „Bundesrechtspflege. Entwurf zur Totalrevision. Aufsicht über das Bundesstrafgericht und das Bundesverwaltungsgericht durch das Bundesgericht“, Verwaltungspraxis der Bundesbehörden 2005, 69.48, punkt III.E.2; H. Seiler, [w:] Bundesgerichtsgesetz, s. 14; A. Aelischmann, Justizreform 2000 – Das Bundesgericht und sein Gesetz, Zentralblatt für Staats- und Verwaltungsrecht, 2009, s. 404; P. Tschümperlin, Die Aufsicht des Bundesgerichts, Schweizerische Juristen-Zeitung 2009, s. 236 i 238; M. Keel, Die Leitungsstrukturen der Justiz im Bund und in ausgewählten Kantonen – Eine Studie im Spannungsfeld von Führung und verfassungsrechtlichen Prinzipien, Sankt Gallen 2014, s. 179.

6. Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów kantonalnych jest uregulowana przede wszystkim w przepisach o ustroju sądów danego kantonu oraz ewentualnie w ustawie o statusie urzędników kantonalnych. W kantonie Zurych odpowiednie postanowienia są zawarte przede wszystkim w Ustawie o ustroju sądów i organów w sprawach cywilnych i karnych (GOG Zurych) oraz Ustawie o stosunku pracy personelu kantonalnego (Ustawa personalna, PG)¹⁰².

IV. POJĘCIE ODPOWIEDZIALNOŚCI DYSCYPLINARNEJ SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH

1. W prawie szwajcarskim brak jednolitej definicji odpowiedzialności dyscyplinarnej. Zgodnie z zawartą w przepisach prawa kantonu Zurych definicją odpowiedzialność dyscyplinarna stanowi odpowiedzialność za naruszenie obowiązków służbowych.
2. Analogiczne podejście do sposobu rozumienia odpowiedzialności dyscyplinarnej można odnotować w doktrynie. Jak wynika z poglądów nauki w prawie szwajcarskim pod pojęciem odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów rozumie się ich odpowiedzialność za naruszenie obowiązków służbowych; jej celem jest zapewnienie prawidłowego wypełniania tych obowiązków¹⁰³.
3. W nauce szwajcarskiej brak natomiast jednolitego stanowiska w odniesieniu do charakteru prawnego postępowania w przedmiocie pozbawienia urzędu sędziów sądów federalnych pierwszej instancji. Zgodnie z opinią części autorów powyższe postępowanie nie ma charakteru postępowania dyscyplinarnego, lecz stanowi postępowanie *sui generis*¹⁰⁴, natomiast inni określają je jako środek dyscyplinarny¹⁰⁵. Ze względu na okoliczność, iż jedną

¹⁰² Ustawa o stosunku pracy personelu kantonalnego z dnia 27 września 1998 r. („Gesetz über das Arbeitsverhältnis des Staatspersonals (Personalgesetz, PG)“, Offizielle Sammlung 170.42, ze zm., dalej jako: „PG“).

¹⁰³ O. Vogel, K. Spühler, M. Gehri, *Grundriss des Zivilprozessrechts*, s. 89; R. Hauser, E. Schweri, V. Lieber, *GOG. Kommentar*, s. 218.

¹⁰⁴ P. Tschümperlin, *Die Aufsicht*, Schweizerische Juristen-Zeitung 2009, s. 238, przypis 31.

¹⁰⁵ Patrz R. Kiener, *Verfahren der Amtsenthebung von Richterinnen und Richtern der erstinstanzlichen Gerichte des Bundes. Gutachten im Auftrag der Gerichtskommission der Vereinigten*

z podstaw pozbawienia urzędu sędziego jest ciężkie naruszenie obowiązków służbowych, zostanie ono także omówione w niniejszym opracowaniu niezależnie od jego klasyfikacji w nauce szwajcarskiej.

V. ODPOWIEDZIALNOŚĆ DYSCYPLINARNA SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH A INNE RODZAJE ODPOWIEDZIALNOŚCI

5.1. Odpowiedzialność dyscyplinarna a odpowiedzialność cywilna

1. Zgodnie z art. 18 Ustawy federalnej o odpowiedzialności federacji oraz członków jej organów i urzędników (VG)¹⁰⁶ odpowiedzialność cywilna osób podlegających regulacji tej ustawy (w tym sędziów sądów federalnych) jest niezależna od ich odpowiedzialności dyscyplinarnej. Należy jednak zauważyć, iż za szkody bezprawnie wyrządzone przez sędziów przy wykonywaniu ich obowiązków służbowych osobom trzecim odpowiada federacja bez względu na winę sędziego (art. 3 ust. 1 VG). Bezpośrednie roszczenie poszkodowanego przeciwko sprawcy szkody jest wyłączone (art. 3 ust. 3 VG). Federacji przysługuje roszczenie regresowe przeciwko sprawcy szkody, jeżeli szkoda została wyrządzona umyślnie lub wskutek rażącego niedbalstwa (art. 7 i 8 VG).
2. Podobne regulacje jak wyżej opisane obowiązują w prawie kantonalnym¹⁰⁷.

Bundesversammlung, Verwaltungspraxis der Bundesbehörden 2008, s. 327; *Gutachten Bundesamt für Justiz*, „Bundesrechtspflege. Entwurf zur Totalrevision. Aufsicht über das Bundesstrafgericht und das Bundesverwaltungsgericht durch das Bundesgericht“, Verwaltungspraxis der Bundesbehörden 2005, 69.48, punkt III.E.2.

¹⁰⁶ Ustawa federalna o odpowiedzialności federacji oraz członków jej organów i urzędników z dnia 14 marca 1958 r. („Bundesgesetz über die Verantwortlichkeit des Bundes sowie seiner Behördemitglieder und Beamten (Verantwortlichkeitsgesetz, VG)“, Amtliche Sammlung 1958, s. 1413, ze zm., dalej jako: „VG“).

¹⁰⁷ Ch. Müller, [w:] *CHK - Handkommentar zum Schweizer Privatrecht. Obligationenrecht, Allgemeine Bestimmungen Art. 1-183 OR*, pod red. A. Furrer i A. K. Schnyder, wyd. 2, Zurych 2012, s. 408.

5.2. Odpowiedzialność dyscyplinarna a odpowiedzialność karna

1. Odpowiedzialność karna sędziów federalnych jest niezależna od ich odpowiedzialności dyscyplinarnej (art. 18 ust. 1 VG). Podobne regulacje obowiązują także w prawie kantonalnym.
2. Odpowiedzialność karna sędziów szwajcarskich jest uregulowana w 18. rozdziale Szwajcarskiego Kodeksu Karnego¹⁰⁸ dotyczącym czynów zabronionych przeciwko obowiązkom urzędowym i zawodowym. Do przestępstw, które mogą zostać popełnione przez sędziów, należą m.in. nadużycie urzędu (art. 312 StGB), pobieranie nadmiernych opłat (art. 313 StGB) czy naruszenie tajemnicy służbowej (art. 320 StGB).

5.3. Odpowiedzialność dyscyplinarna a odpowiedzialność pracownicza

1. Ze względu na publicznoprawny stosunek pracy sędziów federalnych i sędziów kantonalnych nie ponoszą oni odpowiedzialności pracowniczej w rozumieniu prawa cywilnego, do którego w Szwajcarii należy prawo pracy.

VI. ODPOWIEDZIALNOŚĆ DYSCYPLINARNA SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH A ODPOWIEDZIALNOŚĆ WYBRANYCH INNYCH PODMIOTÓW

6.1. Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów sądów powszechnych a odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów innego rodzaju sądownictwa

1. Ze względu na brak rozróżnienia pomiędzy sądownictwem powszechnym a innymi rodzajami sądów w Szwajcarii odpowiedzialność sędziów tych sądów jest z reguły identyczna. W szczególności przesłanki pozbawienia urzędu

¹⁰⁸ Szwajcarski Kodeks Karny z dnia 21 grudnia 1937 r. („*Schweizerisches Strafgesetzbuch*“, Amtliche Sammlung 54, s. 757, ze zm., dalej jako: „StGB“).

sędziego Federalnego Sądu Administracyjnego oraz sędziego Federalnego Sądu Karnego są identyczne.

6.2. Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów sądów powszechnych a odpowiedzialność innych osób zatrudnionych w sądach powszechnych

1. Na poziomie federacji w odniesieniu do sekretarzy sądowych obowiązują odrębne regulacje ich odpowiedzialności jako urzędników federalnych, które nie znajdują zastosowania do sędziów federalnych.
2. Sędziowie sądów okręgowych kantonu Zurych – jako urzędnicy kantonu – ponoszą odpowiedzialność na podstawie tych samych regulacji, co inni pracownicy sądów okręgowych mający status urzędnika kantonalnego (jak np. sekretarze sądowi).

6.3. Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów sądów powszechnych a odpowiedzialność dyscyplinarna osób wykonujących inne zawody prawnicze

1. Odpowiedzialność szwajcarskich prokuratorów federalnych jest bardzo zbliżona do odpowiedzialności sędziów sądów federalnych pierwszej instancji: Prokurator Federalny i jego zastępcy są wybierani przez Zgromadzenie Federalne (art. 20 ust. 1 Ustawy federalnej o organizacji federalnych organów ścigania karnego¹⁰⁹) oraz mogą zostać przez nie odwołani przed upływem kadencji na podstawie takich samych przesłanek i w takim samym postępowaniu, jak sędziowie sądów federalnych pierwszej instancji (art. 21 StBOG).

¹⁰⁹ Ustawa federalna o organizacji federalnych organów ścigania karnego z dnia 19 marca 2010 r. („Bundesgesetz über die Organisation der Strafbehörden des Bundes (Strafbehördenorganisationsgesetz, StBOG)“, Amtliche Sammlung 2010, s. 3267, ze zm., dalej jako: „StBOG“).

2. W kantonie Zurych prokuratorzy mają również status urzędników kantonalnych, a tym samym ich odpowiedzialność nie różni się znacznie od odpowiedzialności sędziów sądów okręgowych.
3. Zgodnie z art. 17 Ustawy federalnej o swobodzie działalności adwokatów¹¹⁰ adwokaci ponoszą odpowiedzialność za naruszenie przepisów tejże ustawy, a możliwymi środkami dyscyplinarnymi są ostrzeżenie, nagana, grzywna do 20 000 franków szwajcarskich, zakaz wykonywania zawodu przez okres do dwóch lat oraz permanentny zakaz wykonywania zawodu.

VII. ZAKRES PODMIOTOWY ODPOWIEDZIALNOŚCI DYSCYPLINARNEJ SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH

7.1. Sędziowie federalni

7.1.1. Sędziowie Trybunału Federalnego

1. Jak wskazano powyżej, w Szwajcarii brak ustawowej regulacji odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów Trybunału Federalnego. W związku z powyższym nie ponoszą oni żadnej odpowiedzialności dyscyplinarnej¹¹¹ (ani wewnątrzsądowej ani zewnętrznej¹¹²).
2. W odniesieniu do sędziów Trybunału Federalnego brak jest regulacji dotyczącej pozbawienia ich urzędu¹¹³.

¹¹⁰ Ustawa federalna o swobodzie działalności adwokatów z dnia 23 czerwca 2000 r. („*Bundesgesetz über die Freizügigkeit der Anwältinnen und Anwälte (Anwaltsgesetz, BGFA)*“, Amtliche Sammlung 2002, s. 863, ze zm.).

¹¹¹ B. Schindler, *Wer wacht über die Wächter des Rechtsstaates? Das Bundesgericht im Spannungsfeld zwischen Unabhängigkeit und Verantwortlichkeit*, Aktuelle Juristische Praxis/Pratique Juridique Actuelle 2003, s. 1022; G. Biaggini, *Bundesverfassung Kommentar*, Zurych 2007, s. 839; patrz też sprawozdanie Komisji ds. Nadzoru nad Sądownictwem oraz Delegacji ds. Nadzoru nad Sądownictwem połączonych izb parlamentu za rok 2004, Bundesblatt 2005, s. 1916.

¹¹² T. Stadelmann, *Aspekte richterlicher Unabhängigkeit in der Schweiz – de iure und de facto*, Betrifft JUSTIZ 2004, s. 414 i n., punkt II.6.

¹¹³ G. Biaggini, *Bundesverfassung Kommentar*, s. 839; A. Fischbach, *Verfassungsrichter in der Schweiz und in Deutschland. Aufgaben, Einfluss und Auswahl*, Zurych 2006, s. 412; M. Keel, *Die Leitungsstrukturen*, s. 166.

7.1.2. Sędziowie sądów federalnych pierwszej instancji

1. Jak wskazano powyżej, sędziowie sądów federalnych pierwszej instancji nie ponoszą odpowiedzialności dyscyplinarnej *sensu stricto*. Jediną ustawową możliwością sankcjonowania popełnionych przez nich naruszeń obowiązków służbowych jest postępowanie w przedmiocie pozbawienia ich urzędu przed upływem ich kadencji na podstawie art. 10 SGG, art. 10 VGG oraz art. 14 PatGG.
2. Ze względu na cel tego postępowania w postaci pozbawienia urzędu sędziego nie ma ono zastosowania do sędziów, których kadencja już upłynęła.

7.2. Sędziowie sądów kantonalnych

1. Odpowiedzialność dyscyplinarną ponoszą wszyscy sędziowie sądów kantonalnych.
2. Odpowiedzialność sędziów sądów pierwszej instancji jest uregulowana odmiennie od odpowiedzialności sędziów wyższych sądów kantonalnych.

VIII. ZAKRES PRZEDMIOTOWY ODPOWIEDZIALNOŚCI DYSCYPLINARNEJ SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH

8.1. Sędziowie sądów federalnych pierwszej instancji

1. Sędziowie sądów federalnych pierwszej instancji mogą zostać pozbawieni urzędu przed upływem kadencji, jeżeli umyślnie lub w skutek rażącego niedbalstwa dopuścili się ciężkiego naruszenia obowiązków służbowych lub jeżeli trwale utracili zdolność do wykonywania sprawowanego urzędu (art. 10 SGG, art. 10 VGG oraz art. 14 PatGG).
2. Ustawy ani ich uzasadnienia nie wskazują, jakie naruszenia konkretnych obowiązków mogą skutkować pozbawieniem urzędu sędziego. W nauce podaje się przykładowo naruszenie takich obowiązków służbowych, jak:

ciężkie naruszenia tajemnicy służbowej, regulacji dotyczących dodatkowego zatrudnienia, mobbing albo molestowanie seksualne w miejscu pracy¹¹⁴.

8.2. Sędziowie sądów kantonalnych

1. Sędziowie sądów kantonalnych ponoszą odpowiedzialność dyscyplinarną za naruszenie obowiązków służbowych. Jako przykłady działań, które mogą skutkować zastosowaniem środków dyscyplinarnych, w nauce wskazywane jest przedłużanie procesów oraz niewłaściwe zachowanie wobec stron, świadków i innych podmiotów podczas rozprawy i w toku postępowania¹¹⁵.
2. Szczególnej regulacji podlegają sędziowie Wyższego Sądu, Sądu Administracyjnego oraz Sądu Ubezpieczeń Społecznych kantonu Zurych. Wobec nich zastosowanie znajdują dość wiekowe przepisy Ustawy o karach porządkowych.¹¹⁶ Zgodnie z § 1 ust. 1 tej ustawy wskazani sędziowie ponoszą odpowiedzialność za naruszenia dyscyplinarne. Według § 2 ustawy o karach porządkowych naruszeniem dyscyplinarnym jest każde bezprawne i zawinione naruszenie obowiązków służbowych, w tym w szczególności:
 - każde zachowanie, które może oddziaływać ujemnie na prawidłowy tryb działania, opinię lub zaufanie do organu państwa,
 - każde zachowanie w związku z wykonywanym urzędem, które może naruszać godność człowieka,
 - zakłócenie przepisanej trybu postępowania,
 - naruszenie przyzwoitości wymaganej od sędziego.

¹¹⁴ Ch. Kiss, *Der neue Bundesstrafgericht*, Aktuelle Juristische Praxis/Pratique Juridique Actuelle 2003, s. 149; P. Weissenberger, *Das Bundesverwaltungsgericht*, Aktuelle Juristische Praxis/Pratique Juridique Actuelle 2006, s. 1502. Dyskusję dotyczącą możliwości sankcjonowania zachowań nie związanych z wykonywaniem urzędu pominięto.

¹¹⁵ B. Maspoli, *Das Gerichtssystem*, s. 161; A. Staehelin, D. Staehelin, P. Grolimund, *Zivilprozessrecht* unter, s. 53.

¹¹⁶ Ustawa o karach porządkowych z dnia 30 października 1866 r. („Gesetz betreffend die Ordnungsstrafen“, Offizielle Sammlung 312, ze zm.).

IX. ZAKRES CZASOWY ODPOWIEDZILNOŚCI DYSCYPLINARNEJ SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH

9.1. Sędziowie sądów federalnych i pierwszej instancji

1. Ze względu na przesłankę pozbawienia urzędu sędziego sądu federalnego pierwszej instancji w postaci naruszenia obowiązków służbowych w tym postępowaniu sankcjonowane są jedynie naruszenia popełnione po objęciu funkcji sędziego.

9.2. Sędziowie sądów kantonalnych

1. Z powiązania odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów kantonu Zurych z ich stosunkiem zatrudnienia wynika, iż ponoszą oni odpowiedzialność do upływu ich kadencji.
2. Ponadto, prawo kantonu Zurych nie określa, czy możliwe jest pociągnięcie sędziów do odpowiedzialności dyscyplinarnej za działania przed objęciem stanowiska. Jednakże z przesłanki w postaci naruszenia obowiązków służbowych zdaje się wynikać, iż sankcjonowane są jedynie naruszenia popełnione po objęciu funkcji sędziego. W nauce szwajcarskiej brak wypowiedzi dotyczących tej kwestii.

X. PRZEBIEG POSTĘPOWANIA DYSCYPLINARNEGO

10.1. Przebieg postępowania w przedmiocie pozbawienia urzędu sędziego sądu federalnego

1. Postępowanie w przedmiocie pozbawienia urzędu sędziego sądu federalnego jest w niewielkim zakresie uregulowane ustawowo. Jego szczegółowe unormowanie zawarte jest w Zasadach postępowania Komisji ds. Wymiaru Sprawiedliwości dotyczących pozbawienia urzędu lub zaniechania ponownego

wyboru sędziego¹¹⁷ (dalej „Zasady postępowania”), tj. regulaminie odpowiedniej komisji parlamentarnej.

10.1.1. Organ dyscyplinarny

1. Organem rozstrzygającym o pozbawieniu sędziego sądu federalnego pierwszej instancji jego urzędu jest Zgromadzenie Federalne (art. 10 SGG, art. 10 VGG oraz art. 14 PatGG).
2. Funkcji tej nie pełni sąd dyscyplinarny.

10.1.2. Podmioty uprawnione do wszczęcia postępowania

1. Podmiotem uprawnionym do wszczęcia postępowania jest parlamentarna Komisja ds. Wymiaru Sprawiedliwości (art. 40a ust. 1 lit. a Ustawy federalnej o Zgromadzeniu Federalnym, ParlG¹¹⁸), która działa z urzędu.

10.1.3. Oskarżyciel publiczny

1. Ze względu na fakt, iż powyższe postępowanie ma bardziej charakter postępowania administracyjnego¹¹⁹ niż karnego, nie działa w nim oskarżyciel publiczny.

10.1.4. Obwiniony

1. Postępowanie o złożenie z urzędu sędziego dotyczy konkretnego sędziego, który w Zasadach postępowania nie jest określany jako obwiniony, lecz jako osoba, której dotyczy postępowanie.

¹¹⁷ Zasady postępowania Komisji ds. Wymiaru Sprawiedliwości dotyczące pozbawienia urzędu lub zaniechania ponownego wyboru sędziego z dnia 3 marca 2011 r. („*Handlungsgrundsätze der Gerichtskommission zum Verfahren der Kommission im Hinblick auf eine Amtsenthebung oder eine Nichtwiederwahl*”, Bundesblatt 2012, s. 1271 i n., dalej jako: „Zasady postępowania”).

¹¹⁸ Ustawa federalna o Zgromadzeniu Federalnym z dnia 13 grudnia 2002 r. („*Bundesgesetz über die Bundesversammlung (Parlamentsgesetz, ParlG)*”, Amtliche Sammlung 2003, s. 3543, ze zm., dalej jako: „ParlG”).

¹¹⁹ R. Kiener, *Verfahren der Amtsenthebung*, Verwaltungspraxis der Bundesbehörden 2008, s. 322.

2. Przed wszczęciem postępowania Komisja ds. Wymiaru Sprawiedliwości jest zobowiązana do wysłuchania osoby, której dotyczy postępowanie (art. 5 ust. 2 Zasad postępowania). Ponadto może ona być obecna przy składaniu wyjaśnień przez inne osoby oraz zadawać im pytania, a także ma prawo wglądu do akt sprawy (art. 7 ust. 1 Zasad postępowania). Osoba, której dotyczy postępowanie, może być reprezentowana przez adwokata (art. 7 ust. 2 Zasad postępowania).
3. Osoba, której dotyczy postępowanie, jest wzywana do złożenia wyjaśnień przed Komisją; jest ona wprawdzie zobowiązana do stawienia się, jednak nie ma obowiązku złożenia wyjaśnień ani udzielenia odpowiedzi zgodnie z prawdą (art. 8 Zasad postępowania).

10.1.5. *Udział organu nadzoru*

1. Organy nadzoru nad sądami federalnymi pierwszej instancji, tj. Trybunał Federalny, oraz parlamentarna Komisja ds. Nadzoru nad Wymiarem Sprawiedliwości, nie są uprawnione do wszczęcia postępowania w przedmiocie pozbawienia sędziego urzędu, jednakże mogą one zwrócić się z odpowiednim wnioskiem do Komisji ds. Wymiaru Sprawiedliwości¹²⁰.
2. Decyzja o wszczęciu postępowania należy do wyłącznej kompetencji Komisji ds. Wymiaru Sprawiedliwości.

10.1.6. *Rozpoznanie sprawy dyscyplinarnej*

1. Komisja ds. Wymiaru Sprawiedliwości rozstrzyga, czy informacja o wszczęciu postępowania i poszczególnych czynnościach podejmowanych w toku tego postępowania zostanie podana do wiadomości publicznej, przy czym ujawnienie tych informacji może nastąpić jedynie w wyjątkowych sytuacjach i tylko wtedy, gdy w danej sprawie interes publiczny przeważa nad potrzebą ochrony prywatności osoby, której dotyczy postępowanie (art. 6 Zasad postępowania).

¹²⁰ R. Kiener, *Verfahren der Amtsenthebung*, Verwaltungspraxis der Bundesbehörden 2008, s. 331.

2. Po zakończeniu badania sprawy i przed złożeniem raportu Zgromadzeniu Federalnemu osoba, której dotyczy postępowanie, może pisemnie lub ustnie zająć stanowisko wobec wyniku badań Komisji i uzasadnienia jej rozstrzygnięcia (art. 7 ust. 4 Zasad postępowania).
3. Komisja umarza postępowanie, jeżeli przesłanki art. 10 SGG, art. 10 VGG oraz art. 14 PatGG nie są spełnione (art. 13 Zasad postępowania). Natomiast jeżeli zachodzi podstawa dla pozbawienia sędziego urzędu, Komisja przedkłada Zgromadzeniu Federalnemu pisemny wniosek o pozbawienie urzędu wraz z uzasadnieniem (art. 14 Zasad postępowania). Zgromadzenie Federalne rozstrzyga o pozbawieniu sędziego urzędu w drodze zwykłej uchwały (art. 29 ust. 1 ParlG).

10.1.7. Środki dyscyplinarne

1. W powyższym postępowaniu jedyną możliwą sankcją jest pozbawienie sędziego jego urzędu przed upływem kadencji, na którą został on wybrany.

10.1.8. Środki odwoławcze

1. Rozstrzygnięcia Komisji nie podlegają zaskarżeniu¹²¹. Także uchwała Zgromadzenia Federalnego jest niezaskarżalna, co w piśmiennictwie jest krytykowane z punktu widzenia prawa dostępu do sądu¹²².

10.1.9. Koszty postępowania

1. Ze względu na brak ustawowej podstawy w powyższym postępowaniu nie są pobierane żadne opłaty¹²³.

¹²¹ R. Kiener, *Verfahren der Amtsenthebung*, *Verwaltungspraxis der Bundesbehörden* 2008, s. 342.

¹²² Ch. Kiss, *Der neue Bundesstraßenverkehrsgericht*, *Aktuelle Juristische Praxis/Pratique Juridique Actuelle* 2003, s. 149 przypis 71; R. Kiener, *Verfahren der Amtsenthebung*, *Verwaltungspraxis der Bundesbehörden* 2008, s. 328.

¹²³ Do końca akapitu za R. Kiener, *Verfahren der Amtsenthebung*, *Verwaltungspraxis der Bundesbehörden* 2008, s. 340 i n.

2. Dla zwrotu kosztów zastępstwa przez adwokata, jeżeli postępowanie nie zakończyło się pozbawieniem sędziego jego urzędu, brak jest odpowiedniej podstawy prawnej¹²⁴.

10.2. Przebieg postępowania dyscyplinarnego wobec sędziów kantonalnych

10.2.1. Uwagi ogólne

1. W większości kantonów nie działa szczególny sąd dyscyplinarny. O zastosowaniu środków dyscyplinarnych wobec sędziów sądów pierwszej instancji rozstrzyga organ nadzoru, którym z reguły jest sąd kantonalny drugiej instancji, a w odniesieniu do sądów drugiej instancji - rada kantonu¹²⁵. Wyjątek stanowią kantony Argowia i Vaud, w których działa specjalny sąd właściwy dla postępowań dyscyplinarnych¹²⁶.
2. W kantonie Zurych wraz z wprowadzeniem nowej Ustawy o stosunku pracy personelu kantonalnego (PG) uchylono większość przepisów „starego” prawa dyscyplinarnego, których część pochodziła jeszcze z końca XIX wieku. Jednakże nowej ustawie nie podlegają wszyscy sędziowie kantonalni, lecz jedynie sędziowie sądów okręgowych, a tym samym regulacja odpowiedzialności tych sędziów odbiega od regulacji odpowiedzialności sędziów Wyższego Sądu, Sądu Administracyjnego oraz Sądu Ubezpieczeń Społecznych.

10.2.2. Postępowanie dyscyplinarnego wobec sędziów sądów okręgowych

10.2.2.1. Organ dyscyplinarny

¹²⁴ Wyjątki od tej zasady przyjęte w orzecznictwie Trybunału Federalnego pominięto.

¹²⁵ T. Stadelmann, *Aspekte richterlicher*, Betrifft JUSTIZ 2004, s. 414 i n., punkt II.6; B. Maspoli, *Das Gerichtssystem*, s. 160; A. Staehelin, D. Staehelin, P. Grolimund, *Zivilprozessrecht unter*, s. 53.

¹²⁶ M. Keel, *Die Leitungsstrukturen*, s. 233; B. Schindler, *Richterliche Unabhängigkeit in kleinräumigen Verhältnissen*, Zentralblatt für Staats- und Verwaltungsrecht 2016, s. 114.

1. W kantonie Zurych organem nadzoru nad sądami pierwszej instancji jest Wyższy Sąd tego kantonu (§ 80 ust. 1 lit. b GOG Zurych).
2. Zgodnie z wewnętrznym podziałem zadań zadania Wyższego Sądu w zakresie nadzoru nad sądami pierwszej instancji wykonuje Komisja Administracyjna tego sądu (§ 18 ust. 1 Rozporządzenia o organizacji Wyższego Sądu kantonu Zurych, VOG¹²⁷). W jej skład wchodzi pięciu członków Wyższego Sądu, w tym prezes sądu i jego zastępca (§ 15 ust. 1 VOG).

10.2.2.2. Podmioty uprawnione do wszczęcia postępowania oraz skarga na czynności urzędnika

1. Postępowanie dyscyplinarne w kantonie Zurych jest prowadzone przez organ nadzoru z urzędu lub wskutek skargi na czynności urzędnika. Powyższa skarga stanowi ustawowy środek pozwalający skarżącemu na zwrócenie uwagi organu nadzoru na działania nadzorowanego, które wymagają interwencji organu nadzoru; jej przedmiotem jest żądanie podjęcia w danej sprawie czynności nadzorczych oraz zastosowania odpowiednich środków, w tym dyscyplinarnych (o ile jest to przewidziane ustawą), celem usunięcia uchybień¹²⁸. W praktyce jest ona stosowana w razie naruszenia przez sędziów (albo innych funkcjonariuszy wymiaru sprawiedliwości) ich obowiązków służbowych.
2. Do wniesienia tej skargi jest uprawniony każdy podmiot mający interes prawny w jej wniesieniu, jednakże samo jej złożenie nie zobowiązuje organu nadzoru do podjęcia czynności¹²⁹. Wnoszący skargę nie jest stroną postępowania wywołanego jej wniesieniem, albowiem dotyczy ono stosunku pomiędzy organem administracji a jej pracownikiem; tym samym nie musi on być

¹²⁷ Rozporządzenie o organizacji Wyższego Sądu kantonu Zurych z dnia 3 października 2010 r. („Verordnung über die Organisation des Obergerichts“, Offizielle Sammlung 212.51, ze zm., dalej jako: „VOG“).

¹²⁸ Do końca akapitu za A. Staehelin, D. Staehelin, P. Grolimund, Zivilprozessrecht unter, s. 57 i n. oraz R. Hauser, E. Schweri, V. Lieber, GOG. Kommentar, s. 257.

¹²⁹ R. Hauser, E. Schweri, V. Lieber, GOG. Kommentar, s. 264.

informowany o wyniku postępowania ani nie jest uprawniony do wniesienia środka zaskarżenia¹³⁰.

3. Skarga na czynności urzędnika może zostać wniesiona w formie pisemnej wraz z uzasadnieniem w ciągu 10 dni od powzięcia wiadomości o naruszeniu obowiązków służbowych (§ 83 GOG Zurych). Adresatem powinien być właściwy organ nadzoru¹³¹.
4. Organ nadzoru działa jednak nie tylko na podstawie skarg, lecz także z urzędu, jeżeli w inny sposób poweźmie wiedzę o naruszeniu obowiązków służbowych przez nadzorowanego¹³². Plotki lub luźne przypuszczenia nie są wystarczające, natomiast w razie istnienia uzasadnionego podejrzenia organ powinien podjąć odpowiednie czynności.

10.2.2.3. Oskarżyciel publiczny

1. W powyższym postępowaniu nie działa oskarżyciel publiczny.

10.2.2.4. Obwiniony

1. Sędzia, którego dotyczy powyższe postępowanie, nie jest w prawie kantonu Zurych określany jako obwiniony, lecz jako osoba, której dotyczy postępowanie.
2. Sędziowie sądów okręgowych mogą zostać zawieszeni w wykonywaniu obowiązków służbowych przez organ nadzoru, jeżeli istnieją wystarczające przesłanki dla przyjęcia, iż zachodzi ważny powód uzasadniający rozwiązanie stosunku pracy, wszczęte zostało postępowanie karne z powodu występku lub zbrodni albo wymaga tego interes publiczny lub prowadzone administracyjne postępowanie wyjaśniające (§ 29 PG). Z powyższego uprawnienia organ nadzoru może skorzystać także w toku postępowania dyscyplinarnego. PG nie

¹³⁰ Wyższy Sąd kantonu Zurych, postanowienie z dnia 23 lutego 2015 r., VB 150001-O/U.

¹³¹ R. Hauser, E. Schweri, V. Lieber, *GOG. Kommentar*, s. 268.

¹³² Do końca akapitu za R. Hauser, E. Schweri, V. Lieber, *GOG. Kommentar*, s. 256 i 265.

zawiera przepisów dotyczących obniżenia wynagrodzenia podczas postępowania dyscyplinarnego.

10.2.2.5. Udział organu nadzoru

1. Powyższe postępowanie jest prowadzone przez organ nadzoru.

10.2.2.6. Rozpoznanie sprawy dyscyplinarnej

1. W postępowaniu wszczętym na podstawie skargi na czynności urzędnika (patrz punkt 2.1.2 powyżej) organ doręcza skargę osobie, której ona dotyczy, oraz innym podmiotom celem zajęcia przez nie stanowiska w formie pisemnej, chyba że skarga jest niewątpliwie niedopuszczalna lub bezzasadna (§ 83 ust. 2 GOG Zurych). Następnie organ z urzędu ustala stan faktyczny, odpowiednio stosując przepisy prawa postępowania cywilnego, w szczególności o postępowaniu dowodowym (§ 83 ust. 3 GOG Zurych).
2. Zgodnie z § 30 PG przed udzieleniem nagany organ nadzoru jest zobowiązany do ustalenia stanu faktycznego oraz wysłuchania osoby, której dotyczy postępowanie.
3. Rozstrzygnięcia Komisji Administracyjnej mogą być podejmowane w drodze cyrkulacji akt (tj. bez posiedzenia Komisji), jeżeli członkowie Komisji są jednego zdania (§ 16 ust. 2 VOG).

10.2.2.7. Środki dyscyplinarne

1. W powyższym postępowaniu organ nadzoru może zastosować wyłącznie środki dyscyplinarne przewidziane w ustawie.
2. GOG kantonu Zurych nie zawiera katalogu środków dyscyplinarnych dopuszczalnych wobec sędziów. W związku z powyższym konieczne jest istnienie innej ustawowej regulacji dopuszczalnych środków dyscyplinarnych. Ze względu na odmienne przepisy prawa regulujące ich status prawny środki dyscyplinarne stosowane wobec sędziów sądów okręgowych różnią się od

środków dyscyplinarnych przysługujących wobec sędziów Wyższego Sądu, Sądu Administracyjnego oraz Sądu Ubezpieczeń Społecznych.

3. W związku z posiadanym przez sędziów sądów okręgowych statusem urzędników kantonalnych zastosowanie wobec nich znajdują przepisy Ustawy o stosunku pracy personelu kantonalnego (PG)¹³³. Tym samym wobec sędziów sądów okręgowych mogą zostać zastosowane środki dyscyplinarne przewidziane w tej ustawie.
4. Zgodnie z § 30 PG Wyższy Sąd jako organ nadzoru może udzielić sędziemu nagany. Udzielenie nagany następuje ustnie i podlega zaprotokołowaniu wraz z wyjaśnieniami osoby, której dotyczy postępowanie. Udzielenie nagany skutkuje także koniecznością przeprowadzenia oceny pracownika, obejmującej ocenę jego zachowania i wyników pracy (§ 46 PG).
5. Ponadto Wyższy Sąd jako organ zatrudniający sędziów sądów okręgowych i jednocześnie organ nadzoru nad nimi może wypowiedzieć ich umowę pracę lub rozwiązać ją bez zachowania okresu wypowiedzenia z ważnych przyczyn na podstawie § 22 PG. Ważną przyczynę w rozumieniu tego przepisu stanowią okoliczności, które przy uwzględnieniu zasad współżycia społecznego sprawiają, iż od jednej ze stron stosunku pracy nie można oczekiwać jego kontynuowania (§ 22 ust. 2 PG).
6. Zastosowanie środków dyscyplinarnych podlega zasadzie celowości, musi pozostawać w odpowiednim stosunku do popełnionego naruszenia oraz uwzględniać sytuację osoby, której te środki dotyczą¹³⁴. Tym samym organ nadzoru musi wziąć pod uwagę następujące kwestie:
 - kwestie obiektywne: ciężar naruszenia, którego dopuściła się osoba, której dotyczy postępowanie,
 - kwestie subiektywne: stopień zawinienia, sytuację osobistą osoby, której dotyczy postępowanie, jej dotychczasowe zachowanie, motywy jej działania oraz skuteczność środków dyscyplinarnych wobec niej.

¹³³ R. Hauser, E. Schweri, V. Lieber, *GOG. Kommentar*, s. 264.

¹³⁴ Do końca akapitu za R. Hauser, E. Schweri, V. Lieber, *GOG. Kommentar*, s. 265.

10.2.2.8. Środki odwoławcze

1. Od rozstrzygnięć Komisji Administracyjnej przysługuje skarga do Komisji Odwoławczej Wyższego Sądu (§ 19 ust. 1 VOG). Skarga przysługuje osobie, której dane rozstrzygnięcie dotyczy. Jeżeli rozstrzygnięcie Komisji Administracyjnej zapadło wskutek skargi na czynność urzędnika, osobie, która wniosła skargę, nie przysługuje żaden środek zaskarżenia przeciwko rozstrzygnięciu Komisji, także w razie odmowy zastosowania środków dyscyplinarnych¹³⁵.
2. Od rozstrzygnięć Komisji Odwoławczej może przysługiwać skarga do Trybunału Federalnego, jeżeli skutkują one nieodwracalną szkodą dla osoby, której one dotyczą¹³⁶.
3. W sprawach personalnych zainteresowanemu przysługuje możliwość wniesienia skargi do sądu administracyjnego (§ 33 PG oraz § 19 ust. 3 VOG) na podstawie przepisów o postępowaniu administracyjnym¹³⁷.

10.2.2.9. Koszty postępowania

1. Koszty postępowania zostały uregulowane jedynie w odniesieniu do postępowania wywołanego wniesieniem skargi na urzędnika.
2. W tym postępowaniu niedopuszczalne jest zobowiązanie osoby, której skarga dotyczy, do uiszczenia opłat lub wydatków (art. 116 schwZPO w związku z § 200 lit. b GOG Zurych).

¹³⁵ R. Hauser, E. Schweri, V. Lieber, *GOG. Kommentar*, s. 265.

¹³⁶ R. Hauser, E. Schweri, V. Lieber, *GOG. Kommentar*, s. 271.

¹³⁷ R. Hauser, E. Schweri, V. Lieber, *GOG. Kommentar*, s. 247.

10.2.3. Postępowanie dyscyplinarne wobec sędziów Wyższego Sądu, Sądu Administracyjnego i Sądu Ubezpieczeń Społecznych

10.2.3.1. Organ dyscyplinarny

1. Nadzór nad wydziałami Wyższego Sądu i Sądem Handlowym należy do kompetencji plenum Wyższego Sądu (§ 80 ust. 1 lit. a GOG Zurych), które rozpoznaje skargi na czynności urzędnika dotyczące tych podmiotów.
2. Nadzór Wyższego Sądu dotyczy nie tylko jego wydziałów oraz Sądu Handlowego, lecz także poszczególnych ich członków¹³⁸. Jednakże brak jest podstawy prawnej dla zastosowania przez niego środków dyscyplinarnych wobec tych podmiotów.
3. Ponadto nadzór zwierzchni nad wymiarem sprawiedliwości w kantonie Zurych sprawuje Rada Kantonu, tj. organ legislacyjny (§ 79 GOG Zurych).

10.2.3.2. Podmioty uprawnione do wszczęcia postępowania

1. Podmiotem uprawnionym do wszczęcia postępowania zmierzającego do zastosowania środków dyscyplinarnych wobec sędziów wyższych sądów kantonalnych jest każdy członek rady kantonu (§ 36 KRG). W tym celu jest on zobowiązany do wniesienia interpelacji (§ 35 ust. 1 KRG). Ponadto powyższy wniosek może zostać zgłoszony przez odpowiednią komisję Rady Kantonu, w tym Komisję ds. Wymiaru Sprawiedliwości, bez konieczności złożenia interpelacji przez członka Rady Kantonu (§ 35 ust. 2 KRG).
2. Powyższe nie oznacza, iż wobec tych sędziów nie może zostać wniesiona skarga na czynności urzędnika (szczegółowo w odniesieniu do tej skargi patrz punkt 2.1.2 powyżej). Jest ona dopuszczalna także w odniesieniu do tych sędziów i jest rozpoznawana przez plenum Wyższego Sądu, jednakże nie może skutkować zastosowaniem przez ten sąd środków dyscyplinarnych.

¹³⁸ R. Hauser, E. Schweri, V. Lieber, *GOG. Kommentar*, s. 246.

10.2.3.3. Oskarżyciel publiczny

1. W powyższym postępowaniu nie działa oskarżyciel publiczny.

10.2.3.4. Obwiniony

1. Sędzia, którego dotyczy powyższe postępowanie, nie jest w prawie kantonu Zurych określany jako obwiniony. Jest on uprawniony do zajęcia stanowiska wobec wniosku lub interpelacji o udzielenie mu upomnienia. Ustawa o Radzie Kantonu nie zawiera żadnej regulacji dotyczącej możliwości zastępstwa przez adwokata w tym postępowaniu.
2. Sędziowie wyższych sądów kantonu Zurych mogą zostać zawieszeni w wykonywaniu obowiązków służbowych jedynie na podstawie § 4 ust. 2 Ustawy o karach porządkowych przez organ nadzoru, który ich wybrał, tj. Radę Kantonu, jeżeli zostało wobec nich wszczęte postępowanie karne dotyczące zbrodni lub występku¹³⁹.
3. KRG ani Ustawa o karach porządkowych nie zawiera przepisów dotyczących obniżenia wynagrodzenia podczas postępowania dyscyplinarnego.

10.2.3.5. Udział organu nadzoru

1. Powyższe postępowanie jest prowadzone przez organ nadzoru.

10.2.3.6. Rozpoznanie sprawy dyscyplinarnej

1. Rada Kantonu rozstrzyga, czy wniesiona interpelacja lub zgłoszony wniosek podlega natychmiastowemu oddaleniu, czy też zostaną one przekazane właściwemu podmiotowi celem umożliwienia mu zajęcia stanowiska (§ 35 ust. 4 KRG).
2. Następnie Rada Kantonu rozstrzyga w sprawie (§ 35 ust. 5 KRG).

¹³⁹ R. Hauser, E. Schweri, V. Lieber, *GOG. Kommentar*, s. 246.

10.2.3.7. Środki dyscyplinarne

1. Sędziowie Wyższego Sądu, Sądu Administracyjnego oraz Sądu Ubezpieczeń Społecznych nie podlegają regulacji Ustawy o stosunku pracy personelu kantonálnego (§ 1 ust. 3 PG), a tym samym uregulowane w niej środki dyscyplinarne nie znajdują wobec nich zastosowania. Wobec tych sędziów mogą zostać zastosowane środki dyscyplinarne przewidziane w Ustawie o Radzie Kantonalnej (KRG)¹⁴⁰ oraz Ustawie o karach porządkowych.
2. Zgodnie z § 36 KRG członek Rady Kantonu może wnioskować o udzielenie przez Radę Kantonu upomnienia sędziemu Wyższego Sądu, Sądu Administracyjnego lub Sądu Ubezpieczeń Społecznych, jeżeli naruszyli oni przepisy konstytucji kantonu, ustaw lub obowiązki służbowe. O udzieleniu koniecznych jej zdaniem upomnień rozstrzyga Rada Kantonu (§ 35 ust. 5 KRG).
3. Ponadto wobec sędziów wyższych sądów kantonalnych zastosowanie znajdują sankcje uregulowane § 4 ust. 1 w Ustawy o karach porządkowych, tj. nagana i grzywna do 1000 franków szwajcarskich.¹⁴¹

10.2.3.8. Środki odwoławcze

1. Ustawa o Radzie Kantonu nie przewiduje żadnego środka odwoławczego przeciwko rozstrzygnięciu Rady Kantonu o udzieleniu upomnienia sędziemu wyższego sądu kantonálnego.

10.2.3.9. Koszty postępowania

1. Ustawa o Radzie Kantonu nie zawiera żadnej regulacji kosztów postępowania w przedmiocie udzieleniu upomnienia sędziemu wyższego sądu kantonálnego.

¹⁴⁰ Ustawa o Radzie Kantonalnej z dnia 5 kwietnia 1981 r. („*Kantonsratgesetz (KRG)*“, Offizielle Sammlung 171.1, ze zm., dalej jako: „KRG“).

¹⁴¹ R. Hauser, E. Schweri, V. Lieber, *GOG. Kommentar*, s. 264.

XI. PRZEDAWNIE KARAŁNOŚCI W ZAKRESIE ODPOWIEDZIALNOŚCI DYSCYPLINARNEJ SĘDZIÓW

11.1. Sędziowie sądów federalnych pierwszej instancji

1. W odniesieniu do postępowania w przedmiocie pozbawienia urzędu sędziego sądu federalnego pierwszej instancji brak ustawowych regulacji dotyczących przedawnienia.
2. W nauce na podstawie ogólnych zasad prawa przyjmuje się, iż Komisja powinna podjąć działania niezwłocznie po powzięciu informacji o okolicznościach, które mogłyby prowadzić do pozbawienia sędziego urzędu¹⁴².

11.2. Sędziowie sądów kantonalnych

1. Przepisy prawa kantonu Zurych nie zawierają regulacji dotyczących przedawnienia karałości w zakresie odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów sądów okręgowych. Z faktu, iż środki dyscyplinarne mogą zostać wymierzone za naruszenie obowiązków służbowych, nie wynika wprowadzenie przedawnienia karałości, jednakże inne temporalne ograniczenie odpowiedzialności dyscyplinarnej tych sędziów.
2. W odniesieniu do sędziów Wyższego Sądu, Sądu Administracyjnego oraz Sądu Ubezpieczeń Społecznych kantonu Zurych zastosowanie znajduje Ustawa o karach porządkowych. Zgodnie z jej § 3 naruszenia dyscyplinarne przedawniają się z upływem roku od powzięcia wiedzy o nich przez organ nadzoru, jednakże najpóźniej z upływem trzech lat od dnia ich popełnienia. W razie wszczęcia postępowania karnego okres przedawnienia odpowiedzialności dyscyplinarnej biegnie od chwili prawomocnego zakończenia postępowania.

¹⁴² R. Kiener, *Verfahren der Amtsenthebung*, *Verwaltungspraxis der Bundesbehörden* 2008, s. 331.

XII. STATYSTYCZNE UJĘCIE ODPOWIEDZIALNOŚCI DYSCYPLINARNEJ SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH

12.1. Sędziowie sądów federalnych pierwszej instancji

1. Do dnia obecnego nie wszczęto żadnego postępowania w przedmiocie pozbawienia urzędu sędziego sądu federalnego pierwszej instancji¹⁴³.

12.2. Sędziowie sądów kantonalnych

1.W Szwajcarii brak dostępnych publicznie statystyk dotyczących odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów kantonalnych. Wyższy Sąd kantonu Zurych w swoich sprawozdaniach rocznych¹⁴⁴ informuje o ilości skarg na czynności urzędników, jednakże bez wskazania, czy dotyczyły one sędziów czy innych pracowników sądów. Z powyższych sprawozdań wynika następująca ilość skarg na czynności urzędnika i sposób ich załatwienia:

Tabela 1: Ilość skarg na czynności urzędnika w kantonie Zurych

Rok	Rozpoznane przez Komisję Administracyjną				Rozpoznane przez plenum Wyższego Sądu			
	Łącz- nie	Odda- lon e	Uwzglę- -dzone	Załatwion e w inny sposób	Łącz- nie	Odda- -lone	Uwzglę- -dzone	Załatwion e w inny sposób
2015	15	11	1	3	2	1	0	1
2014 ¹⁴⁵	18	14	1	3	4	3	0	1
2013	14	13	0	1	2	1	1	0

¹⁴³ Tak w 2010 r. G. Biaggini, *Entwicklungen und Spannungen im Verfassungsrecht – Versuch einer Standortbestimmung zehn Jahre nach Inkrafttreten der Bundesverfassung vom 18. April 1999*, Zentralblatt für Staats- und Verwaltungsrecht 2010, s. 23.

¹⁴⁴ Patrz <http://www.gerichte-zh.ch/organisation/obergericht/rechenschaftsbericht.html>.

¹⁴⁵ Skargi na czynności urzędnika wniesione w roku 2013 i 2014 na podstawie wcześniejszej regulacji prawa o ustroju sądów cywilnych i karnych pominięto.

Należy przy tym zwrócić uwagę, iż uwzględnienie skargi na czynności urzędnika nie oznacza automatycznie zastosowania środków dyscyplinarnych, albowiem organ nadzoru ma także inne możliwości reakcji w razie stwierdzenia, iż zarzuty podnoszone przez skarżącego są uzasadnione.

XIII. Działania ustawodawcy mające na celu wzmocnienie odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów

1. Ustawodawca szwajcarski nie podjął żadnych działań zmierzających do zaostrzenia odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów szwajcarskich.
2. W szczególności należy zwrócić uwagę na fakt, iż nawet w toku tzw. afery *Schubertha*¹⁴⁶, podczas której niemożność zastosowania sankcji dyscyplinarnych wobec sędziego Trybunału Federalnego była szczególnie widoczna, ani w nauce prawa ani wśród parlamentarzystów i członków parlamentarnej komisji odpowiedzialnej za nadzór nad wymiarem sprawiedliwości nie pojawiły się postulaty wprowadzenia odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów Trybunału Federalnego.

XIV. WNIOSKI

1. Wnioski *de lege ferenda* formułowane w nauce szwajcarskiej dotyczą przede wszystkim braku środka zaskarżenia przeciwko rozstrzygnięciu Zgromadzenia Federalnego o pozbawieniu urzędu sędziego sądu federalnego pierwszej instancji. Obecna sytuacja jest krytykowana ze względu na możliwe naruszenie prawa dostępu do sądu.
2. Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów szwajcarskich nie ma charakteru quasi-karnego wyrażającego się w ukształtowaniu postępowania dyscyplinarnego i regulacji kar dyscyplinarnych. Została ona bowiem połączona z sankcjami w ramach publicznoprawnego stosunku zatrudnienia sędziów.

¹⁴⁶ Sędzia Trybunału Federalnego *Schuberth* usiłował w budynku Trybunału opluć dziennikarza i trafił stojącego obok sekretarza sądowego, a następnie oddalił się bez słowa.

ODPOWIEDZIALNOŚĆ DYSCYPLINARNA SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH W REPUBLICE FEDERALNEJ NIEMIEC

I. POJĘCIE SĄDOWNICTWA POWSZECHNEGO

1. Sądownictwo powszechne („*die ordentliche Gerichtsbarkeit*”) jest częścią wymiaru sprawiedliwości, której powierzono wykonywanie władzy sądowniczej (§ 92, 95 GG¹⁴⁷).
2. Sposób rozumienia sądownictwa powszechnego determinują dwie kwestie, tj. organizacja sądownictwa powszechnego (§ 12 GVG¹⁴⁸) oraz zakres spraw przekazanych do właściwości sądownictwa powszechnego (§ 13 GVG).
3. Sądownictwo powszechne sprawują: sądy rejonowe („*Amtsgerichte*”), sądy okręgowe („*Landgerichte*”), sądy apelacyjne („*Oberlandgerichte*”) oraz Federalny Sąd Najwyższy („*Bundesgerichtshof*”) (§ 12 GVG). Do właściwości tak zorganizowanego sądownictwa powszechnego należą sprawy cywilne, rodzinne oraz karne, pod warunkiem, że nie zostały przekazane do właściwości organów administracji publicznej albo sądownictwa administracyjnego, czy też na podstawie przepisów federalnych nie zostały przekazane innym sądom (§ 13 GVG).
4. Obok sądownictwa powszechnego wyróżnia się na poziomie federacji oraz krajów związkowych: sądownictwo finansowe, sądownictwo administracyjne, sądownictwo do spraw socjalnych, sądownictwo do spraw z zakresu prawa pracy (§ 95 GG).

¹⁴⁷ Ustawa zasadnicza Federalnej Republiki Niemiec z dnia 23 maja 1949 r. („*Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland*”, BGBl. I S. 2438, ze zm., dalej jako: „GG”).

¹⁴⁸ Ustawa o ustroju sądów z dnia 9 maja 1975 r. („*Gerichtsverfassungsgesetz*”, ze zm., BGBl. I S. 1077, dalej jako: „GVG”).

II. ORGANIZACJA SĄDOWNICTWA POWSZECHNEGO

2.1. Przedmiotowy zakres sądownictwa powszechnego

1. W ramach sądownictwa powszechnego wyodrębnia się sądownictwo powszechne krajów związkowych oraz sądownictwo powszechne federalne.
2. Sądownictwo powszechne tworzą: obligatoryjne sądy krajów związkowych, obligatoryjne sądy federalne oraz sądy szczególne.
3. Do obligatoryjnych powszechnych sądów krajów związkowych należą: sądy rejonowe, sądy okręgowe oraz sądy apelacyjne (§ 12 GVG). W każdym kraju związkowym musi zostać utworzony przynajmniej jeden z wymienionych rodzajów sądów powszechnych każdego szczebla. Utworzenie większej ilości sądów powszechnych w kraju związkowym zależy od przyjętej w takim kraju organizacji sądownictwa powszechnego.
4. Obligatoryjnym powszechnym sądem federalnym jest Federalny Sąd Najwyższy (§ 12 GVG, art. 92, art. 95 ust. 1 GG).
5. Sądy szczególne są sądami powszechnymi krajów związkowych oraz federacji. Ich właściwość polega na tym, że są to zawsze sądy powszechne fakultatywne. Do sądów szczególnych zalicza się, m.in. sąd federalny do spraw ochrony prawnej w działalności gospodarczej (§ 96 ust. 1 GG), w tym Federalny Sąd Patentowy (§ 64 PatG¹⁴⁹), federalne sądy wojskowe (§ 96 ust. 2 GG), sądy pracy (§ 14 GVG), sądy wodne (§ 14 GVG), najwyższy sąd kraju związkowego (§ 8, 9 EGGVG¹⁵⁰)¹⁵¹.

¹⁴⁹ Ustawa prawo patentowe z dnia 5 maja 1936 r. („*Patentgesetz*”, BGBl. I. S. 1, ze zm., dalej jako: „PatG”).

¹⁵⁰ Ustawa wprowadzająca do ustawy o ustroju sądów z dnia 27 stycznia 1877 r. („*Einführungsgesetz zum Gerichtsverfassungsgesetz*”, BGBl. I. S. 1474, dalej jako: „EGGVG”). Według wskazanych przepisów, jeżeli w kraju związkowym utworzono kilka sądów okręgowych można utworzyć najwyższy sąd okręgowy, który rozpoznawałby środki odwoławcze od orzeczeń krajowych sądów okręgowych.

¹⁵¹ Jak wskazuje się w literaturze, najwyższy sąd okręgowy kraju związkowego nie został nigdy utworzony, tak O. Kissel, H. Meyer, *Gerichtsverfassungsgesetz. Kommentar*, wyd. 8, München 2015, s. 187.

2.2. Podmiotowy zakres sądownictwa powszechnego

1. W strukturze sądownictwa powszechnego zatrudnieni są sędziowie zawodowi („*Berufsrichter*”), czyli sędziowie powołani na podstawie ustawy i jej podlegający (tzw. „*gesetzliche Richter*” § 101 ust. 1 GG, § 15 GVG). Koncepcja sędziego ustawowego jest częścią zasady państwa prawa i ma znaczenie dla form odpowiedzialności sędziego¹⁵².
2. W sądach rejonowych zatrudniani są sędziowie sądów rejonowych (§ 22 ust. 1 GVG), sędziowie na zlecenie (§ 22 ust. 5 GVG, „*Richter kraft Auftrags*”) oraz sędziowie na próbę (§ 22 ust. 5 GVG, „*Richter auf Probe*”). Sędziowie sądów rejonowych mogą jednocześnie pełnić służbę w innym sądzie rejonowym albo w sądzie okręgowym (§ 22 ust. 2 GVG).
3. W sądach okręgowych zatrudniani są prezes („*Präsident*”), który pełni obowiązki sędziego oraz organu sądu, i przewodniczący izb („*Vorsitzender Richter*”) (§ 59 ust. 1 GVG) oraz sędziowie sądów okręgowych, a nadto sędziowie na próbę lub sędziowie na zlecenie (§ 59 ust. 3 GVG). Sędziowie sądów okręgowych mogą jednocześnie pełnić służbę w innym sądzie okręgowym albo w sądzie rejonowym.
4. W sądach apelacyjnych zatrudniani są prezes sądu, przewodniczący izb i sędziowie (§ 115 GVG), którymi mogą być wyłącznie sędziowie zawodowi mianowani na stanowisko sędziego dożywotnio¹⁵³.

¹⁵² Zob. szerzej O. Kissel, H. Meyer, *Gerichtsverfassungsgesetz...*, s. 389.

¹⁵³ O. Kissel, H. Meyer, *Gerichtsverfassungsgesetz...*, s. 883.

III. ODPOWIEDZIALNOŚĆ DYSCYPLINARNA SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH W UJĘCIU OGÓLNYM

3.1. Źródła prawa dotyczące odpowiedzialności sędziów sądów powszechnych

1. Regulacje dotyczące odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów sądów powszechnych są złożone. Jest to konsekwencją federalnego ustroju Republiki Federalnej Niemiec oraz statusu prawnego sędziego w tym ustroju. W związku z tym przedmiotowe kwestie normowane są w ustawach federalnych (sprawy dotyczące sędziów sądów federalnych i sędziów sądów krajów związkowych) oraz w ustawach krajów związkowych (sprawy dotyczące sędziów sądów krajów związkowych). Niezależnie od tego, z uwagi na status prawny sędziego, tj. zakwalifikowanie sędziego do urzędników państwowych, uregulowanie odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów nastąpiło w ustawach federalnych oraz krajów związkowych dotyczących statusu prawnego sędziego oraz w ustawach federalnych określających status urzędnika państwowego. Natomiast ze względu na ukształtowanie postępowania dyscyplinarnego jako *sui generis* postępowania administracyjnego, odpowiednie zastosowanie znajdują także przepisy ustaw federalnych oraz krajów związkowych regulujących ustrój sądownictwa administracyjnego i postępowania przed sądami administracyjnymi.
2. W związku z tym należy wskazać, że do zasadniczych regulacji prawnych, które stanowią źródła prawa w zakresie odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów sądów powszechnych należy zaliczyć:

1) ustawę o sędziach z dnia 19 kwietnia 1972 r. („*Deutsches Richtergesetz*”, BGBl. I. S. 713, ze zm., dalej jako: „DRiG”),

- w części dotyczącej sędziów sądów federalnych: § 61 – § 68 DRiG;
- w części dotyczącej sędziów sądów krajowych: § 77 - § 83 DRiG, z tym że na podstawie § 83 DRiG w stosunku do sędziów sądów

krajowych odpowiednie zastosowanie znajdują § 63 ust. 2, § 64 ust. 1, § 65 - 68 DRiG, przy czym prawo krajów związkowych może odrębnie uregulować zasady ponoszenia kosztów postępowania dyscyplinarnego;

- 2) ustawę o urzędnikach państwowych z dnia 17 lutego 1985 r. („*Beamtengesetz*”, BGBl. I S. 479 ze zm., dalej jako: „BBG”), ponieważ na podstawie § 46 DRiG oraz na podstawie § 71 DRiG, do statusu prawnego sędziów znajdują zastosowanie odpowiednio przepisy federalnego prawa urzędniczego, chyba że przepisy DRiG stanowią odmiennie;
- 3) ustawę o postępowaniu dyscyplinarnym wobec urzędników państwowych z dnia 9 lipca 2001 r. („*Bundesdisziplinargesetz*”, BGBl. I. S. 250, ze zm., dalej jako: „BDG”);
- 4) ustawę o statusie prawnym urzędników państwowych w krajach związkowych z dnia 17 czerwca 2008 r. („*Statusrechts der Beamtinnen und Beamten in den Ländern. Beamtenstatusgesetz*”, BGBl. I. S. 1010, ze zm., dalej jako: „BeamtStG”);
- 5) ustawę o ustroju sądów administracyjnych z dnia 21 stycznia 1960 r. („*Verwaltungsgerichtsordnung*”, BGBl. I. S. 686, ze zm., dalej jako: „VwGO”), ponieważ na podstawie § 3 BDG ustawa o ustroju sądów administracyjnych znajduje odpowiednie zastosowanie, chyba że przepisy BDG stanowią inaczej;
- 6) ustawę o postępowaniu przed sądami administracyjnymi z dnia 25 maja 1976 r. („*Verwaltungsverfahrensgesetz*”, BGBl. I. S. 102, dalej jako: „VwVfG”), ponieważ na podstawie § 3 BDG ustawa o postępowaniu przed sądami administracyjnymi znajduje odpowiednie zastosowanie, chyba że przepisy BDG stanowią inaczej.

3.2. Pojęcie odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów sądów powszechnych

1. Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów sądów powszechnych jest odpowiedzialnością za naruszenie przepisów prawa w zakresie dotyczącym obowiązków służbowych¹⁵⁴, tj. za przewinienia służbowe („*Dienstvergehen*”).
2. Przewinienie służbowe polega na zawinionym (umyślnym albo nieumyślnym) naruszeniu obowiązków służbowych. Obowiązki te wynikają z § 38 – 43 DRiG, albo z przepisów ustaw federalnych regulujących status prawny urzędników państwowych (np. § 60 BBG (obowiązek tajemnicy zawodowej), §77 ust. 1 BBG (zakaz przyjmowania korzyści), § 33 BeamtenStG (nakaz podejmowania decyzji zgodnie z zasadami demokratycznego państwa prawa), albo z ustaw krajów związkowych¹⁵⁵.
3. Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów sądów powszechnych obejmuje dwie odrębne kwestie, tj. odpowiedzialność dyscyplinarną sędziów sądów federalnych (§ 63 – DRiG) oraz odpowiedzialność dyscyplinarną sędziów sądów krajowych (§ 83 DRiG).
4. Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów sądów powszechnych nie wchodzi w skład systemu prawa karnego. Dlatego do tego rodzaju odpowiedzialności dyscyplinarnej, nie znajdują zastosowania przepisy prawa karnego materialnego ani prawa postępowania karnego. Odpowiedzialność dyscyplinarna została ukształtowana jako rodzaj odpowiedzialności administracyjnej. Dlatego celem postępowania dyscyplinarnego jest obiektywne wyjaśnienie, czy doszło do naruszenia przepisów prawa w zakresie obowiązków służbowych sędziego. Wymierzenie środków dyscyplinujących za przewinienie służbowe ma charakter drugorzędny. Dlatego pomimo stwierdzenia naruszenia obowiązków służbowych, może nie zostać w stosunku do sędziego wymierzony środek dyscyplinarny. Gdy taki środek zostanie zastosowany, nie ma on charakteru penalnego, tj. nie jest kwalifikowany jako „kara” w ujęciu prawa karnego materialnego.

¹⁵⁴ O. Kissel, H. Meyer, *Gerichtsverfassungsgesetz...*, s. 178.

¹⁵⁵ O. Kissel, H. Meyer, *Gerichtsverfassungsgesetz...*, 179.

3.3. Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów sądów powszechnych a inne rodzaje odpowiedzialności

3.3.1. Odpowiedzialność dyscyplinarna a odpowiedzialność cywilna

1. Źródłem odpowiedzialności cywilnej sędziów jest art. 34 GG, według którego, kto w sprawowaniu powierzonego mu urzędu publicznego naruszy obowiązek służbowy w stosunku do osoby trzeciej, wówczas odpowiedzialność za naruszenie tego obowiązku, co do zasady, ponosi państwo lub jednostka organizacyjna, w służbie której pozostaje. Gdy naruszenie obowiązków służbowych jest umyślne albo jest następstwem rażącego niedbalstwa, zastrzega się wobec naruszydciela prawo regresu dla państwa lub jednostki organizacyjnej.
2. Reguła określona w art. 34 GG, w odniesieniu do sędziów, tj. sędziów zawodowych oraz ławników, ulega ograniczeniu na podstawie § 839 ust. 1 zd. 1 BGB¹⁵⁶. Ostatni z wymienionych przepisów wprowadza wyjątek co do przedmiotowego zakresu ich odpowiedzialności cywilnoprawnej (tzw. „*Spruchrichterprivileg*”)¹⁵⁷. W tym sensie, zasadą jest, że sędzia, podobnie jak inny urzędnik, ponosi odpowiedzialność cywilnoprawną za umyślne naruszenie obowiązków służbowych albo za naruszenie takich obowiązków będące następstwem rażącego niedbalstwa. Przyjmuje się, że naruszenie obowiązków służbowych dotyczy także przypadków niewłaściwej wykładni przepisów prawa albo niewłaściwego ich zastosowania, pod warunkiem, że naruszenie to dotyczy konkretnego przepisu, który jest jasny, a jego ustawowe brzmienie jednoznaczne¹⁵⁸. Jednakże zasada ta nie dotyczy naruszenia przepisów prawa przy wydaniu wyroku albo innego orzeczenia rozstrzygającego sprawę co do istoty („*urteilsvertretende Entscheidungen*”)¹⁵⁹. Od tego odstępstwa zachodzi

¹⁵⁶ Kodeks cywilny z dnia 18 sierpnia 1998 r. („*Bürgerliches Gesetzbuch*”, BGBl. I S. 42 ze zm., dalej jako: „BGB”).

¹⁵⁷ H. Wöstmann, [w:] *J. von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen. Buch 2, Recht der Schuldverhältnisse, §§ 839, 839a*, pod red. J. Hager, wyd. 13, Berlin 2013, s. 174.

¹⁵⁸ H. Wöstmann, [w:] *J. von Staudingers Kommentar...*, s. 111.

¹⁵⁹ H. Wöstmann, [w:] *J. von Staudingers Kommentar...*, s. 168.

wyjątek określony w § 839 ust. 2 zd. 1 BGB, który polega na tym, że sędzia ponosi odpowiedzialność cywilnoprawną wówczas, gdy naruszenie przepisów przy wydaniu wyroku albo innego orzeczenia rozstrzygającego sprawę co do istoty jest następstwem czynu karalnego. Istotne jest także to, iż na podstawie § 839 ust. 2 zd. 2 BGB wyłączono odpowiedzialność dyscyplinarną sędziów za odmowę wykonania obowiązków służbowych albo za zwłokę w przedłużeniu postępowania sądowego. Rozwiązanie dotyczące wyłączenia odpowiedzialności cywilnej sędziów za zwłokę w przedłużeniu postępowania jest konsekwencją przyjęcia w doktrynie niemieckiej odmiennego charakteru prawnego odpowiedzialności z art. 839 BGB. Obejmuje ona wyłącznie odpowiedzialność za szkody majątkowe. Natomiast stwierdzenie przewlekłości postępowania sądowego powoduje powstanie szkody niemajątkowej, która przybiera postać odpowiedniej sumy pieniężnej¹⁶⁰. Tym samym roszczenie regresowe w stosunku do sędziego jest wyłączone.

3.3.2. Odpowiedzialność dyscyplinarna a odpowiedzialność karna

1. Odpowiedzialność karna sędziów sądów powszechnych jest odrębna od odpowiedzialności dyscyplinarnej¹⁶¹. W zakresie interesującej kwestii wiążącej się z naruszeniem obowiązków służbowych, należy wskazać przede wszystkim na zagadnienie dotyczące odpowiedzialności karnej sędziów za wydanie orzeczenia niezgodnego z prawem wskutek przestępstwa.
2. Odpowiedzialność karna sędziów za wydanie orzeczenia niezgodnego z prawem wskutek przestępstwa została uregulowana w § 339 StGB¹⁶² (tzw. „*Rechtsbeugung*”). Przepis ten stanowi, iż sędzia, inny urzędnik państwowy albo sędzia sądu polubownego, który przy prowadzeniu albo rozstrzygnięciu sprawy na korzyść jednej ze stron albo na niekorzyść jednej ze stron w sposób zawiniony narusza prawo, może zostać skazany na karę od jednego do pięciu lat pozbawienia wolności. Przedmiotowa regulacja dotyczy także ławników (§ 11 ust. 1 nr 3 w zw. z § 339 StGB).

¹⁶⁰ H. Wöstmann, [w:] *J. von Staudingers Kommentar...*, s. 175.

¹⁶¹ O. Kissel, H. Meyer, *Gerichtsverfassungsgesetz...*, s. 892.

¹⁶² Kodeks karny z 15 maja 1871 r. („*Strafgesetzbuch*”, BGBl. I S. 3322, ze zm., dalej jako: „StGB”).

3. Przesłanka przedmiotowa przestępstwa, tj. naruszenie prawa rozumiana jest ściśle. Nie każde naruszenie prawa, którego skutkiem jest prowadzenie sprawy albo jej rozstrzygnięcie na korzyść jednej ze stron albo na jej niekorzyść, jest penalizowane. W przepisie chodzi wyłącznie o kwalifikowane naruszenie prawa, które jest elementarne (podstawowe).
4. Przesłanka podmiotowa przestępstwa, tj. zawinienie interpretowane jest jako umyślne naruszenie przepisu prawa, tj. naruszenie świadome i celowe na korzyść jednej ze stron albo na jej niekorzyść¹⁶³.

3.3.3. Odpowiedzialność dyscyplinarna a odpowiedzialność pracownicza

1. Kodeks pracy, ustawa o ustroju sądów, czy też ustawa o sędziach, nie wprowadzają dodatkowo kwalifikowanej odpowiedzialności pracownicznej sędziego za naruszenie przepisów prawa w związku ze sprawowaną funkcją.
2. Przepis z § 24 DRiG reguluje ustanie z mocy samego prawa stosunku służbowego sędziego (co oznacza również ustanie stosunku pracy) z chwilą uprawomocnienia się wyroku (wydanego przez niemiecki sąd) skazującego sędziego na karę pozbawiania wolności na co najmniej jeden rok za przestępstwo umyślne albo skazującego sędziego na karę pozbawienia wolności za umyślne kwalifikowane przestępstwa enumeratywnie wymienione w tym przepisie (np. przygotowanie do wojny napastniczej, zdradę stanu), czy też stwierdzenia przez Federalny Trybunał Konstytucyjny działania przez sędziego na szkodę praw podstawowych wymienionych w art. 18 GG (prawo do wolności wyrażania opinii, prawo do wolności prasy, prawo do nauki, prawo do zgromadzeń, prawo do stowarzyszeń, prawo do ochrony tajemnicy korespondencji, prawo własności, prawo azylu).

¹⁶³ Wrok BGH ("Bundesgerichtshoff") z dnia 4 sierpnia 2001, Az. 5 StR 92/01; BGHZ 47, 105-116.

3.3.4. Odpowiedzialność dyscyplinarna a inne rodzaje odpowiedzialności aniżeli odpowiedzialności cywilna, karna, pracownicza

1. Niezależnie do odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów powszechnych prawo niemieckie przewiduje ich odpowiedzialność konstytucyjną uregulowaną w ustawie zasadniczej albo w konstytucjach krajów związkowych.
2. Odpowiedzialność konstytucyjna sędziów sądów federalnych wynika z § 98 ust. 2 GG.
3. Przepis ten stanowi, iż w przypadku działania sędziego federalnego w związku czynnościami urzędowymi albo poza tymi czynnościami przeciwko porządkowi konstytucyjnemu określone w ustawie zasadniczej albo przeciwko porządkowi konstytucyjnemu jednego z krajów związkowych, Federalny Trybunał Konstytucyjny może na zarządzić większością 2/3 głosów na wniosek Bundestagu o przeniesieniu sędziego na inny urząd lub w stan spoczynku. W przypadku umyślnego naruszenia prawa można orzec złożenie sędziego z urzędu.
4. Odpowiedzialność konstytucyjną sędziów sądów krajów związkowych jest analogiczna jak sędziów sądów federalnych i wynika z odpowiednich konstytucji. Należy wskazać, że upoważnienie dla krajów związkowych do wprowadzenia w konstytucjach krajów związkowych odpowiedzialności konstytucyjnej sędziów sądów krajów związkowych zostało ujęte wprost w art. 98 ust. 5 GG. Nie każdy kraj związkowy uregulował jednak taki rodzaj odpowiedzialności. Do krajów związkowych, które przyjęły w konstytucjach odpowiedzialność konstytucyjną sędziów sądów krajów związkowych należą np. Badenia Wirtembergia, Hamburg, Dolna Saksonia, Szlezwik Holstyn, Północna Westfalia¹⁶⁴.

¹⁶⁴ O. Kissel, H. Meyer, *Gerichtsverfassungsgesetz...*, s. 180.

3.3.5. Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów sądów powszechnych a odpowiedzialność dyscyplinarna wybranych innych podmiotów (podobieństwa i różnice)

1. Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów innych sądów została ukształtowana analogicznie, jak odpowiedzialność dyscyplinarna sądów powszechnych.
2. W odniesieniu do sędziów Federalnego Trybunału Konstytucyjnego stosuje się odpowiednio przepisy o postępowaniu dyscyplinarnym w stosunku do sędziów sądów powszechnych (§ 69 DRiG).
3. Odmienne została ukształtowana odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów niezawodowych zasiadających w sądach ławniczych („*Schöffengerichte*”). Te ostatnie sądy są jednostkami organizacyjnymi każdego sądu rejonowego (§ 28 GVG). Jednostki te rozpoznają w pierwszej instancji sprawy karne, w zakresie, w jakim sprawy te nie należą do wyłącznej właściwości zawodowych sędziów sądów rejonowych. W skład sądu ławniczego wchodzi: sędzia zawodowy oraz dwóch ławników (§ 29 ust. 1 GVG). Jak wynika z § 52 ust. 1 GVG ławnik może zostać usunięty z urzędu w przypadku rażącego naruszenia obowiązków służbowych. Decyzję w tym przedmiocie podejmuje izba karna sądu okręgowego na wniosek sędziego zawodowego, po uprzednim wysłuchaniu ławnika oraz prokuratora (§ 51 ust. 2 zd. 1 GVG). Postępowanie jest jednoinstancyjne. Decyzja nie podlega zaskarżeniu niezależnie od tego, czy jest pozytywna, czy też negatywna (§ 51 ust. 2 zd. 2 GVG).

3.4. Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów sądów powszechnych a odpowiedzialność innych osób zatrudnionych w sądach powszechnych

1. W GVG nie uregulowano kwestii wiążących się z postępowaniem dyscyplinarnym innych podmiotów zatrudnionych w sądach powszechnych aniżeli sędziowie.
2. Urzędnicy państwowi zatrudnieni w sądach powszechnych odpowiadają dyscyplinarnie zgodnie z zasadami ujętymi w ustawie o postępowaniu

dyscyplinarnych wobec urzędników państwowych. Należy zauważyć, że co do zasady, postępowanie dyscyplinarne urzędników państwowych jest ukształtowane w taki sam sposób jak postępowanie dyscyplinarne sędziów sądów powszechnych. Do tych ostatnich bowiem przepisy ustawy o postępowaniu dyscyplinarnym wobec urzędników państwowych, znajdują odpowiednie zastosowanie, o ile regulacje ustawy o sędziach nie stanowią inaczej. Interesującą odrębnością w zakresie postępowania dyscyplinarnego urzędników państwowych jest to, że w skład sądu służbowego jako sędziowie, którzy stale nie zasiadają w składzie tego sądu, wchodzi także urzędnicy państwowi.

3.5. Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów sądów powszechnych a odpowiedzialność dyscyplinarna osób wykonujących inne zawody prawnicze

1. Adwokaci. Postępowanie dyscyplinarne adwokatów zostało uregulowane w ustawie z dnia 1 sierpnia 1959 r. o ustroju adwokatury¹⁶⁵. Odpowiednie przepisy zostały ujęte w § 91 - 161 a BRAO. Istotnym elementem postępowania dyscyplinarnego wobec adwokatów jest utworzenie dla adwokatów sądów pierwszej instancji (§ 92 BRAO) i sądów drugiej instancji (§ 100 BRAO) oraz wprowadzenie dopuszczalności wnoszenia środków odwoławczych do Federalnego Sądu Najwyższego Senatu ds. Adwokatów (§ 106 BRAO). Przewidziano także katalog środków dyscyplinarnych charakterystyczny dla tej grupy zawodowej. Zalicza się do nich: ostrzeżenie, nagana, grzywna do 25 000 Euro, zakaz zajmowania się sprawami z określonej gałęzi prawa od roku do pięciu lat, usunięcie z zawodu (§ 114 ust. 1 BRAO), z tym że nagana oraz grzywna mogą być orzeczone łącznie z innymi karami.

¹⁶⁵ Ustawa o ustroju adwokatury z dnia 1 sierpnia 1959 r. („*Bundesrechtsanwaltsordnung*”, BGBl. I S. 254, ze zm., dalej jako: „BRAO”).

2. Notariusze. Postępowanie dyscyplinarne notariuszy zostało uregulowane w ustawie z dnia 13 lutego 1936 r. o ustroju notariatu¹⁶⁶. Odpowiednie przepisy dotyczące postępowania dyscyplinarnego wobec notariuszy zostały ujęte w § 95 – 110 a BNotO. Ustawa wprowadziła legalną definicję przewinienia służbowego. Przyjęto, że przewinieniem służbowym jest zawinione naruszenie przez notariusza obowiązków służbowych (§ 95 BNotO). Ponadto, wskazuje się, że do postępowania dyscyplinarnego stosuje się odpowiednio przepisy ustawy o postępowaniu dyscyplinarnym wobec urzędników państwowych, chyba że ustawa o ustroju notariatu stanowi inaczej (§ 96 ust. 1 BNotO). Sądami dyscyplinarnymi dla notariuszy są sąd okręgowy, jak sąd pierwszej instancji, oraz Federalny Sąd Najwyższy, jako sąd drugiej instancji (§ 99 BNotO). Zakres środków dyscyplinarnych jest ograniczony. Zalicza się do nich: nagane, grzywnę do 50 000 euro oraz usunięcie z zawodu (§ 97 ust. 1 BNotO).

IV. ZAKRES PODMIOTOWY ODPOWIEDZIALNOŚCI DYSCYPLINARNEJ SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH

1. Wszyscy sędziowie sądów powszechnych ponoszą odpowiedzialność dyscyplinarną, niezależnie od tego, czy są sędziami powołanymi dożywotnio, sędziami na próbę, czy też sędziami na podstawie zlecenia oraz niezależnie od zajmowanej pozycji w strukturze sądownictwa powszechnego.
2. Brak jest wyłączeń podmiotowych sędziów w zakresie odpowiedzialności dyscyplinarnej ze względu na pozycje ustrojowe sędziego w strukturze sądownictwa powszechnego.
3. Różnice w zakresie odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów dotyczą sędziów sądów federalnych oraz sędziów sądów krajowych. Wynikają one z nieco odmiennej pozycji prawnej tych sędziów. Jednakże nie wyłączono w odniesieniu do określonych grup sędziów konkretnych przewinień

¹⁶⁶ Ustawa o ustroju notariatu z dnia 13 lutego 1937 r. („*Bundesnotarordnung*”, BGBl. I S. 2090, ze zm., dalej jako: “BNotO”).

służbowych. Odrębności w zakresie odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów sądów krajowych oraz sędziów sądów federalnych zostaną omówione poniżej.

4. Odpowiedzialność dyscyplinarną ponoszą także sędziowie federalni oraz sędziowie krajów związkowych w stanie spoczynku.

V. ZAKRES PRZEDMIOTOWY ODPOWIEDZIALNOŚCI DYSCYPLINARNEJ SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH

- 1 Przedmiotowy zakres odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów sądów powszechnych wiąże się ze sposobem rozumienia przewinienia służbowego.
- 2 Pojęcie „przewinienia dyscyplinarnego” („*Dienstvergehen*”) zostało zdefiniowane w § 77 ust. 1 BBG, według którego przewinieniem dyscyplinarnym jest wyłącznie zawinione naruszenie obowiązków służbowych. Regulacja ta znajduje odpowiednie zastosowanie także do sędziów sądów powszechnych z uwagi na odesłanie zawarte w § 61 ust. 1 oraz § 71 DRiG. W odniesieniu do sędziów sądów powszechnych przyjmuje się, że przewinieniem służbowym jest wyłącznie naruszenie obowiązków, które wynikają ze stosunku służbowego sędziego oraz ze szczególnej pozycji sędziego jako podmiotu urzędu publicznego¹⁶⁷.
- 3 Przepisy prawa nie wprowadzają katalogu przewinień służbowych (brak enumeracji pozytywnej). Zakres przedmiotowy przewinień służbowych ujęty został w formie klauzuli generalnej („*Generalklausel*”¹⁶⁸). Odnosi się ona do naruszenia obowiązków służbowych sędziego, które wynikają przede wszystkim z § 39 – 43 DRiG. Dotyczą one obowiązków sędziów sądów federalnych oraz sędziów sądów krajowych.
4. Do obowiązków sędziego określonych w § 39 – 43 DRiG, których naruszenie jest kwalifikowane jako przewinienie służbowe należą:

¹⁶⁷ G. Schmidt – Rantsch, J. Schmidt – Rantsch, *Deutsches Richtergesetz. Kommentar*, wyd. 6, München 2009, s. 893.

¹⁶⁸ G. Schmidt – Rantsch, J. Schmidt – Rantsch, *Deutsches Richtergesetz...*, s. 893.

- nakaz zachowania powściągliwości, według którego sędzia powinien w służbie oraz poza służbą zachowywać powściągliwość w wyrażaniu opinii, w tym również w aktywności politycznej, tak aby jego zachowanie nie osłabiało zaufania do konstytucji oraz niezawisłości sędziego (§ 39 DRiG)¹⁶⁹;
 - zakaz działalności w sądownictwie polubownym, według którego sędzia nie może być sędzią sądu polubownego ani biegłym sądowym w postępowaniu przed sądem polubownym, czy też pełnić funkcji mediatora, chyba że obydwie strony sporu wyrażą zgodę na powierzenie sędziemu tych obowiązków albo za zgodą sędziego powierzone zostaną mu te obowiązki przez podmiot niezależny od stron (§ 40 DRiG);
 - zakaz udzielania porad prawnych, według którego sędzia nie może odpłatnie albo nieodpłatnie udzielać porad prawnych ani sporządzać opinii prawnych, chyba że sędzia zajmuje stanowisko profesora i otrzyma zgodę właściwego organu sądu na taką działalność (§ 41 DRiG);
 - zakaz podejmowania dodatkowego zatrudnienia, według którego sędzia nie może podejmować dodatkowej działalności, chyba że dotyczy ona zadań z zakresu ochrony prawnej lub administracji sądowej (§ 42 DRiG);
 - nakaz zachowania tajemnicy służbowej, według którego sędzia ma obowiązek zachować w tajemnicy okoliczności sprawy, o których powziął wiadomość ze względu na swój urząd, poza jawną rozprawą sądową; nakaz zachowania tajemnicy trwa także po ustaniu stosunku służbowego (§ 43 DRiG).
5. Należy wskazać, iż do obowiązków służbowych sędziego znajdują także odpowiednie odniesienie obowiązki urzędników państwowych, o których mowa w ustawie o urzędnikach państwowych. Z uwagi na status sędziego sądu powszechnego przyjmuje się, że do obowiązków tych należą m.in. zakaz udzielenia informacji mediom (§ 70 BBG), (w kwestii tego, który sędzia może udzielić takich informacji, decyduje właściwy organ sądu), zakaz przyjmowania

¹⁶⁹ G. Szmidt – Rantsch, J. Schmidt – Rantsch, *Deutsches Richtergesetz...*, s. 894.

nagród, upominków i innych korzyści (§ 71 BBG), nakaz wyboru miejsca zamieszkania w taki sposób, aby nie utrudniało to sprawowania powierzonych obowiązków (§ 72 BBG).

6. Sędziowie nie ponoszą odpowiedzialności dyscyplinarnej za naruszenie prawa w związku z wydaniem orzeczenia. Jest konsekwencją szeroko rozumianej niezawisłości. Przyjmuje się, że niezawisłość nie jest przywilejem. Jej gwarantem jest konstytucja. Należy zauważyć, iż odpowiedzialność dyscyplinarna wobec sędziów za naruszenie przepisów prawa w związku z wydanym orzeczeniem była sankcjonowana jeszcze przed Drugą Wojną Światową na byłych terenach Prus. Wówczas w kwestii postępowania dyscyplinarnego za to przewinienie służbowe decydowała Duża Izba Senatu. Po wojnie uznano, że takiemu podejściu sprzeciwia się pojęcie niezawisłości określone w ustawie zasadniczej. Dlatego współcześnie przyjmuje się, iż sędzia w związku z wydaniem orzeczenia, nawet jeżeli naruszył przepisy prawa, nie popełnia przewinienia służbowego. Nie oznacza to, iż wyłączona jest odpowiedzialność sędziego za naruszenie obowiązków służbowych w toku postępowania sądowego. Sędzia ponosi taką odpowiedzialność, np. za niepunktualność, nieusprawiedliwione niestawiennictwo na rozprawie, niewłaściwe zachowanie wobec stron postępowania¹⁷⁰.
7. Przyjmuje się, że sędziowie ponoszą odpowiedzialność dyscyplinarną za stwierdzenie przewlekłości postępowania. Jednakże kwestie z tym związane nie są aktualnie przedmiotem szerszych rozważań w wykładni doktrynalnej ani operatywnej. Jest to wynikiem tego, iż w Republice Federalnej Niemiec skarga na przewlekłość postępowania sądowego została wprowadzona niedawno, tj. w §§ 198 – 201 GVG na podstawie ustawy „*Gesetz über den Rechtsschutz bei überlangen Gerichtsverfahren und strafrechtlichen Ermittlungsverfahren*” z dnia 24 listopada 2011 r.¹⁷¹ Ustawodawca, wprowadzając te przepisy, nie zmienił unormowań dotyczących odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów i nie wyodrębnił kwalifikowanego przewinienia służbowego związanego ze stwierdzeniem naruszenia prawa strony do rozpoznania sprawy

¹⁷⁰ G. Szmidt – Rantsch, J. Schmidt – Rantsch, *Deutsches Richtergesetz...*, s. 897.

¹⁷¹ BGBl. 2011, Teil I nr 60.

w postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki. Natomiast w § 200 GVG wyraźnie wskazano, że za szkody związane ze stwierdzeniem przewlekłości postępowania sądowego przed sądami powszechnymi odpowiada kraj związkowy, z wyłączeniem odpowiedzialności stwierdzenia przewlekłości postępowania przed sądami federalnymi. W ostatnim z wymienionych przypadków odpowiedzialność za szkody ponosi federacja.

VI. ZAKRES CZASOWY ODPOWIEDZIALNOŚCI DYSCYPLINARNEJ SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH

1. Sędzia sądu powszechnego ponosi odpowiedzialność dyscyplinarną od momentu złożenia ślubowania, o którym mowa w § 38 DRiG, gdyż z tym momentem nawiązuje się stosunek służbowy i stosunek pracy sędziego.
2. Sędzia sądu powszechnego nie ponosi odpowiedzialności dyscyplinarnej za zachowania, które miały miejsce przed złożeniem ślubowania. Jest to następstwo sposobu rozumienia przewinienia służbowego, które polega na zawinionym naruszeniu prawa w zakresie obowiązków służbowych wynikających ze stosunku służbowego. W związku z tym, że sędzia przed złożeniem ślubowania nie jest podmiotem tego stosunku, nie może naruszyć obowiązków z niego wynikających.
3. Sędzia sądu powszechnego w stanie spoczynku ponosi odpowiedzialność dyscyplinarną, co wynika z § 78 pkt 1 DRiG. Zakres przedmiotowy tej odpowiedzialności jest ograniczony do obowiązków sędziego w stanie spoczynku¹⁷². Obejmują one obowiązki aktualne dla sędziego (np. nakaz zachowania tajemnicy służbowej, zakaz przyjmowania nagród, prezentów i innych korzyści), oraz obowiązki nałożone wyłącznie na sędziego w stanie spoczynku (np. zakaz podejmowania dodatkowego zatrudnienia przez pięć lat, § 69 a BBG).
4. Sędzia sądu powszechnego, którego stosunek służbowy ustał, nie ponosi odpowiedzialności dyscyplinarnej za przewinienie służbowe popełnione

¹⁷² Sędzia przechodzi w stan spoczynku w wieku 67 lat, na swój wniosek w wieku 63 lat. Szczegółowe uregulowania przejściowe zawarte są § 48 DRiG.

w czasie jego trwania. Postępowanie dyscyplinarne ulega wówczas umorzeniu (§ 32 ust. 2 BDG).

VII. RODZAJE POSTĘPOWAŃ DYSCYPLINARNYCH

7.1. Charakter prawny postępowania dyscyplinarnego

1. Postępowanie dyscyplinarne nie jest jednolite. W skład postępowania dyscyplinarnego wchodzi dwa rodzaje postępowań, tj.
 - postępowanie administracyjne („*behördliches Disziplinarverfahren*”), uregulowane w § 17- 37 BDG;
 - postępowanie sądowe („*gerichtliches Disziplinarverfahren*”), uregulowane w § 52 – 61 BDG.
2. Postępowanie dyscyplinarne w takim kształcie odnosi się do sędziów sądu federalnego oraz sędziów sądów krajowych, z modyfikacjami przyjętymi w ustawie o ustroju sędziów oraz w ustawach krajów związkowych.

7.2. Postępowanie administracyjne

1. Pierwszy rodzaj postępowania dyscyplinarnego, tj. postępowanie administracyjne, może zostać wszczęte z urzędu przez:
 - przełożonego sędziego („*Dienstvorgesetzter*”, § 17 BDG);
 - na wniosek sędziego (§ 18 BDG).
2. Celem postępowania administracyjnego jest obiektywne wyjaśnienie przedmiotu sprawy. Gdy wniosek o wszczęcie postępowania administracyjnego składa sędzia, wówczas celem tego postępowania jest również wyeliminowanie

podejrzenia popełnienia przewinienia służbowego (tzw. „*Selbtreinigung*” („samooczyszczenie”))¹⁷³.

3. Postępowanie administracyjne prowadzone jest z urzędu, także wówczas, gdy wniosek o jego wszczęcie złożył sędzia. Postępowanie to opiera się na zasadzie legalizmu. O wszczęciu postępowania administracyjnego sędzia jest zawiadamiany, tak wcześnie, jak jest to możliwe¹⁷⁴. Od momentu zawiadomienia sędzia jest uczestnikiem postępowania administracyjnego.
4. Postępowanie administracyjne jest w pełni odformalizowane¹⁷⁵. Ustawa nie nakłada obowiązku przeprowadzenia rozprawy. Przesłuchanie świadków oraz wysłuchanie sędziego może nastąpić na posiedzeniu niejawnym, przy czym z tych czynności procesowych musi być sporządzony protokół.
5. Postępowanie administracyjne kończy decyzja administracyjna, która przybiera formę zarządzenia dyscyplinarnego („*Disziplinarverfügung*”)¹⁷⁶. Przy wydaniu tego zarządzenia obowiązuje zasada oportunistu¹⁷⁷. Zarządzenie dyscyplinarne może przybrać trzy postacie: umorzenie postępowania, orzeczenie środka dyscyplinarnego albo skierowanie sprawy do sądu dyscyplinarnego (§ 32 BDG).
6. Do umorzenia postępowania administracyjnego dochodzi m.in. wówczas, gdy organ prowadzący postępowanie stwierdził:
 - brak znamion przewinienia służbowego (§ 32 ust. 1 pkt 1 BDG);
 - znamiona przewinienia służbowego, jednakże przewidziane środki dyscyplinarne są niewspółmierne do wagi przewinienia służbowego (§ 32 ust. 1 pkt 2 BDG);

¹⁷³ G. Szmidt – Rantsch, J. Schmidt – Rantsch, *Deutsches Richterrecht*..., s. 906.

¹⁷⁴ G. Szmidt – Rantsch, J. Schmidt – Rantsch, *Deutsches Richterrecht*..., s. 906.

¹⁷⁵ G. Szmidt – Rantsch, J. Schmidt – Rantsch, *Deutsches Richterrecht*..., s. 905.

¹⁷⁶ G. Szmidt – Rantsch, J. Schmidt – Rantsch, *Deutsches Richterrecht*..., s. 905.

¹⁷⁷ G. Szmidt – Rantsch, J. Schmidt – Rantsch, *Deutsches Richterrecht*..., s. 906.

- znamiona przewinienia służbowego, jednakże kara została wymierzona w postępowaniu w sprawach o wykroczenia albo w postępowaniu karnym (§ 32 ust. 1 pkt 3 BDG);
- postępowanie dyscyplinarne albo wymierzenie kary dyscyplinarnej z innych przyczyn jest niedopuszczalne (art. 32 ust. 1 pkt BDG);
- sędzia, w stosunku do którego wszczęto postępowanie administracyjne, zmarł (art. 32 ust. 2 pkt 1 BDG);
- ustał stosunek służbowy sędziego, w stosunku do którego wszczęto postępowanie administracyjne (art. 32 ust. 2 pkt 2 BDG).

7. Wydanie zarządzenia dyscyplinarnego wymierzającego środek dyscyplinarny jest dopuszczalne:

- w stosunku do sędziów sądu federalnego, gdy ma zostać wymierzony środek dyscyplinarny w formie nagany (§ 64 DRiG);
- w stosunku do sędziów sądu kraju związkowego, gdy mają zostać wymierzone środki dyscyplinarne w formie: nagany, grzywny, zmniejszenia uposażenia, zmniejszenia uposażenia stanu spoczynku (§ 33 DRiG).

8. W pozostałych przypadkach przedmiotem zarządzenia dyscyplinarnego jest skierowanie sprawy do sądu dyscyplinarnego („*Dienstklage*”)¹⁷⁸. Dotyczy to przede wszystkim sytuacji, w których z uwagi na rodzaj przewinienia służbowego, mogłoby by nastąpić orzeczenie złożenia sędziego z urzędu albo pozbawienie sędziego stanu spoczynku.

9. Wydanie zarządzenia dyscyplinarnego nie kończy postępowania administracyjnego. Od zarządzenia przysługuje środek odwoławczy w formie sprzeciwu („*Widerspruch*”, § 41 ust. 1 zd. 2 BDG). Organem rozstrzygającym sprzeciw jest organ nadrzędny nad organem, który wydał

¹⁷⁸ G. Szmidt – Rantsch, J. Schmidt – Rantsch, *Deutsches Richtergesetz...*, s. 905.

zarządzenie dyscyplinarne. Uwzględnienie sprzeciwu może nastąpić wyłącznie na korzyść sędziego¹⁷⁹.

7.3. Postępowanie sądowe

1. Drugi rodzaj postępowania, tj. postępowanie sądowe, wszczynane jest:
 - z urzędu w następstwie zarządzenia dyscyplinarnego albo w ramach tzw. skargi służbowej („*Dienstklage*”);
 - ze skargi sędziego od zarządzenia dyscyplinarnego („*Disziplinarklage*”).
2. Każdy z wymienionych rodzajów skarg ma charakter administracyjny¹⁸⁰. Nie są to jednak typowe skargi administracyjne¹⁸¹. Skarga służbowa nie ma żadnego odpowiednika w prawie postępowania administracyjnego, natomiast skarga sędziego zbliżona jest swoją istotą do tzw. skarg uchylających („*Anfechtungsklage*”, § 42 ust. 1 VwGO). Ich odrębność od typowych skarg administracyjnych polega m.in. na tym, że przedmiotem badania sądu w zakresie tych skarg jest nie tylko zgodność z prawem zarządzeń dyscyplinarnych („*Rechtmäßigkeit*”), lecz również ich celowość („*Zweckmäßigkeit*”).
3. Wszczęcie postępowania sądowego z urzędu następuje na skutek zarządzenia dyscyplinarnego, wówczas gdy w zarządzeniu dyscyplinarnym wskazano, iż wymierzenie środka dyscyplinarnego może nastąpić w tym postępowaniu przez sąd. Ponadto z urzędu postępowanie sądowe może zostać zainicjowane skargą służbową. Skarga ta ma zbliżoną funkcję do publicznego aktu oskarżenia¹⁸². Może zostać wniesiona wyłącznie w przypadkach, gdy nie stwierdzono popełnienia przewinienia służbowego albo od niskiej kary dyscyplinarnej. Niezależenie od środka inicjującego wszczęcie postępowania sądowego z urzędu może nastąpić w każdym czasie.

¹⁷⁹ G. Szmidt – Rantsch, J. Schmidt – Rantsch, *Deutsches Richtergesetz...*, s. 910.

¹⁸⁰ G. Szmidt – Rantsch, J. Schmidt – Rantsch, *Deutsches Richtergesetz...*, s. 905.

¹⁸¹ G. Szmidt – Rantsch, J. Schmidt – Rantsch, *Deutsches Richtergesetz...*, s. 912.

¹⁸² G. Szmidt – Rantsch, J. Schmidt – Rantsch, *Deutsches Richtergesetz...*, s. 912.

Ustawa nie przewiduje terminów do wszczęcia takiego postępowania (§ 52 ust. 2 BDG). Jednakże wszczęcie postępowania sądowego ze zwłoką po określonym w ustawie czasie powoduje, iż wobec sędziego nie mogą zostać wymierzone określone środki dyscyplinarne (§ 15 BDG).

4. Wszczęcie postępowania sądowego ze skargi sędziego następuje wskutek rozpoznania sprzeciwu od zarządzenia dyscyplinarnego. Wniesienie skargi sędziego jest ograniczone terminem. Wynosi on 1 miesiąc od dnia doręczenia zarządzenia dyscyplinarnego wydanego wskutek rozpoznania sprzeciwu (§ 52 ust. 2 zd. 1 BDG i §74 ust. 1 zd. 1 VwGO).

VIII. PRZEBIEG SĄDOWEGO POSTĘPOWANIA DYSCYPLINARNEGO

8.1. Sądy dyscyplinarne

1. W prawie niemieckim nie wyodrębnia się sądów dyscyplinarnych. Wprawdzie federacja na podstawie § 96 ust. 4 GG może utworzyć sąd dyscyplinarny jako odrębny sąd federalny ustanowiony ustawą, jednakże aktualnie takiego sądu nie powołano¹⁸³. Funkcję tych sądów pełnią sądy służbowe („*Dienstgerichte*”). W federacji sąd służbowy jest wyspecjalizowanym wydziałem (senatem) Federalnego Sądu Najwyższego. W krajach związkowych sądy służbowe są jednostkami organizacyjnymi sądownictwa administracyjnego, które funkcjonują w ramach wyodrębnionych w tych sądach wydziałach ds. służbowych i w senatach ds. służbowych¹⁸⁴. W związku z tym sąd służbowy nie jest kwalifikowany jako odrębny sąd dyscyplinarny ustanowiony na podstawie ustawy¹⁸⁵. Każdy kraj związkowy może uregulować szczegółowe kwestie dotyczące sądu służbowego, w zakresie, w jakim nie zostały one uregulowane w ustawie o ustroju sędziów¹⁸⁶.

¹⁸³ G. Szmidt – Rantsch, J. Schmidt – Rantsch, Deutsches Richtergesetz, s. 871.

¹⁸⁴ G. Szmidt – Rantsch, J. Schmidt – Rantsch, Deutsches Richtergesetz, s. 994

¹⁸⁵ G. Szmidt – Rantsch, J. Schmidt – Rantsch, Deutsches Richtergesetz, s. 995.

¹⁸⁶ G. Szmidt – Rantsch, J. Schmidt – Rantsch, Deutsches Richtergesetz, s. 994

2. Sądownictwo służbowe federacji jest jednoinstancyjne¹⁸⁷.
3. Sądownictwo służbowe krajów związkowych jest przynajmniej dwuinstancyjne (§ 79 ust. 1 DRiG). Pierwszą instancją jest sąd administracyjny, drugą zaś – okręgowy sąd administracyjny. W każdym z tych sądów utworzono odpowiednio wydziały oraz senaty ds. służbowych. Zasadą jest, że w każdym kraju związkowym jest jeden sąd służbowy pierwszej instancji oraz jeden sąd służbowy drugiej instancji. Wyjątek w tym względzie stanowi kraj związkowy Bawaria, w którym utworzono sądy służbowe pierwszej instancji w Monachium, Norymberdze oraz w Würzburgu, natomiast sąd drugiej instancji od orzeczeń tych sądów – w Monachium¹⁸⁸. Kraje związkowe mają pełną swobodę w ustaleniu, w którym sądzie kraju związkowego zostanie utworzony sąd służbowy¹⁸⁹.
4. Federalny sąd służbowy może także pełnić funkcje kontrolne orzeczeń sądów służbowych krajów związkowych, wówczas gdy kraj związkowy unormuje kwestię wnoszenia środków zaskarżenia od orzeczeń sądów służbowych krajów związkowych drugiej instancji do sądu federalnego (§ 26 ust. 3 DRiG). Regulacja taka nie jest obligatoryjna. Dlatego wskazanego sposobu zaskarzania orzeczeń nie przewidziano w krajach związkowych, takich jak: Bawaria, Meklemburgia – Pomorze, czy też Saksonia¹⁹⁰. W przypadku uregulowania kwestii związanej z wnoszeniem środków zaskarżenia od orzeczeń sądów drugiej instancji, sądownictwo służbowe może być ukształtowane jako sądownictwo trzyinstancyjne (np. Saksonia - Anhalt, Szlezwik Holsztyn) albo jako dwuinstancyjne, z tym że wówczas środek zaskarżenia jest zaliczany do nadzwyczajnych środków zaskarżenia pod postacią tzw. rewizji (np. Badenia – Wirtembergia, , Brandenburgia, Hesja)¹⁹¹.
5. Skład sądu służbowego został uregulowany w § 61 DRiG (w odniesieniu do federalnego sądu służbowego) oraz w § 77 ust. 2 – 4 DRiG (w odniesieniu do

¹⁸⁷ G. Szmidt – Rantsch, J. Schmidt – Rantsch, *Deutsches Richtergesetz...*, s. 883

¹⁸⁸ G. Szmidt – Rantsch, J. Schmidt – Rantsch, *Deutsches Richtergesetz...*, s. 995

¹⁸⁹ G. Szmidt – Rantsch, J. Schmidt – Rantsch, *Deutsches Richtergesetz...*, s. 995

¹⁹⁰ G. Szmidt – Rantsch, J. Schmidt – Rantsch, *Deutsches Richtergesetz...*, s. 994-995.

¹⁹¹ G. Szmidt – Rantsch, J. Schmidt – Rantsch, *Deutsches Richtergesetz...*, s. 995 – 996.

sędziów sądu służbowego kraju związkowego). Zarówno w przypadkach federalnego sądu służbowego, jaki sądów służbowych krajów związkowych wyodrębnia się sędziów, którzy stale zasiadają w składach sądu służbowego („*ständige Besitzer*”) oraz sędziów, którzy stale w takich składach nie zasiadają („*nichtständige Besitzer*”).

6. W federalnym sądzie służbowym sędziami, którzy stale zasiadają w składzie sądu, są sędziowie, którym powierzono pełnienie tych funkcji w ramach podziału czynności w tym sądzie. Natomiast drugą grupę sędziów stanowią sędziowie, którzy są sędziami specjalistami z tej dziedziny prawa, co sędzia, w stosunku do którego toczy się postępowanie dyscyplinarne. Ustawa wprowadza ograniczenie odnośnie do sędziów, którzy mogą zasiadać w składzie federalnego sądu służbowego, stanowiąc, że wyłączeni od orzekania w tych sprawach są prezes sądu i jego zastępcy. Skład sądu służbowego liczy pięciu sędziów.
7. W sądach służbowych krajów związkowych muszą zasiadać: przewodniczący oraz - w liczbie po połowie - stali sędziowie („*ständige Besitzer*”) oraz sędziowie, którzy nie są stali („*nichtständige Besitzer*”). Przepisy federalne nie normują kwestii związanych z liczbą sędziów składu sądu służbowego kraju związkowego¹⁹². Zagadnienie to pozostawiono regulacjom krajów związkowych, z tym że zastrzeżono, iż stali sędziowie sądu służbowego to sędziowie sądu, w którym utworzono sąd służbowy, albo sędziowie, którzy nie są sędziami tego sądu, lecz powierzono im wykonywanie funkcji sędziego sądu służbowego. Niestali sędziowie sądu służbowego to sędziowie sądu, w którym służbę pełni sędzia, w stosunku do którego złożono wniosek o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego i powierzono im wykonywanie funkcji sędziego sądu służbowego.
8. Wszyscy sędziowie sądu służbowego federalnego albo kraju związkowego muszą być sędziami zawodowymi powołanymi dożywotnio. Wyklucza się

¹⁹² G. Szmidt – Rantsch, J. Schmidt – Rantsch, *Deutsches Richtergesetz...*, s. 996, s. 873.

możliwość zasiadania w składzie sądu sędziów na próbę albo sędziów na podstawie zlecenia¹⁹³.

8.2. Podmioty uprawnione do wszczęcia postępowania dyscyplinarnego i brania udziału w postępowaniu dyscyplinarnym

8.2.1. Oskarżyciel publiczny

1. W postępowaniu dyscyplinarnym brak jest oskarżyciela publicznego. Postępowanie dyscyplinarne nie jest postępowaniem karnym.
2. Funkcję zbliżoną do oskarżyciela publicznego pełni przełożony sędziego, który prowadzi postępowanie administracyjne z urzędu, a następnie bierze udział w postępowaniu sądowym jako strona. Przełożony sędziego może wyznaczyć innego sędziego, który w jego zastępstwie będzie uczestniczyć w postępowaniu dyscyplinarnym¹⁹⁴.

8.2.2. Obwiniony

1. Sędzia sądu powszechnego jest uczestnikiem postępowania administracyjnego oraz stroną postępowania sądowego. Sędzia nie jest obwinionym. Postępowanie dyscyplinarne nie jest postępowaniem karnym.
2. Uprawnienia sędziego sądu powszechnego w postępowaniu dyscyplinarnym wynikają przede wszystkim z przepisów ustawy o postępowaniu dyscyplinarnym wobec urzędników państwowych. Z uwagi na to, że postępowanie dyscyplinarne jest postępowaniem administracyjnym, do uprawnień sędziego zastosowanie znajdują także odpowiednie przepisy ustaw regulujących postępowanie administracyjne oraz postępowanie sądowe przed sądami administracyjnymi. Regulacje te nie zawierają szczegółowych rozwiązań w zakresie ograniczenia albo rozszerzenia czynności procesowych w związku z postępowaniem dyscyplinarnym.

¹⁹³ G. Szmidt – Rantsch, J. Schmidt – Rantsch, *Deutsches Richtergesetz...*, s. 996.

¹⁹⁴ G. Szmidt – Rantsch, J. Schmidt – Rantsch, *Deutsches Richtergesetz...*, s. 907.

3. Sędzią sądu powszechnego może ustanowić pełnomocnika procesowego w osobie adwokata. Brak jest przymusu adwokackiego¹⁹⁵. Pełnomocnikiem procesowym może być także inny sędzia (§ 67 ust. 2 VwGO).
4. Sędzia sądu powszechnego, w stosunku do którego wszczęto postępowanie dyscyplinarne, co do zasady ma takie same prawa i obowiązki, jak pozostali sędziowie sądu, w którym pełni służbę.
5. W toku postępowania dyscyplinarnego mogą zostać zastosowane wobec sędziego sądu powszechnego wyłącznie przez sąd służbowy zarządzenia tymczasowe w postaci zawieszenia w czynnościach służbowych, jeżeli uprawdopodobnione jest naruszenie obowiązków służbowych, w następstwie których sąd służbowy może wymierzyć środek dyscyplinarny zmniejszenia uposażenia albo złożenia z urzędu (§ 38 ust. 1 BDG). Łącznie z zawieszeniem w czynnościach służbowych albo w czasie późniejszym można także zastosować zarządzenie tymczasowe, na podstawie którego można zmniejszyć uposażenie sędziego do 50% miesięcznego wynagrodzenia (do 30% miesięcznego wynagrodzenia wobec sędziów w stanie spoczynku) (§ 38 ust. 3 i 4 BDG).

8.2.3. *Udział w postępowaniu dyscyplinarnym Ministra Sprawiedliwości albo innego organu sprawującego nadzór administracyjny nad sądami powszechnymi*

1. Zasadą jest, że Minister Sprawiedliwości albo jego przedstawiciel mogą brać udział w administracyjnych postępowaniach sądowych w federacji oraz w krajach związkowych zarówno przed sądem pierwszej instancji, jak i przed sądem drugiej instancji (§ 35 – 37 VwGO).
2. Wyjątek w tym względzie stanowi postępowanie dyscyplinarne sędziego sądu federalnego oraz sędziego sądu kraju związkowego. Udział Ministra

¹⁹⁵ G. Szmidt – Räntsch, J. Schmidt – Räntsch, *Deutsches Richtergesetz...*, s. 918.

Sprawiedliwości oraz jego przedstawiciela w takim postępowaniu jest wyłączony (§ 66 ust. 1 DRiG, § 83 w zw. z § 66 ust. 1 DRiG)¹⁹⁶.

3. Przyjmuje się, że interes publiczny Ministra Sprawiedliwości jest realizowany przez stronę postępowania, jaką jest przełożony sędziego¹⁹⁷.

8.3. Rozpoznanie sprawy dyscyplinarnej

1. Rozpoznanie sprawy dyscyplinarnej przed sądem dyscyplinarnym następuje według zasad określonych w ustawie Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi, tak jak każda sprawa administracyjna, z odrębnościami wynikającymi z ustawy o postępowaniu administracyjnym wobec urzędników państwowych.
2. Postępowanie dyscyplinarne jest niejawne¹⁹⁸.
3. W toku postępowania dyscyplinarnego można rozszerzyć zarzuty w ramach przewinienie służbowego w zakresie naruszenia nowych obowiązków służbowych, bez wszczynania odrębnego postępowania dyscyplinarnego co do nowych zarzutów (§ 19 BDG).

8.4. Środki dyscyplinarne

1. W stosunku do sędziów sądu federalnego można zastosować w postępowaniu administracyjnym wyłącznie środek dyscyplinarny nagany (§ 64 ust. 1 DRiG). Natomiast w postępowaniu sądowym mogą zostać zastosowane takie środki dyscyplinujące, jak: nagana, grzywna, złożenie z urzędu (§ 64 ust. 2 DRiG).
2. W stosunku do sędziów sądów krajowych można zastosować w postępowaniu administracyjnym wyłącznie naganą. Z kolei w postępowaniu sądowym mogą zostać zastosowane takie środki dyscyplinarne, jak: nagana, grzywna,

¹⁹⁶ G. Szmidt – Rantsch, J. Schmidt – Rantsch, *Deutsches Richtergesetz...*, s. 920, s. 921.

¹⁹⁷ G. Szmidt – Rantsch, J. Schmidt – Rantsch, *Deutsches Richtergesetz...*, s. 921.

¹⁹⁸ O. Kissel, H. Meyer, *Gerichtsverfassungsgesetz...*, s. 1066.

zmniejszenie uposażenia, przeniesienie do innego sądu ze zmniejszeniem uposażenia oraz złożenie z urzędu (§ 5 ust. 1 BDG).

3. W stosunku do sędziów sądu federalnego oraz sędziów sądów krajów związkowych w stanie spoczynku mogą zostać orzeczone środki dyscyplinarne w formie: zmniejszenia uposażenia oraz pozbawienia stanu spoczynku (§ 5 ust. 2 BDG).
4. Odnosząc się do poszczególnych środków dyscyplinarnych należy wyjaśnić, iż:
 - nagana jest pisemną reprimendą skonkretyzowanego zachowania sędziego (§ 6 zd. 1 BDG);
 - grzywna może zostać orzeczona jednorazowo do wysokości połowy miesięcznego wynagrodzenia sędziego (§ 7 zd. 1 BDG);
 - zmniejszenie uposażenia może zostać orzeczone na okres maksymalny trzech lat w wymiarze do 1/5 miesięcznego wynagrodzenia sędziego (§ 8 ust. 1 BDG); w analogiczny sposób uregulowana jest kwestia zmniejszenia uposażenia sędziego w stanie spoczynku (§ 11 BDG);
 - przeniesienie do innego sądu ze zmniejszeniem uposażenia polega na przeniesieniu sędziego do innego sądu na takim samym poziomie, lecz z uposażeniem w pierwotnej wysokości jaką sędzia osiągnął zajmując stanowisko w tym sądzie (§ 9 ust. 1 BDG);
 - złożenie z urzędu powoduje ustanie stosunku służbowego sędziego (§ 10 ust. 1 BDG). Analogicznie uregulowany środek dyscyplinarny pozbawienia stanu spoczynku (§ 12 BDG).

8.5. Środki odwoławcze od orzeczenia o odpowiedzialności dyscyplinarnej

1. Zasadą jest, iż postępowanie sądowe jest dwuinstancyjne. Od orzeczenia sądu pierwszej instancji przysługuje odwołanie do sądu drugiej instancji (§ 67 i n. BDG).

2. Ustawodawstwo krajów związkowych może uregulować kwestię wnoszenia środków zaskarżenia od orzeczeń sądów drugiej instancji do sądu federalnego (§ 26 ust. 3 DRiG). Nie jest to jednak obligatoryjne. Takiego sposobu zaskarzania orzeczeń nie przewidziano w krajach związkowych, takich jak: Bawaria, Meklemburgia – Pomorze, czy też Saksonia¹⁹⁹. W przypadku uregulowania kwestii związanej z wnoszeniem środków zaskarżenia od orzeczeń sądów drugiej instancji, sądownictwo służbowe może być ukształtowane jako sądownictwo trzyinstancyjne (np. Saksonia - Anhalt, Szlezwik Holsztyn) albo jako dwuinstancyjne, z tym że wówczas środek zaskarżenia jest zaliczany do nadzwyczajnych środków zaskarżenia pod postacią tzw. rewizji (np. Badenia – Wirtembergia, Brandenburgia, Hesja)²⁰⁰.

8.6. Koszty postępowania dyscyplinarnego

1. Postępowanie administracyjne jest wolne od opłat sądowych (§ 37 ust. 5 BDG).
2. Koszty postępowania administracyjnego ponosi federacja albo kraj związkowy w przypadku umorzenia postępowania (§ 37 ust. 2 BDG).
3. Jeżeli sędzia poniósł wydatki związane z postępowaniem administracyjnym, są mu zwracane z uwzględnieniem tego, czy popełnił przewinienie służbowe. W uzasadnionych wypadkach można sędziemu zwrócić całość poniesionych wydatków (§ 37 ust. 1 BDG).
4. Koszty postępowania sądowego rozliczane są według ustawy o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (§ 155 - § 166 VwGO).

¹⁹⁹ G. Szmidt – Rantsch, J. Schmidt – Rantsch, *Deutsches Richtergesetz...*, s. 1008 – 1009.

²⁰⁰ G. Szmidt – Rantsch, J. Schmidt – Rantsch, *Deutsches Richtergesetz...*, s. 1008 – 1009.

IX. PRZEDAWNIE NIE KARALNOŚCI W ZAKRESIE ODPOWIEDZIALNOŚCI DYSCYPLINARNEJ SĘDZIÓW

9.1. Termin przedawnienia

1. Przepisy prawa nie regulują kwestii przedawnienia przewinienia służbowego. Jest to konsekwencją charakteru prawnego postępowania dyscyplinarnego, które – jak już wyjaśniono – nie jest częścią systemu prawa karnego, lecz jest częścią systemu prawa administracyjnego. Tym samym przewinienie służbowe nie przedawnia się. Dlatego postępowanie dyscyplinarne może zostać wszczęte w każdym czasie, niezależnie od daty popełnienia przez sędziego przewinienia służbowego.
2. Brak ograniczenia czasu, od którego uzależnia się wszczęcie postępowania dyscyplinarnego, jest sankcjonowany na korzyść sędziego, w stosunku do którego wszczęto postępowanie dyscyplinarne. Ustawodawca niemiecki wprowadził przepisy, które wyłączają dopuszczalność orzeczenia określonych rodzajów środków dyscyplinarnych w przypadku wszczęcia postępowania dyscyplinarnego po upływie terminu wskazanego w ustawie.
3. Regulacje ustawowe precyzyjnie wskazują terminy, po upływie których nie mogą zostać orzeczone określone środki dyscyplinarne. Zostały one ujęte w § 15 BDG. Według tego przepisu, jeżeli postępowanie dyscyplinarne zostało wszczęte:
 - po dwóch latach od dnia, w którym przewinienie służbowe ustało, nie można orzec kary nagany (§ 15 ust. 1 BDG);
 - po trzech latach od dnia, w którym przewinienie służbowe ustało, nie można orzec kary grzywny, kary zmniejszenia uposażenia, albo kary zmniejszenia uposażenia w stanie spoczynku (§ 15 ust. 2 BDG);
 - po siedmiu latach od dnia, w którym przewinienie służbowe ustało, nie można orzec kary złożenia z urzędu (§ 15 ust. 3 BDG).

9.2. Zawieszeniu biegu terminu przedawnienia

1. Przepisy prawa nie regulują kwestii związanej z zawieszeniem biegu terminu przedawnienia²⁰¹.
2. Z uwagi na wyżej omówione unormowanie z § 15 ust. 1 BDG, ustawodawca niemiecki wprowadził w § 15 ust. 2 i 3 BDG liczne przypadki dotyczące zawieszenia biegu terminów, od których upływu uzależniona jest niedopuszczalność orzeczenie określonych kar dyscyplinarnych. Przyjmuje się, że w odniesieniu do sędziów sądów powszechnych terminy, o których mowa w § 15 ust. 1 BDG, ulegają zawieszeniu w przypadkach: wszczęcie postępowania administracyjnego oraz czasu jego trwania, w tym jego przedłużenia, wszczęcia postępowania sądowego oraz czasu jego trwania, w tym zawieszenie postępowania sądowego z powodu wszczęcia postępowania karnego²⁰².

X. ODPOWIEDZIALNOŚĆ DYSCYPLINARNA SĘDZIÓW POWSZECHNYCH ZA DZIAŁANIA ALBO ZANIECHANIA MAJĄCE NA CELU DOPROWADZENIE DO PRZEDAWNIEŃ KARALNOŚCI CZYNU

1. Przepisy prawa nie wyodrębniają kwalifikowanego przewinienia służbowego, którego znamiona obejmowałby działania albo zaniechania sędziego mające na celu doprowadzenie do przedawnienia karalności czynu. Jest to wynikiem braku regulacji terminów przedawnienia przewinień służbowych.
2. Niezależnie od braku takiej regulacji, wprowadzenie kwalifikowanego przewinienia służbowego, wydaje się zbędne, w kontekście brzmienia § 15 ust. 2 i 3 BDG, którego treść została już wyżej wyjaśniona. Podejście to uzasadnione jest tym, iż sam fakt wszczęcia postępowania dyscyplinarnego powoduje, iż zawieszeniu ulegają terminy, od upływu których uzależnione jest zastosowanie określonego rodzaju środka dyscyplinarnego. Terminy te nie

²⁰¹ G. Szmidt – Rantsch, J. Schmidt – Rantsch, *Deutsches Richtergesetz...*, s 901.

²⁰² G. Szmidt – Rantsch, J. Schmidt – Rantsch, *Deutsches Richtergesetz...*, s 901.

biegną przez cały czas trwania postępowania dyscyplinarnego, niezależnie od podejmowanych przez sędziego czynności procesowych oraz pozaprosesowych. Czynności te nie mają bowiem żadnego wpływu na upływ terminów, o których mowa w § 15 ust. 1 BDG.

XI. STATYSTYCZNE UJĘCIE ODPOWIEDZIALNOŚCI DYSCYPLINARNEJ SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH

1. Kwestie dotyczące odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów sądów powszechnych nie są publikowane w dostępnych informacjach statystycznych.
2. W 2014 r. opublikowane informacje statystyczne dotyczące postępowań dyscyplinarnych przed sądami administracyjnymi. Podane dane statystyczne mają charakter ogólny, tj. obejmują wszystkie postępowania dyscyplinarne dotyczące urzędników państwowych, bez wyszczególnienia postępowań dotyczących sędziów sądów powszechnych oraz rodzajów wymierzonych środków dyscyplinarnych.
3. W 2014 r. wszczęto 372 postępowań dyscyplinarnych przed sądami administracyjnymi. W 232 przypadkach orzeczono środek dyscyplinarny, w 47 przypadkach nie stwierdzono przewinienia służbowego, natomiast w 93 przypadkach umorzono postępowanie dyscyplinarne²⁰³.

XII. DZIAŁANIA USTAWODAWCY MAJĄCE NA CELU WZMOCNIENIE ODPOWIEDZIALNOŚCI DYSCYPLINARNEJ SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH

1. Z analizy dostępnego piśmiennictwa na temat odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów sądów powszechnych nie wynika, aby ustawodawca podejmował

²⁰³ Dane statystyczne podane za publikacją: *Rechtspflege. Verwaltungsverfahren. Statistisches Bundesamt. Fachserie 10, Reihe 2.4.*, 2014, Statistisches Bundesamt Wiesbaden 2015 r., dostępny na stronie: https://www.destatis.de/DE/Publikationen/Thematisch/Rechtspflege/GerichtePersonal/Verwaltungsverfahren2100240147004.pdf?__blob=publicationFile#page=1&zoom=auto,-107,842

działania mające na celu wzmocnienie odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów sądów powszechnych.

XIII. WNIOSKI

13.1. Wnioski *de lege lata*

1. Postępowanie dyscyplinarne w Republice Federalnej Niemiec ma złożony charakter, ze względu na ilość regulacji prawnych, które znajdują w stosunku do takiego postępowania zastosowanie. Wynika to z federalnego ustroju analizowanego porządku prawnego oraz z pozycji ustrojowej sędziego, jako urzędnika państwowego federacji albo urzędnika państwowego kraju związkowego.
2. Istotne jest to, że postępowanie dyscyplinarne nie wchodzi w skład systemu prawa karnego. Jest to postępowanie administracyjne dwuetapowe, tj. postępowanie administracyjne oraz postępowanie sądowe.
3. Cechą postępowania dyscyplinarnego jest rozbudowany system środków dyscyplinarnych, jakie pozostają w gestii sądu służbowego.

13.2. Wnioski *de lege ferenda*

1. W przeanalizowanym piśmiennictwie nie sformułowano postulatów *de lege ferenda*.

13.3. Wnioski dla ustawodawcy polskiego

1. Struktura postępowania dyscyplinarnego w Niemczech nie powinna stanowić punktu odniesienia do rozwiązań przyjętych w prawie polskim, z uwagi na odmienną koncepcję charakteru prawnego postępowania dyscyplinarnego w obydwóch porządkach prawnych.

2. Na zainteresowanie ustawodawcy polskiego zasługują dwie kwestie. Pierwsza, dotyczy dopuszczalności wszczęcia postępowania dyscyplinarnego na żądanie sędziego celem uchylenia podejrzenia popełnienia przez niego przewinienia służbowego, w przypadku gdy takie zarzuty są formułowane wobec sędziego nieformalnie. Druga, odnosi się do składu sądu służbowego, tj. umiejscowienie w składzie także sędziów zawodowych, którzy są sędziami danego sądu i specjalistami z danej dziedziny prawa, co sędzia wobec którego toczy się postępowanie dyscyplinarne.

PODSUMOWANIE

POSTĘPOWANIA DYSCYPLINARNE SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH

1. We wszystkich analizowanych systemach prawnych wprowadzono odpowiedzialność dyscyplinarną sędziów sądów powszechnych.
2. Regulacje dotyczące odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów sądów powszechnych są zróżnicowane. Porównywane systemy prawne wykazują liczne odrębności. Żaden z opracowanych systemów prawnych – w zakresie odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów sądów powszechnych - nie jest zbliżony do unormowań polskiego porządku prawnego.
3. W Niemczech, Austrii oraz we Francji postępowania dyscyplinarne są uregulowane jako postępowania administracyjne. W Niemczech oraz w Austrii postępowania dyscyplinarne wchodzą w skład systemu postępowań dyscyplinarnych wobec urzędników państwowych. Wynika to z pozycji prawnej sędziego, który w tych porządkach prawnych jest urzędnikiem państwowym. Odmienne jest we Francji. Wprawdzie sędzia nie jest urzędnikiem państwowym, ale kwestie związane z odpowiedzialnością dyscyplinarną rozstrzyga Rada Stanu.
4. W Anglii oraz w Szwajcarii postępowania dyscyplinarne nie mają charakteru ani postępowań administracyjnych ani też postępowań karnych. Są to postępowania *sui generis*.
5. We Włoszech i Hiszpanii postępowania dyscyplinarne mają cechy postępowań karnych, lecz – odmiennie aniżeli w Polsce – do postępowań dyscyplinarnych nie stosuje w zakresie nieuregulowanym w ustawie przepisów kodeksu postępowania karnego. Regulacje dotyczące odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów w tych krajach są zupełne.
6. We wszystkich porównywanych porządkach prawnych wprowadzono pojęcie przewinienia dyscyplinarnego (przewinienia służbowego), którego istota

sprowadza się do odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziego za zawinione naruszenie obowiązków służbowych.

7. Termin „przewinienie dyscyplinarne” („przewinienie służbowe”) jest różnie definiowane, tj. za pomocą klauzuli generalnej (Austria, Niemcy, Francja, Szwajcaria) albo za pomocą otwartego katalogu czynów kwalifikowanych w ramach przewinienia dyscyplinarnego (Hiszpania, Włochy, Anglia).
8. We wszystkich opracowanych systemach prawnych sprawy dotyczące postępowań dyscyplinarnych rozstrzygają wyspecjalizowane jednostki organizacyjne sądownictwa (sądy dyscyplinarne). Nie tworzy się jednak odrębnego sądownictwa, do którego właściwości należałby wyłącznie rozpoznawanie spraw dyscyplinarnych.
9. Zasadą jest, że w składach sądów dyscyplinarnych zasiadają wyłącznie sędziowie zawodowi. Wyjątek w tym względzie stanowią sądy dyscyplinarne we Włoszech. W ich skład wchodzi także sędziowie niezawodowi. Nie są to jednak ławnicy, lecz posłowie, którzy co do zasady wykonują albo wykonywali określone zawody prawnicze (adwokaci, byli sędziowie).
10. Regulacje dotyczące przebiegu postępowań dyscyplinarnych są zróżnicowane. W analizowanych porządkach prawnych nie dostrzeżono cech wspólnych. Wniosek taki jest podyktowany dwoma kwestiami. Po pierwsze, w każdym z opracowywanych systemów prawnych postępowanie dyscyplinarne ma odmienny charakter prawny. Po drugie, odmienna jest również pozycja ustrojowa sędziego sądu powszechnego. Dlatego kwestie związane z przebiegiem postępowań dyscyplinarnych nie wykazują porównywalnych łączników normatywnych.
11. W opracowanych systemach prawnych można dostrzec, że katalog kar dyscyplinarnych jest podobny.
12. Najszerszy zakres rodzaju kar dyscyplinarnych zawarto w regulacjach prawnych Francji oraz Włoch.
13. We wszystkich porządkach prawnych przewidziano takie kary dyscyplinarne, jak: upomnienie (ostrzeżenie), nagana (z wyjątkiem Hiszpanii), złożenie

z urzędu. W czterech państwach, tj. w Hiszpanii, Szwajcarii, Niemczech oraz w Austrii wprowadzono jako karę dyscyplinarną – grzywnę, natomiast we Francji oraz w Niemczech również obniżenie stawki zaszeregowania. W Anglii, Hiszpanii oraz we Włoszech dopuszczono możliwość zawieszenia sędziego w sprawowaniu urzędu, natomiast we Francji, Hiszpanii, Niemczech oraz Austrii także karę dyscyplinarną, jaką jest przeniesienie na inne stanowisko służbowe. We Francji wprowadzono także takie kary dyscyplinarne, jak: cofnięcie niektórych funkcji, zakaz bycia nominowanym bądź wybranym do pełnienia funkcji sędziego jednoosobowo przez okres do pięciu lat, czasowe pozbawienie funkcji przez maksymalnie jeden rok z całkowitym lub częściowym wstrzymaniem wynagrodzenia, degradacja, przeniesienie w stan spoczynku lub dopuszczenie do zrzeczenia się funkcji, gdy sędzia nie ma prawa do emerytury. Z kolei we Włoszech uregulowano takie kary dyscyplinarne, jak: utrata przywilejów wynikających ze stażu pracy; tymczasowa niemożność kandydowania (bycia wybranym) do pełnienia funkcji kierowniczych - prezesa, wice-prezesa sądu, szefa prokuratury, zastępcy szefa prokuratury.

OŚWIADCZENIA MAJĄTKOWE SĘDZIÓW SĄDÓW POWSZECHNYCH

1. W analizowanych systemach prawnych, z wyjątkiem Włoch, nie wprowadzono powszechnego obowiązku składania oświadczeń majątkowych przez sędziów.
2. W porządkach prawnych Niemiec, Austrii, Szwajcarii, Anglii, Francji w ogóle nie przewidziano obowiązku składania oświadczeń majątkowych przez sędziów sądów powszechnych.
3. W systemie prawnym Włoch uregulowano kwestie składania oświadczeń majątkowych przez sędziów sądów powszechnych, z tym że obowiązek ten ograniczony jest do przypadków, gdy sędzia obejmuje urząd oraz gdy sędzia kończy sprawowanie urzędu.
4. W Hiszpanii wprowadzono obowiązek składania oświadczeń majątkowych dopiero w 2015 r., jednakże nie odnosi się on do sędziów sądów powszechnych w ogólności. Sędziowie składają takie oświadczenie, jeżeli sprawują funkcję

prezesa (*presidente*) Rady Generalnej Władzy Sądowniczej, są członkami Rady (*vocales*) albo jej Sekretarzem Generalnym (*Secretario General*).

5. We Francji prowadzone są prace legislacyjne celem nałożenia na sędziów pełniących określone funkcje w sądownictwie powszechnym obowiązku składania oświadczeń majątkowych.
6. W porównywanych porządkach prawnych, w których wprowadzono obowiązek składania oświadczeń majątkowych albo przygotowywane są prace ustawodawcze pod kątem wprowadzenia tego obowiązku, przyjmuje się, że oświadczenia majątkowe sędziów sądów powszechnych nie są jawne.